

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT

Rundskriv

Nr.
G-01/2016

Vår ref
16/1371

Dato
20.09.2016

Rundskriv til lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven)

Introduksjonsprogrammet og opplæring i norsk og samfunnskunnskap er de viktigste virkemidlene for å bidra til å nå den politiske målsettingen om at nyankomne innvandrere raskt kommer inn i og forblir i arbeidslivet. Integreringspolitikken er i stadig utvikling for å svare på behovet for en målrettet politikk på området. Introduksjonsloven har siden den trådte i kraft 1. august 2003 blitt endret en rekke ganger. Våren 2016 er det lagt fram to meldinger til Stortinget som begge inneholder en rekke tiltak og forslag til endringer i introduksjonsloven og ordningene som er regulert i introduksjonsloven. Dette er Meld. St.16 (2015-2016) *Fra utenforskap til ny sjanse – Samordnet innsats for voksnes læring*, og Meld. St. 30 (2015-2016) *Fra mottak til arbeidsliv – en effektiv integreringspolitikk*. Begge meldingene er behandlet i Stortinget, og Stortinget har gitt sin tilslutning til det som er foreslått. Tiltakene omfatter for eksempel styrket individuell tilrettelegging, mer arbeidsretting av introduksjonsprogrammet, krav til kompetanse for lærere i opplæring i norsk og samfunnskunnskap, å lovfeste kvalifiserende tiltak allerede i mottaksfasen og å innføre 50 timer opplæring i kultur- og samfunnskunnskap for asylsøkere i mottak.

De to meldingene til Stortinget gir også beskrivelser av ordningene, hvordan de fungerer i praksis og av utfordringer. Meldingene gir også tydelige politiske signaler om endret eller justert retning i ordningene og forvaltningen av dem, også på temaer der det ikke foreslås endringer i regelverket.

På noen punkter er signaler i meldingene allerede innarbeidet i dette runskrivet. Dette gjelder for eksempel omtalen av innholdet i introduksjonsprogrammet (§ 4 i introduksjonsloven) hvor det klart sies at det skal åpnes for økt bruk av grunnskoleopplæring og videregående opplæring innenfor rammene av introduksjonsprogrammet. I praksis betyr dette at ordinær utdanning på fulltid også utover grunnskolenivå fra og med skoleåret 2016/2017 kan inngå i introduksjonsprogrammet.

Et forslag til endring i introduksjonsloven har nylig vært på høring. Dette gjelder innføring av en forsøkshjemmel. Forslaget innebærer at kommuner kan søke departementet om tidsavgrensede unntak fra bestemmelser i lov eller forskrift for å kunne gjennomføre lokale forsøk. Forsøkene kan være av pedagogisk, organisatorisk eller økonomisk art. En lovproposisjon, jf. *Prop. 146 L (2015-2016) Endringer i introduksjonsloven (innføring av en forsøkshjemmel)* ble godkjent i statsråd 17. juni 2016 og ligger nå til behandling i Stortinget. Forslaget er ennå ikke vedtatt, og det er dermed ennå ingen mulighet for å søke fritak fra bestemmelser i lov og forskrift for å gjennomføre tidsavgrensede lokale forsøk. Denne endringen trer ikke i kraft før det er gitt uttrykkelig beskjed fra Justis- og beredskapsdepartementet.

Ytterligere endringer i regelverket, lov eller forskrift, vil bli sendt på alminnelig bred høring i tiden som kommer. Også andre endringer i regelverket kan komme som følge av de to meldingene til Stortinget eller integreringspolitikken generelt i årene framover.

Regjeringen har også nylig fremmet forslag til endringer i utlendingsloven, jf. *Prop. 90 L (2015-2016) Endringer i utlendingsloven mv. (innstrammer II)*. Forslaget omfatter endringer i introduksjonsloven, og endringer i utlendingsloven som berører ordningene i introduksjonsloven. Det foreslås en endring i introduksjonsloven § 17 annet ledd ved at det innføres plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap også for personer i alderen 55 til 67 år. For nærmere omtale av forslaget og begrunnelsen for dette se lovproposisjonen pkt. 8.8. Det foreslås også endringer i vilkårene for permanent oppholdstillatelse ved at det stilles vilkår om muntlige norskkunnskaper og bestått avsluttende prøve i samfunnskunnskap. For en nærmere omtale av forslaget og begrunnelsen for dette se lovproposisjonen pkt. 8.6. Innstrammingene i utlendingsloven og noen andre lover er behandlet i Stortinget, og de to forslagene som er nevnt her er vedtatt. Endringene har likevel ikke trådt i kraft. Dette betyr at introduksjonsloven ikke er endret fram til det gis uttrykkelig beskjed om dette fra Justis- og beredskapsdepartementet. Gjeldende rett er fortsatt at personer i alderen 55 til 67 år har rett men ikke plikt til å delta i opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Som vilkår for permanent oppholdstillatelse er det fortsatt kun krav om dokumentasjon om gjennomført pliktig opplæring etter introduksjonsloven.

Justis- og beredskapsdepartementet tar sikte på en nye revisjon av dette rundskrivet når endringene som her er omtalt har trådt i kraft.

Toril Melander Stene
avdelingsdirektør

Hege Hov Eggen
seniorrådgiver

Rundskriv G-01/2016

Lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven)

Innhold

DEL I - Slik bruker du rundskrivet	10
DEL II - Veiledende retningslinjer til introduksjonsloven	15
Kapittel 1. Innledning.....	16
§ 1. Lovens formål.....	16
Kapittel 2. Introduksjonsprogram.....	17
§ 2. Rett og plikt til deltakelse i introduksjonsprogram	17
§ 3. Kommunens ansvar for introduksjonsprogram	22
§ 4. Introduksjonsprogrammets mål og innhold	26
§ 5. Programmets varighet	35
§ 6. Individuell plan.....	36
§ 7. Stans av introduksjonsordningen på grunn av den enkeltes forhold	42
Kapittel 3. Introduksjonsstønad.....	45
§ 8. Rett til introduksjonsstønad.....	45
§ 9. Beregning.....	46
§ 10. Fravær.....	47
§ 11. Egne midler	47
§ 12. Samordning med andre offentlige ytelser	48
§ 13. Utbetaling.....	51
§ 14. Trekk i framtidige utbetalinger.....	52
§ 15. Uriktige opplysninger	52
§ 16. Refusjon i ytelser fra folketrygden.....	53
Kapittel 4. Opplæring i norsk og samfunnskunnskap	55
§ 17. Rett og plikt til deltakelse i opplæring i norsk og samfunnskunnskap.....	55
§ 18. Kommunens ansvar for opplæring i norsk og samfunnskunnskap	66
§ 19. Gjennomføring av opplæring i norsk og samfunnskunnskap.....	74
§ 20. Forskrifter.....	79
§ 21. Forholdet til forvaltningsloven.....	80
§ 22. Klage.....	84
§ 23. Fylkesmannstilsyn.....	87
§ 24. Kommunal internkontroll	89
§ 25. Behandling av personopplysninger	91
§ 26. Opplysningsplikt til barneverntjenesten.....	94
§ 27. Ikrafttredelse og endringer i andre lover	95
DEL III - Veiledende retningslinjer til forskriftene	96

Forskrift om fravær og permisjon ved nyankomne innvandreres deltakelse i introduksjonsordning av 18. juli 2003 nr. 973.....	97
Kapittel 1. Almennelige bestemmelser.....	97
§ 1-1. Forskriftens formål.....	97
§ 1-2 Virkeområde.....	97
Kapittel 2. Fravær på grunn av egen sykdom.....	98
§ 2-1 Fravær ved egen sykdom.....	98
§ 2-2 Rett til å nytte egenmelding.....	99
§ 2-3 Skriftlig egenerklæring.....	100
§ 2-4 Bortfall av retten til å nytte egenmelding.....	101
§ 2-5 Langvarig fravær.....	102
Kapittel 3. Rett til fri fra deltakelse i introduksjonsprogram med introduksjonsstønad ved barns eller barnepassers sykdom.....	103
§ 3-1 Barns eller barnepassers sykdom.....	103
§ 3-2 Omfanget av rettigheten.....	104
§ 3-3 Rett til å nytte egenmelding.....	105
§ 3-4 Langvarig fravær.....	105
Kapittel 4. Rett til fri fra deltakelse i introduksjonsprogram med introduksjonsstønad under svangerskap og ved fødsel.....	106
§ 4-1 Svangerskap.....	106
§ 4-2 Fødsel.....	106
§ 4-3 Amming.....	107
Kapittel 5. Permisjoner.....	107
§ 5-1 Velferdspemisjon med introduksjonsstønad.....	107
§ 5-2 Permisjon uten stønad ved egen sykdom eller barns sykdom.....	108
§ 5-3 Permisjon uten introduksjonsstønad ved fødsel og adopsjon.....	110
§ 5-4 Permisjon uten introduksjonsstønad ved overgang til arbeid.....	111
Kapittel 6. Helge- og høytidsdager og ferie.....	115
§ 6-1 Helge- og høytidsdager.....	115
§ 6-2 Ferie.....	115
Kapittel 7. Saksbehandlingsregler og andre bestemmelser.....	116
§ 7-1 Introduksjonsprogrammets varighet.....	116
§ 7-2 Anvendelse av forvaltningsloven.....	117
§ 7-3 Ikrafttredelse.....	117
Forskrift om opplæring i norsk og samfunnskunnskap for nyankomne innvandrere av 20. april 2005 nr. 341.....	118
Kapittel 1. Almennelige bestemmelser.....	120

§ 1 Formål	120
§ 2 Virkeområde.....	120
Kapittel 2. Om fritak fra plikt og bortfall av rett til opplæring i norsk og samfunnskunnskap	121
§ 3 Fritak fra plikt til opplæring.....	121
§ 4 Fritak fra plikt til fri opplæring	123
Kapittel 3. Om opplæring ut over 600 timer	125
§ 5 Opplæring ut over 600 timer	125
Kapittel 4. Om fravær	128
§ 6 Kortvarig fravær.....	128
§ 7 Langvarig fravær som er dokumentert.....	129
§ 8 Langvarig fravær som ikke er dokumentert.....	130
§ 9 Fravær fra opplæring ut over 600 timer	131
Kapittel 5. Om permisjoner.....	132
§ 10 Permisjon	132
§ 11 Velferdspermisjoner.....	134
§ 12 Permisjon ved egen eller barns sykdom	135
§ 13 Permisjon ved fødsel og adopsjon.....	135
Kapittel 6. Om utsatt start av opplæringen i særlige tilfeller.....	136
§ 14 Store omsorgsforpliktelser.....	136
§ 15 Tilbakeholdelse mot sin vilje.....	138
§ 16 Omfanget av rett og plikt ved utsatt start.....	139
Kapittel 7. Om avsluttende prøver i norsk og samfunnskunnskap.....	140
§ 17 Definisjoner	140
§ 18 Generelle regler	140
§ 19 Utvikling av prøver.....	141
§ 20 Fritak fra plikt til å avlegge avsluttende prøve.....	141
§ 21 Informasjon om prøver og avvikling av disse	142
§ 22 Oppmelding og kontinuasjon	144
§ 23 Gjennomføring av prøver	147
§ 24 Hjelpemidler.....	148
§ 25 Tilrettelegging	149
§ 26 Vurdering.....	149
§ 27 Klage	151
§ 28 Bortvising og annullering.....	152
Kapittel 8. Om saksbehandlingsregler og andre bestemmelser.....	152

§ 29 Forholdet til forvaltningsloven.....	152
§ 30 Ikrafttredelse.....	153
Forskrift om et nasjonalt personregister for introduksjonsordning og opplæring i norsk og samfunnskunnskap for nyankomne innvandrere (Nasjonalt introduksjonsregister) av 20. april 2005 nr. 342.....	154
Kapittel 1. Almennlige bestemmelser.....	155
§ 1 Formålet med NIR.....	155
§ 2 Virkeområde.....	156
§ 3 Opprettelsen av NIR.....	156
§ 4 Definisjoner.....	157
Kapittel 2. Opplysninger som inngår i Nasjonalt introduksjonsregister.....	157
§ 5 Generelle opplysninger.....	157
§ 6 Opplysninger om deltakelse i introduksjonsprogram.....	160
§ 7 Opplysninger om deltakelse i opplæring i norsk og samfunnskunnskap.....	163
Kapittel 3. Ansvarsdelingen mellom IMDi og kommunen.....	168
§ 8 Direktoratets ansvar.....	168
§ 9 Kommunens ansvar.....	170
§ 10 Fylkesmannens tilgang til NIR.....	171
§ 11 Lagring av opplysninger.....	173
Kapittel 4. Andre bestemmelser.....	174
§ 12 Personopplysningsloven.....	174
§ 13 Ikrafttredelse.....	175
DEL IV – Andre tilgrensende spørsmål.....	176
Innledning.....	177
Kontaktperson.....	177
Lokal organisering i tråd med lovens formål.....	177
Lokale faktorer som utgangspunkt for hensiktsmessig organisering.....	178
Organisatoriske anbefalinger.....	178
Arbeidet med introduksjonsordningen som en del av det lokale NAV-kontoret.....	178
Samarbeid mellom kommunen og frivillige organisasjoner.....	179
Særlig om barnetilsyn.....	179
Bruk av tolk.....	180
Vurdering og godkjenning av tidligere utdanning og kompetanse.....	181
Særlig om skatteplikt.....	182
Særlig om opptjening av pensjonspoeng og rettigheter etter folketrygden.....	183
Yrkesskedeforsikring og yrkesskadedekning etter folketrygdloven.....	183

Særlig om forholdet til arbeidsmiljøloven	184
Særlig om bostøtte.....	185
Rapportering til KOSTRA	185
DEL V – Vedlegg	187
Lenker til lov, forskrifter og rundskriv.....	188
Liste over rettskilder.....	189
Lover	189
Forskrifter.....	189
Forarbeider	189
Liste over relevant litteratur	190

DEL I - Slik bruker du rundskrivet

Leserveiledning

Om rundskrivet

Rundskriv G-01/2016 erstatter alle tidligere versjoner av Q-20/2012 og Q-20/2015. Rundskrivet har samme tittel, men har fått en ny referanse. Departementet planlegger årlige revisjoner av rundskrivet. Vi oppfordrer deg derfor til å undersøke om du bruker siste versjon av rundskrivet.

I rundskrivet er det noen praktiske hjelpemidler. Ved å trykke på et kapittel eller underkapittel i innholdsfortegnelsen, vil du bli tatt rett til den siden hvor kapitlet begynner. Det er også mange lenker i dokumentet, som fører deg rett til en hjemmeside eller et dokument. Ved å trykke på lenken, *som ser slik ut*, åpner du den aktuelle internettsiden/dokumentet.

Rundskriv Q-39/2013 er opphevet og innarbeidet her

Ved iverksettingen av avsluttende prøver i norsk og samfunnskunnskap etter introduksjonsloven § 19 annet ledd, ble utfyllende merknader til lov- og forskriftsbestemmelser gitt i et særskilt rundskriv, rundskriv Q-39/2013. Som varslet ville departementet innarbeide merknadene som der ble gitt i dette rundskrivet. Dette ble gjort ved revisjonen i juli 2015. Rundskriv Q-39/2013 er dermed opphevet og innarbeidet her.

Rundskrivet – et hjelpemiddel og oppslagsverk

Rundskrivet skal være et hjelpemiddel for kommunene i deres arbeid med å gjennomføre ordningene i introduksjonsloven. Rundskrivet er først og fremst en samling av regelverk knyttet til introduksjonsloven, og det er laget som et oppslagsverk. Rundskrivet inneholder utfyllende merknader til bestemmelser i lov- og forskrifter, se del II og III. Hovedprinsippene følger av loven, og utfyllende bestemmelser er gitt i forskrift. For hver lov- og forskriftsbestemmelse finner du bestemmelsen i en blå ramme. Av merknadene framgår det hvordan den enkelte bestemmelsen skal forstås og praktiseres. Regelverket henger sammen, og det kan være at du som leser må slå opp i flere bestemmelser for å finne svaret på akkurat det du lurer på. Ved spørsmål om hvordan en bestemmelse skal forstås i praksis, kan det være behov for å se bestemmelsen i sammenheng med andre bestemmelser i lov eller forskrift, og ikke minst i sammenheng med formålsbestemmelsen i lovens § 1.

Flere av lovbestemmelsene er delt opp i flere ledd, det som i teksten ser ut som avsnitt. Hvert ledd kan være delt opp i flere setninger. Hver setning kalles "*punktum*" og nummereres etter rekkefølge, slik at første setning omtales som første punktum osv. Siden rundskrivet er merknader til regelverk, brukes gjennomgående betegnelsene ledd og punktum. Rundskrivet bruker også gjennomgående den juridiske måten å henvise til en bestemmelse på, for eksempel "*jf. introduksjonsloven § 6 første ledd andre punktum*". Bestemmelsen det vises til i dette eksempelet er første ledd andre setning leddet i paragraf 6 (individuell plan) som lyder "*Den skal utformes på bakgrunn av en kartlegging av vedkommendes opplæringsbehov og hvilke tiltak vedkommende kan nyttiggjøre seg.*"

Endringer i lovbestemmelsene i introduksjonsloven blir offentliggjort både på departementets nettsider og på Vox' og IMDi nettsider, men for å være helt sikker på at du forholder deg til den riktige versjonen av lovteksten eller forskriftene, bør du sjekke på *lovdata* for å finne den oppdaterte versjonen av lov og forskrift.

IMDi gir årlig ut rundskriv om integreringstilskuddet og tilskuddet til kommunene til opplæring i norsk og samfunnskunnskap og norskopplæring for asylsøkere i mottak. Rundskrivene er tilgjengelig på *IMDi nettsider*.

Innledende om rettskildene

Introduksjonsloven

Introduksjonsordningen og opplæring i norsk og samfunnskunnskap er regulert i lov 4. juli 2003 nr. 80 om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven). Rammene for disse to ordningene er fastsatt i loven og skal følges av alle kommuner og andre. Introduksjonsordningen består av to hovedelementer, introduksjonsprogrammet og introduksjonsstøtten som er regulert i lovens kapittel 2 og 3. Opplæring i norsk og samfunnskunnskap er regulert i lovens kapittel 4. Lovens øvrige kapitler 1, 5 og 6 gir fellesbestemmelser for begge ordningene.

Det er den enkeltes alder og oppholdstillatelse etter lov 15. mai 2008 nr. 35 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven) som avgjør om hun eller han har rettigheter og plikter etter introduksjonsloven. Det er den til enhver tid gjeldende tillatelse som er avgjørende for hva slags rettigheter og plikter man har etter introduksjonsloven. Dette innebærer at en person som får oppholdstillatelse på et annet grunnlag enn tidligere både kan få utvidede og reduserte rettigheter etter loven, alt ettersom hva slags tillatelse man hadde i utgangspunktet og hva som er innholdet i den nye tillatelsen. Dersom en deltaker på grunn av endret oppholdstillatelse får utvidet eller redusert sine rettigheter etter loven, skal kommunen fatte nytt vedtak om deltakelse i introduksjonsprogram og/eller opplæring i norsk og samfunnskunnskap.

Kommunene har en plikt til å sørge for hhv. introduksjonsordning og opplæring i norsk og samfunnskunnskap til personer i målgruppen, dette er altså en lovpålagt oppgave for kommunene. Kommunene kan dermed ikke velge å ikke tilby disse to ordningene i tråd med introduksjonslovens rammer. Introduksjonsloven regulerer blant annet hvem kommunen skal tilby introduksjonsprogram eller opplæring i norsk og samfunnskunnskap, når introduksjonsprogrammet eller opplæringen skal starte opp, hva innholdet skal være og hvor lenge en deltaker har rett til å delta.

Flere bestemmelser i loven åpner for at kommunene vurderer skjønnsmessig for eksempel hvem som har behov for grunnleggende kvalifisering eller hva som er saklig begrunnet i den

enkeltes forhold ved vurdering av stans av introduksjonsordningen. Kommunene skal gjøre disse skjønnsmessige vurderingene i hvert enkelt tilfelle, og retningslinjer i utøvelsen av en slik skjønnsvurdering finnes i dette rundskrivet. På dette området som på en rekke andre områder når det gjelder kommunens forvaltning og utøvelse av offentlige tjenester, gjelder hovedprinsippet i forvaltningsretten om at like tilfeller skal behandles likt.

En utdyping av hva lovgiver har ment med bestemmelsene i introduksjonsloven og som skal legges til grunn ved kommunenes skjønnsvurderinger, finnes i lovens forarbeider. I lovens forarbeider inngår offentlige utredninger (NOUer) og lovproposisjoner til Stortinget. En liste over de ulike lovforarbeidene til Stortinget finner du bakerst i dette rundskrivet. Utfyllende bestemmelser til de to ordningene i introduksjonsloven er regulert i forskrifter. Til introduksjonsloven er det fastsatt totalt fire forskrifter, se del III.

Departementets tolkningsuttalelser

Opp gjennom årene har departementet mottatt en rekke prinsipielle spørsmål til bestemmelsene i introduksjonsloven og forskriftene. I tilfeller der spørsmålene ikke er besvart i lovens forarbeider eller i merknadene til forskriftene, gjør departementet en prinsipiell vurdering av spørsmålet, og avgir en såkalt tolkningsuttalelse. Slike tolkningsuttalelser blir retningsgivende for kommunenes videre praktisering av disse lov- eller forskriftsbestemmelsene. Departementets tolkningsuttalelser blir innarbeidet i dette rundskrivet ved hver revisjon.

Tolkningsuttalelser som departementet har avgitt til introduksjonsloven og forskriftene finner du på *departementets nettside*.

Nasjonalt introduksjonsregister (NIR)

Introduksjonsloven har en hjemmel for å opprette nasjonale personregistre og behandle personopplysninger vedrørende deltakere i introduksjonsprogram, opplæring i norsk og samfunnskunnskap, norskopplæring for asylsøkere, personer som blir bosatt og personer som det ytes tilskudd til kommunene for. Adgangen gjelder kun opplysninger som er nødvendige for gjennomføring, oppfølging og evaluering av disse ordningene.

NIR er kun et hjelpemiddel, registeret gir ikke i seg selv rettigheter og/eller plikter etter introduksjonsloven. Det er oppholdstillatelsen til den enkelte som gir rettigheter og/ eller plikter etter introduksjonsloven. Selv om en person ikke er registrert i NIR kan vedkommende ha rettigheter og/eller plikter etter introduksjonsloven. Det kan også forekomme at en person har andre rettigheter og/ eller plikter etter introduksjonsloven enn det som fremkommer i NIR.

Det er den enkelte kommune som forvalter introduksjonsloven, og dette innebærer at kommunene har en plikt til å foreta en konkret og selvstendig vurdering av om, og eventuelt hvilke rettigheter/plikter den enkelte har etter introduksjonsloven. Kommunens plikt gjelder selv om NIR ikke skulle fungere eller inneholde feil.

Fylkesmannsembetenes klagesaker og tilsyn

Fylkesmennene i hvert fylke er klageinstans for enkeltvedtak som fattes etter introduksjonsloven. Hva som er enkeltvedtak etter introduksjonsloven, og dermed hvilke avgjørelser som kan påklages følger av introduksjonsloven § 21.

Fylkesmennene fører også tilsyn med at kommunene oppfyller forpliktelsene i loven. Dette følger av introduksjonsloven § 23. Fylkesmennenes tilsyn og avgjørelser i klagesaker er retningsgivende for kommunenes praktisering av regelverket.

Det følger av oppdraget til fylkesmennene, at fylkesmennene også skal gi veiledning om endringer i lov og forskrift og gi nødvendig veiledning til kommunene vedrørende anvendelsen av introduksjonsloven med tilhørende forskrifter.

DEL II - Veiledende retningslinjer til introduksjonsloven

Lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere av 4. juli 2003 nr. 80 (introduksjonsloven)

Kapittel 1. Innledning

§ 1. Lovens formål

§ 1 Lovens formål

Formålet med denne loven er å styrke nyankomne innvandreres mulighet for deltakelse i yrkes- og samfunnslivet, og deres økonomiske selvstendighet.

Formålsbestemmelsen har ikke et selvstendig rettslig innhold. Isolert sett pålegger den verken forpliktelser eller rettigheter. Bestemmelsens betydning ligger først og fremst i at den er retningsgivende ved tolkningen av andre bestemmelser i loven. Det gjelder særlig de bestemmelser som krever bruk av skjønn. Dette vil for eksempel være tilfelle når kommunen skal vurdere om vilkåret "*behov for grunnleggende kvalifisering*" er oppfylt.

Hovedformålet med loven er å legge til rette for at deltakerne i introduksjonsprogrammet og opplæring i norsk og samfunnskunnskap kommer seg raskt i arbeid eller utdanning. Arbeid eller utdanning er ikke alternative målsettinger, for en del av deltakerne kan veien til arbeid gå via utdanning. Det er videre ett av lovens formål at de som deltar i programmet aktivt yter noe for å gjøre seg berettiget til introduksjonsstønad – først og fremst til beste for seg selv, men også for samfunnet. Aktivitetene i introduksjonsprogrammet skal være individuelt tilrettelagt og først og fremst legge til rette for overgang til arbeid eller utdanning.

Økonomisk selvstendighet og eget ansvar for å disponere midlene til livsopphold er hensyn som loven vektlegger.

Introduksjonsprogrammet skal dekke deltakernes behov for grunnleggende kvalifisering. I dette inngår norskopplæring, innsikt i norske samfunnsforhold og forberedelse til yrkesliv eller utdanning. Introduksjonsprogrammet skal fremme en rask overgang til arbeid eller videre utdanning. Et introduksjonsprogram som ikke inneholder elementer som kvalifiserer for arbeid eller utdanning, er ikke i tråd med lovens formålsbestemmelse. Tiltak som forbereder til samfunnsdeltakelse mer generelt kan inngå i introduksjonsprogrammet, men det kan ikke utgjøre hoveddelen av innholdet.

Kapittel 2. Introduksjonsprogram

§ 2. Rett og plikt til deltakelse i introduksjonsprogram

§ 2 Rett og plikt til deltakelse i introduksjonsprogram

Rett og plikt til å delta i introduksjonsprogram gjelder for nyankomne utlendinger mellom 18 og 55 år som har behov for grunnleggende kvalifisering og som har fått

- a) asyl, jf. utlendingsloven § 28,
- b) oppholdstillatelse etter innreisetillatelse som overføringsflyktning, jf. utlendingsloven § 35 tredje ledd,
- c) fornybar oppholdstillatelse etter utlendingsloven § 38 første ledd på grunnlag av søknad om asyl, eller kollektiv beskyttelse i massefluktsituasjon, jf. utlendingsloven § 34, eller
- d) oppholdstillatelse som familiemedlemmer til personer som nevnt i bokstav a, b og c, jf. utlendingsloven kapittel 6. For å være omfattet av denne bestemmelsen er det et vilkår at personer som nevnt i bokstav a, b og c ikke har vært bosatt i en kommune i mer enn fem år før det søkes om familiegjeningforening.
- e) fornybar oppholdstillatelse etter utlendingsloven § 53 første ledd bokstav b, § 53 annet ledd eller § 53 tredje ledd. For personer som nevnt i første punktum gjelder retten og plikten til å delta i introduksjonsprogram i to år fra det tidspunkt det er gitt oppholdstillatelse på grunnlagene som er nevnt.

Rett og plikt til deltakelse i introduksjonsprogram gjelder bare for personer som er bosatt i kommunen i henhold til særskilt avtale mellom utlendingsmyndighetene og kommunen. Kravet om særskilt avtale gjelder likevel ikke for personer som nevnt i § 2 første ledd bokstav d eller e.

Som nyankommet regnes den som har vært bosatt i en kommune i mindre enn to år når vedtak om deltakelse i introduksjonsordning skal treffes.

Nordiske borgere og utlendinger som omfattes av 'Avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde' (EØS-avtalen), omfattes ikke av paragrafen her.

For å ha rett og plikt til deltakelse i introduksjonsprogram må innvandreren oppfylle alle vilkår som er opplistet i introduksjonsloven § 2, se gjennomgang under pkt. § 2.1 nedenfor. Vilårene må være oppfylt på det tidspunktet kommunen fatter vedtak om tildeling av introduksjonsprogram.

§ 2.1 Personer som omfattes av rett og plikt til deltakelse i introduksjonsprogram (første ledd)

Oppholdsgrunnlag

Innvandreren må ha fått innvilget oppholdstillatelse på ett av grunnlagene som er uttømmende opplistet i lovttekstens bokstav a til e.

Personer som har fått oppholdstillatelse etter utlendingsloven kapittel 6 som familiemedlemmer til personer som nevnt i bokstav a, b og c inngår i lovens personkrets jf. bokstav d. Dette gjelder likevel ikke personer som kun har fått en kortvarig tillatelse som f.eks. forlovelsesopphold og opphold for å besøke barn. Ordningen gjelder kun de som har en

tillatelse som danner grunnlag for varig opphold i landet, jf. Ot.prp. nr. 28 (2002-2003) punkt 11.3.1.

Etter introduksjonsloven § 2 første ledd bokstav c er personer som er innvilget en *"fornybar oppholdstillatelse etter utlendingsloven § 38 første ledd på grunnlag av søknad om asyl"* i personkretsen for introduksjonsprogram. Det er også et vilkår at tillatelsen danner grunnlag for permanent oppholdstillatelse, men det er ikke et vilkår at tillatelsen skal danne grunnlag for familieinnvandring. Dette medfører at en person som er innvilget opphold etter utlendingsloven § 38 femte ledd kun grunnet en begrensning i adgangen til familieinnvandring har rett og plikt til introduksjonsordning, såfremt øvrige vilkår er oppfylt.

For å være omfattet av bokstav d er det et vilkår at herboende ikke har lengre botid enn fem år etter førstegangsbosetting før det søkes om familieinnvandring. Ved beregningen av tidsfristen skal søknadstidspunktet for søknad om familieinnvandring legges til grunn. Dersom personen først får avslag på søknad om familieinnvandring, og så søker på nytt og får innvilget familieinnvandring ut fra en endret faktisk situasjon, skal søknadstidspunktet for den siste søknaden legges til grunn ved beregning av tidsfristen.

De som blir familiegjenforent med personer som har fått permanent oppholdstillatelse, men som tidligere hadde en oppholdstillatelse som nevnt i introduksjonsloven § 2 første ledd bokstav a til c, omfattes også av introduksjonsloven § 2 første ledd bokstav d så lenge lovens øvrige vilkår er oppfylt.

Alder

Rett og plikt til å delta i introduksjonsprogram gjelder bare utlendinger som er mellom 18 og 55 år på det tidspunkt de blir tilbudt programmet.

Personer som er eldre enn 55 år, har verken rett eller plikt til å delta i ordningen. Personer som er yngre enn 18 år, omfattes ikke av introduksjonsordningen.

Personer som bosettes i en kommune før fylte 18 år får etter § 2 rett og plikt til å delta fra den datoen de fyller 18. Rett og plikt til deltakelse gjelder likevel kun dersom vedkommende fortsatt er nyankommet og har behov for grunnleggende kvalifisering, se nedenfor.

Grunnleggende kvalifisering

For å være omfattet av rett og plikt til å delta i introduksjonsprogram er det et vilkår at man har behov for grunnleggende kvalifisering. Dersom innvandreren ikke har behov for dette, har vedkommende verken rett eller plikt til å delta.

Med grunnleggende kvalifisering menes informasjon, kunnskaper og ferdigheter som gjør at nyankomne innvandrere kan fungere i ordinært arbeid og samfunnsliv, eller kan benytte seg av det ordinære utdannings- og opplæringstilbudet. Om en person har behov for grunnleggende kvalifisering beror på en konkret og helhetlig vurdering i lys av lovens formål. Den enkeltes

bakgrunn og kompetanse danner et viktig grunnlag i denne vurderingen og må derfor kartlegges.

Om en person som er i arbeid likevel skal anses å ha behov for grunnleggende kvalifisering vil avhenge av flere konkrete forhold: Arbeidsforholdets varighet og omfang, om de individuelle kvalifikasjonene samsvarer med stillingsbeskrivelsen og utsiktene for videre tilpasning til yrkeslivet. I kartleggingen bør den enkeltes målsettinger for arbeid være et tema. Er den jobben hun eller han har en jobb som kan føre til en varig tilknytning til arbeidslivet i tråd med den enkeltes kompetanse og tidligere arbeidserfaring? Hvis dette ikke er tilfelle bør den enkelte rådes til å delta i introduksjonsprogrammet for å styrke sine muligheter til å få en jobb mer i tråd med kompetanse og tidligere arbeidserfaring. Hvis den enkelte ønsker å fortsette i arbeid samtidig som hun eller han deltar i introduksjonsprogrammet er det mulig å legge ordinært arbeid inn som en del av programmet.

En person i ordinært arbeid som vurderes ikke å ha behov for grunnleggende kvalifisering, kan likevel ha rett og/eller plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap etter § 17, se punkt 17.

Personer som starter opp i introduksjonsprogrammet og så får tilbud om arbeid på heltid, har fra og med 1. januar 2016 en rett til å søke om permisjon fra introduksjonsprogrammet i inntil ett år. Se omtale av denne endringen i merknader til forskrift om fravær og permisjon ved nyankomne innvandreres deltakelse i introduksjonsordning § 5-4.

Grunnskole og videregående opplæring anses som grunnleggende kvalifisering innenfor programmets rammer, dersom det kan styrke den enkeltes muligheter for deltakelse i arbeid eller videre utdanning. Videregående opplæring øker mulighetene for å få stabilt fotfeste i arbeidslivet, og mange arbeidssøkere vil ha behov for videregående opplæring for å få varig tilknytning til arbeidslivet. Dette punktet er endret fra og med skoleåret 2016/2017. Fram til nå har kun deler av videregående utdanning vært å anse som grunnleggende kvalifisering. Se omtale av dette i merknader til § 4 om innholdet i programmet. Høyere utdanning på fulltid er å anse som ordinær utdanning, og kan ikke inngå i introduksjonsprogrammet, men innføringskurs eller språkkurs for å fylle inntakskrav til senere utdanning, kan etter en individuell vurdering inngå i programmet. For utfyllende omtale av hvilke mål og krav som stilles til innholdet i et introduksjonsprogram, se punkt 4 nedenfor.

Behov for sosialhjelp er ikke avgjørende: Den enkelte innvandrers behov for sosialhjelp er ikke et vilkår for at vedkommende skal få delta i introduksjonsprogram etter loven. Det sentrale ved vurderingen er kvalifiseringsbehovet og ikke behovet for økonomisk støtte.

Personer som faller utenfor introduksjonsordningen:

- norske og nordiske borgere

- EØS-borgere og deres familiemedlemmer med oppholdsrett etter utlendingslovens EØS-kapittel
- personer med en midlertidig oppholdstillatelse som ikke er fornybar og som ikke danner grunnlag for permanent oppholdstillatelse
- arbeidsinnvandrere og personer som får oppholdstillatelse for å ta utdanning
- personer som har fått oppholdstillatelse etter utlendingsloven § 38 femte ledd uten mulighet til å få fornyet tillatelsen eller hvor tillatelsen ikke skal kunne danne grunnlag for permanent oppholdstillatelse.

§ 2.2 Krav om å være bosatt i kommunen (annet ledd)

For å ha rett og plikt til å delta i introduksjonsprogram, må personen være bosatt i kommunen etter særskilt avtale mellom IMDi og kommunen¹. Dette vil også omfatte personer som finner bolig på egen hånd som er eller blir godkjent av kommunen, slik at vedkommende regnes som bosatt etter særskilt avtale. Ordningen omfatter altså ikke personer som bosetter seg helt på eget initiativ, men kommunen kan likevel velge å tilby program også til disse, jf. § 3 tredje ledd. Kravet innebærer at en person har rett og plikt til å delta i den første kommunen hvor vedkommende blir bosatt. Hvis hun eller han selv velger å flytte fra en kommune og har tilbud om deltakelse i introduksjonsprogram der, og til en annen kommune, har hun eller han ikke rett til å delta i introduksjonsprogram i den kommunen hun eller han flytter til. I slike tilfeller vil hun eller han inngå i gruppen som kommunen kan velge å tilby program, jf. § 3 tredje ledd tredje punktum, og punkt 3.3 i dette rundskrivet.

Det gjøres to unntak fra kravet om bosetting etter avtale. Kravet gjelder ikke for:

- familiemedlemmer til personer som omfattes av introduksjonsloven, jf. § 2 første ledd bokstav d. Bakgrunnen for dette unntaket er at ved innvilget oppholdstillatelse ankommer familiemedlemmene direkte fra utlandet til kommunen, uten et opphold i asylmottak. Det inngås da ikke egen avtale om bosetting mellom IMDi og kommunen. Dette unntaket gjelder uavhengig av om den personen de kommer på familieinnvandring med har bosatt seg etter avtale eller på egen hånd (selvbosettelse). Unntaket gjelder også for familieinnvandrede som ved søknad om fornyelse innvilges avledet flyktningsstatus for familiemedlemmer etter utlendingsloven § 28 sjette ledd.
- personer som har fått fornybar oppholdstillatelse etter utlendingsloven § 53 første ledd bokstav b (oppholdstillatelse på selvstendig grunnlag dersom det er grunn til å tro at utlendingen selv eller hans eller hennes barn har vært utsatt for mishandling i samlivsforholdet), § 53 annet ledd (dersom man som følge av samlivsbrudd vil få urimelige vanskeligheter ved retur til hjemlandet på grunn av de sosiale og kulturelle forholdene der) eller § 53 tredje ledd (dersom man får sitt ekteskap kjent ugyldig eller ekteskapet oppløses ved skilsmisse på grunn av utøvelse av tvang i forbindelse med ekteskapsinngåelsen), jf. § 2 første ledd bokstav e. Bakgrunnen for dette unntaket er at ved

¹ Se Ot.prp. nr. 30 (2003–2004) Om lov om endringer i introduksjonsloven og utlendingsloven.

innvilget oppholdstillatelse bor vedkommende allerede i en kommune. Det inngås da ikke egen avtale om bosetting mellom IMDi og kommunen.

§ 2.3 Krav om å være nyankommet (tredje ledd)

Det er et vilkår for å ha rett og plikt til å delta i introduksjonsprogram at innvandreren er nyankommet. Det tredje leddet i § 2 sier hva det vil si å være nyankommet. Begrepet nyankommet innebærer at man må ha vært bosatt i en kommune i kortere tid enn to år. Botiden i landet før første bosetting i en kommune, som for eksempel i asylmottak, regnes ikke med. Innvandreren kan altså ha oppholdt seg mer enn to år her i landet og likevel være nyankommet. Fristen på to år begynner å løpe fra det tidspunkt vedkommende faktisk blir bosatt eller bosetter seg i en kommune etter at opphold i Norge er innvilget. Innvandreren regnes som bosatt når vedkommende er ankommet kommunen med sikte på å etablere seg der. Korte besøk regnes ikke som bosetting.

Ved selvbosetting vil kommunen imidlertid ikke alltid kjenne datoen for bosetting. Dersom tidspunktet for faktisk bosetting ikke lar seg bringe på det rene, brukes datoen i folkeregisteret for når hun eller han er registrert bosatt i kommunen første gang. I henhold til folkeregisterloven (jf. lov 16. januar 1970 nr. 01 om folkeregistrering) har enhver som er bosatt i en kommune plikt til å melde fra til Det sentrale folkeregister. Det kan ikke legges til grunn et tidspunkt for bosetting senere enn det som framkommer av folkeregisteret.

En person som er ankommet til en kommune og som søker om familieinnvandring før vedkommende selv har fått oppholdstillatelse, regnes som bosatt først fra det tidspunktet da oppholdstillatelsen ble innvilget.

§ 3. Kommunens ansvar for introduksjonsprogram

§ 3 Kommunens ansvar for introduksjonsprogram

Kommunen sørger for introduksjonsprogram etter dette kapittel til nyankomne innvandrere som er bosatt i kommunen.

Kommunen skal så snart som mulig og innen tre måneder etter bosetting i kommunen eller etter at krav om deltakelse blir framsatt, tilrettelegge introduksjonsprogram i henhold til dette kapittel til person som omfattes av § 2. Kommunens plikt gjelder ikke personer som har avbrutt eller avvist deltakelse i introduksjonsprogram.

Kommunen kan tilby introduksjonsprogram til nyankommet utlending med oppholds- eller arbeidstillatelse i henhold til utlendingsloven kapittel 6 som er familiemedlemmer til andre enn personer som nevnt i § 2, til nyankommet utlending over 55 år med oppholdsgrunnlag som nevnt i § 2 første ledd, og til nyankommet utlending som nevnt i § 2 som er bosatt i kommunen uten særskilt avtale mellom utlendingsmyndighetene og kommunen.

Departementet kan fastsette nærmere retningslinjer om kommunens ansvar.

§ 3.1 Hva er kommunens ansvar (første ledd)

Kommunen skal administrere introduksjonsordningen, jf. § 3. Kommunen har plikt til å tilrettelegge program for og utbetale stønad til nyankomne innvandrere som omfattes av § 2. Kommunen står imidlertid fritt til å velge hvordan den vil organisere dette arbeidet.

Tilrettelegging av program og utbetaling av stønad fordrer samordning av tiltak og tjenester både mellom statlige aktører, som NAV, og ulike kommunale og fylkeskommunale etater. Kommunens hovedansvar innebærer dermed i hovedsak å samordne et individuelt tilrettelagt program for den enkelte og lage målrettede ordninger og tiltak for kvalifisering av målgruppen. Kommunen er dermed tillagt et særskilt koordineringsansvar.

Kommunens forvaltningsansvar for introduksjonsloven innebærer en plikt til å følge reglene om saksbehandling etter lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven) og de generelle forvaltningsrettslige prinsippene. Av særlig betydning er reglene om saksforberedelse av enkeltvedtak, om vedtaket og om klage og omgjøring. Ved vurderingen av hvem som skal tilbys introduksjonsprogram og ikke er plikten til å fatte skriftlige enkeltvedtak om innvilgelse eller avslag på krav eller søknad om deltakelse i introduksjonsprogram, jf. §§ 21 og 22 viktig.

Den enkelte innvandrere har rett til et tilbud fra kommunen og må ikke selv sette fram krav eller søke deltakelse i introduksjonsordningen.

Kommunen har en generell veiledningsplikt etter forvaltningsloven på dette området som på en rekke andre områder som kommunen har ansvaret for. Formålet med veiledningsplikten er å gi de som kan ha rett til offentlige tjenester en mulighet til å få sin rettighet oppfylt.

Kommunen skal vurdere behovet både for generell veiledning til hele gruppen innvandrere

bosatt i kommunen, og til den enkelte som kommunen kommer i kontakt med. Kommunen har også et ansvar etter forvaltningsloven for å sørge for at en enkeltsak er så godt opplyst som mulig før det fattes vedtak om tildeling av offentlige tjenester. I veiledning av og kommunikasjon med nyankomne innvandrere må kommunen vurdere om vedkommende faktisk har forstått innholdet i og omfanget av sine rettigheter og plikter. I det enkelte tilfellet må kommunen vurdere om det er behov for tolk for å sikre seg at veiledningsplikten er oppfylt.

Særlig om interkommunalt samarbeid

Kommunen kan oppfylle sin plikt til å sørge for deltakelse i introduksjonsprogram gjennom et samarbeid med en eller flere andre kommuner, kommunen kan inngå i et interkommunalt samarbeid. Interkommunalt samarbeid er regulert i kommuneloven kapittel 5, (jf. lov 25. september 1992 om kommuner og fylkeskommuner). Kommuneloven kapittel 5 A regulerer vertskommunesamarbeid. Vertskommunesamarbeid innebærer at en kommune (samarbeidskommune) kan avtale med en annen kommune (vertskommune) at vertskommunen skal utføre oppgaver og treffe avgjørelser etter delegert myndighet fra samarbeidskommunen i enkeltsaker eller typer av saker som ikke er av prinsipiell betydning. Kommuneloven § 28-1 a regulerer adgangen til å overføre utførelsen av lovpålagte oppgaver, herunder overføre myndighet til å treffe enkeltvedtak.

§ 3.2 Tidspunkt for igangsetting av program og avgrensning av kommunens plikt (annet ledd)

Kommunen skal tilrettelegge introduksjonsprogram for deltakere som har rett og plikt til deltakelse etter § 2 så snart som mulig og innen tre måneder etter bosetting i kommunen – eller etter at innvandreren har fremsatt krav om introduksjonsprogram, jf. § 3 annet ledd. Med bosetting i kommunen vises det både til dem som er bosatt etter avtale og dem som er familieinnvandret og derfor selvbosatte. Det er kommunen som er ansvarlig for at den enkelte i målgruppen tilbys program. Oppstart kan altså skje etter initiativ fra kommunen, eller etter krav fra den enkelte.

Kommunen har plikt til å vurdere om den enkelte innvandreren har behov for slik grunnleggende kvalifisering.

Selv om programmet skal startes innen tre måneder etter bosetting i kommunen, betyr ikke dette at kommunens plikt til å tilby introduksjonsprogram bortfaller når tre måneder er gått. Dersom en person er midlertidig forhindret fra oppstart innen tre måneder, for eksempel fordi vedkommende er syk eller gravid, med svært kort tid igjen til nedkomst, gjelder retten til oppstart så lenge personen anses som nyankommet, altså i to år fra bosettingstidspunktet. Det at kommunen kan fatte vedtak om introduksjonsprogram i to år fra bosettingstidspunktet er en sikkerhetsventil for de personene kommunen på annen måte ikke har fanget opp innen tre måneder etter bosetting.

Kommunes plikt gjelder ikke for personer som har avbrutt eller avvist å delta i

introduksjonsprogram, jf. § 3 annet ledd. Å ha avbrutt deltakelse i et introduksjonsprogram, vil si at en har startet i programmet, og deretter selv velger å avbryte kvalifiseringen. Det er kun de som faktisk har mottatt et tilbud om å delta, og takket nei til tilbudet, som kan sies å ha avvist å delta i introduksjonsprogram. En person anses å ha fått tilbud av en kommune når det er fattet vedtak om deltakelse eller det på annen måte er gitt tydelig uttrykk for at vedkommende gis mulighet til å delta i introduksjonsprogram i kommunen. Personer som ennå ikke har mottatt tilbud om introduksjonsprogram i bosettingskommunen (fraflyttingskommunen) kan henvises tilbake til denne kommunen, fordi de ikke har avvist tilbud om deltakelse.

Bosettingskommunen har i disse tilfellene derfor fortsatt plikt til å tilby program.

Tilflyttingskommunen kan imidlertid også etter eget skjønn tilby program til denne gruppen, jf. lovens § 3 tredje ledd, se punkt § 3.3 i dette rundskrivet.

En utlending som har avvist tilbud om introduksjonsprogram kan ikke regne med å motta sosialhjelp til livsopphold. Lov 18. desember 2009 nr. 131 om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen (sosialtjenesteloven) § 18 sier nemlig at: *«de som ikke kan sørge for sitt livsopphold gjennom arbeid eller ved å gjøre gjeldende økonomiske rettigheter, har krav på økonomisk stønad»*. En person som har fått mulighet til å delta i introduksjonsprogram, kan sørge for sitt livsopphold – fordi han har krav på introduksjonsstønad, se punkt 3 introduksjonsstønad.

Forskrift 16. desember 2011 nr. 1251 om sosiale tjenester for personer uten fast bopel i Norge § 3 sier at en personer som flytter fra en kommune som mottar integreringstilskudd for vedkommende kan vises tilbake til denne kommunen med henvisning til at hun eller han har rett til tjenester i denne kommunen.

§ 3.3 Personer som kommunen kan velge å tilby program (tredje ledd)

Selv om en person faller utenfor målgruppen for hvem som har rett og plikt til å delta i introduksjonsprogram, kan kommunen etter eget skjønn tilby vedkommende introduksjonsprogram, jf. § 3 tredje ledd (listen er uttømmende):

- familiemedlemmer til andre personer enn de som har rett og plikt til introduksjonsprogram etter lovens § 2
- personer som var over 55 år da de fikk oppholdstillatelse som omfattes av lovens § 2
- personer som er bosatt i kommunen uten særskilt avtale mellom utlendingsmyndighetene og kommunen
- personer som har avvist eller avbrutt deltakelse i program

Det er imidlertid et vilkår også for *”kan-gruppen”* at de må være nyankomne (dvs. ha vært bosatt i en kommune i mindre enn to år når vedtak om introduksjonsordning treffes), og at de har behov for grunnleggende kvalifisering, jf. § 2.

Beslutningen om hvem kommunen vil tilby introduksjonsprogram, vil bero på kommunens vurdering av hva som er hensiktsmessig. Lovens formål vil her kunne gi veiledning ved vurderingen. Et annet moment kan være hvilke andre opplærings- og kvalifiseringstilbud

kommunen har.

En avgjørelse om innvilgelse eller avslag på introduksjonsordning for personer i "*kan-gruppen*" skal skje i form av enkeltvedtak etter forvaltningsloven. jf. introduksjonsloven § 21 annet ledd bokstav a. Vedtaket kan påklages til fylkesmannen.

§ 4. Introduksjonsprogrammets mål og innhold

§ 4 Introduksjonsprogrammet

Introduksjonsprogram tilrettelegges for person som har behov for grunnleggende kvalifisering. Introduksjonsprogrammet tar sikte på å

- a) gi grunnleggende ferdigheter i norsk,
- b) gi grunnleggende innsikt i norsk samfunnsliv,
- c) forberede for deltakelse i yrkeslivet.

Programmet skal være helårlig og på full tid.

Programmet skal minst inneholde

- a) norskopplæring,
- b) samfunnskunnskap,
- c) tiltak som forbereder til videre opplæring eller tilknytning til yrkeslivet.

Ved gjennomført eller avbrutt program skal det utstedes et deltakerbevis.

Denne bestemmelsen beskriver hvilke mål og krav som stilles til innholdet i et introduksjonsprogram. I bestemmelsens første ledd står det hva deltakeren bør oppnå med programmet, og i tredje ledd beskrives hva programmet minimum skal inneholde.

§ 4.1 Målsettinger for introduksjonsprogrammet (første ledd)

I bestemmelsens første ledd angis det hvilke ferdigheter, hvilken innsikt og hvilke kunnskaper deltaker bør tilegne seg i løpet av programmet. Første ledd henger tett sammen med tredje ledd som angir minimumsinholdet i programmet, se merknader til tredje ledd nedenfor.

Det avgjørende er at programmets innhold bygger opp under lovens målsetting om rask overgang til arbeid eller utdanning, eller overgang til utdanning som et trinn på veien mot arbeid. Et introduksjonsprogram som ikke inneholder elementer som kvalifiserer for arbeid eller utdanning, er ikke i tråd med lovens formålsbestemmelse. Tiltak som forbereder til samfunnsdeltakelse mer generelt kan inngå i programmet, men det kan ikke utgjøre hoveddelen av innholdet.

Programmet skal tilpasses den enkelte ut fra hans eller hennes bakgrunn, forutsetninger, kvalifiseringsbehov og målsettinger. Dette medfører både en pedagogisk og faglig tilrettelegging av opplæringen ut fra deltakerens bakgrunn og forutsetninger, og en praktisk tilrettelegging ut fra eventuelle utfordringer i forbindelse med deltakerens helse eller omsorgssituasjon.

Tilrettelegging av program for deltakere med store omsorgsoppgaver og/eller helseproblemer eller graviditet, innebærer både praktisk tilrettelegging slik at vedkommende deltaker faktisk kan delta, og innholdsmessig tilrettelegging.

Bokstav a): ”gi grunnleggende ferdigheter i norsk”

Norskopplæring er et kjerneelement i den grunnleggende kvalifiseringen. Opplæringen tilbys

innenfor de gjeldende timerammene og fristene etter introduksjonsloven §§ 17 og 18, og i henhold til læreplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere.

Deltakerne i introduksjonsprogrammene er svært ulike når det gjelder bakgrunn, kompetanse og eventuell tidligere norskopplæring. Dette har betydning for hvilket opplæringsløp som passer for den enkelte, hvor raskt de lærer språket, og hvor mye norsk de lærer i løpet av introduksjonsprogrammet.

Bokstav b): ”gi grunnleggende innsikt i norsk samfunnsliv”

Grunnleggende innsikt i norsk samfunnsliv innebærer at deltakeren tilegner seg kunnskap om det norske samfunn. Omfanget av og innholdet i denne opplæringen må også tilpasses den enkelte deltakers forutsetninger og behov, men skal som et minimum tilbys innenfor de gjeldende timerammene for opplæring i samfunnskunnskap etter introduksjonsloven § 17, og i henhold til læreplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere.

Bokstav c): ”forberede for deltakelse i yrkeslivet” direkte, eller via videre utdanning

Programmets innhold skal forberede den enkelte for deltakelse i arbeid eller utdanning. Målsettingen om overgang til arbeidslivet må være *retningsgivende* for utformingen av introduksjonsprogrammet, jf. formålsbestemmelsen i introduksjonsloven § 1. Dette gjelder uavhengig av om veien går via videre utdanning, eller rett over i ordinært arbeid².

Særskilt om grunnskoleopplæring og videregående opplæring som en del av introduksjonsprogrammet:

Mange voksne flyktninger mangler grunnskoleopplæring, eller videregående opplæring, og har ikke fullført slik opplæring eller har for svake grunnleggende ferdigheter til at de kan klare seg i utdanningssystemet eller i arbeidslivet. Disse kan ha rett til opplæring etter opplæringsloven (jf. lov 17. juli 1998 nr. 61 grunnskolen og den videregående opplæringa kapittel 4A). Opplæringsloven regulerer rett til opplæring både på grunnskole og videregående opplærings nivå. Den kommunale voksenopplæringen og fylkeskommunen gir informasjon om rettigheter voksne kan ha etter opplæringsloven, og det er viktig at kommunen kartlegger den enkeltes skolebakgrunn, kvalifiseringsbehov og ønsker om videre utdanning eller kvalifisering. Dersom deltakeren har behov for det og ønsker det, bør grunnskoleopplæring og/eller videregående opplæring inngå i introduksjonsprogrammet, eventuelt sammen med andre kvalifiserende tiltak. Når det gjelder grunnskoleopplæring, kan den enkelte ha rett til opplæring i hele fag, i deler av et fag, eller rett til opplæring i grunnleggende ferdigheter. Videregående opplæring, på hel- eller deltid kan også fra og med skoleåret 2016/2017 inngå i programmet for deltakere som har rettigheter til det og utbytte av det. Det er ikke fastsatt noen grense på timefordelingen for fag i grunnskole eller videregående opplæring og øvrige kvalifiserende tiltak, men kommunen må sørge for at den enkeltes introduksjonsprogram oppfyller kravene til innhold som er fastsatt i § 4 i introduksjonsloven.

² Se kapittel 12.3 om introduksjonsprogrammets målsetting i Ot.prp. nr. 28 (2002–2003) Om lov om introduksjonsordning for nyankomne innvandrere

Hvorvidt grunnskoleopplæring eller videregående opplæring skal inngå i introduksjonsprogrammet eller ikke, må vurderes i forhold til lovens formål og den enkeltes individuelle målsetting i den individuelle planen.

Personer som er i ordinær høyere utdanning, kan i utgangspunktet ikke anses å ha behov for grunnleggende kvalifisering. Se punkt 2.1 for mer informasjon om grunnleggende kvalifisering.

§ 4.2 Programmet skal være helårlig og på fulltid (annet ledd)

Hva regnes som helårlig?

Det følger av introduksjonsloven § 4 annet ledd at programmet skal være helårlig. Det er ikke adgang til å delta på deltid³. Det følger av forskrift om fravær og permisjon ved nyankomne innvandreres deltakelse i introduksjonsprogram § 6-2 at det for hvert kalenderår skal fastsettes ferie i opptil 25 virkedager (eller fem uker) for programdeltakerne. Dette tilsvarer ferielovens alminnelige ferietid, og betyr at programmet skal være 47 uker i året. Deltakerne har i tillegg rett til fri i alle årets bevegelige hellig- og fridager, dette følger av forskriften § 6-1 hvor dagene er listet opp. Deltakere som ikke tilhører Den norske kirke har i tillegg rett til fri i opptil to virkedager for hvert kalenderår i forbindelse med feiring eller markering av religiøse høytider. Den enkelte har rett til introduksjonsstønad i ferien.

Den enkelte kommune bestemmer når feriedagene skal avvikles. Kommunen kan gi alle deltakere sammenhengende ferie i fem uker, eller de kan gi noen dager til høstferie, vinterferie, jul og påske, og det resterende om sommeren. Kommunen må utarbeide et feriereglement eller praktisere regler om ferie og kommunisere denne praksisen på en måte som er tydelig og som skaper forutsigbarhet for deltakerne, i tillegg til at alle deltakerne behandles likt. Det er ikke gitt noen adgang til å ha aktivitet i planlagt ferietid, og dermed opparbeide seg fleksitid som kan tas ut som ferie på et senere tidspunkt. I skoleferiene må kommunen sørge for et aktivitetstilbud, opplæring og/eller veiledning som er arbeidsrettet. Deltakerne kan også ha sommerjobb i ferien, jf. omtalen av muligheten for å legge ordinært arbeid inn i programmet i pkt. 4.4 nedenfor.

Hva regnes som fulltid?

Det følger av introduksjonsloven § 4 annet ledd at et introduksjonsprogram skal være på full tid. Hva som menes med full tid er beskrevet i forarbeidene til introduksjonsloven⁴.

Program som ikke krever forberedelser eller etterarbeid skal være 37,5 timer per uke. Program som stiller betydelig krav til egenaktivitet skal være 30 timer per uke. Spennet mellom 30 og 37,5 timer gir rom for en viss grad av skjønn i tilpasningen av programmet. Dette

³ Ot.prp. nr. 28 (2002–2003) kap 12.4.

⁴ Ot.prp. nr. 28 (2002-2003) kap. 12.4

skjønnnet har fram til sommeren 2015 vært praktisert ved at kommunene i hvert enkelt tilfelle må gjøre en konkret og individuell vurdering av hva som er full tid for hver deltaker.

Disse skjønnsmessige vurderingene av hva som er full tid skal fra og med undervisningsåret 2015/2016 automatiseres. Dette skal gjøres ved at tid til egenaktivitet og pauser iberegnes automatisk ved at en undervisningstime på 45 minutter skal telle som 75 minutter. Se definisjon av begrepet "*undervisningstime*" nedenfor.

Dette medfører at deltakeren i perioder med mye undervisning vil få mer tid til egenaktivitet enn i perioder med mindre undervisning. Slik vil mengden egenaktivitet bli gradert og følge mengden undervisning. Dette vil ivareta den skjønnsmessige graderingen forarbeidene gir anvisning på i spennet mellom 30 og 37,5 timer, samtidig som kommunene spares for kompliserte og tidkrevende skjønnsmessige vurderinger. Endringen er gjort for at kommunens beregning av hva som skal anses som full tid for den enkelte deltaker skal bli enklere.

For alle andre tiltak i introduksjonsprogrammet regnes en time som 60 minutter.

Med *programtid* menes i praksis den tiden som framgår av en timeplan eller ukeplan for den enkelte deltaker. Dette er tid som er underlagt faste rammer og kommunens oppfølging eller kontroll av at aktiviteten som inngår faktisk skjer eller er oppfylt. Dette er også tid hvor det ytes introduksjonsstønad og hvor kommunen registrerer fravær. Studiedager/selvstudier kan kun være en del av programtiden dersom dette gis etter avtale mellom kommunen og den enkelte deltaker. Forutsetningen er at kommunene kan kontrollere oppmøtet og at kommunen følger opp at deltakerne har gjennomført de oppgavene som etter avtale skulle gjennomføres.

Deltakerens egenaktivitet skal ikke være underlagt oppfølging eller kontroll fra kommunens side, ut over eventuell oppfølging av leksearbeid eller lignende.

For deltakere i introduksjonsprogram skal det være rom for at timeantallet enkelte uker kan overstige 37,5 timer, mens antall timer andre uker kan være lavere enn 37,5 timer. I gjennomsnitt skal programmets innhold være 37,5 timer per uke i løpet av en periode på 52 uker, regnet fra deltakerens oppstart i program.

Øvre grense for antall timer per dag og uke skal følge de ordinære reglene i arbeidslivet, jfr. arbeidsmiljøloven § 10-4 første ledd, som fastslår at arbeidstiden ikke skal overstige 9 timer per dag og 40 timer per uke.

Det er en forutsetning at deltakeren samtykker til et timeantall som overstiger 37,5 timer per uke. Deltakeren står fritt til å takke nei til et utvidet timeantall per uke. Det betyr at deltakeren ikke kan trekkes i stønad for fravær fra program som overstiger 37,5 timer per uke, uten at deltakeren på forhånd har samtykket til et utvidet timeantall. Kommunen har ansvar for å dokumentere at samtykke er innhentet.

Der kommunene har etablert en struktur med lengre programtid i en periode for å opparbeide tid til ”*avspasering*” på inneklemt fridager, samt høstferie, juleferie og vinterferie, forutsetter dette at deltakerne samtykker i dette. Der en deltaker ikke har samtykket kan ikke kommunen pålegge vedkommende å delta, og trekke i stønaden dersom deltaker må gå etter avtalt programtid.

Kommunen bør legge til rette for et fleksibelt kvalifiseringstilbud, for eksempel at aktiviteter eller praksis (arbeidspraksis eller språkpraksis) også på kveldstid bør kunne regnes inn i programtiden hvis deltaker selv ønsker dette. Arbeid kan inngå som en del av programtiden hvis deltaker ønsker det og kommunen mener at arbeidet er relevant for deltakernes individuelle plan. Deltidsarbeid utenom ordinær programtid må regnes som en aktivitet utenfor programmet.

Begrepet ”*undervisningstime*”?

En ”*undervisningstime*” i norsk eller samfunnskunnskap etter introduksjonsloven kapittel 4 skal være 45 minutter, les mer om dette under punkt 17.1 nedenfor. Det samme gjelder for deltakere i introduksjonsprogram som har opplæring i norsk og samfunnskunnskap som en del av programmet etter introduksjonsloven kapittel 2.

Innholdet i opplæringen i norsk og samfunnskunnskap etter introduksjonsloven § 17 er regulert i forskrift av 19. april 2012 nr. 358 om læreplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere. All undervisning etter læreplanen skal regnes i undervisningstimer à 45 minutter.

Introduksjonsprogrammet kan også bestå av andre opplæringstiltak som stiller krav til forberedelser og etterarbeid enn undervisning i norsk og samfunnskunnskap etter læreplanen, så som tiltak etter opplæringsloven eller språkpraksis. Slike tiltak skal også anses som en undervisningstime i denne sammenheng, hvilket vil si at hver 45 minutter med undervisning skal telle som 75 minutter i beregningen av om introduksjonsprogrammet er på full tid.

Kommunen står fritt til å organisere pauser som de ønsker, forutsatt likebehandling og forutberegnelighet for deltakerne. Når og hvor lenge det skal være pauser må avgjøres på bakgrunn av en pedagogisk vurdering. Det er ikke adgang til å slå sammen alle undervisningstimene ved å legge pausene til slutten av dagen, for å oppnå en kortere dag.

§ 4.3 Innholdet i introduksjonsprogrammet (tredje ledd)

Introduksjonsloven § 4 tredje ledd slår fast minstekrav til innholdet i introduksjonsprogrammet for den enkelte. Dette leddet lister opp tre obligatoriske elementer i bokstavene a til c. De tre elementene må ikke alle være tilstede til enhver tid, men alle elementene må være tilstede innenfor rammen av den enkeltes program. Omfang og intensitet for det enkelte element må

avgjøres etter en vurdering av deltakerens behov og forutsetninger. Gjennom utforming av den individuelle planen fastsetter kommunen programmets konkrete innhold for den enkelte deltaker, se merknader til § 6 nedenfor.

Kommunen kan ikke fraskrive seg ansvaret for hele eller deler av introduksjonsprogrammet selv om ansvaret for å gjennomføre delelementer er overlatt til andre. Dette gjelder for eksempel privat norskopplæring, videregående opplæring i regi av fylkeskommunen eller praksisplass i arbeidslivet. Kommunen har et hovedansvar for å følge opp deltakeren, påse at den individuelle planen følges og revideres ved behov, og at det ikke oppstår dødtid mellom de ulike kvalifiseringstiltakene eller elementene i introduksjonsprogrammet.

Bokstav a) og b): Opplæring i norsk og samfunnskunnskap

Opplæring i norsk og samfunnskunnskap er to av minstekravene loven stiller til programmets innhold. Opplæringen i introduksjonsprogrammet er den samme som opplæring i norsk og samfunnskunnskap etter introduksjonsloven § 17. Kommunen må legge opp introduksjonsprogrammet slik at deltakerne kan oppfylle plikten til å delta i opplæring etter § 17 innenfor rammene av introduksjonsprogrammet. Dette innebærer at opplæringen i norsk og samfunnskunnskap som inngår i introduksjonsprogrammet har et slikt omfang at deltaker faktisk får gjennomført det timetallet hun eller han har plikt til etter lovens § 17. Dette gjelder også i de unntakstilfeller hvor en deltaker ikke samtidig oppfyller vilkårene for rett og/eller plikt til opplæring etter § 17. Les mer om kommunens plikt til å tilby opplæring i norsk og samfunnskunnskap i kapittel 18.

Norsk og samfunnskunnskap utgjør ett av de bærende elementene i et heltidsprogram, og det er viktig at deltakerne har mulighet til å nå et tilfredsstillende nivå innenfor den fastsatte tid for programmet. Det ukentlige timetallet må fastsettes i lys av dette. De aller fleste innvandrere har stort behov for norskopplæring den første tiden. Deltakernes bakgrunn fra hjemlandet og deres individuelle plan for framtiden i Norge (jf. § 6), er avgjørende for hvordan opplæringen skal organiseres og tilrettelegges. Kommunen må sørge for at deltakerne har et tilbud om opplæring hvor intensitet og progresjon som er effektivt og målrettet, og som sikrer at den enkelte får oppfylt sin plikt til å delta i opplæring i norsk og samfunnskunnskap etter § 17 innenfor rammene av sitt introduksjonsprogram.

Språkpraksis vil for mange deltakere være et egnet tiltak i språkopplæringen. Språktrening i regi av frivillige og nettbaserte opplæringsprogrammer kan også være gode supplementer til opplæring i regi av lærer eller som tiltak for å motivere deltaker til å jobbe på egenhånd med sin egen språklige progresjon.

Bokstav c): Tiltak som forbereder til videre opplæring eller tilknytning til arbeidslivet

Tiltak som forbereder til arbeid eller utdanning er også et obligatorisk hovedelement i programmet, men loven regulerer ikke nærmere hvordan dette skal gjennomføres eller hvilken form og hvilket omfang slike tiltak skal ha. Det er store variasjoner i nyankomne innvandreres

arbeidserfaring og utdanning, og det er viktig at kommunene i større grad enn det har gjort fram til nå benytter den fleksibiliteten som loven gir for individuell tilrettelegging av programmets innhold. Se omtale av dette i stortingsmeldingen *Fra mottak til arbeidsliv* punkt. 5.4.4.

Tiltak som forbereder til arbeidslivet, omfatter også opplæring. Deltakere som har lite skolebakgrunn og svake grunnleggende ferdigheter står ofte langt fra arbeidsmarkedet. For mange vil norskopplæring og arbeidsmarkedstiltak ikke være tilstrekkelig for å kunne oppnå stabil tilknytning til arbeidslivet. Svak utdanningsbakgrunn kan også føre til at det er vanskelig å oppnå gode nok norskerdigheter til å få jobb. For en del deltakere vil det derfor være hensiktsmessig å bruke grunnskole og/eller hele eller deler av videregående opplæring som tiltak i introduksjonsprogrammet. Fram til sommeren 2016 har grunnskole og deler av videregående opplæring vært definert som grunnleggende kvalifisering. Dette endres fra og med skoleåret 2016/2017. Som omtalt i stortingsmeldingen *Fra utenforskap til ny sjanse*, jf. Meld. St. 16 (2015-2016), vil regjeringen legge til rette for at de som ønsker det og har behov for det, skal kunne ta grunnskoleopplæring og videregående opplæring i introduksjonsprogrammet. En slik tilrettelegging er særlig viktig for å øke utdanningsnivået i gruppen nyankomne innvandrere, og særlig blant kvinner. Dette innebærer at begrensningen om at kun deler av videregående opplæring kan inngå i programmet nå er fjernet. Videregående opplæring, enten det er på heltid eller deltid kan dermed inngå i programmet for deltakere som har rettigheter til det etter opplæringsloven og som kan ha utbytte av slik opplæring. For noen voksne kan også praksisbrevordningen være et egnet opplæringstilbud som et skritt på veien mot fullt fagbrev.

Denne typen tiltak kan også forberede den enkelte deltaker for videre utdanning. Andre mulige tiltak som forbereder for videre utdanning kan være godkjenning av medbrakt utdanning, enkeltfag som trengs for å få godkjent medbrakt utdanning, forberedende kurs som trengs for å begynne på universitet/ høyskole og lignende. Det vil si alle typer kurs og lignende som innvandreren trenger å ta for å kunne begynne på ordinær utdanning i Norge eller for å kunne bruke sin medbrakte kompetanse. Hvis en må ta ordinær utdanning på universitet eller høyskole på fulltid for å få godkjent utdanningen fra hjemlandet er dette ikke å anse som grunnleggende kvalifisering, og kan derfor ikke tas innenfor introduksjonsordningen.

For mange er det aktuelt med arbeidsmarkedstiltak i regi av NAV. Vanlige tiltak er arbeidstrening, lønnstilskudd og kvalifisering gjennom opplæringstiltak.

Nyankomne er sårbare i overgangen fra praksis til ordinært arbeid. Selv om en deltaker har fått praksisplass, har de fleste fortsatt behov for oppfølging, veiledning og rådgivning fra kontaktpersonen i kommunen.

Etter loven er det mulig å legge ulike former for lønnet arbeid inn som en del av introduksjonsprogrammet (jf. § 11 annet ledd). Dette gir en viktig forberedelse til å delta i arbeidslivet og en tilpasning mot rollen som ansatt og lønsmottaker etter fullført program.

Introduksjonsloven og forskrift om fravær og permisjon ved nyankomne innvandreres deltakelse i introduksjonsprogram ble endret fra og med 1. januar 2016. Endringen innebærer at de er innført rett til permisjon fra introduksjonsprogrammet ved tilbud om ordinært arbeid⁵. Se forskriften § 5-4 for en omtale av rammene for denne permisjonen. Kommunen må veilede den enkelte om muligheten for permisjon fra introduksjonsprogrammet ved tilbud om ordinært arbeid dersom den enkeltes mulighet for deltakelse i arbeidslivet kan bli styrket gjennom muligheten til permisjon ved tilbud om ordinært arbeid.

Lovens formål fordrer samarbeid med aktører i arbeidslivet på flere områder. Arbeidsgiver kan bidra med kunnskap om arbeidslivet som en del av undervisningen i samfunnskunnskap. De kan orientere om:

- egen bedrift/arbeidsplass,
- rettigheter og plikter som arbeidstaker
- normer og regler som gjelder i arbeidslivet
- mer generell arbeidslivskunnskap

Arbeidsgivere kan også legge til rette for praktisk språkopplæring gjennom språkpraksis, og yrkesrettet kvalifisering gjennom arbeidspraksis. Foruten å ansette nyankomne, enten som en del av programtilbudet eller etter avsluttet program, kan arbeidsgivere bidra med referanser og nettverk for videre rekruttering. Gjennom å stille sin bedrift eller virksomhet åpen for utplassering av deltakere, kan arbeidsgivere også bidra til holdningsskapende arbeid og brobygging mellom nyankomne innvandrere og øvrig befolkning.

Kommunen bør gi tilbud om arbeidsrettet rådgivning til programdeltakerne. Dette kan blant annet gjøres i form av karriereveiledning eller gjennom å etablere en mentorordning. En mentorordning vil kunne bidra til at programdeltakeren får innpass i arbeidslivet, får et arbeid som er i tråd med den enkeltes kompetanse og erfaringer, og oppnår karriereutvikling. Gjennom en slik ordning får de også mulighet til å styrke sine nettverk og få innsikt i nye arbeidsområder og virksomheter

Et eksempel på hvordan kommunen kan få programdeltakere ut i arbeidspraksis, er at programansvarlig instans i kommunen utplasserer deltakere på kommunale arbeidsplasser. Dette kan for eksempel skje på grunnlag av kommunale vedtak om å stille et visst antall språkpraksisplasser eller arbeidspraksisplasser til disposisjon internt i kommunen.

Kommunen bør etablere forpliktende og systematisk samarbeid med private og offentlige arbeidsgivere og tilegne seg kunnskap om det lokale og regionale behovet for arbeidskraft både på kort og lang sikt. På den måten kan de søke å matche kvalifiseringen av deltakerne med behovet for arbeidskraft. Dette kan være viktig både for å styrke sjansen for deltakernes overgang til arbeid eller utdanning etter endt kvalifisering, og for bidra til å dekke behovet for

⁵ Se Prop. 130 L (2014-2015) for forarbeidene til denne lovendringen.

arbeidskraft. En annen fremgangsmåte er at kommunen identifiserer muligheter i samarbeid med sitt personalkontor. Personalkontoret kan skaffe oversikt over arbeidskraftbehovet både på kort og lang sikt ved kommunens virksomhet. Kontoret kan samtidig ha en løpende oversikt over aktuelle deltakere for utplassering, og informere kommunens virksomheter om hvilket arbeidskraftpotensiale disse utgjør. Både for private og offentlige arbeidsgivere ligger det et stort potensiale i å bidra til å kvalifisere nyankomne innvandrere til å for å dekke eget behov for arbeidskraft både lokalt og regionalt, og få dekket uløste oppgaver både på kort og lang sikt. Se stortingsmeldingen *Fra mottak til arbeidsliv* punkt 5.4.5 og punkt 5.4.13.

Kommunale virksomhetsledere eller etatsledere kan også være nyttige kontakter for å finne utplasseringsplasser i barnehager, skole, skolefritidsordning, teknisk etat, drift og vedlikehold, vaktmestertjenester, pleie og omsorg osv. Kommunale næringslivskonsulenter har ofte kontakter til arbeidsgivere utenfor kommunen. Slike nettverk som for eksempel lokale eller regionale næringsforeninger kan bidra til utplassering på private arbeidsplasser.

Andre elementer som kan inngå i programmet

Oppgaver som det å etablere seg i egen bolig, anskaffe innbo, sende flyttemelding, opprette strøm- og telefonabonnement, få fastlege, søke barnehageplass osv. kan inngå som deler av programmet i perioden rett etter bosetting. For mange vil dette gi lærerike og nyttige erfaringer. Også her gjelder det at innholdet i den enkeltes program skal kvalifisere for arbeid eller utdanning, jf. formålsbestemmelsen i lovens § 1, og denne type tiltak skal ikke utgjøre hoveddelen av programmet. Det er de tre punktene over som skal utgjøre hoveddelen av programmet. Andre elementer som nevnt i dette avsnittet skal kun supplere de tre hovedpunktene.

§ 4.4 Deltakerbevis (fjerde ledd)

Fjerde ledd i § 4 bestemmer at den enkelte deltaker har krav på å få utstedt et deltakerbevis etter at introduksjonsprogrammet er gjennomført. Dette gjelder også når den enkelte har avsluttet eller avbrutt deltakelsen selv, eller programmet er stanset av kommunen i henhold til § 7. Hensikten er å kunne dokumentere hvilke tiltak og hvilken opplæring deltakeren har gjennomført og omfanget av dem. Dersom programmet avsluttes før tiden, bør det framgå av beviset hvorfor vedkommende sluttet og hvor stor del av programmet som ble gjennomført.

På deltakerbeviset bør det spesifiseres hvilken opplæring i norsk og samfunnskunnskap deltakeren har fått. Det bør framgå hvilke tiltak som er brukt i norskopplæringen, for eksempel språkpraksisplass. Når det gjelder opplæring i samfunnskunnskap, bør deltakerbeviset angi omfang og varighet av opplæringen, samt eventuelle tiltak og særlige kurs.

I kategorien "*andre tiltak som forbereder til videre opplæring eller tilknytning til arbeidslivet*", bør det framgå hvilke tiltak deltakeren har gjennomført av kvalifiserende art, prøver deltakeren har avlagt og eventuelle kurs som er gjennomført. Dette kan for eksempel være arbeidspraksis, andre typer arbeidsmarkedstiltak, yrkestesting og kurs som gir sertifisering (førerkort,

truckførerbevis etc.). Hvorvidt tiltak av helsefremmende karakter skal framgå av deltakerbeviset, bør vurderes i samråd med deltakeren.

Deltakerbevis skrives ut fra Nasjonalt introduksjonsregister (NIR).

§ 5. Programmets varighet

§ 5 Programmets varighet

Programmet kan vare inntil to år, med tillegg av godkjent permisjon. Når særlige grunner taler for det, kan programmet vare inntil tre år.

§ 5.1 Programmet kan vare inntil 2 år

Kommunen må fastsettes programmets varighet individuelt. At lovbestemmelsen angir en øvre grense på to år, innebærer ikke at alle skal ha et program som varer så lenge. Det er store variasjoner i nyankomne innvandreres arbeidserfaring og utdanning, og det er viktig at kommunene i større grad enn de har gjort fram til nå benytter den fleksibiliteten som loven gir for individuell tilrettelegging av både programmets innhold og programmets lengde. Se omtale av dette i stortingsmeldingen *Fra mottak til arbeidsliv* punkt. 5.4.4.

Vurderingen av programmets varighet skal skje i samsvar med lovens formål og på bakgrunn av den enkeltes kvalifiseringsbehov, forutsetninger og målsetting. Deltakeren bør gjennom introduksjonsprogrammet tilegne seg grunnleggende ferdigheter i norsk, innsikt i norsk samfunnsliv, samt bli kvalifisert til arbeid eller videre utdanning. Når deltakeren har nådd målsettingen i sin individuelle plan, bør vedkommende over fra introduksjonsprogrammet til videre utdanning eller arbeid så fort som mulig, se merknader til § 7 om stans av programmet.

Fravær i form av godkjent permisjon skal ikke tas med i beregning av programtiden. Reglene om godkjent permisjon er nærmere beskrevet i forskrift om fravær og permisjon⁶.

§ 5.2 Mulighet for å forlenge programmet med inntil ett år

Bestemmelsen i § 5 annet punktum åpner for at kommunen kan utvide introduksjonsprogrammet med inntil ett år ut over den øvre grensen på to år, når særlige grunner taler for det.

Spørsmålet om hva som skal anses som et særlig tilfelle, beror på en individuell og konkret vurdering av flere forhold, og må ses i lys av lovens formål. Viktige momenter i vurderingen er

⁶ Se forskrift av 18. juli 2003 nr. 973 om fravær og permisjon ved nyankomne innvandreres deltakelse i introduksjonsordning § 7-1.

deltakerens kvalifiseringsbehov og motivasjon for å fortsette i programmet. En forutsetning for at programtiden kan forlenges ut over to år, er at det foreligger et behov for det i betydningen at deltakers individuelle målsetting ikke er nådd. Noen deltakere trenger lengre tid på å gjennomføre programmet enn andre. Deltakere med ingen eller svak skolebakgrunn trenger lang tid for å kvalifisere seg, blant annet for å lære norsk.

Et annet viktig poeng er hva som er årsaken til at deltakeren ikke har nådd målsettingen i sin individuelle plan, og om dette er forhold deltakeren selv har hatt noen innvirkning på.

Programtid ut over to år kan også være aktuelt for deltakere som har startet i grunnskole eller videregående opplæring som en del av sitt introduksjonsprogram.

Når den enkelte deltaker ikke har nådd målsettingen i den individuelle planen, bør kommunen vurdere om det foreligger særlige grunner, som beskrevet ovenfor. Hvis dette er tilfelle bør programmet forlenges ut over to år. En forutsetning for at programtiden kan forlenges ut over to år, er at det foreligger en (fornyet) individuell plan som har nødvendig kontinuitet, og som inneholder elementer som er egnet til å nå målsettingen til den enkelte. Forlengelsens varighet må fastsettes individuelt. At det angis en øvre grense på tre år, innebærer ikke at alle som har behov for forlengelse ut over to år skal ha et program som varer i tre år.

§ 6. Individuell plan

§ 6 Individuell plan

Det skal utarbeides en individuell plan for den som skal delta i introduksjonsprogram. Den skal utformes på bakgrunn av en kartlegging av vedkommendes opplæringsbehov og av hvilke tiltak vedkommende kan nyttiggjøre seg.

Planen skal minst inneholde programmets start og tidsfaser og en angivelse av tiltakene i programmet.

Planen skal utarbeides i samråd med vedkommende.

Planen skal tas opp til ny vurdering med jevne mellomrom og ved vesentlig endring i vedkommendes livssituasjon.

§ 6.1 Det skal utarbeides en individuell plan (første ledd)

Bestemmelsen i § 6 første ledd pålegger kommunen å utarbeide en individuell plan for den enkelte deltaker i programmet. Planen skal beskrive programmets varighet og omfang, og den skal utarbeides på bakgrunn av en kartlegging av den enkeltes behov og muligheter. Planen skal utformes i samråd med deltakeren. Den individuelle planen er et verktøy i arbeidet med den enkelte deltaker, og planen skal sikre planmessighet, deltakermedvirkning og eierskap til målet og tiltakene som skal skje innenfor rammene av introduksjonsprogrammet.

Departementet har avgitt en tolkingsuttalelse til IMDi om § 6 og forståelsen av denne. Svaret er gitt til IMDi i forbindelse med at individuell plan skal piloteres som nytt tema for fylkesmennes tilsyn med introduksjonsloven, jf. § 23. I *departementets svar av 20.*

oktober 2015 gis en presisering av lovgrunnlaget og merknadene her er oppdatert i tråd med departementets tolkningsuttalelse. I presiseringen er det gitt en del flere detaljerte føringer om den individuelle planen og utarbeidelsen av denne.

Kommunen velger selv formen på den individuelle planen: Om den skal være et vedlegg til enkeltvedtaket om tildeling av introduksjonsprogram, eller om det skal fattes et eget enkeltvedtak om innholdet i den individuelle planen. Et vedtak om tildeling av program uten noen beskrivelse av minstekravet til innholdet i programmet, jf. § 6 annet ledd og pkt. 6.2 nedenfor, gir lite innhold. Lovens § 21 lister opp hvilke avgjørelser etter introduksjonsloven som er enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Listen er ikke uttømmende, også beslutninger som ikke er listet opp i § 21 kan være enkeltvedtak. Fastsetting av den individuelle planen er en del av kommunens beslutning om tildeling av program, og er derfor et enkeltvedtak etter forvaltningsloven, jf. § 21 andre ledd bokstav a.

Kartlegging av den enkeltes kompetanse må skje i to faser, for to forskjellige formål. Dette er omtalt i lovens forarbeider⁷. For det første må det gjennomføres en kartlegging i forbindelse med kommunenes vurdering av om det foreligger et opplæringsbehov som er vilkåret for å fastslå rett og plikt til å delta i introduksjonsprogram. For det andre må det gjennomføres en mer detaljert og grundig kartlegging når det er fastslått at vedkommende har rett og plikt til å delta i et introduksjonsprogram. Den første kartleggingen av den enkeltes kompetanse og bakgrunn vil kunne være nødvendig når kommunen vurderer den enkeltes behov for grunnleggende kvalifisering. Kartleggingen her vil altså inngå i kommunens grunnlag for vurdering av om program skal tilbys, og kommer derfor før en individuell kvalifiseringsplan eventuelt utarbeides. Det er imidlertid ikke krav om slik kartlegging før et eventuelt tilbud om program. Avhengig av hvor langt kommunen er kommet i kartleggingen av den enkeltes kompetanse og opplæringsbehov, kan den individuelle planen foreligge allerede ved tildeling av programmet, men det er også adgang til å bruke noe lenger tid på kartleggingen av den enkeltes kompetanse og opplæringsbehov. Dersom kommunen ikke er ferdig med kartleggingen av den enkeltes kompetanse og opplæringsbehov ved tildeling av programmet, skal den individuelle planen foreligge innen tre måneder etter bosetting i kommunen eller etter at krav om deltakelse i introduksjonsprogram blir framsatt, jf. § 3 annet ledd. Kommunen bør vurdere om det er hensiktsmessig å bruke tolk i kartleggingssamtalen .

Vesentlige endringer av individuell plan er etter § 21 et enkeltvedtak som skal fastsettes i vedtaks form. Personer som også er omfattet av rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap etter lovens kapittel 4, skal ha en individuell plan for opplæring i norsk og samfunnskunnskap, se § 19 første ledd. Kommunen bør se den individuelle planen for introduksjonsprogrammet og for opplæring i norsk og samfunnskunnskap i sammenheng. Det er ikke hensiktsmessig at det utarbeides to adskilte individuelle planer, men heller at planen for opplæring i norsk og samfunnskunnskap inngår som en del av planen for

⁷ Ot.prp. nr. 28 (2002-2003) kapittel 12.8.2.2

introduksjonsprogrammet. Det avgjørende er at det faktisk utarbeides en plan for kvalifiseringen og at planen utarbeides i samråd med deltaker.

Samtaler med innvandreren om vedkommendes personlige ressurser, muligheter og realistiske framtidsplaner, er en viktig oppgave i kartleggingsarbeidet og utarbeidelsen av den individuelle planen.

Bestemmelsen stiller minimumskrav til planens innhold. Disse kravene sikrer forutsigbarhet og bidrar til å øke motivasjonen for den enkelte deltaker. For deltakerne skal planen sikre at det er deres egne forutsetninger og mål som ligger til grunn for det kvalifiseringsløp de skal gjennomføre.

Kommunen må bygge videre på kartlegginger av den enkeltes bakgrunn og kompetanse som allerede foreligger før de gjennomfører nye kartleggingssamtaler. Opplysninger som allerede er kartlagt og registrert i statlige mottak eller i flyktingleire, overføres fra IMDi til bosettingskommunen. Regjeringen har fra høsten 2016 iverksatt kompetansekartlegging for beboere i asylmottak – dette gjelder både personer som har stor sannsynlighet for å få og som har fått innvilget oppholdstillatelse. Det er høsten 2016 under utvikling en elektronisk løsning for selvregistrering av kompetanse. Løsningen skal bygge på og være en del av UDIs selvregistreringsplattform til bruk i asylmottak, som også er under utvikling. Gjennomført kompetansekartlegging skal følges av tilbud om karriereveiledning. Tilbudet om styrket karriereveiledning er også under utvikling. Målgruppen her er beboere i asylmottak med høy sannsynlighet for å få, eller som har fått innvilget oppholdstillatelse, og som har gjennomført kompetansekartleggingen. Karriereveiledningen gjennomføres av de fylkesvise karrieresentrene i samarbeid med Arbeids- og velferdsetaten.

Ettersom mange nyankomne innvandrere har vært gjennom flere kartlegginger før de kommer til kommunen, er det viktig å forklare hvorfor man eventuelt foretar ytterligere kartlegginger, eller stiller tilleggsspørsmål til kartlegginger som er foretatt tidligere. Kommunen må fortelle hva kartleggingen skal brukes til og hvem som har tilgang til opplysningene. Hensikten er først og fremst å få et målrettet og individuelt tilrettelagt kvalifiseringsløp som fører fram til ordinært arbeid eller utdanning.

Departementet anbefaler at kommunen har kunnskap om følgende faktorer når arbeidet med utformingen av den individuelle planen starter:

- gjennomført skole/utdanning i hjemlandet, eventuelt i et annet land
- gjennomført skole/utdanning i Norge
- opplæring i norsk og samfunnskunnskap, eventuelle avsluttende prøver og resultatet på prøvene
- arbeidserfaring i hjemlandet, eventuelt i et annet land
- arbeidserfaring i Norge

- interesser og uformell kompetanse
- yrkesønsker og framtidsplaner
- dokumentasjon på utdanning og yrkespraksis
- referanser
- språk
- generell livssituasjon og helsesituasjon som kan innvirke på kvalifiseringsløpet
- hvilke tanker vedkommende gjør seg om kvalifisering og eventuell tilbakevending
- nettverk i Norge
- eventuelle tillitsverv og/eller deltakelse i frivillige organisasjoner

I den grad sosiale eller helsemessige forhold kan påvirke vedkommendes deltakelse i programmet, bør dette også kartlegges. Dersom helse viser seg å være en sentral faktor for den enkeltes mulighet til å delta, kan det være hensiktsmessig å innkalle helsepersonell til en kartleggingssamtale⁸.

§ 6.2 Minstekrav til innholdet i den individuelle planen (annet ledd)

En individuell plan skal minst inneholde tidspunkt for oppstart, hva som skal skje når og en liste over tiltak i programmet. Planen skal angi hvem som har ansvar for å gjennomføre de ulike tiltakene og når. Det bør også konkret angis hvem som er deltakeres kontaktperson i den individuelle planen.

Planen skal angi både hovedmål og delmål. Det skal skilles tydelig mellom de mål som ligger innenfor rammen av introduksjonsprogrammet og de som ligger lengre fram i tid. Videre skal planen vise hvilken framdrift som er forventet for de ulike delmålene. For mange er det første målet å lære norsk og få innsikt i norske samfunnsforhold. Tiltakene er det som kan bidra til at personen får norskkunnskaper som er gode nok til å kommunisere muntlig og skriftlig, samtidig som han eller hun får kunnskap om det norske samfunnet, lokalmiljøet, arbeidslivet, utdanningsmuligheter mv. En bør unngå sekvensielle kvalifiseringsløp. Etter hvert vil norskopplæring kunne foregå parallelt med andre tiltak.

Hovedmålet for en deltaker kan for eksempel være å bli sykepleier. Delmålene som angis skal da føre fram til at personen får den grunnleggende kvalifiseringen som skal til for å kunne begynne på sykepleierutdanning. Eksempler på delmål kan være å ta språkprøver eller få godkjent utdanning fra hjemlandet. Videre kan det være aktuelt med språkpraksis og senere arbeidspraksis, for eksempel på et sykehjem, for å lære arbeidsnorsk og relevante begrep i helsesektoren.

§ 6.3 Planen skal utarbeides i samråd med deltaker (tredje ledd)

Den individuelle planen skal utarbeides i samråd med den enkelte deltaker. For at

⁸ Se standardisert skjema med veileder for kartlegging av bakgrunn og kompetanse hos IMDi www.imdi.no

medvirkningen skal være reell må kommunen sørge for at deltakeren får relevant informasjon og veiledning slik at vedkommende kan foreta informerte valg. Det skal sikres at det er den enkelte deltakers egne forutsetninger og mål som ligger til grunn for det kvalifiseringsløpet vedkommende skal gjennomføre. Deltaker skal få informasjon og veiledning slik at vedkommende kan ta informerte valg, jf. forvaltningsloven §§ 11 og 17. Bruk av tolk vil være nødvendig for å sikre at deltakerens medvirkning er reell. Tolk vil også kunne være nødvendig for å sørge for at deltakeren får tilstrekkelig veiledning og informasjon om formålet med og innholdet i den individuelle planen. I kravet om at planen skal utarbeides i samråd med deltaker, kan det innfortolkes et krav om at det skal benyttes tolk når det er behov for det. Dersom det ikke benyttes tolk når det er nødvendig, vil kravet om brukermedvirkning i realiteten ikke være oppfylt. Det innebærer at kommunen må gjennomføre en vurdering av behovet for tolk ved hver kartleggingssamtale.

IMDi har utarbeidet en brosjyre med ulike metoder for hvordan deltaker kan gis innflytelse og deltakelse i sin egen kvalifisering. Heftet «Spør deltakeren – Metoder for brukermedvirkning i introduksjonsprogram» fra 2009 finnes på *IMDis nettsider*.

Lovens krav om slikt samarbeid innebærer imidlertid ikke at den enkelte deltaker kan stoppe planprosessen. Hvis deltakeren er uenig med kommunen, er det kommunen som bestemmer hva planen skal inneholde. Kommunens beslutning må begrunnes og dokumenteres. Kommunens beslutning om individuell plan er en del av beslutningen om tildeling av program. Beslutningen er dermed et enkeltvedtak, uavhengig av om planen er et vedlegg til vedtak om tildeling av program eller ikke, og innholdet i den individuelle planen kan dermed påklages.

Deltaker og kommunen må i fellesskap vurdere om norskopplæring utover 600 timer er nødvendig for å nå målene i den individuelle planen. Opplæring ut over de timene den enkelte har plikt til etter introduksjonsloven § 17, følger rammene for opplæringen gitt i introduksjonsloven § 18 og læreplanen.

Eksempel: Introduksjonsloven § 18 annet ledd forutsetter at den enkelte selv må søke om ytterligere opplæring ut over 600 timer. Hvis kommunen mener at dette er nødvendig for å nå målet med introduksjonsprogrammet, og deltakeren er uenig og ikke vil søke om ytterligere opplæring, kan kommunen likevel bestemme at et visst antall timer skal inngå i programmet. Dersom det er uenighet om deltakerens språklige kompetansenivå, og dermed også i hvilken grad det er behov for ytterligere opplæring, kan kommunen kreve at deltakeren gjennomfører en språkstest.

§ 6.4 Planen skal tas opp til ny vurdering med jevne mellomrom (fjerde ledd)

Planen skal tas opp til ny vurdering med jevne mellomrom for å sikre at målet med kvalifiseringen, og innholdet ellers, fortsatt samsvarer med deltakerens bakgrunn, kompetanse og livssituasjon. På denne måten får kommunen oversikt over hvorvidt framdriften går som planlagt, og om tiltakene og målene er realistiske og fremdeles aktuelle. Et minstekrav for hva som her skal anses som "jevne mellomrom" bør minst en vurdering i halvåret. Dette vil sikre at

kommunen får oversikt over at fremdriften er som den skal og om tiltakene og målene er realistiske og fremdeles aktuelle.

Planen skal også vurderes på nytt hvis det oppstår vesentlige endringer i vedkommendes livssituasjon. Slike endringer kan for eksempel være sykdom, svangerskap eller familieinnvandring som i en periode kan forsinke framdriften eller kreve ekstra innsats fra programdeltakeren. Introduksjonsloven og forskrift om fravær og permisjon ved nyankomne innvandreres deltakelse i introduksjonsordning ble endret fra og med 1. januar 2015. Endringen innebærer at det er innført rett til permisjon fra introduksjonsprogrammet ved tilbud om ordinært arbeid, se forskriften § 5-4 og merknader til denne for en ytterligere omtale. Ved innvilgelse av permisjon ved tilbud om ordinært arbeid, skal den enkeltes individuelle plan justeres for den perioden den enkelte har permisjon. Tidspunkt for permisjonstidens start og slutt, samt den oppfølging som er avtalt i permisjonstiden må framgå tydelig av den individuelle planen.

Vesentlig endring av den individuelle planen er et enkeltvedtak etter § 21 annet ledd bokstav b. Dette betyr at en kommunal beslutning som innebærer vesentlig endring av den individuelle planen kan påklages, og forvaltningslovens bestemmelser om enkeltvedtak kommer da til anvendelse. Spørsmålet om hva som er å anse som vesentlige endringer må vurderes individuelt. Hva som er vesentlig endringer kan relateres både til hva som er målsettingen i den individuelle planen, og til innholdet i kvalifiseringen.

Oppfølging av den enkelte deltaker er en forutsetning i arbeidet med å utforme og gjennomføre den individuelle planen⁹. Hovedmålet med oppfølgingen er at deltakeren skal få realisert målene i sin individuelle plan og raskest mulig komme i ordinært arbeid eller utdanning. Oppfølging er også et middel for å sikre at deltakeren får mulighet til å *medvirke* i planleggingen, gjennomføringen og revurderingen av planen sin. Tett oppfølging gjør også at eventuelle problemer som oppstår underveis i kvalifiseringsløpet, fanges opp på et tidlig tidspunkt. Tett oppfølging kan også bidra til at fravær reduseres. Det er spesielt to virkemidler som har vist seg hensiktsmessige for oppfølging av deltakere i introduksjonsprogram:

- kommunen gir deltakeren individuell veiledning og informasjon, samt helhetlig og systematisk oppfølging for å kunne gjennomføre den individuelle planen
- kommunen sørger for at hver deltaker får en kontaktperson som koordinerer tiltak som iverksettes av ulike instanser, slik at tiltakene inngår i et helhetlig kvalifiseringsløp

⁹ Se Ot.prp. nr. 28 (2002 – 2003) kapittel 12.6.

§ 7. Stans av introduksjonsordningen på grunn av den enkeltes forhold

§ 7 Stans av introduksjonsordning på grunn av den enkeltes forhold

Kommunen kan stanse ordningen for den enkelte dersom det er saklig begrunnet i den enkeltes forhold.

Kommunen har adgang til å avslutte programmet for deltakeren i visse tilfeller. At deltakeren selv ønsker å slutte i programmet, er ikke regulert i denne bestemmelsen, og det skal ikke fattes vedtak om stans i slike tilfeller. Dersom det ikke er enighet mellom kommunen og deltakeren der deltakeren ønsker å avslutte programmet kan deltakeren sies å ha avbrutt programmet.

Bestemmelsen ble endret fra og med 1. januar 2015 i forbindelse med at det ble innført rett til permisjon fra introduksjonsprogrammet ved tilbud om ordinært arbeid. Tidligere hadde kommunen adgang til å stanse introduksjonsprogrammet «*ved tilbud om høvelig arbeid*», men når tilbud om ordinært arbeid gir rett til permisjon, kan det ikke samtidig være grunn til å stanse programmet. Som følge av denne endringen har kommunen ikke lenger adgang til å stanse programmet ved tilbud om ordinært arbeid etter 1. januar 2016, dersom deltakeren har rett til permisjon etter forskrift om fravær og permisjon ved nyankomne innvandreres deltakelse i introduksjonsprogram § 5-4.

Programmet kan stanses enten midlertidig eller permanent. Midlertidig stans kan være for en periode på inntil tre måneder. Det er samme årsaker til midlertidig og permanent stans, situasjonens grovhet vil i praksis avgjøre hvilken reaksjonsform som benyttes. Midlertidig stans kan for eksempel benyttes hvis kommunen ønsker å gi deltakeren en mulighet til å endre sin framreden eller innstilling til deltakelse i introduksjonsordningen. Kommunen kan fatte vedtak om permanent stans uten først å ha fattet vedtak om midlertidig stans. Vedtak om stans innebærer at deltakeren, enten for en periode eller permanent, ikke lenger er deltaker, og derfor ikke har rett til introduksjonsstønad. Hva menes med begrepet "*saklig begrunnet*"? Det må vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle. Forhold som kan medføre stans er blant annet omfattende fravær fra programmet, og da særlig ugyldig fravær.

Hva menes med "*omfattende*" fravær? Det må vurderes opp mot hvor lenge vedkommende har vært med i programmet, progresjon i programmet og hvor hyppig fraværet har forekommet.

For å kunne avgjøre om fraværet har vært ugyldig må kommunen vurdere hva deltakeren oppgir som grunn for fraværet, om det er søkt om permisjon og om fraværet hadde gitt rett til permisjon, dersom det hadde vært søkt om det.

Atferd i og utenfor programmet som kan skade vedkommende eller andre deltakeres

muligheter for å gjennomføre programmet, vil og kunne gi grunnlag for stans. For eksempel hvis vedkommende vedvarende forstyrrer de andre deltakerne i opplærings situasjonen.

Kommunen må ikke fatte vedtak om stans i tilfeller der deltaker og kommunen er enige i at programmet avsluttes fordi deltakers målsetting er oppnådd. Da skal ordinær avslutning registreres. Der introduksjonsprogrammet avsluttes før tiden i henhold til fastsatt programlengde i det opprinnelige vedtaket om tildeling av program, bør kommunen fatte enkeltvedtak om avslutningen og begrunnelsen om at målsettingen er oppnådd bør inntas i vedtaket.

Vedtak om stans skal kun fattes i situasjoner der deltaker og kommune ikke er av samme oppfatning, og det er kommunen som ønsker å stanse programmet.

Det vurderes som viktig at deltakere ikke avslutter programmet for tidlig og går over til arbeidslivet før de har oppnådd et visst nivå. Dette kan gjøre dem ekstra sårbare på arbeidsmarkedet i nedgangstider. Kommunen bør vurdere om vilkår for å innvilge permisjon ved tilbud om arbeid er tilstede. Noen ganger bør kommunen også fraråde vedkommende å avbryte programmet. Kommunens veiledningsplikt vil være sentral i slike tilfeller. Permanent stans skal ikke brukes i disse tilfellene selv om det ikke er enighet mellom kommunen og deltakeren.

Loven gir adgang til å legge lønnet arbeid inn i programmet (jf. § 11 annet ledd). Dersom vedkommende likevel ønsker å slutte i programmet, mister han/hun retten til å delta i introduksjonsprogram senere.

Spørsmålet om stans kan også gjelde der deltakeren får eller avdekker en sykdom som enten er så alvorlig eller må antas å bli så langvarig at det er usikkert om han eller hun kan gjennomføre programmet, eller det er usikkert på hvilket tidspunkt det kan skje. I disse tilfelle skal kommunen først vurdere permisjonsmulighetene¹⁰.

Kommunen kan ikke stanse programmet i tilfeller hvor deltakeren har tilbud om alternative utdanningsmuligheter innenfor det som er angitt i den individuelle planen. Vedtak om midlertidig eller permanent stans skal ikke brukes som ordinær avslutningsårsak.

Fylkesmennenes avgjørelser når det gjelder klager på vedtak om stans, kan være retningsgivende for kommunens skjønnsutøvelse. Det samme gjelder kommunens tidligere vurderinger og avgjørelser om stans av program. Det følger av det grunnleggende

¹⁰ Se forskrift av 18. juli 2003 nr. 973 om fravær og permisjon ved nyankomne innvandreres deltakelse i introduksjonsordning § 5-2

forvaltningsrettslige prinsippet om at like tilfeller skal behandles likt.

Når kommunen beslutter å stanse programmet, er det et enkeltvedtak (jf. § 21 første ledd bokstav c. Deltakeren kan påklage vedtaket til fylkesmannen (jf. § 22). Forvaltningslovens regler i kapitlene IV- VI gjelder ved enkeltvedtak. I denne sammenhengen nevnes særlig kravene til forhåndsvarsling og kravene til forvaltningsorganets utrednings- og informasjonsplikt (jf. forvaltningsloven §§ 16 og 17). Ved et så inngripende vedtak som stans er det urimelig å ikke la deltakeren få anledning til å uttale seg i saken innen en angitt frist. Som hovedregel skal forhåndsvarsel gis skriftlig, se forvaltningsloven § 37.

Samordning av introduksjonsprogram og norskopplæring

Rettingene til hhv. introduksjonsprogram og opplæring i norsk og samfunnskunnskap følger av introduksjonsloven, § 4 og §§ 17 og 18. For deltakere i introduksjonsprogrammet som også har rettigheter og plikter til opplæring i norsk og samfunnskunnskap etter introduksjonsloven §§ 17 og 18, må det fattes to beslutninger; en beslutning om tildeling av introduksjonsprogram, jf. § 4 og en beslutning om tildeling av opplæring i norsk og samfunnskunnskap, jf. § 17 eller § 18.

Ved vedtak om stans av introduksjonsprogrammet, jf. § 7, må det i kommunens beslutning gjøres en vurdering av om retten til opplæring i norsk og samfunnskunnskap også skal stanses, jf. § 19 fjerde ledd. Hvis kommunen vurderer at både retten til deltakelse i introduksjonsprogrammet og retten til opplæring i norsk og samfunnskunnskap skal stanses midlertidig eller permanent, må dette uttrykkelig framgå av vedtaket om stans. Der det kun er fattet vedtaket om stans av introduksjonsprogrammet, uten at rettigheter til opplæring i norsk og samfunnskunnskap er omtalt, vil deltaker kunne fortsette opplæring i norsk og samfunnskunnskap også i den perioden introduksjonsprogrammet er stanset (se også omtalen under punkt 19.4).

Kapittel 3. Introduksjonsstønad

§ 8. Rett til introduksjonsstønad

§ 8 Rett til introduksjonsstønad

For den tid en person deltar i program som nevnt i § 4, har vedkommende krav på introduksjonsstønad.

For deltakelse i program er stønaden på årsbasis lik to ganger folketrygdens grunnbeløp. Deltaker under 25 år mottar 2/3 stønad.

§ 8.1 Rett til introduksjonsstønad (første ledd)

Deltakelse i introduksjonsprogrammet utløser rett til introduksjonsstønad. Vilkåret er at vedkommende deltar i et fulltids introduksjonsprogram tilrettelagt av kommunen innenfor rammen av denne loven. Det stilles ikke krav om at deltakeren har et økonomisk behov, verken for å få delta i introduksjonsprogrammet eller for å motta introduksjonsstønaden. Det er deltakelsen i programmet som gir rett til introduksjonsstønaden. Stønaden er individbasert, og uten hensyn til individuelle behov eller familiesituasjon. I tilfeller der deltakeren selv ikke har en egen bankkonto kan stønaden unntaksvis utbetales til deltakerens ektefelle eller annen nærstående. Dette må fremgå i en avtale med deltakeren. Kommunen bør i slike tilfeller heller gi råd om å opprette egen bankkonto, og dette kan eventuelt inngå i programmet som forberedelse til arbeidslivet.

Det er gitt regler om fravær og permisjon i egen forskrift om fravær og permisjon ved nyankomne innvandreres deltakelse i introduksjonsordning, se omtale i del III. Det fremgår uttrykkelig av forskriften om situasjoner hvor det gis permisjon er med eller uten introduksjonsstønad.

§ 8.2 Stønadens størrelse (annet ledd)

Stønaden beregnes ut fra en enhetlig sats som gjelder for hele landet. Stønaden skal i utgangspunktet dekke alle de løpende utgifter deltakeren (og familien) måtte ha til et nøkternt forbruk: Alminnelige husholdningsutgifter, utgifter til bolig mv. og utgifter til barn og barnetilsyn. Det er altså ikke lagt opp til egne satser eller behovsprøvde ytelser for bestemte formål.

Hvis deltakeren får ekstraordinære utgifter som ikke lar seg dekke av stønaden, må vedkommende eventuelt søke om økonomisk sosialhjelp til dekning av utgiften på lik linje med andre som har behov for det. Eventuelle tilleggssytelser kan ikke gis med hjemmel i introduksjonsloven.

Stønaden utgjør to ganger folketrygdens grunnbeløp (G) på årsbasis. Folketrygdens grunnbeløp fastsettes av Stortinget hvert år. Grunnbeløpets størrelse finnes på *NAV's nettside*.

§ 8.3 Deltakere under 25 år får 2/3 stønad (tredje ledd)

Deltakere under 25 år har rett til en introduksjonsstønad som utgjør 2/3 av 2G på årsbasis. Dette er begrunnet i en vurdering av andre økonomiske ytelser til denne gruppen. Unge, enslige deltakere antas også å ha mindre utgifter enn andre. De kan for eksempel ha lettere for å bo i bofellesskap¹¹. For enslige forsørgere kan imidlertid en redusert introduksjonsstønad slå urimelig ut. Dette må søkes avhjulpet gjennom økonomisk sosialhjelp¹².

Grensen på 25 år er også valgt ut fra et annet forhold: Introduksjonsstønadens nivå skal ikke motvirke at ungdom går over til videre utdanning. Det er formålstjenlig at yngre deltakere går over til ordinær utdanning så raskt som mulig. Til sammenligning vil de fleste være under 25 år når de er ferdige med høyere utdanning dersom de har en naturlig studieprogresjon i årene etter avsluttet videregående skole.

Det er likevel i strid med loven å gi deltakere mellom 18 og 25 år *mindre* enn 2/3 av full introduksjonsstønad på 2G på årsbasis, med mindre reduksjonen eller avkortningen er hjemlet i introduksjonsloven §§ 10, 11 eller 12. Grunnbeløpet (G) er per 1. mai 2016 kr 92 576.

§ 9. Beregning

§ 9 Beregning

Stønad per måned utgjør 1/12 av stønaden på årsbasis. Stønad per dag utgjør 1/30 av månedsstønaden. Stønad per time utgjør 1/1850 av stønaden på årsbasis.

Introduksjonsstønaden ligger systemmessig nær fastlønnsordningen, og den er lovfestet etter mønsteret fra hovedtariffavtalen i arbeidslivet. Beregningen av stønaden per dag og per time følger uttrykkelig av lovbestemmelsen.

Fordelen med hovedtariffavtalens system er at stønaden utbetales upåvirket av endringer i ferier og bevegelige helligdager. Ytelsen løper under ferie, men det er ikke innført noen feriepengeordning som i arbeidslivet for øvrig¹³.

¹¹ Se Ot.prp. nr. 28 (2002–2003) punkt 13.7 for en utdyping av aldersdifferensieringen

¹² Lov 18. desember 2009 nr. 131 om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen

¹³ Se forskrift av 18. juli 2003 nr. 973 om fravær og permisjon ved nyankomne innvandreres deltakelse i introduksjonsordningen.

§ 10. Fravær

§ 10 Fravær

Ved fravær som ikke skyldes sykdom eller andre tvingende velferdsgrunner, og som det ikke er gitt tillatelse til, reduseres stønaden tilsvarende, jf. § 9. Departementet fastsetter ved forskrift nærmere regler om fravær og permisjon.

Bestemmelsen om fravær er todelt og uttrykker på den ene side hva som skal anses som legitimt fravær med rett til utbetaling av introduksjonsstønad. På den annen side angir bestemmelsen virkningene av illegitimt fravær, nemlig trekk i stønaden time for time, eventuelt dag for dag. Deltakeren kan kun trekkes for de ukedagene han/hun skulle deltatt i program og har hatt ugyldig fravær. Deltakeren kan ikke trekkes for helger og offentlige fridager. Trekket i stønaden beregnes ved å dele den totale årlige stønaden med 1850 for å finne satsen per time, jf. § 9. Eventuelt kan stønaden på månedsbasis deles på 30 for å finne satsen per dag.

Justis- og beredskapsdepartementet (JD) har hjemmel til å fastsette ved forskrift nærmere regler om fravær. Forskrift av 18. juli 2003 nr. 973 om fravær og permisjon ved nyankomne innvandreres deltakelse i introduksjonsordningen og merknader til denne er inntatt i dette rundskrivet kapittel 28. Reglene ligger tett opp til gjeldende regler for arbeidstakere, da det er et mål at deltakerne gjennom introduksjonsordningen blir kjent med fraværsordningen i arbeidslivet.

§ 11. Egne midler

§ 11 Egne midler

Stønaden reduseres ikke på grunn av inntekter av egen eller andres virksomhet eller som følge av formue. Stønaden reduseres heller ikke på grunn av mottatt barnebidrag.

I den utstrekning lønnet arbeid inngår i programmet, reduseres stønaden tilsvarende den tid arbeidet tar.

§ 11.1 Annen inntekt ved siden av introduksjonsstønad (første ledd)

Introduksjonsstønaden skal ikke reduseres som følge av andre inntekter den enkelte deltaker måtte ha, så lenge inntektene opptjenes utenom den tid av døgnet programmet pågår. Deltidsarbeid på kveldstid gir for eksempel ikke fradrag i introduksjonsstønaden. Programmet er ment å motvirke passivitet, og det ville virke mot sin hensikt om inntekt av ekstra arbeid skulle komme til fradrag ved utmålingen av introduksjonsstønaden.

I motsetning til sosialstønad er introduksjonsstønaden ikke en husholdningsbasert stønad. Det påvirker ikke et familiemedlems utbetaling dersom andre medlemmer også mottar

introduksjonsstønad, eller har annen form for inntekt eller stønad. Det er et mål at introduksjonsordningen skal ivareta likestillingsperspektivet og gi deltakerne mulighet til å forsørge seg selv upåvirket av inntekten til andre i husstanden.

Introduksjonsstønadens størrelse påvirkes heller ikke av om deltakeren har formue eller kapitalinntekter. Heller ikke barnebidrag skal gi avkortning i utbetalingen av introduksjonsstønaden. Dette gjelder uavhengig av om bidraget utbetales av det offentlige eller den bidragspliktige.

Dersom en deltaker mottar andre offentlige ytelser, reguleres forholdet til introduksjonsstønaden av lovens § 12.

§ 11.2 Reduksjon av introduksjonsstønad (annet ledd)

En deltaker kan ha ordinært lønnet arbeid som en del av introduksjonsprogrammet. I slike tilfeller kommer arbeidsinntekt til fradrag i introduksjonsstønaden. Fradraget i introduksjonsstønaden skal gjøres på grunnlag av antall timer med lønnet arbeid. Fradraget gjøres time for time i introduksjonsstønaden, og ikke krone for krone.

Dersom timelønnen i arbeidet er høyere enn stønaden pr. time i introduksjonsordningen, vil en person som arbeider tjene mer enn en person som bare mottar introduksjonsstønad. Et slikt resultat er imidlertid i tråd med introduksjonsordningens mål om å få deltakerne raskt i arbeid, og vil kunne være et incitament for den enkelte.

§ 12. Samordning med andre offentlige ytelser

§ 12 Samordning med andre offentlige ytelser

Introduksjonsstønaden reduseres i den utstrekning vedkommende har rett til dagpenger under arbeidsløshet, sykepenger, fødselspenger eller rehabiliteringspenger, og retten til disse ytelsene er opparbeidet før vedkommende startet i et introduksjonsprogram. Stønaden reduseres tilsvarende for uførepensjon eller attføringspenger vedkommende mottar.

Dersom vedkommende som en del av introduksjonsprogrammet deltar i opplæring som utløser stønad til livsopphold, barnetillegg, tilsynstillegg for barn og andre familiemedlemmer, borteboertillegg eller reisetillegg fra Arbeids- og velferdsetaten, tilfaller stønaden kommunen.

Dersom vedkommende mottar overgangsstønad, reduseres introduksjonsstønaden på årsbasis med 40 prosent av den overgangsstønad som overstiger halvparten av folketrygdens grunnbeløp.

Barnetrygd og kontantstøtte kommer ikke til fradrag i stønaden.

§ 12.1 Offentlige ytelser fra folketrygden (første ledd)

Deltakelse i introduksjonsprogram påvirker ikke den enkeltes rett til ytelser fra folketrygden, (jf. lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven)). Dette gjelder ytelser som

uførepensjon, arbeidsavklaringspenger, sykepenger, dagpenger under arbeidsløshet eller ytelser ved svangerskap, fødsel og adopsjon. Forutsetningen er at retten til disse ytelsene er opparbeidet i tiden før vedkommende faktisk påbegynner introduksjonsprogrammet. Der deltaker mottar ytelser som listet opp i lovbestemmelsen, reduseres introduksjonsstønadens tilsvarende. Ytelsene fra folketrygden og introduksjonsstønadens samordnes krone for krone.

Introduksjonsstønadens reduseres imidlertid *ikke* for ytelser personen opparbeider rett til ved siden av å delta på full tid i introduksjonsprogrammet, for eksempel barnetrygd og kontantstøtte. Introduksjonsstønadens reduseres derfor ikke tilsvarende disse ytelsene. Dette er også i samsvar med introduksjonsloven § 11.

Ytelser fra folketrygden som ikke er nevnt ovenfor, reduserer ikke introduksjonsstønadens. Det gjelder for eksempel engangsstønad ved fødsel, stønad til barnetilsyn til enslig mor eller far og pensjon til gjenlevende ektefelle.

Noen deltakere kan ha opparbeidet seg rett til dagpenger under arbeidsløshet etter folketrygdlovens kapittel 4¹⁴. De kan for eksempel ha hatt arbeidsinntekt under tiden i asylmottak. Å delta i introduksjonsprogram medfører ikke at en mister retten til disse dagpengene, men introduksjonsstønadens reduseres tilsvarende, jf. ovenfor.

§ 12.2 Offentlige ytelser fra kommune eller stat (annet til fjerde ledd)

Som en del av introduksjonsprogrammet kan det bli aktuelt for deltakeren å delta i NAV-tiltak. Hvis dette utløser stønad til livsopphold, barnetillegg, tilsynstillegg for barn og andre familiemedlemmer, borteboertillegg eller reisetillegg fra NAV, tilfaller dette kommunen. Deltakeren får imidlertid fortsatt utbetalt full introduksjonsstønad. I *rundskriv Q-27/2015 om samarbeid mellom kommunen og Arbeids- og velferdsetaten om introduksjonsordning for nyankomne innvandrere*, er det gitt nærmere regler for samordning av ytelsene.

Deltakere som har krav på overgangsstønad, beholder denne fullt ut. Introduksjonsstønadens reduseres imidlertid med 40 prosent av overgangsstønad etter at halvparten av grunnbeløpet (G) er trukket fra.

Barnetrygd og kontantstøtte trekkes ikke inn ved beregningen av introduksjonsstønadens. Ytelser fra Statens lånekasse for utdanning eller andre former for stipender eller støtte til utdanning er ikke omtalt i lovbestemmelsen, og samordnes ikke med introduksjonsstønadens. Unntatt fra dette er flyktningstipendet. Lånekassen har fra skoleåret 2011–2012 gjort endringer i forskrift vedrørende utdanningsstøtte til flyktninger. Retten til flyktningstipend faller bort hvis en deltaker mottar introduksjonsstønad. (Jf. forskrift 24. februar 2011 nr. 203 om tildeling av

¹⁴ Jf. folketrygdloven § 4–6 og forskrift 11. august 2003 om endring i forskrift om dagpenger under arbeidsløshet av 16. september 1998 nr. 890),

utdanningsstøtte for undervisningsåret 2001–2012, kapittel 44).

Kommunen kan kreve at deltakeren søker om ytelser til livsopphold etter folketrygdloven, og at disse ytelsene samordnes med introduksjonsstøtten. Kommunen skal i slike tilfeller bidra med nødvendig veiledning og opplysning om deltakerens rettigheter i folketrygden¹⁵.

¹⁵ Se kapittel 13.9 i Ot.prp. nr. 28 (2002–2003).

§ 13. Utbetaling

§ 13 Utbetaling

Utbetaling skjer etterskuddsvis på grunnlag av registrert frammøte. Kommunen beslutter hvordan og til hvilke tidspunkter utbetaling skal skje.

Utbetalingen av introduksjonsstønad skal skje etterskuddsvis, dvs. at stønaden skal være opptjent før utbetaling skjer. Begrunnelsen er at deltakerne skal se sammenhengen mellom stønaden og deltakelsen i programmet. En etterskuddsvis utbetaling gjør det klart at det er deltakelse i programmet som utløser rett til stønad og at illegitimt fravær har direkte konsekvenser. Ordningen er også administrativt enklere å gjennomføre.

Bestemmelsen er likevel ikke til hinder for at kommunene kan gi forskudd på stønad i enkeltstående tilfelle. Kommunen bør her vurdere om det er hensiktsmessig å praktisere samme regler som gjelder for søknad om forskudd på lønn for ansatte i stat og kommune.

Siden utbetalingen skal skje etterskuddsvis, må deltakeren få dekket nødvendige utgifter til livsopphold som forfaller før de får utbetalt første stønad. Dette kan for eksempel skje gjennom forskuttering av introduksjonsstønad eller ved at deltakeren får dekket sine utgifter gjennom sosialhjelp i denne begrensede perioden.

Loven regulerer ikke hvor hyppig eller på hvilken måte utbetaling av introduksjonsstønad skal skje – dette er overlatt til kommunene. Utbetalingsperioden bør likevel ikke bli for lang, da dette vil kunne stille store krav til deltakernes økonomiske planlegging.

§ 14. Trekk i framtidige utbetalinger

§ 14 Trekk i framtidige utbetalinger

Dersom vedkommende har fått utbetalt høyere stønad enn det hun eller han har krav på, kan det overskytende trekkes i framtidig stønad.

Dersom programdeltakeren ved en feil har fått utbetalt for mye introduksjonsstønad, kan beløpet trekkes fra fremtidige utbetalinger. Det er ikke en forutsetning at deltakeren kan bebreides for feilen, eller at vedkommende burde ha oppdaget den. Det overskytende beløp kan kreves tilbake selv om det er kommunens feil at det ble utbetalt for mye.

§ 15. Uriktige opplysninger

§ 15 Uriktige opplysninger

Har noen fått utbetalt en ytelse fordi vedkommende, eller noen som har handlet på vedkommendes vegne, forsettlig eller grovt uaktsomt har gitt uriktige opplysninger eller har fortiet opplysninger, kan det vedtas at stønaden skal betales tilbake.

Vilkårene for tilbakebetaling er strengere enn vilkårene for å kunne trekke deltakeren i framtidige utbetalinger (§ 14). Forutsetningen her er at feilutbetalingen skyldes at vedkommende, eller noen som handler på hans eller hennes vegne, forsettlig eller grovt uaktsomt har gitt uriktige opplysninger eller fortiet opplysninger av betydning for programdeltakelsen eller for utbetaling av stønaden.

Hva menes med ”*grovt uaktsomt*”? Eksempelvis gjelder dette å gi uriktige opplysninger om forhold som deltakeren (eller vedkommendes fullmektig) måtte forstå var av betydning for vurderingen av programdeltakelsen eller for utbetaling av stønaden. Bestemmelsen rammer altså ikke feilinformasjon eller fortelser som er ubevisst eller som kan unnskyldes.

Når kommunen skal vurdere dette, må den ta hensyn til at mange deltakere har dårligere forutsetninger enn andre for å forstå hvilke opplysninger som er av betydning. Språkproblemer kan også lett føre til at deltakeren gir opplysninger som kan misforstås. Aktsomhetsnormen bør derfor ikke settes for høyt ved vurderingen av om det foreligger forsett eller grov uaktsomhet i slike tilfeller. Opplysninger som blir feilaktige på grunn av språkproblemer skal ikke legges den enkelte til last. For at kommunen skal kunne kreve tilbakebetaling, må deltakeren (eller vedkommendes fullmektig) kunne *klandres* for feilen.

Hvis en deltaker ikke kan trekkes i framtidige utbetalinger, for eksempel fordi vedkommende har avsluttet programmet, og han eller hun heller ikke kan bebreides for å ha mottatt for mye introduksjonsstønad, har kommunen altså ingen mulighet til å kreve pengene tilbake.

Videre må det være årsakssammenheng mellom de uriktige opplysningene/fortielsen og stønadsutbetalingen. Dersom tildelingen av stønaden ikke bygget på de uriktige opplysningene, er kommunen med andre ord avskåret fra å kreve beløpet tilbakebetalt.

§ 16. Refusjon i ytelser fra folketrygden

§16 Refusjon i ytelser fra folketrygden

Dersom en mottaker av introduksjonsstønad med tilbakevirkning får innvilget ytelser som nevnt i § 12, kan kommunen kreve hel eller delvis refusjon i det beløp som skal etterbetales, til dekning av sine utlegg til samme formål og for samme tidsrom.

Avgjørelser av søknader om ytelser fra folketrygden kan ta noe tid, og i mellomtiden vil en deltaker i introduksjonsprogrammet har rett til introduksjonsstønad. Dersom ytelse fra folketrygden innvilges og NAV vedtar at ytelsen skal etterbetales for et tidsrom hvor deltaker har mottatt introduksjonsstønad, gir bestemmelsen kommunen hjemmel til å kreve refusjon i ytelser fra folketrygden. Refusjonsadgangen gjelder bare når deltakeren får etterbetalt ytelser som skal samordnes med introduksjonsstønaden etter reglene i § 12. Bestemmelsen er utformet etter samme mønster som lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen § 26.

I praksis betyr refusjonen at kommunen får tilbakebetalt deler av beløpet fra NAV. Begrunnelsen for denne refusjonsadgangen er den samme som for samordningsreglene i § 12. Det anses ikke som rimelig at en deltaker i et introduksjonsprogram får dobbelt dekning – både trygdeytelser og introduksjonsstønad – for samme tidsrom og til samme formål.

Det er et vilkår at trygdeytelsen er gitt for samme tidsrom som introduksjonsstønaden. Dette innebærer at kommunen ikke kan kreve refundert introduksjonsstønad som er utbetalt for et tidsrom forut for det tidspunktet trygden innvilges fra. Dersom introduksjonsstønaden i enkelte perioder overstiger trygdens ytelser for samme perioder, kan det overskytende ikke kreves refundert ved fratrukk i trygden.

Det er ikke et vilkår at kommunen har informert programdeltakeren om refusjonsadgangen på forhånd. Hvis kommunen blir kjent med (eller har grunn til å anta) at deltakeren har søkt om ytelser etter folketrygdloven, bør kommunen imidlertid informere om refusjonsadgangen for å unngå at et refusjonskrav kommer uventet.

Dersom kommunen har fått vite at programdeltakeren vil kunne få etterbetalt trygdeytelser, bør den på et tidligst mulig tidspunkt underrette NAV om at et refusjonskrav kan bli fremmet. Kommunen må selv gjøre kravet gjeldende overfor NAV og godtgjøre at kravet er berettiget.

I tilfeller hvor kommunen har både rettmessig krav på hel eller delvis refusjon fra folketrygden

i medhold av regelen i § 16 (jf. § 12) og krav på hel eller delvis refusjon i medhold av lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen § 26, må kommunen selv ta stilling til hvilket krav den vil fremme. Det er kommunen som er kravsubjektet både etter introduksjonsloven og lov om sosiale tjenester.

Kapittel 4. Opplæring i norsk og samfunnskunnskap

§ 17. Rett og plikt til deltakelse i opplæring i norsk og samfunnskunnskap

§ 17 Rett og plikt til deltakelse i opplæring i norsk og samfunnskunnskap

Rett og plikt til deltakelse i gratis opplæring i norsk og samfunnskunnskap i til sammen 600 timer gjelder for utlending mellom 16 og 55 år som har fått

- a) oppholdstillatelse etter utlendingsloven som danner grunnlag for permanent oppholdstillatelse, eller
- b) kollektiv beskyttelse i massefluktsituasjon etter utlendingsloven § 34.

Utlending mellom 55 og 67 år med oppholdsgrunnlag som nevnt i bokstav a eller b har rett, men ikke plikt, til å delta i opplæring som nevnt i første ledd.

Rett til deltakelse etter første og annet ledd gjelder ikke for utlending med oppholdstillatelse etter utlendingsloven §§ 23 og 25 og deres familiemedlemmer med tillatelse etter utlendingsloven kapittel 6. Utlending mellom 16 og 55 år med tillatelse som nevnt i første punktum som danner grunnlag for permanent oppholdstillatelse, har plikt til deltakelse i opplæring i norsk og samfunnskunnskap i til sammen 300 timer, jf. § 18 første ledd annet punktum.

Rett eller plikt til deltakelse i opplæring i norsk foreligger ikke dersom det dokumenteres at vedkommende har tilstrekkelige kunnskaper i norsk. Rett eller plikt til deltakelse i opplæring i samfunnskunnskap foreligger ikke dersom det dokumenteres at vedkommende har tilstrekkelige kunnskaper om samfunnet. Plikt til deltakelse i opplæring i norsk foreligger ikke dersom det dokumenteres at vedkommende har tilstrekkelige kunnskaper i samisk. Dersom særlige helsemessige eller andre tungtveiende årsaker tilsier det, kan kommunen fritak den enkelte fra plikt til deltakelse. Den enkelte må selv søke kommunen om fritak fra plikt til opplæring i norsk eller samfunnskunnskap etter leddet her.

Rett eller plikt til deltakelse etter første til tredje ledd inntre ved innvilgelse av førstegang oppholdstillatelse etter utlendingsloven, eller fra ankomst til riket for utlending som har fått slik tillatelse før innreise. For personer som omfattes av første ledd bokstav b, inntre rett og plikt til deltakelse fra det tidspunkt vedkommende blir bosatt i kommunen i henhold til særskilt avtale mellom utlendingsmyndighetene og kommunen. Rett til deltakelse etter første og annet ledd gjelder i tre år. I særlige tilfeller kan rett og plikt til deltakelse inntre fra det tidspunktet krav om opplæring settes fram. Departementet kan i forskrift gi utfyllende regler om hva som her skal være å anse som særlige tilfeller.

Bestemmelsen er nylig endret¹⁶. Personer i alderen 55 til 67 år har fram til nå hatt rett men ikke plikt til å delta i opplæring i norsk og samfunnskunnskap, jf. annet ledd. Dette er nå endret slik at alle personer i alderen 16 til 67 år skal ha rett og plikt til å delta i opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Bakgrunnen for forslaget er å sikre sammenheng i regelverket ved at det skal bli samsvar mellom hvem som har rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap, og hvem som møtes med krav om gjennomført opplæring som vilkår for

¹⁶ Se Prop. 90 L (2015-2016) Endringer i utlendingsloven mv. (innstramminger II) pkt. 8.8

permanent oppholdstillatelse og ved senere søknad om statsborgerskap.

Endringen ble vedtatt i Stortinget 10. juli 2016, men er ennå ikke trådt i kraft. Fram til det gis uttrykkelig beskjed fra Justis- og beredskapsdepartementet om at endringen er trådt i kraft har personer i alderen 55 til 67 år rett men ikke plikt til å delta i opplæring i norsk og samfunnskunnskap.

Departementet tar sikte på at endringen trer i kraft 1. januar 2017 og gjelder personer i alderen 55 år som har fått en oppholdstillatelse som gjør at de kommer inn i personkretsen for rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap etter denne datoen.

Når endringen trer i kraft oppheves dagens annet ledd. Fra og med 1. januar 2017 vil dagens tredje til femte ledd bli nye annet til fjerde ledd i bestemmelsen.

§ 17.1 Personer som omfattes av rett og plikt til å delta i opplæring (første ledd)

Det er innvandrersens alder og oppholdsgrunnlag etter *utlendingsloven* som avgjør om vedkommende har rett og/eller plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap.

Bestemmelsen i første ledd avgrenser personkretsen for de som har rett og plikt til å delta i gratis opplæring i norsk og samfunnskunnskap til å gjelde innvandrere mellom 16 og 55 år som har oppholdstillatelse som danner grunnlag for permanent oppholdstillatelse eller kollektiv beskyttelse¹⁷. Dette er utgangspunktet, unntak fra dette gjøres i annet og tredje ledd, se punkt 17.2 og 17.3 nedenfor.

I og med at den enkeltes rett og/eller plikt følger av oppholdsgrunnlaget, bør kommunen sørge for å bringe dette på det rene så snart som mulig. I mange tilfeller vil den enkelte søker selv ha med seg kopi av oppholdsvedtaket fra utlendingsmyndighetene. Oppholdsgrunnlaget fremgår av Nasjonalt introduksjonsregister (NIR)¹⁸. NIR får data om oppholdsgrunnlag fra Utlendingsbasen (UDB). Det er kun etter at Utlendingsmyndighetene har fattet et positivt vedtak om oppholdstillatelse, at enkeltpersoner faktisk har rettigheter etter introduksjonsloven § 17, og at rettigheten vil framkomme i NIR, se omtale av NIR på s. 10 Dersom kommunen likevel velger å tilby opplæring i norsk og samfunnskunnskap før vedtak om oppholdstillatelse etter utlendingsloven er fattet, må kommunen være oppmerksom på at de tilbyr en tjeneste de ikke har plikt til etter introduksjonsloven, de mottar ikke tilskudd til denne opplæringen, og det vil ikke være mulig å registrere opplysninger om personen i Nasjonalt introduksjonsregister (NIR).

Det er den til enhver tid gjeldende tillatelse som er avgjørende for hva slags rettigheter og plikter man har etter introduksjonsloven. Dette innebærer at man ved skifte av tillatelse både kan få utvidet eller begrenset sine rettigheter etter loven, alt ettersom hva slags tillatelse man

¹⁷ Se Ot.prp. nr. 50 (2003–2004), i kapitlene 7.5.1 og 7.5.2.

¹⁸ Se forskrift av 20.april 2005 nr. 342 Forskrift om et nasjonalt personregister for introduksjonsordning og opplæring i norsk og samfunnskunnskap for nyankomne innvandrere (Nasjonalt introduksjonsregister).

hadde i utgangspunktet, og hva som er innholdet i den nye tillatelsen. Både når det gjelder introduksjonsordningen og når det gjelder rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap må også de øvrige vilkår i loven være oppfylt. Den til enhver tid gjeldende tillatelse, og dermed rettigheter og/eller plikter etter introduksjonsloven, blir fortløpende oppdatert i NIR. Historikkfeltet i NIR opplyser kommunene om eventuelle tidligere tillatelser.

Timetallet

Bestemmelsen ble endret fra og med 1. januar 2012, da rett og plikt eller kun rett til deltakelse i opplæring i norsk og samfunnskunnskap ble øket fra 300 timer til 600 timer. Utvidelsen og begrunnelsen for denne er omtalt i Prop. 79 L (2010–2011). Endringen innebærer at alle som er mellom 16 og 55 år, som har fått en tillatelse som beskrevet i første eller annet ledd og som er innvilget etter 1. januar 2012, har rett og plikt eller kun rett til å delta i 600 timer opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Personer som fikk oppholdstillatelsen innvilget før 1. januar 2012, har fortsatt rett og plikt eller kun rett til å delta i 300 timer opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Det avgjørende her er datoen for innvilgelsen av det første oppholdsvedtaket som danner grunnlag for permanent oppholdstillatelse, og som dermed utløser rettigheter etter introduksjonsloven. Det er ikke avgjørende når vedkommende faktisk søker eller begynner i opplæring.

Nærmere om begrepet ”time”

En ”time” i norsk eller samfunnskunnskap etter introduksjonsloven kapittel 4 skal være 45 minutter. Det samme gjelder for deltakere i introduksjonsprogram som har opplæring i norsk og samfunnskunnskap som en del av programmet etter introduksjonsloven kapittel 2, se nærmere om dette under punkt 4.2 ovenfor.

Innholdet i opplæringen i norsk og samfunnskunnskap er regulert i forskrift av 19. april 2012 nr. 358 om læreplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere. All undervisning etter læreplanen skal regnes i undervisningstimer à 45 minutter.

Kommunen står fritt til å organisere pauser som de ønsker, forutsatt likebehandling og forutberegnelighet for deltakerne. Når og hvor lenge det skal være pauser må avgjøres på bakgrunn av en pedagogisk vurdering. Det er ikke adgang til å slå sammen alle undervisningstimene ved å legge pausene til slutten av dagen, for å oppnå en kortere dag.

Alder

Med lovens betegnelse ”*mellom 16 og 55 år*” menes at man får rett og plikt i det man fyller 16 år dersom man har fått en tillatelse som danner grunnlag for permanent oppholdstillatelse og har ankommet Norge før man fylte 16 år. Med betegnelsen ”*fyller 16 år*” menes at retten og plikten inntreer fra og med den dagen man fyller 16 år. Rett til gratis opplæring i 600 timer gjelder uansett kun i 3 år, og regnes fra datoen for innvilgelse av den første oppholdstillatelsen eller fra ankomst til riket for utlending som har fått oppholdstillatelse før innreise, jf. § 17 femte ledd. Se også punkt 17.6 under. Man løses fra plikten i det man fyller 55 år, uavhengig av om man var omfattet av rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap på det tidspunktet

man fikk tillatelse eller man ankom riket. Med betegnelsen ”*fyller 55 år*” menes at man ikke lenger har plikt, men kun rett til opplæring i norsk og samfunnskunnskap fra og med den dagen man fyller 55 år, jf. § 17 annet ledd. I det man fyller 67 år har man i utgangspunktet verken rett eller plikt til grunnleggende opplæring i norsk og samfunnskunnskap etter § 17 annet ledd.

Dersom man har fått innvilget et vedtak om ytterligere gratis opplæring utover 300 eller 600 timer før fylte 67 år, og deretter fyller 67 år i løpet av den tiden det tar å gjennomføre opplæringen, har man imidlertid rett til å fullføre den opplæringen som ble tildelt i vedtaket.

Oppholdstillatelse

Hovedregelen er at personer med en tillatelse etter utlendingsloven som danner grunnlag for permanent oppholdstillatelse er omfattet av rett og plikt til deltakelse i opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Det er ikke tilstrekkelig at tillatelsen kan danne grunnlag for permanent oppholdstillatelse, det må fremgå av den individuelle tillatelsen at den danner grunnlag for permanent oppholdstillatelse. Personer med innvilget kollektiv beskyttelse har også rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap, selv om de ikke har en tillatelse som danner grunnlag for permanent oppholdstillatelse. Se Ot.prp. nr. 50 (2003-2004) punkt 7.5.1.

Loven fastsetter ikke noen timefordeling mellom norskopplæring og samfunnskunnskap. Forskrift av 19. april 2012 nr. 358 om læreplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere, fastsetter at deltakerne skal ha 50 timer opplæring i samfunnskunnskap på et språk innvandreren forstår. Videre framgår det av forarbeidene at opplæringen i samfunnskunnskap skal gis på et språk innvandreren forstår, men ikke nødvendigvis på morsmålet¹⁹.

I og med at innvandrere har forskjellige utgangspunkt og forutsetninger, vil ikke alle kunne nå like langt i løpet av 550 timer språkopplæring. Læringsmålene for 550 timer språkopplæring må fastsettes individuelt og nedfelles i deltakerens individuelle plan²⁰.

Rett og plikt til opplæring

En rettighets- og pliktfasting av opplæringen i norsk og samfunnskunnskap understreker på den ene siden myndighetenes ansvar for til å tilby slik opplæring, og på den andre siden den enkeltes ansvar for å lære seg språket og sette seg inn i norske samfunnsforhold.

Rett til opplæring innebærer at den enkelte skal få opplæring gratis fra kommunen vedkommende bor i. Dette gjelder også dersom personen bor i asylmottak etter å ha fått innvilget oppholdstillatelse i påvente av å bli bosatt etter avtale. At opplæringen skal være gratis innebærer at den enkelte deltaker ikke selv skal måtte dekke utgifter til selve opplæringen eller

¹⁹ Se Ot. prp. nr 50 (2003–2004), kapittel 9.2.3

²⁰ Se Ot.prp. nr. 50 (2003–2004), kapittel 8.2

til undervisningsmateriell. Kommunen har ingen plikt til å tilby skyss til deltakere i opplæringen, men kan likevel velge å dekke utgifter til skyss til og fra opplæringsstedet dersom de mener at det er hensiktsmessig. De som bor på asylmottak og får opplæring utenfor mottaket har rett på gratis skyss til opplæringsstedet, jf. rundskriv om tilskudd til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere og norskopplæring for asylsøkere i mottak.

Rett til opplæring innebærer også at deltakeren har krav på opplæring opp til nivå B2 hvis dette nivået kan nås innenfor de pliktfestede 600 timene, og opp til nivå B1 hvis dette nivået kan nås innen den totale rammen på 3000 timer.

Plikt til opplæring retter seg mot deltakelse i til sammen 600/300 timer, og innebærer at den enkelte selv må ta initiativ ved å henvende seg til kommunen for å påbegynne opplæringen i norsk og samfunnskunnskap. Plikten understreker den enkeltes ansvar for å søke å lære seg norsk språk og sette seg inn i norske samfunnsforhold. Det er tilstrekkelig at personen er til stede og deltar i undervisningen. Det stilles ikke krav til den enkeltes ferdighetsnivå etter at den pliktige opplæringen er gjennomført. Den enkelte deltaker i norskopplæringen vil ha ulik forutsetning og ulik skolebakgrunn, samtidig som opplæringen skal tilpasses den enkeltes behov.

Plikten innebærer videre at den enkelte må ha gjennomført den lovpålagte opplæringen i norsk og samfunnskunnskap dersom hun eller han senere ønsker å søke om permanent oppholdstillatelse eller statsborgerskap i Norge. Dette følger av **utlendingsloven § 62 første ledd bokstav d** og **lov om norsk statsborgerskap (statsborgerloven) § 7 første ledd bokstav f, jf. § 8**.

De som bare har plikt til opplæring må betale for undervisningen selv.

§ 17.2 Personer som omfattes av rett, men ikke plikt, til å delta i opplæring (annet ledd)

Innvandrere i alderen 55–67 år med en tillatelse som er listet opp ovenfor under § 17 første ledd har rett til å delta i 600 timer opplæring i norsk og samfunnskunnskap, men de har ikke plikt til å delta i slik opplæring²¹. Dette er nylig vedtatt endret, se omtale innledningsvis i omtalen av § 17, men endringen er ennå ikke trådt i kraft. Rett til opplæring betyr at opplæringen skal være gratis.

Dersom man får en tillatelse som danner grunnlag for permanent oppholdstillatelse og ankommer landet før man fyller 55 år, omfattes man av rett og/eller plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Dette endrer seg på det tidspunktet man fyller 55 år, da har man ikke lenger plikt til opplæring. Dersom man har en tillatelse som gir rett til opplæring i norsk og samfunnskunnskap og fristen på tre år ikke er utløpet (jf. femte ledd tredje punktum og punkt

²¹ Se Ot.prp. nr. 50 (2003–2004), kapittel 10.

17.5 nedenfor), beholder man likevel sin rett til opplæring ved fylte 55 år. For personer over 55 år stilles det ikke vilkår om at de har gjennomført norskopplæring ved søknad om permanent oppholdstillatelse eller statsborgerskap.

§ 17.3 Personer som omfattes av plikt, men ikke rett til opplæring (tredje ledd)

Noen har på grunn av sin oppholdstillatelse plikt til å delta i opplæring i norsk og samfunnskunnskap, men ingen rett til slik opplæring. Dette er også personer som har en oppholdstillatelse som danner grunnlag for permanent oppholdstillatelse, men tredje ledd er som nevnt i punkt 17.1 en presisering eller et unntak fra regelen i første ledd. Personer som har plikt, men ikke rett til opplæring må betale for opplæringen selv. Disse har plikt til å delta i til sammen 300 timer opplæring i norsk og samfunnskunnskap.

Følgende grupper mellom 16 og 55 år har ikke rett til gratis opplæring, men har allikevel plikt til å gjennomføre lovpålagt opplæring i norsk og samfunnskunnskap:

- arbeidsinnvandrere med oppholdstillatelse etter utlendingsloven §§ 23 og 25
- familieinnvandrede med arbeidsinnvandrere nevnt over, med tillatelse etter utlendingsloven kapittel 6

Personer som faller inn under disse gruppene må ha gjennomført sin plikt til opplæring etter introduksjonsloven for å kunne få innvilget søknad om permanent oppholdstillatelse eller statsborgerskap i Norge.

Plikt uten rett innebærer at kommunen kan kreve betaling fra den enkelte som omfattes av plikten etter denne bestemmelsen, (jf. § 18 første ledd siste punktum).

Den enkelte kommune har likevel plikt til å sørge for et tilbud også til denne gruppen, jf. § 18 første ledd og punkt 18.1 nedenfor. Gruppen utløser ikke tilskudd til opplæring i norsk og samfunnskunnskap.

Grupper som verken omfattes av rett eller plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap
Innvandrere som har en oppholdstillatelse som ikke danner grunnlag for permanent oppholdstillatelse, har verken rett eller plikt til å delta i opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Det gis ikke tilskudd til opplæring av disse gruppene, og dersom de skulle ønske å delta i opplæring i norsk og samfunnskunnskap, må de selv betale for slik opplæring.

Følgende grupper er ikke omfattet av introduksjonslovens kapittel 4:

- norske og andre nordiske borgere
- EØS-borgere og deres familiemedlemmer med oppholdsrett etter utlendingslovens EØS-kapittel
- personer med midlertidig oppholdstillatelse som ikke er fornybar og som ikke danner grunnlag for permanent oppholdstillatelse (eks. studenter, personer med forlovelsesvisum og au pairer)

Dette betyr at kommunen ikke har noe ansvar for å tilrettelegge opplæring for disse gruppene.

Kommunene står likevel fritt til å tilby også denne gruppen opplæring i norsk og samfunnskunnskap dersom de vurderer at det er hensiktsmessig eller ønskelig.

§ 17.4 Fritak fra plikt til opplæring (fjerde ledd)

Hvis personen allerede har tilstrekkelige kunnskaper i norsk eller samisk, eller hvis det er helsemessig eller andre tungtveiende årsaker som tilsier at vedkommende ikke kan delta i opplæring i norsk og samfunnskunnskap, kan kommunen etter søknad innvilge fritak fra plikt til å delta i opplæring. Kunnskaper i norsk eller samisk kan gi grunnlag for fritak fra plikt til opplæring i norsk. Bestemmelsen ble endret fra 1. januar 2016, jf. Prop. 130 L (2014-2015) pkt. 4. Endringen innebærer at personer må dokumentere kunnskaper om samfunnet for å kunne få fritak fra plikt til opplæring i samfunnskunnskap. Endringen gjelder personer som får innvilget en oppholdstillatelse som gjør at de kommer inn i personkretsen for rett og plikt eller kun plikt til opplæring etter 1. januar 2016. Kunnskaper i norsk eller samisk skal ikke lenger gi grunnlag for fritak fra plikt til opplæring i samfunnskunnskap. Den enkelte må selv søke kommunen om fritak fra plikt.

Fritak fra plikt til opplæring etter introduksjonsloven gir også fritak fra plikt til å dokumentere gjennomført opplæring ved søknad om hhv. permanent oppholdstillatelse og statsborgerskap, se pkt. 17.6 nedenfor.

Det er gitt nærmere regler om fritak fra plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap i forskrift av 20. april 2005 nr. 341 om opplæring i norsk og samfunnskunnskap for nyankomne innvandrere paragrafene 3 og 4. Hva som skal anses som tilstrekkelige kunnskaper er definert i forskrift. Både deltakere med rett og plikt til opplæring (jf. første ledd) og deltakere med plikt til opplæring (jf. tredje ledd) kan søke fritak fra plikt til opplæring.

Kommunen kan i vedtaket om fritak fra plikt til å delta i opplæring også beslutte at *retten* til opplæring faller bort for de som har rett til opplæring, (jf. første ledd). Dette gjelder kun personer med tilstrekkelige kunnskaper i norsk. For de som søker fritak fra plikten på grunn av tilstrekkelige kunnskaper i samisk, kan kommunen ikke beslutte at retten til opplæring skal falle bort. Hvis kommunen beslutter at retten til opplæring skal falle bort på grunn av tilstrekkelige kunnskaper i norsk, må dette framgå uttrykkelig av vedtaket. Hvis dette ikke framgår uttrykkelig av vedtaket om fritak fra plikt, har de som har rett til opplæring fortsatt rett selv om de har fått innvilget fritak fra plikt til opplæring. Også personer som fritas fra plikt til å delta i opplæring i norsk og samfunnskunnskap på grunn av helsemessige eller andre tungtveiende årsaker, beholder sin rett til opplæring (jf. introduksjonsloven § 17 fjerde ledd annet punktum og § 17 femte ledd tredje punktum).

Det er den enkelte som selv søker om fritak fra plikt til opplæring. Kommunene kan ikke på eget initiativ fatte vedtak om fritak fra plikt og bortfall av rett til opplæring i norsk og samfunnskunnskap der kommunen ensidig vurderer at en person for eksempel har så god språklig kompetanse i norsk eller samisk at hun eller han hadde fått fritak dersom hun eller han hadde søkt om fritak fra plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Kommunene

kan heller ikke på eget initiativ fatte vedtak om at retten til opplæring faller bort fordi den enkelte har det kommunen vurderer som tilstrekkelige kunnskaper i norsk eller tilstrekkelige kunnskaper om samfunnet. Først der en person selv har søkt om fritak fra sin plikt til opplæring kan kommunen fatte vedtak om at retten til opplæring skal falle bort. Det er viktig at den enkelte deltaker som ønsker å søke fritak fra plikten til opplæring forstår hva en slik søknad innebærer, og hva det betyr at kommunen også kan beslutte at retten til opplæring kan falle bort. Kommunen må veilede den enkelte om dette, og forsikre seg om at informasjonen er forstått, dette følger av de forvaltningsrettslige reglene om opplysnings- og veiledningsplikt for forvaltningen.

Kommunene mottar tilskudd for alle personer som omfattes av målgruppen i introduksjonsloven § 17 første ledd, uavhengig av om de faktisk blir fritatt for sin plikt og mister sin rett til opplæring.

§ 17.5 Når inntreer rett og/eller plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap, og hvor lenge varer den? (femte ledd)

Spørsmålet om når rett og/eller plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap inntreer, er omtalt i bestemmelsens femte ledd. Dette har praktisk betydning for når den enkelte kan søke kommunen om opplæring. Det har også stor betydning for å fastsette fristen for når den enkeltes rett til deltakelse etter første og annet ledd utløper, og dermed kan få opplæringen gratis. Fristen er på tre år, og regnes fra datoen for innvilgelse av den første oppholdstillatelsen som dannet grunnlag for permanent oppholdstillatelse.

For personer som oppholder seg i landet når de får innvilget oppholds- og arbeidstillatelse som danner grunnlag for permanent oppholdstillatelse (jf. § 17 første ledd bokstav a) gjelder følgende: Rett og plikt til opplæring inntreer når deltakeren får innvilget første gangs tillatelse som danner grunnlag for permanent oppholdstillatelse etter utlendingsloven. Dette gjelder for eksempel personer som får innvilget asyl eller opphold på humanitært grunnlag etter søknad om asyl. Dette gjelder selv om vedkommende ikke er blitt bosatt i en kommune etter avtale mellom kommune og utlendingsmyndighetene og for eksempel bor på et asylmottak.

For personer som fikk tillatelsen innvilget før innreise, gjelder retten og/eller plikten fra det tidspunktet den enkelte kommer til landet. Dette gjelder for eksempel arbeidsinnvandrere, personer som kommer til landet på familieinnvandring og overføringsflyktninger. Dersom ankomsttidspunkt ikke er kjent, legges i praksis effektueringstidspunktet av vedtaket til grunn. Hvis ikke dette er registrert, legges tidspunktet for første folkeregistrerte adresse til grunn.

For personer som har kollektiv beskyttelse i massefluktsituasjon i medhold av utlendingsloven § 34, inntreer rett og plikt til opplæring fra det tidspunktet vedkommende bosettes i en kommune etter avtale mellom kommunen og utlendingsmyndighetene.

For de som har plikt uten rett til gratis opplæring (jf. tredje ledd) varer plikten til opplæring i

prinsippet til vedkommende fyller 55 år, men opphører på det tidspunktet vedkommende har gjennomført pliktig opplæring. For de som har rett og plikt (jf. første ledd) varer plikten til opplæring også i prinsippet til vedkommende fyller 55 år, men opphører på det tidspunktet vedkommende har gjennomført det timetallet hun eller han har plikt til (avhengig av når oppholdstillatelsen ble innvilget, jf. punkt 17.1 ovenfor).

Retten til gratis opplæring opphører etter tre år, og det betyr at opplæringen må være gjennomført i løpet av tre år fra det tidspunktet retten inntreer (se punktet ovenfor). All gratis opplæring, det vil si 600 eller 300 timer (avhengig av når oppholdstillatelsen ble innvilget, jf. punkt 17.1 ovenfor) etter denne bestemmelsen og ytterligere opplæring (jf. § 18 annet ledd), må være gjennomført i løpet av fem år regnet fra det tidspunktet retten inntreer. De som har rett og plikt (jf. første ledd) og som ikke har gjennomført den pliktige opplæring i løpet av de første tre årene, må selv betale for den opplæringen som gjenstår for å oppfylle sin plikt til opplæring. De som ikke har gjennomført den opplæringen de har plikt til, kan heller ikke regne med å få ytterligere gratis opplæring innenfor rammen på totalt 3 000 timer (jf. § 18 annet ledd).

Fristen løper fortløpende etter at tillatelsen som danner grunnlag for permanent oppholdstillatelse er innvilget, den "frys" ikke dersom en deltaker for eksempel reiser tilbake til hjemlandet for en periode, og kommer tilbake på et tidspunkt da det er kort tid igjen før fristen løper ut.

Hovedgrunnen for fristen på henholdsvis tre år og fem år er at vi ønsker at innvandrere skal lære norsk i løpet av de første årene i Norge. Dette krever rask oppstart, god kontinuitet, og få og ikke for lange avbrudd.

I tilfeller hvor utlendingsmyndighetene fatter vedtak om utvisning slik at innvandrere mister retten til gratis opplæring og utlendingsmyndighetene senere opphever sitt vedtak, skal behandlingstiden legges til fristen for opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Dette fordi innvandrere ikke har noen innvirkning på saksgangen hos utlendingsmyndighetene, som kan ta lang tid.

Der hvor innvandrere får et vedtak om stans og vedtaket senere oppheves, gjelder tilsvarende som overfor. Behandlingstiden legges til fristen for opplæring i norsk og samfunnskunnskap.

Innvandrere som på grunn av tvang eller andre tungtveiende grunner ikke har kunnet starte opp og gjennomføre opplæringen innenfor tidsrammen, kan få rett og plikt til opplæring fra det tidspunktet vedkommende setter fram krav om det (jf. femte ledd fjerde og siste punktum). Dette gjelder bare i særlige tilfeller, og det er regulert i forskrift (jf. paragrafene 14 til 16 i forskrift 20. april 2005 nr. 341 om opplæring i norsk og samfunnskunnskap for nyankomne innvandrere). I slike tilfeller må deltakeren gjennomføre opplæringen senest tre år fra det tidspunktet kravet ble satt fram. Opplæring utover 600 timer må være gjennomført i løpet av fem år fra det tidspunktet kravet ble satt fram.

Gjennomført opplæring som vilkår for søknad om permanent oppholdstillatelse og statsborgerskap

Introduksjonsloven fastsetter en plikt for den enkelte deltaker til å delta i opplæring i norsk og samfunnskunnskap, (jf. § 17 første og tredje ledd). Konsekvensene av ikke å oppfylleplikten er ikke regulert i introduksjonsloven. Dersom den enkelte ikke oppfyller sin plikt til å delta i opplæring i norsk og samfunnskunnskap, kan dette få betydning senere. Den som ikke har oppfylt sin plikt til å delta i opplæring i norsk og samfunnskunnskap kan få problemer med å oppfylle vilkårene for fremtidige søknad om permanent oppholdstillatelse eller statsborgerskap.

Gjennomført opplæring som vilkår for søknad om permanent oppholdstillatelse

Det følger av § 62 i utlendingsloven (lov om utlendingers adgang til riket og deres opphold her) at for å få permanent oppholdstillatelse, må de som har plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap (etter introduksjonsloven § 17 første og tredje ledd), kunne dokumentere at de har gjennomført pliktig norskopplæring i henhold til introduksjonsloven. For gruppen med rett og plikt til opplæring (jf. § 17 første ledd) vil dette si at de må dokumentere og ha gjennomført 600 eller 300 timer, avhengig av når oppholdstillatelsen deres ble innvilget, jf. punkt 17.1 og omtalen av endringen i timetallet fra og med 1. januar 2012.

Gjennomføringskravet ble økt samtidig med at timetallet for den pliktige opplæringen ble hevet fra 300 til 600 timer fra og med 1. januar 2012. Det endrede gjennomføringskravet gjelder ikke arbeidsinnvandrere fra land utenfor EØS-/EFTA-området og deres familiemedlemmer. De har fortsatt plikt til å delta i 300 timer opplæring (jf. § 17 tredje ledd), og de må dermed dokumentere å ha gjennomført 300 timer norskopplæring ved søknad om permanent oppholdstillatelse.

Personer som er fritatt fraplikten til å delta i opplæring etter introduksjonsloven (jf. § 17 fjerde ledd) vil også være fritatt fra vilkåret om å dokumentere gjennomført opplæring ved søknad om permanent oppholdstillatelse. Dette kravet gjelder kun personer som har fått arbeids- eller oppholdstillatelse som danner grunnlag for permanent oppholdstillatelse etter 1. september 2005.

Utlendingsloven § 62 er også nylig endret og vilkåret for permanent oppholdstillatelse skjerpet. Stortinget vedtok 10. juni 2016 at det i tillegg skal stilles vilkår om å dokumentere et minimum av norsk muntlig og ha bestått avsluttende prøve i samfunnskunnskap på et språk hun eller han forstår. Vilkåret om å beherske et minimum av norsk muntlig er oppfylt dersom den enkelte ved avsluttende prøve i norsk har oppnådd resultatet A1 eller høyere på muntlig prøve. Endringen er ennå ikke trådt i kraft. Det skjerpede vilkåret for permanent oppholdstillatelse gjelder følgelig ikke før det gis uttrykkelig beskjed om dette fra Justis- og beredskapsdepartementet. For en ytterligere omtale av endringen og begrunnelsen for denne, se Prop. 90 L (2015-2016) punkt 8.6.

Gjennomført opplæring som vilkår for søknad om statsborgerskap

Alle som søker norsk statsborgerskap etter 1. september 2008 og som er mellom 18 og 55 år,

må dokumentere at de har gjennomført norskopplæring, eller dokumentere at de har tilstrekkelige kunnskaper i norsk eller samisk (jf. § 7 første ledd bokstav f, jf. § 8 i lov 10. juni 2005 om norsk statsborgerskap (statsborgerloven)). For søkere mellom 18 og 55 år som er omfattet av plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap etter introduksjonsloven (jf. § 17 første og tredje ledd) er det et krav at de må ha oppfylt sin plikt etter introduksjonsloven eller at de kan dokumentere tilstrekkelige kunnskaper i norsk eller samisk.

For alle andre som er mellom 18 og 55 år og som søker statsborgerskap, og som ikke er omfattet av plikt til opplæring etter introduksjonsloven, er det et vilkår at de har gjennomført 300 timer godkjent norskopplæring, eller kan dokumentere tilstrekkelige kunnskaper i norsk eller samisk. Hva som er tilstrekkelige kunnskaper i norsk eller samisk ved søknad om statsborgerskap, framgår av statsborgerforskriften (*forskrift 30. juni 2006 nr. 756 om erverv og tap av norsk statsborgerskap § 4-2*). Nivået for hva som skal anses som dokumentasjon på tilstrekkelige kunnskaper i norsk eller samisk, tilsvarer nivået for å bli fritatt fra plikt til å delta i opplæring i norsk og samfunnskunnskap på grunn av tilstrekkelige kunnskaper i norsk eller samisk etter § 17 fjerde ledd. Se punkt 17.5 for en nærmere omtale av dette. Personer som er fritatt fra plikten til å delta i opplæring etter introduksjonsloven (jf. § 17 fjerde ledd) vil også være fritatt fra vilkåret om å dokumentere gjennomført opplæring ved søknad om statsborgerskap. Etter statsborgerforskriften § 4-2 og § 4-3 kan det også gjøres unntak fra vilkåret om gjennomført norskopplæring ved søknad om statsborgerskap på grunn av tilstrekkelige kunnskaper i norsk eller samisk eller på grunn av særlige helsemessige eller andre tungtveiende grunner. Kriteriene for slikt fritak er identiske med kriteriene for fritak fra plikt til opplæring etter introduksjonsloven.

Statsborgerloven §§ 7 og 8 er også nylig endret og vilkåret for norsk statsborgerskap skjerpet. Stortinget vedtok i desember 2015 at det i tillegg skal stilles vilkår om å dokumentere et minimum av norsk muntlig og ha bestått avsluttende prøve i samfunnskunnskap på norsk. Vilket om å beherske et minimum av norsk muntlig er oppfylt dersom den enkelte ved avsluttende prøve i norsk har oppnådd resultatet A2 eller høyere på muntlig prøve. Endringen trer i kraft 1. januar 2017 og vilkåret gjelder personer som søker om statsborgerskap etter denne datoen. For en ytterligere omtale av endringen og begrunnelsen for denne, se Prop. 144 L (2014-2015).

Dokumentasjon av gjennomført opplæring ved søknad om permanent oppholdstillatelse eller statsborgerskap

Ved søknad om permanent oppholdstillatelse eller statsborgerskap påhviler det den enkelte en selvstendig plikt til å dokumentere at vilkårene er oppfylt. Det er utlendingsmyndighetene som vurderer om dokumentasjonen er tilfredsstillende og om kravet om å dokumentere gjennomført opplæring er oppfylt ved søknad om permanent oppholdstillatelse. Det samme gjelder om opplæring er gjennomført eller om søker kan dokumentere tilstrekkelige kunnskaper ved søknad om statsborgerskap. Opplysninger om gjennomført opplæring skal registreres i NIR (jf. forskrift 20. april 2005 nr. 342 om et nasjonalt personregister for introduksjonsordning og opplæring i norsk og samfunnskunnskap § 7), og omtalen av denne

registreringen i kapittel 30 i dette rundskrivet). Opplysninger fra NIR om gjennomført opplæring overføres til Databasen for utlendingsforvaltningen (DUF), og blir dermed tilgjengelige opplysninger for utlendingsmyndighetene i deres saksbehandling av søknader om permanent oppholdstillatelse og statsborgerskap. Det samme gjelder opplysninger om søker er fritatt fra plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap etter § 17 fjerde ledd²². I henhold til forskrift om Nasjonalt introduksjonsregister skal kommunen registrere opplysninger om gjennomført opplæring i norsk og samfunnskunnskap, herunder om den enkelte er fritatt fra plikten til opplæring (jf. § 17 fjerde ledd). Registreringsplikten gjelder deltakere som deltar i opplæring i kommunens regi, eller hos en privat opplæringsaktør som kommunen har etablert et samarbeid med. Kommunen har ikke plikt å registrere timer som er gjennomført hos privat opplæringsaktør uten avtale med kommunen. Kommunen skal ikke registrere norsktimer i videregående opplæring som norsktimer etter introduksjonsloven § 17, i NIR. Dette vil gjelde for personer som fyller 16 år og får rett til norskopplæring etter introduksjonsloven, men som går på videregående skole. Det kan være aktuelt for disse personene senere å søke om fritak fra plikten til norskopplæring, på bakgrunn av den videregående opplæringen, men den videregående opplæringen skal ikke inngå i timeantallet for norskopplæring etter introduksjonsloven. Dokumentasjon av gjennomførte timer må dokumenteres på papir ved søknad om permanent oppholdstillatelse.

Utlendingsmyndighetene har utarbeidet retningslinjer for søknader om permanent oppholdstillatelse og statsborgerskap. Av disse retningslinjene framgår det hvordan en kan dokumentere gjennomført opplæring. Retningslinjene finnes på Utlendingsdirektoratets nettside *Udiregelverk* og heter UDIs rundskriv 2010–121 og UDIs rundskriv 2010–018.

§ 18. Kommunens ansvar for opplæring i norsk og samfunnskunnskap

§ 18 Kommunens ansvar for opplæring i norsk og samfunnskunnskap

Kommunen skal så snart som mulig og innen tre måneder etter folkeregistrering i kommunen eller at krav om deltakelse blir framsatt, sørge for tilbud om opplæring i norsk og samfunnskunnskap i henhold til § 17 for personer som er bosatt i kommunen eller bor midlertidig på asylmottak i kommunen. Kommunen kan kreve at personer som omfattes av § 17 tredje ledd betaler for opplæringen.

Kommunen skal så snart som mulig og innen tre måneder etter at søknad om deltakelse blir framsatt, sørge for tilbud om ytterligere gratis opplæring i norsk til personer som omfattes av §

²² Se Ot.prp. nr. 50 (2003–2004), kapittel 10.

17 første og annet ledd innenfor rammen av 2 400 timer, dersom vedkommende har behov for det. Kommunen kan kreve at vedkommende gjennomfører tester for å fastslå om det er behov for slik opplæring. Kommunenes plikt etter dette leddet gjelder i fem år fra det tidspunktet rett eller plikt til deltakelse i opplæring i norsk og samfunnskunnskap inntreer, jf. § 17 femte ledd. Opplæringen skal gis av kommunen eller av andre som kommunen godkjenner.

§ 18.1 Kommunenes ansvar og frist for igangsetting av opplæring (første ledd)

Bestemmelsen er endret fra og med 1. januar 2016²³. Ansvaret for å ta initiativet til å sette i gang opplæring i norsk og samfunnskunnskap for personer som har rett og plikt eller kun rett til opplæring er fra dette tidspunktet overført fra den enkelte og til kommunen. Endringen gjelder personer som har fått oppholdstillatelse etter 1. januar 2016. Personer som har fått oppholdstillatelse før denne datoen nå selv søke kommunen om opplæring. Personer med plikt til å delta i opplæring, må selv ta initiativet ved å søke kommunen om å få begynne i opplæring. Kommunen skal sørge for tilbud om opplæring så snart som mulig og senest innen tre måneder etter folkeregistrering i kommunen eller at den enkelte setter fram krav om opplæring. Når kravet eller søknaden er framsatt, skal kommunene fatte vedtak om tildeling av opplæring i norsk og samfunnskunnskap.

Kommunens plikt gjelder kun overfor personer som omfattes av lovens personkrets. Disse må som hovedregel være registrert i Folkeregisteret som bosatt i kommunen, men plikten vil også gjelde overfor personer innenfor lovens personkrets som bor midlertidig på asylmottak i kommunen. Kommunens plikt overfor personer med kollektiv beskyttelse gjelder bare dersom den enkelte er bosatt i kommunen i henhold til avtale mellom kommunen og utlendingsmyndighetene. Det er bosettingskommunen/hjemkommunen som har ansvar for å sørge for opplæring i norsk og samfunnskunnskap for personer som er innsatt i fengsel, innlagt på institusjoner eller er under utdanning i en annen kommune. Kommunens plikt til å oppfylle den enkeltes rett forutsetter imidlertid at vedkommende faktisk oppholder seg i landet.

Kommunene har ansvar for at opplæringen holder en god progresjon med tilstrekkelig intensitet og kontinuitet, slik at den enkelte deltaker kan gjennomføre den pliktige opplæringen i norsk og samfunnskunnskap i løpet av de tre første årene – all opplæring i løpet av fem år fra det tidspunktet retten og/eller plikten inntreer (jf. § 17 første ledd).

Kommunen må raskt ta direkte kontakt med den enkelte som på grunn av sin alder og oppholdstillatelse er i personkretsen for opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Informasjonen bør gis på en slik måte og på et språk som gjør at den enkelte faktisk forstår og kan ivareta sin interesser. IMDi har utviklet informasjonsmateriale på flere språk som kommunene kan bruke. Kommunen må så sørge for å gjøre en vurdering av hvilket behov for opplæring den enkelte har, og på hvilket læringsspor hun eller han bør starte sin opplæring. På

²³ Se Prop. 130 L (2014-2015) pkt. 5.

bakgrunn av denne vurderingen skal så den enkelte gis et tilbud om opplæring innen tre måneder. Dette forutsetter at kommunene kan ha fleksibilitet i sitt opptak til opplæring i norsk og samfunnskunnskap og oversikt over hvem som er i personkretsen for opplæring gjennom NIR. Kommunens ansvar innebærer at de som minimum må ta direkte kontakt med hver enkelt en gang. Hvilken form for kontakt som er best egnet for å nå fram med informasjon, må kommunen selv vurdere. Kommunen må også vurdere om det i den direkte kontakten med den enkelte også er hensiktsmessig å tilby et konkret tidspunkt for samtale og vurdering av behov for opplæring. For at kommunen skal kunne planlegge inntak til opplæring, bør det være adgang til å sette en frist for deltaker til å ta kontakt med kommunen for vurdering av behov for opplæring. Dersom den enkelte ikke svarer på kommunens henvendelse, må kommunen vurdere om det er hensiktsmessig med en ny kontakt. Den enkelte mister ikke rett til opplæring selv om hun eller han ikke tar kontakt med kommunen innen den fristen som er oppgitt. Personer som tar kontakt med kommunen etter den fristen kommunen har oppgitt, og personer som flytter fra en kommune til en annen, må selv søke kommunen om opplæring. Kommunen skal i disse tilfellene så snart som mulig og innen tre måneder etter at krav eller søknad om deltakelse blir framsatt, sørge for opplæring i norsk og samfunnskunnskap.

Fristen for gjennomføring av opplæring endres ikke som følge av dette forslaget, og det er viktig at kommunen veileder om dette, slik at den enkelte forstår viktigheten av å starte opplæring i norsk og samfunnskunnskap så raskt som mulig.

Kommunen har i tillegg en generell veiledningsplikt etter forvaltningsloven på dette området som på en rekke andre områder innenfor kommunenes ansvarsområde. Formålet med veiledningsplikten er å gi de som kan ha rett til offentlige tjenester en mulighet til å få sin rettighet oppfylt. Kommunen skal av eget tiltak vurdere behovet for veiledning både generelt til hele gruppen innvandrere bosatt i kommunen, og til den enkelte som kommunen kommer i kontakt med. Kommunen har også et ansvar etter forvaltningsloven for å sørge for at en enkeltsak er så godt opplyst som mulig før det fattes vedtak om tildeling av offentlige tjenester. I veiledning av og kommunikasjon med nyankomne innvandrere må kommunen vurdere om vedkommende faktisk har forstått innholdet i og omfanget av sine rettigheter og plikter. I det enkelte tilfellet må kommunen vurdere om det er behov for tolk for å sikre seg at veiledningsplikten er oppfylt.

Hvis innvandreren ikke rekker å fullføre opplæringen: Det kan oppstå situasjoner der innvandrere som har rett og plikt eller rett til opplæring, setter fram krav om opplæring så sent at de ikke rekker å fullføre den pliktige opplæringen innenfor en tidsramme på tre år, eller av ulike grunner avbryter opplæringen. Da plikter kommunen å gi opplæring på grunnlag av en individuell vurdering som skal tilsvare det tilbudet kommunen gir til andre deltakere i norskopplæringen som har en tilsvarende bakgrunn som søkeren. Hvis vedkommende da ikke rekker å fullføre den pliktige opplæringen i løpet av tre år, må han eller hun eventuelt betale for de timene som gjenstår etter at 3-årsfristen har utløpt, for å oppfylle plikten.

Arbeidsinnvandrere og deres familiemedlemmer: Arbeidsinnvandrere med oppholdstillatelse etter utlendingsloven §§ 23 og 25, har plikt til å delta i opplæring, men ikke

rett til å få den gratis (jf. § 17 tredje ledd). Dette er personer fra såkalte tredjeland, og ikke EØS-borgere med oppholdsrett etter utlendingsloven. Kommunen plikter å tilby opplæring også til disse (§ 18 første ledd), men kan altså kreve betaling. Kommunen kan imidlertid selv velge å tilby gratis opplæring til denne gruppen hvis de synes det er hensiktsmessig. Kommunen skal basere seg på prinsippet om selvkost når den skal beregne hva deltakeren skal betale for opplæringen²⁴.

Gjelder bare de som bor i kommunen: Kommunens plikt gjelder som hovedregel personer som ifølge folkeregisteret er bosatt i kommunen. Plikten omfatter i tillegg personer som bor midlertidig på asylmottak i kommunen (§ 17). Dette gjelder personer som har fått oppholdstillatelse, men venter på å få tildelt bostedskommune. Dette skiller seg fra kommunens plikt til å tilby deltakelse i introduksjonsprogram, (jf. § 3) som først oppstår når vedkommende blir bosatt i kommunen.

Bosettingskommunen/hjemkommunen har også ansvar for å sørge for opplæring i norsk og samfunnskunnskap for personer som sitter i fengsel, er innlagt på institusjoner eller er under utdanning i en annen kommune.

Kommunens plikt forutsetter at vedkommende faktisk oppholder seg i landet. Fristen for den enkelte til å gjennomføre opplæring løper uavhengig av om vedkommende oppholder seg i landet eller ikke, se punkt 17.6.

Opplæring i samfunnskunnskap bør starte så tidlig som mulig: Opplæringen i 50 timer samfunnskunnskap skal foregå på morsmålet eller et språk vedkommende forstår så godt at hun eller han kan få rimelig utbytte av undervisningen²⁵. Dette gjelder alle som omfattes av ordningen med mindre vedkommende er fritatt fra plikt til opplæring.

Det er ikke noe krav om når opplæringen i samfunnskunnskap skal starte. Det er likevel viktig at opplæringen i samfunnskunnskap finner sted tidlig i opplæringsløpet. Innvandrere bør få god informasjon og kunnskap om det norske samfunnet så snart som mulig etter at de har kommet til Norge. Emnene i opplæringen og målene for den framgår av læreplanen.

Det er en utfordring for kommunene å organisere denne opplæringen slik at den finner sted så snart som mulig, samtidig som den foregår på et språk vedkommende behersker på et rimelig nivå. Kommunene bør samarbeide om denne opplæringen. Der hvor det ligger til rette for det, bør en vurdere å tilby regionale kurs. NIR inneholder opplysninger om mulige opplæringsspråk i tillegg til morsmålet.

Departementet ser at det for noen kommuner likevel kan være vanskelig å sørge for

²⁴ Se Kommunal- og regionaldepartementets rundskriv H- 2140 Retningslinjer for beregning av selvkost for kommunale tjenester.

²⁵ Forskrift 19. april 2012 nr. 0358 om læreplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere

fortløpende opplæring i samfunnskunnskap til alle språkgrupper. Det vil kunne oppstå situasjoner der deltakere har gjennomført 550 timer opplæring i norsk og søker om ytterligere språkopplæring før de har fått mulighet til å delta i opplæring i samfunnskunnskap. Et opphold i språkopplæringen i påvente av kommunens tilbud om 50 timer samfunnskunnskap ville kunne gi en uheldig forsinkelse i deltakernes læringsprogresjon.

Departementets vurdering er at kommunen i unntakstilfeller kan fatte vedtak om ytterligere språkopplæring når deltakeren har fullført den pliktige opplæringen i norsk, men fortsatt ikke har fullført 50 timer samfunnskunnskap. Forutsetningen må være at det er kommunen som på grunn av sin organisering ikke har klart å gi deltakeren et tilbud, ikke at vedkommende selv har unnlatt å møte til opplæring som er blitt tilbudt. Når kommunen godkjenner ytterligere språkopplæring, må det tydelig fremgå at 50 timers opplæring i samfunnskunnskap skal gis så snart som mulig. Det må settes en frist for når opplæringen skal være gjennomført.

§ 18.2 Kommunens plikt til å tilby ytterligere opplæring (annet ledd)

Kommunen plikter å gi opplæring ut over 600 timer til deltakere som har rett og plikt eller kun rett til opplæring (jf. § 17 første og annet ledd) dersom de har behov for ytterligere opplæring for å nå målsetningen i den individuelle planen. Bestemmelsen ble endret fra og med 1. januar 2012, og rett og plikt til deltakelse i opplæring i norsk og samfunnskunnskap ble økt fra 300 til 600 timer. Utvidelsen og begrunnelsen for dette er omtalt i Prop. 79 L (2010–2011). Endringen innebærer at alle som er mellom 16 og 55 år, som har fått en tillatelse som beskrevet i § 17 første eller annet ledd, og som er innvilget etter 1. januar 2012, har rett og plikt eller kun rett til å delta i 600 timer opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Personer som fikk oppholdstillatelsen innvilget før 1. januar 2012, har fortsatt rett og plikt eller kun rett til å delta i 300 timer opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Det avgjørende her er datoen for innvilgelsen av det første oppholdsvedtaket som danner grunnlag for permanent oppholdstillatelse, og som dermed utløser rettigheter etter introduksjonsloven. Det er ikke avgjørende når vedkommende faktisk søker eller begynner i opplæring.

Personer med plikt uten rett til opplæring (jf. § 17 tredje ledd) har fortsatt plikt til å delta i 300 timer opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Kommunen plikter ikke å gi opplæring ut over 300 timer til de som kun har plikt til opplæring, men kan likevel velge å tilby dem ytterligere opplæring dersom de finner det hensiktsmessig.

Opplæring utover 300/600 timer

Ytterligere opplæring er ingen individuell rettighet, men det er en plikt for kommunen å sørge for opplæring ut over 600 timer for dem som omfattes av § 17 første og annet ledd dersom de har behov for det. Kommunen kan kreve at deltaker gjennomfører tester for å fastslå om det er behov for ytterligere opplæring. Avsluttende norskprøve kan ikke benyttes som underveisvurdering.

Kommunen plikter å tilby opplæring opp til nivå B2 hvis dette nivået kan nås innenfor de

pliktfestede 600 timene, og opp til nivå B1 hvis dette nivået kan nås innen den totale rammen på 3000 timer.

Den enkelte deltaker må selv søke om ytterligere opplæring. Kommunen vurderer deltakers behov og fatter vedtak om tildeling av et visst antall timer videre opplæring. Der kommunen fatter vedtak om tildeling av timer ut over 600 timer, må kommunen sørge for at vedkommende får et tilbud om opplæring så snart som mulig og senest innen tre måneder etter at deltaker søker om opplæring. Kommunen har plikt til å vurdere behov for ytterligere opplæring så lenge deltaker søker om dette. Kommunen har likevel ingen plikt til å tildele opplæring til den enkelte som overstiger totalt 3 000 timer.

En forutsetning for kommunens plikt til å tilby ytterligere opplæring er at deltaker fyller kriteriene i annet ledd og at hun eller han har fullført 600 timer pliktig opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Det er ikke noe krav om at de 600 timene må være fullført innen tre år for å kunne få ytterligere opplæring. Men hvis deltakeren ikke har overholdt fristen på tre år, kan kommunen kreve at vedkommende betaler for den opplæringen som gjenstår for å oppfylle sin plikt til 600 timer opplæring før han eller hun kan søke kommunen om ytterligere opplæring ut over 600 timer²⁶.

Departementets vurdering er at kommunen i unntakstilfeller kan fatte vedtak om ytterligere språkopplæring når deltakeren har fullført den pliktige opplæringen i norsk, men fortsatt ikke har fullført 50 timer samfunnskunnskap. Forutsetningen må være at det er kommunen som på grunn av sin organisering ikke har klart å gi deltakeren et tilbud, ikke at vedkommende selv har unnlatt å møte til opplæring som er blitt tilbudt. Når kommunen godkjenner ytterligere språkopplæring, må det tydelig fremgå at 50 timers opplæring i samfunnskunnskap skal gis så snart som mulig. Det må settes en frist for når opplæringen skal være gjennomført.

Dersom kommunen er i tvil om hvorvidt det foreligger behov for mer opplæring, eller dersom det er uenighet mellom deltaker og kommune om hvorvidt det foreligger behov, kan kommunen kreve at deltaker gjennomfører tester for å fastslå om det er behov for ytterligere opplæring innenfor rammen av 2 400 timer.

I det man fyller 67 år har man i utgangspunktet verken rett eller plikt til grunnleggende opplæring i norsk og samfunnskunnskap etter § 17 annet ledd. Dersom man har fått innvilget et vedtak om ytterligere gratis opplæring utover 300 eller 600 timer før fylte 67 år, og så fyller 67 år i løpet av den tiden det tar å gjennomføre opplæringen, har man rett til å få den opplæringen som fremkommer i tildelingsvedtaket.

Kommunens plikt til å tilby ytterligere opplæring gjelder i fem år fra det tidspunktet rett til å delta i opplæring i norsk og samfunnskunnskap inntreffer (jf. § 17 femte ledd). All opplæring,

²⁶ Se § 5 i forskrift av 20. april 2005 nr. 341 om opplæring i norsk og samfunnskunnskap for nyankomne innvandrere.

både opplæringen på 600 timer og ytterligere opplæring, må fordeles slik at innvandreren rekker å gjennomføre all opplæring i løpet av disse fem årene²⁷.

§ 18.3 Opplæringen skal gis av kommunen eller av andre som kommunen har samarbeid med (tredje ledd)

Det følger av bestemmelsens tredje ledd at opplæringen i norsk og samfunnskunnskap skal gis av kommunen selv eller andre som kommunen har etablert et samarbeid med. Kommunen kan samarbeide med andre kommuner om denne oppgaven, eller benytte godkjente studieforbund, fjernundervisningsinstitusjoner eller andre private tilbydere, herunder statlig godkjente private aktører²⁸. Det er kommunen selv som avgjør om den vil bruke private tilbydere, og i så fall hvilke. Kommunen kan velge en løsning hvor deler av opplæringen gis av kommunen selv, og det resterende gis av en eller flere private tilbydere. Lovbestemmelsen bruker begrepet ”godkjenner”. I praksis skjer godkjenningen ved at kommunen inngår et samarbeid med den private tilbyderen.

Det er også etablert en statlig godkjenningsordning. Mer informasjon om den sentrale ordningen med godkjenning av private tilbydere og hvem som er godkjent finnes på ***Vox sin hjemmeside***.

Interkommunalt samarbeid er regulert i kommuneloven kapittel 5, (jf. lov 25. september 1992 om kommuner og fylkeskommuner), og vertskommunesamarbeid i kommuneloven kapittel 5 A. § 28a regulerer adgangen til å overføre utførelsen av lovpålagte oppgaver, herunder overføre myndighet til å treffe enkeltvedtak.

Uavhengig av hvilken løsning kommunen velger for å oppfylle sin plikt til å sørge for opplæring, er det kommunen selv som har ansvaret for at opplæringen tilfredsstillers lovens krav, følger læreplanen og har god kvalitet. Introduksjonsloven gir ikke kommunen adgang til å delegerer sin myndighet til å fatte vedtak etter loven – verken til studieforbund, fjernundervisningsinstitusjoner eller private tilbydere.

Hvis en opplæringsaktør selv kontakter kommunen og ber om godkjenning, er utgangspunktet at kommunen ikke har noen plikt til å vurdere om tilbyderen skal godkjennes, eller om samarbeid om opplæring skal inngås. Kommunen kan likevel velge å inngå samarbeid med en privat tilbyder hvis de vurderer det som hensiktsmessig, hvis opplæringen tilfredsstillers lovens krav, følger læreplanen og har god kvalitet.

Departementet vurderer det likevel som svært positivt at arbeidsgivere tilbyr opplæring i norsk og samfunnskunnskap i henhold til læreplanen til sine ansatte, også til de som har plikt til slik

²⁷ For en nærmere omtale, se Ot.prp. nr. 50 (2003–2004) kapittel 8.6.

²⁸ Se Ot. prp. nr. 50 (2003–2004) kapittel 9.2 og kapittel 19.2.

opplæring etter introduksjonsloven. Departementet oppfordrer derfor bedrifter og kommuner til å samarbeide om slik opplæring, slik at bedrifter kan tilby opplæring i norsk og samfunnskunnskap på vegne av kommunen.

Registrering av opplysninger om gjennomført opplæring i NIR

Etter forskrift 20. april 2005 nr. 342 om et nasjonalt personregister for introduksjonsordning og opplæring i norsk og samfunnskunnskap for nyankomne innvandrere er kommunen ansvarlig for å registrere i NIR opplysninger om personer som omfattes av introduksjonsloven både når det gjelder deltakelse i introduksjonsprogram og deltakelse i opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Hvilke opplysninger kommunen har plikt til å registrere framgår uttrykkelig av forskriften. Kommunen er også i forskriften pålagt å registrere opplysningene innen to måneder.

Dersom kommunen inngår i et interkommunalt samarbeid, kan kommunene seg imellom avtale hvem som skal ha ansvar for å registrere opplysninger om gjennomført opplæring i NIR. Dersom kommunen har inngått et samarbeid med en privat tilbyder om opplæring til personer som omfattes av introduksjonsloven, har kommunen også plikt til å registrere gjennomført opplæring i NIR. Kommunen har ikke ansvar for å registrere i NIR opplæring gitt av private tilbydere som kommunen ikke har et samarbeid med.

§ 19. Gjennomføring av opplæring i norsk og samfunnskunnskap

§ 19 Gjennomføring av opplæring i norsk og samfunnskunnskap

Det skal utarbeides en individuell plan for den som skal delta i opplæring i norsk og samfunnskunnskap. § 6 gjelder tilsvarende.

Utlending med rett og plikt til deltakelse i opplæring i norsk og samfunnskunnskap etter § 17 første ledd har plikt til å ta en avsluttende prøve i norsk og samfunnskunnskap. Departementet kan ved forskrift gi nærmere bestemmelser om innholdet i og gjennomføringen av en slik prøve.

Den som skal undervise i norsk og samfunnskunnskap skal som hovedregel ha faglig og pedagogisk kompetanse.

Kommunen kan stanse opplæringen for den enkelte dersom det er saklig begrunnet i den enkeltes forhold.

Ved gjennomført eller avbrutt opplæring skal det utstedes et deltakerbevis.

§ 19.1 Det skal utarbeides en individuell plan (første ledd)

Opplæringen i norsk og samfunnskunnskap bygger på prinsippet om tilrettelagt opplæring. Kommunen skal ta utgangspunkt i den enkeltes behov og forutsetninger når den skal organisere opplæringen og velge metode og innhold. Kravet om tilpasset opplæring står sentralt i læreplanen, jf. forskrift av 19. april 2012 nr. 358 om læreplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere.

Tilpasning av opplæringen: Kommunens plikt til å tilrettelegge opplæringen følger av læreplanen, og av kravet om en individuell plan (§ 19). Opplæringen skal være individuelt tilpasset og basert på kartlegging av den enkeltes forutsetninger og behov. Den individuelle tilpasningen omfatter både det faglige og praktiske. Læreplanen bygger på *Det felles europeiske rammeverket for språk: Læring, undervisning, vurdering (2011)* utarbeidet av Europarådets avdeling for moderne språk. I læreplanen er språkferdighetene beskrevet på fire nivåer: A1, A2, B1 og B2. Kommunen plikter å tilby opplæring opp til nivå B2 hvis dette nivået kan nås innenfor de pliktfestede 600 timene, og opp til nivå B1 hvis dette nivået kan nås innen den totale rammen på 3000 timer. For at deltakeren skal kunne nå dette nivået må opplæringen målrettes fra starten av for å kunne utnytte den tiden deltakeren har til rådighet. Opplæringen må tilpasses den enkeltes livssituasjon og organiseres på en slik måte at det blir praktisk mulig å delta både for personer med omsorgsansvar for små barn og for personer i yrkeslivet.

Kommunen skal utarbeide en individuell plan for den enkelte deltaker i opplæringen. Individuell plan er nærmere omtalt i læreplanen i norsk og samfunnskunnskap. I læreplanen er det beskrevet hvordan en gjennom inntakssamtale og eventuelle tester kan plassere deltakeren på det opplæringssporet som passer for den enkelte. Resultatet av denne kartleggingen skal nedfelles i en individuell plan som skal oppgi mål for opplæringen, tidsrammen for å nå målene,

antall timer som tildeles og hvor og når opplæringen skal finne sted. Planen skal utarbeides i samarbeid med deltakeren.

Det er viktig at det underveis gjennomføres samtaler med deltakeren om hvor vedkommende står i sin individuelle plan, og at en på bakgrunn av denne samtalen eventuelt reviderer planen.

Fastsetting av den individuelle planen er en del av kommunens beslutning om tildeling av opplæring, og derfor et enkeltvedtak etter forvaltningsloven, jf. introduksjonsloven §§ 21 og 22. Enkeltvedtaket om fastsettingen av den individuelle planen kan påklages til Fylkesmannen.

For de deltakerne som får norskopplæring som en del av introduksjonsprogrammet, inngår den individuelle planen for norskopplæringen som en del av den individuelle planen for hele programmet. De i kommunen som har ansvaret for introduksjonsprogrammet må samarbeide med voksenopplæringen om dette.

Paragraf 6 i introduksjonsloven, som omhandler individuell plan for deltakelse i introduksjonsprogram, gjelder også for opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Departementet har nylig avgitt en tolkingsuttalelse om § 6 i forbindelse med pilotering av individuell plan som nytt tema for fylkesmennenes tilsyn. I denne uttalelsen gis det en rekke mer detaljerte føringer om individuell plan enn det som var tilfellet tidligere. Se merknader til § 6 ovenfor.

§ 19.2 Obligatorisk avsluttende prøver (annet ledd)

Bestemmelsens annet ledd trådte i kraft fra og med 1. september 2013.

Endringen innebærer at alle deltakere som både har rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap må gå opp til prøve i norsk og prøve i samfunnskunnskap. Dette gjelder personer mellom 16 og 55 år med oppholdstillatelse innvilget etter 1. september 2013 som danner grunnlag for permanent oppholdstillatelse (jf. § 17 første ledd). Vedtakstidspunktet for oppholdstillatelsen er avgjørende her. Deltakere som har rett, men ikke plikt til å delta i opplæring (jf. § 17 annet ledd) kan gå opp til avsluttende prøve. Andre kandidater som ikke er omfattet av introduksjonsloven § 17 kan gå opp til en avsluttende prøve, mot å betale en prøveavgift. Dette innebærer i praksis at kommunen plikter å tilby prøven til alle som ønsker det mot en prøveavgift, uavhengig av nåværende eller tidligere status etter introduksjonsloven. For nærmere omtale av disse reglene, se merknader til forskrift om opplæring i norsk og samfunnskunnskap for nyankomne innvandrere kap. 7 i dette rundskrivet

Begrunnelsen for å innføre obligatoriske avsluttende prøver i norsk og i samfunnskunnskap framkommer av lovforslaget i Prop. 79 L (2010–2011). Bakgrunnen er ønsket om å tydeliggjøre kommunens ansvar for å gi tilpasset opplæring av høy kvalitet, og den enkeltes og samfunnets behov for å få god dokumentasjon av resultatene etter gjennomført opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Hvis en person ikke består samfunnskunnskapsprøven eller oppnår

ferdigheter på minimum nivå A2 på norskprøven, eller unnlater å gå opp til en obligatorisk prøve, medfører ikke dette noen sanksjoner etter introduksjonsloven.

Vilkåret for innvilgelse av søknad om permanent oppholdstillatelse og statsborgerskap er i dag som hovedregel dokumentasjon av gjennomført pliktig opplæring etter introduksjonsloven. Regjeringen fremmet 19. juni 2015 et forslag for Stortinget om endringer i vilkårene for statsborgerskap, jf. Prop. 144 L (2014-2015) Endringer i statsborgerloven (krav om norskkunnskaper og bestått prøve i samfunnskunnskap). Forslaget går ut på at for å få innvilget søknad om norsk statsborgerskap må man dokumentere muntlige norskferdigheter på minimum A2-nivå. I tillegg må man bestå en prøve i samfunnskunnskap på norsk. Forslaget er vedtatt i Stortinget, og endringen i statsborgerloven trer i kraft fra og med 1. januar 2017.

Departementet har gjennom forskrift gitt nærmere regler om gjennomføringen av de avsluttende prøvene og fritaksregler, se merknader til forskrift om opplæring i norsk og samfunnskunnskap for nyankomne innvandrere kap. 7 i dette rundskrivet. Ved iverksettingen av § 19 annet ledd, ble utfyllende merknader til lov- og forskriftsbestemmelser gitt i rundskriv Q-39/2013. Som varslet der ville departementet innarbeide merknadene i dette rundskrivet, og det er nå gjort. Det er ikke gjort endringer i innholdet i merknadene til forskriftsbestemmelsene om de avsluttende prøvene i norsk og samfunnskunnskap. Denne revisjonen av rundskriv Q-20/2012 opphever dermed rundskriv Q-39/2013.

Samtidig med innføring av obligatoriske avsluttende prøver i norsk og i samfunnskunnskap, er det utviklet en ny norskprøve som måler den enkeltes kompetanse i de fem ferdighetene lytte, snakke, samtale, lese og skrive som er beskrevet i læreplanen. Læreplanen og prøvene bygger på det felles europeiske rammeverket for språk, og beskriver ferdigheter på tre overordnede nivåer: elementært (A), selvstendig (B) og avansert nivå (C). Norskprøven måler kandidatenes ferdigheter på nivåene under A1, A1, A2 og B1. Fra og med desember 2015 måler prøven også ferdigheter på nivå B2. Oppnådd nivå B2, skriftlig og muntlig, gir grunnlag for opptak til høyere utdanning, jf. forskrift 31. januar 2007 nr. 173 om opptak til høyere utdanning § 2-2 annet ledd. Den nye norskprøven erstatter Norskprøve 2 og 3.

Kravet om obligatorisk avsluttende prøve i norsk og samfunnskunnskap gjelder ikke personer med plikt uten rett til gratis opplæring (jf. § 17 tredje ledd), det vil si arbeidsinnvandrere med oppholdstillatelse etter utlendingsloven §§ 23 og 25 (i hovedsak arbeidsinnvandrere fra land utenfor EØS-/EFTA-området) og familieinnvandrede av disse.

Det er den enkelte deltaker i samråd med læreren som vurderer om nivået er nådd, og på denne bakgrunnen bestemmer om og når vedkommende skal melde seg opp til avsluttende prøve.

Introduksjonsloven åpner for at den enkelte etter søknad kan fritas fra plikten til å delta i opplæring i norsk og samfunnskunnskap (§ 17 fjerde ledd). Personer som dokumenterer at de har tilstrekkelige norskkunnskaper har ikke plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap,

se punkt 17.5 ovenfor. Den enkelte kan også søke fritak ut fra helsemessige eller andre tungtveiende grunner. De som har søkt kommunen om fritak fra plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap og fått denne søknaden innvilget, har da heller ikke plikt til å gå opp til avsluttende prøve.

En deltaker som har vært oppe til avsluttende prøve har fortsatt rett til gratis opplæring, forutsatt at vedkommende fortsatt har behov for det og er innenfor rammene i loven og læreplanen.

§ 19.3 Kompetansekrav for den som skal undervise i norsk og samfunnskunnskap (tredje ledd)

Bestemmelsens tredje ledd fastsetter krav til kompetanse for den som skal undervise i norsk og samfunnskunnskap. Hovedregelen er at læreren må ha godkjent lærerutdanning. Den som skal undervise etter læreplan i norsk og samfunnskunnskap, bør i tillegg ha norsk som andrespråk. Den som skal drive alfabetiseringsundervisning, bør også ha kompetanse i grunnleggende lese- og skriveopplæring.

Undervisningen i samfunnskunnskap skal skje på et språk deltakeren forstår, men ikke nødvendigvis på vedkommendes morsmål. Den som skal undervise i samfunnskunnskap, bør som hovedregel ha lærerutdanning. Imidlertid kan det være vanskelig å forene dette med kravet om at opplæringen skal foregå på et språk innvandreren skal forstå. Det kan derfor være aktuelt å la personer med tospråklig kompetanse undervise i samfunnskunnskap. Forutsetningen er at de har god innsikt i norske samfunnsforhold, og at undervisningen skjer under veiledning av et opplæringssted²⁹. Det kan også være aktuelt å bruke tolk i opplæringen i samfunnskunnskap.

§ 19.4 Stans av opplæringen (fjerde ledd)

Kommunen kan stanse opplæringen når det er begrunnet med særlige forhold knyttet til den enkelte deltaker. Stans av opplæringen kan for eksempel være aktuelt dersom deltakeren opptrer på en slik måte at han eller hun hindrer andre i læringen og dermed gjør det vanskelig for kommunen å oppfylle sin plikt overfor de øvrige deltakerne. Opplæringen kan også stanses dersom vedkommende har hyppig og vedvarende fravær i strid med forskrift av 20. april 2005 nr. 341 om opplæring i norsk og samfunnskunnskap for nyankomne innvandrere.

Det skal svært mye til for at opplæringen kan stanses. Stansen må være saklig begrunnet i forhold knyttet til den enkelte deltaker. Opplæringen kan stanses enten midlertidig eller permanent. Midlertidig stans kan være for en periode på inntil tre måneder. Det er samme årsaker til midlertidig og permanent stans, situasjonens grovhet vil i praksis avgjøre hvilken reaksjonsform som benyttes. Midlertidig stans kan for eksempel benyttes hvis kommunen

²⁹ Se også Ot.prp. nr. 50 (2003–2004) kapittel 9.2.3.

ønsker å gi deltakeren en mulighet til å endre sin framtrede eller innstilling til deltakelse i opplæringen. Kommunen kan fatte vedtak om permanent stans uten først å ha fattet vedtak om midlertidig stans. Vedtak om stans innebærer at deltakeren, enten for en periode eller permanent, ikke lenger er deltaker i opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Se merknader til § 7 ovenfor for sammenhengen mellom stans i introduksjonsprogrammet og stans i opplæring i norsk og samfunnskunnskap.

Stans innebærer at den individuelle retten opphører, enten for en periode eller permanent. De som har fått stanset sin opplæring permanent har selv ansvaret for å oppfylle plikten på annen måte. De må eventuelt selv betale for den opplæringen som gjenstår for at de skal oppfylle sin plikt. Hvis en person ikke oppfyller plikten, kan konsekvensen bli at vedkommende ikke får permanent oppholdstillatelse og statsborgerskap.

Opplæringen kan stanses midlertidig eller permanent. Ved midlertidig stans skal det fattes vedtak om hvor lenge opplæringen skal opphøre. Når tidsrommet for midlertidig stans er utløpt, må vedkommende tas inn igjen og få en ny mulighet til å gjennomføre opplæringen innenfor rammen av lov og forskrift. Vedkommende har da fortsatt sin rett til opplæring.

Midlertidig stans endrer ikke vedkommendes rett til 600 timer gratis opplæring og mulighet til ytterligere 2400 timer opplæring ved behov. Fortsatt gjelder det at retten til gratis opplæring må tas ut i løpet av tre år og all opplæring i løpet av fem år fra det tidspunktet vedkommendes rett og/eller plikt til opplæring inntrådte i henhold til § 17.

Når kommunen beslutter å stanse opplæringen, er dette et enkeltvedtak (jf. § 21 første ledd bokstav c). Deltakeren kan påklage vedtaket til fylkesmannen (jf. § 22). Forvaltningslovens regler i kapitlene IV- VI gjelder ved enkeltvedtak. I denne sammenhengen nevnes særlig kravene til forhåndsvarsling og kravene til forvaltningsorganets utrednings- og informasjonsplikt (jf. forvaltningsloven §§ 16 og 17). Ved et så inngripende vedtak som stans, er det urimelig å ikke la deltakeren få anledning til å uttale seg i saken innen en nærmere angitt frist. Som hovedregel skal forhåndsvarsel gis skriftlig, se forvaltningsloven § 37.

§ 19.5 Deltakerbevis (femte ledd)

Den enkelte deltaker har krav på å få utstedt et deltakerbevis etter gjennomført opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Deltakerbeviset skal fortelle hvor mange timer opplæring som er gjennomført, og hvilke emner som er gjennomgått i opplæringen i samfunnskunnskap.

Kravet om å få utstedt deltakerbevis gjelder også når den enkelte har avbrutt opplæringen selv, eller opplæringen er stanset av kommunen. Dersom opplæringen stanses i medhold av § 19 fjerde ledd, eller dersom opplæringen avsluttes/avbrytes før tiden slik det framgår av individuell plan og vedtak om tildeling av ytterligere opplæring med hjemmel i § 18 annet ledd, bør det framgå av beviset hvor mye av opplæringen som ble gjennomført.

Deltakere som har opplæring i norsk som en del av introduksjonsprogrammet, skal få et deltakerbevis for hele programmet (jf. § 4 fjerde ledd). Dette skal også omfatte opplæringen i norsk og samfunnskunnskap. For disse deltakerne er det som hovedregel ikke hensiktsmessig med et separat deltakerbevis for opplæringen i norsk og samfunnskunnskap.

Deltakerbevisene kan lastes ned under fanen «Kartlegging» i NIR, se nederst under «Deltakerbevis». Bevisene finnes både på bokmål og nynorsk. Det kan krysses av om deltakeren har gjennomført 300 eller 600 timer opplæring. IMDi er i ferd med å avvikle papirversjonen som kommunen har kunnet bestille ferdig opptrykt fra IMDi.

§ 20. Forskrifter

§ 20 Forskrifter

Departementet kan ved forskrift gi nærmere bestemmelser til utfylling og gjennomføring av kapittelet her, herunder bestemmelser om målene for opplæringen og om fravær og permisjon.

Til lovens kapittel 2 *Introduksjonsprogram* er følgende forskrift fastsatt:

Forskrift av 18. juli 2003 nr. 973 om fravær og permisjon ved nyankomne innvandreres deltakelse i introduksjonsordning gir nærmere regler om fravær og permisjon. I dette inngår regler om fravær ved egen sykdom, ved barns sykdom, ved svangerskap, ved fødsel og permisjon og ved helge- og høytidsdager og ferie.

Til lovens kapittel 4 *Opplæring i norsk og samfunnskunnskap* er det fastsatt to forskrifter:

Forskrift av 20. april 2005 nr. 341 om opplæring i norsk og samfunnskunnskap for nyankomne innvandrere gir nærmere regler for fire områder: 1) fritak fra rett og plikt til opplæring, 2) kommunens plikt til å gi opplæring ut over 600 timer, 3) fravær og permisjon for deltakere i opplæring i norsk og samfunnskunnskap, 4) utsatt start av opplæringen i særlige tilfeller.

Forskrift av 19. april 2012 nr. 358 om læreplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere. Læreplan i norsk og samfunnskunnskap 2012 består av to likeverdige deler; læreplan for 50 timer samfunnskunnskap og læreplan i norsk. Mål for opplæringen i samfunnskunnskap er omtalt i læreplanen. I norskdelen av læreplanen er beskrivelsen av spor 1 utvidet med en egen alfabetiseringsmodul. Digital kompetanse er også integrert på alle nivåer i planen.

I tillegg er det fastsatt forskrift om Nasjonalt introduksjonsregister:

Forskrift av 20. april 2005 nr. 342 om et nasjonalt personregister for introduksjonsordning og opplæring i norsk og samfunnskunnskap for nyankomne innvandrere (Nasjonalt introduksjonsregister) gir nærmere regler om behandling og lagring av opplysninger om introduksjonsordningen og opplæring i norsk og samfunnskunnskap i dette registeret.

§ 21. Forholdet til forvaltningsloven

§ 21 Forholdet til forvaltningsloven

Forvaltningsloven gjelder med de særregler som er fastsatt i loven her.

Som enkeltvedtak etter denne lov regnes avgjørelser om

- a) tildeling av introduksjonsprogram, introduksjonsstønad og opplæring i norsk og samfunnskunnskap
- b) vesentlig endring av individuell plan,
- c) stansning av introduksjonsprogrammet eller opplæring i norsk og samfunnskunnskap for den enkelte,
- d) permisjon,
- e) trekk i introduksjonsstønad med 50 prosent eller mer av en enkelt utbetaling, og som minst tilsvarer 1/12 av folketrygdens grunnbeløp.

Kandidater til å motta tjenester etter denne loven regnes ikke som parter i samme sak. Det kan ikke klages over at en annen har fått ytelsen.

§ 21.1 Hvilke bestemmelser i forvaltningsloven gjelder? (første ledd)

Lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven) inneholder regler om saksbehandling for offentlige organer. Loven er en generell lov med regler for statlige, kommunale, regionale og lokale forvaltningsorganer. Loven har generelle regler for all behandling og forberedelse av saker, og særskilte regler om enkeltvedtak. Det følger av introduksjonsloven § 21 at forvaltningsloven gjelder med de særregler som er fastsatt i loven. I tillegg gjelder de ikke-lovfestede saksbehandlingsreglene her som ellers i forvaltningen, som for eksempel normen for god forvaltningsskikk, forsvarlig saksbehandling og veiledning og informasjon til deltakerne. Det er viktig å vite om en avgjørelse som tas etter introduksjonsloven er et enkeltvedtak etter forvaltningsloven eller ikke, fordi mange av forvaltningslovens bestemmelser kun får anvendelse i saker om enkeltvedtak.

At forvaltningsloven gjelder betyr blant annet at regler om blant annet inhabilitet, veiledning, hurtig behandling, nedtegning av muntlige opplysninger, advokatbistand, taushetsplikt, forhåndsvarsel, utredningsplikt, partsinnsyn, begrunnelse, skriftlig underretning, klage, omgjøring og partsrettigheter gjelder ved behandlingen av saker etter introduksjonsloven.

Kommunene har plikt til å informere og veilede deltakere om ordningene i introduksjonsloven (jf. forvaltningsloven §§ 11 og 17). Informasjonen skal gis på et språk man er sikker på at målgruppen forstår. Informasjonen kan gis i brev form eller via andre hensiktsmessige kanaler. Kommunens ansvar for kartlegging av deltakerens kompetanse samt tilrettelegging av et individuelt introduksjonsprogram, forutsetter tett dialog med deltakeren. Kommunen skal formidle til deltakerne hva som skjer, hvorfor det skjer, forklare innholdet i vedtak som fattes, samt forklare hva det innebærer å ha rett og plikt til introduksjonsprogram og rett og plikt, rett eller plikt uten rett til opplæring i norsk og samfunnskunnskap.

Kommunen skal forsikre seg om at deltaker har forstått budskapet. Hvor langt går den alminnelige veiledningsplikten (jf. forvaltningsloven § 11) og informasjonsplikten (jf. forvaltningsloven § 17)? En må legge vekt på at brukergruppen er nyankomne innvandrere som ikke behersker norsk eller har kjennskap til norsk offentlig forvaltning. God kommunikasjon er en forutsetning for god individuell tilrettelegging. Fordi brukergruppen er nyankomne innvandrere vil bruk av kvalifisert tolk i de fleste tilfeller være helt nødvendig. I noen tilfeller kan det være hensiktsmessig å benytte seg av et språk som både deltaker og den kommuneansatte behersker, som for eksempel engelsk. Det forutsettes da at begge parter behersker språket på et slikt nivå at de kan kommunisere på en forsvarlig måte.

§ 21.2 Særregler om enkeltvedtak (annet ledd)

Det er viktig å vite om en avgjørelse som tas etter introduksjonsloven er et enkeltvedtak etter forvaltningsloven eller ikke. Grunnen er at mange av forvaltningslovens bestemmelser (kapitlene IV – VI) kun får anvendelse i saker om enkeltvedtak (jf. forvaltningsloven § 3 første ledd).

Et vedtak er en avgjørelse som er bestemmende for rettigheter og plikter til private personer. Et enkeltvedtak er også et vedtak, men for enkeltvedtak stilles det i tillegg krav om at vedtaket gjelder rettigheter eller plikter til en eller flere bestemte personer.

Introduksjonsloven § 21 annet ledd presiserer hvilke avgjørelser som skal regnes som enkeltvedtak etter denne loven. Listen er ikke uttømmende, også beslutninger som ikke er listet opp i § 21 kan være enkeltvedtak. Det er med andre ord ikke noe i veien for å anvende bestemmelsene i forvaltningsloven kapittel IV – VI også der hvor en avgjørelse ikke kan sies å være et enkeltvedtak.

Bokstav a)

Kommunens beslutning om tildeling av introduksjonsprogram, introduksjonsstønad og opplæring i norsk og samfunnskunnskap skjer i form av enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Dette gjelder både når vedtaket er positivt (innvilgelse) eller negativt (avslag). En avgjørelse om innvilgelse eller avslag på introduksjonsordning for personer i den såkalte "*kan-gruppen*", jf. introduksjonsloven § 3 tredje ledd, skal også skje i form av enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Med tildelingsvedtak menes både vedtak om rett og plikt til opplæring, om bare rett og bare plikt til opplæring. Vedtak fattet i medhold av § 11 annet ledd (reduksjon av stønad dersom lønnet arbeid inngår i programmet) eller § 12 (samordning med andre offentlige ytelser) er også å anse som enkeltvedtak.

Også avgjørelser om innholdet i introduksjonsprogrammet er enkeltvedtak. Her kan man imidlertid lett nærme seg en avtalesituasjon, siden det skal legges stor vekt på medvirkning fra den enkelte kandidat ved utformingen av programmet, eller ved tilrettelegging av opplæring i norsk og samfunnskunnskap etter introduksjonsloven kapittel 4 (jf. §§ 6 og 19). Det er likevel kommunen som fatter den endelige beslutningen, og kommunen kan ikke «avtale» seg ut av

enkeltvedtakssituasjonen og forvaltningslovens saksbehandlingsregler.

Avgjørelser om den konkrete gjennomføringen av introduksjonsprogrammet og opplæring i norsk og samfunnskunnskap er ikke uten videre enkeltvedtak (jf. nedenfor om trekk i stønaden). For eksempel skal ikke kommunens beslutning om hva som er egnede kurslokaler anses som enkeltvedtak i denne forbindelse. Loven bestemmer imidlertid at gjennomføringen for den enkelte deltaker skal skje gjennom den individuelle planen (jf. §§ 6 og 19), som fastsettes ved enkeltvedtak.

Vedtaket fattet i medhold av § 5 om forlengelse av programmet utover to år, er å anse som en avgjørelse om tildeling av program og stønad. Dette er et enkeltvedtak. Det samme gjelder vedtak fattet i medhold av § 18 annet ledd om tildeling av ytterligere opplæring i norsk. Klageadgangen her gjelder både deltakerne som er omfattet av rett og plikt til deltakelse (jf. § 2) og deltakere som er omfattet av «kan-gruppen» (jf. § 3 tredje ledd).

Det vises til forskrift av 20. april 2005 nr. 341 om opplæring i norsk og samfunnskunnskap for nyankomne innvandrere § 17, der det framgår hvilke avgjørelser etter forskriften som skal regnes som enkeltvedtak.

Bokstav b)

Revidering av en individuell plan (jf. §§ 6 fjerde ledd og 19 første ledd), er i utgangspunktet ikke enkeltvedtak. Dersom revideringen fører til vesentlige endringer av planens innhold, skal imidlertid avgjørelsen regnes som nytt enkeltvedtak i forvaltningslovens forstand. Hva som er vesentlig endring må avgjøres etter en konkret vurdering. Endringens omfang og betydningen for den enkelte deltaker er relevante momenter i denne vurderingen. Se også punkt 6.4.

Det er kommunen som må utøve skjønnet i loven når det gjelder vurderingen av hvilke endringer av den individuelle planen som er av en slik karakter at de må betegnes som vesentlige. Dersom kommunen vurderer at endringen er vesentlig, skal avgjørelsen fattes i form av et enkeltvedtak. Da skal kommunen opplyse deltakeren om at avgjørelsen kan påklages. Kommunen må sørge for at de ved sin skjønnsutøvelse behandler like tilfeller likt.

Bokstav c)

Det regnes også som et enkeltvedtak dersom kommunen permanent eller midlertidig stanser introduksjonsprogrammet eller opplæringen i norsk og samfunnskunnskap for den enkelte.

Avgjørelse om å stanse programmet kan påklages til fylkesmannen (jf. § 22).

Forvaltningslovens regler i kapitlene IV – VI kommer til anvendelse ved enkeltvedtak. I denne sammenhengen nevnes særlig kravene til forhåndsvarsling og kravene til forvaltningsorganets utrednings- og informasjonsplikt (jf. forvaltningsloven §§ 16 og 17). Det vil si at kommunen har sørget for at saken er så godt opplyst som mulig, og at deltaker har fått opplysning om at en er i ferd med å vurdere stans i introduksjonsprogrammet eller opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Ved et så inngripende vedtak som stans, bør deltakeren få anledning til å

uttale seg i saken innen en nærmere angitt frist. Forhåndsvarsel skal gis skriftlig³⁰.

Bokstav d)

Avgjørelse om permisjon fra introduksjonsprogram eller fra opplæring i norsk og samfunnskunnskap regnes som enkeltvedtak. Andre avgjørelse i tilknytning til fravær og permisjon er nærmere regulert i forskrift³¹.

Bokstav e)

I prinsippet er avgjørelser om reduksjon av introduksjonsstønad ved illegitimt fravær bare en gjennomføring av det opprinnelige vedtaket om tildeling av stønad (jf. bokstav a ovenfor), og ikke noe nytt vedtak. I tillegg til selve vedtaket om tildeling av individuell plan inneholder vedtaket også kommunens beslutning om å tildele introduksjonsstønad i henhold til loven, herunder at illegitimt fravær fører til redusert introduksjonsstønad.

Når man likevel har ønsket at beslutning om trekk i stønaden i seg selv skal anses som et enkeltvedtak, er det en utvidelse av regelen i bokstav a som gir deltakeren større rettsikkerhet. Ikke alle trekk omfattes. Det er kun ved trekk av 50 prosent eller mer av den enkelte utbetaling, og hvor trekkbeløpet utgjør minst 1/12 av folketrygdens grunnbeløp (G), at lovgiver har ansett det nødvendig å gi forvaltningslovens regler om enkeltvedtak anvendelse. Det vil i disse situasjonene regelmessig være tale om en betydelig reduksjon som har inngrepene virkning for den enkelte, da mange av deltakerne i introduksjonsprogrammet har introduksjonsstønaden som den eneste inntektskilde til livsopphold i løpet av den tiden programmet varer.

Eksempler på andre vedtak som må anses som enkeltvedtak og derfor kan påklages (jf. introduksjonsloven § 22)

- fastsettelse av individuell plan, jf. § 6 og § 19 første ledd (fastsettelse av den individuelle planen anses som en del av vedtak om tildeling av henholdsvis introduksjonsprogram og opplæring i norsk og samfunnskunnskap), eller
- vedtak om tilbakebetaling av stønad på grunn av uriktige opplysninger, jf. §§ 15 og 16,
- vedtak om refusjon i ytelser fra folketrygden (jf. forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav b),
- avgjørelse om fritak fra plikt og eventuell bortfall av rett til opplæring (jf. forskrift 20. april 2005 nr. 341 om opplæring i norsk og samfunnskunnskap for nyankomne innvandrere §§ 3 og 4) og
- avgjørelser om fravær og permisjon (jf. forskrift 18. juli 2003 nr. 973 om fravær og permisjon ved nyankomne innvandreres deltakelse i introduksjonsordning, eller forskrift 20. april 2005 nr. 341 om opplæring i norsk og samfunnskunnskap for nyankomne innvandrere).

³⁰ Se forvaltningsloven § 37

³¹ Se § 7–2 i forskrift av 18. juli 2003 nr. 973 om fravær og permisjon ved nyankomne innvandreres deltakelse i introduksjonsordning og § 29 bokstav d i forskrift av 20. april 2005 nr. 341 om opplæring i norsk og samfunnskunnskap for nyankomne innvandrere.

- avgjørelser om fritak fra prøve, tilrettelegging ved prøve eller bortvisning fra prøve på grunn av fusk (jf. forskrift 20. april 2005 nr. 341 om opplæring i norsk og samfunnskunnskap for nyankomne innvandrere §§ 20, 25 og 28).

§ 21.3 Hvem regnes som parter i saken? (tredje ledd)

I forvaltningslovens forstand er en part en person som en avgjørelse retter seg mot eller som saken ellers direkte gjelder (jf. forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav e).

Hvem som er part i saken har betydning i en rekke tilfeller, for eksempel når det gjelder den rett partene har til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter. Dette kalles i forvaltningsretten for partsoffentlighet. Den enkelte som søker om deltakelse i introduksjonsprogrammet eller opplæring i norsk og samfunnskunnskap vil i avgjørelser som fattes etter introduksjonsloven være part i saken. Det samme vil gjelde den som deltar i en av ordningene. Avgjørelser som retter seg mot andre søkere eller deltakere vil den enkelte ikke kunne kreve å gjøre seg kjent med eller se dokumenter i saken.

§ 22. Klage

§ 22 Klage

Enkeltvedtak truffet etter denne lov kan påklages til fylkesmannen.

Fylkesmannen kan prøve alle sider av vedtaket. Når det gjelder prøvingen av det frie skjønn, kan fylkesmannen likevel bare endre vedtaket når skjønnets er åpenbart urimelig.

§ 22.1 Hvilke vedtak kan det klages på? (første ledd)

Enkeltvedtak etter introduksjonsloven kan påklages. Bestemmelsen regulerer hvem som er rett klageinstans. Alle forvaltningslovens regler om klage og omgjøring gjelder i utgangspunktet for enkeltvedtak fattet med hjemmel i introduksjonsloven. Se introduksjonsloven § 21 ovenfor.

§ 22.2 Hva kan Fylkesmannen vurdere? (annet ledd)

Bestemmelsen regulerer klageinstansens kompetanse. Klageinstansen kan prøve *"alle sider av saken"* (jf. forvaltningsloven § 34 annet ledd). Dette gjelder så vel rimelighet som lovlighet. Klageinstansen kan vurdere om vedtaket har grunnlag i lov (hvorvidt avgjørelsen bygger på riktige fakta, om regelen er tolket riktig og om den generelle regelen er anvendt riktig på det konkrete saksforholdet), saksbehandlingen og skjønnsutøvelsen. Nye opplysninger kan også vektlegges.

Introduksjonsloven § 22 annet ledd første punktum gir i utgangspunktet fylkesmannen samme kompetanse som klageinstans som etter forvaltningsloven § 34 annet ledd.

Ved prøving av kommunens frie skjønn fastsetter imidlertid forvaltningsloven at det skal legges vekt på hensynet til det kommunale selvstyret. Introduksjonsloven går her lengre og slår i § 22 annet ledd annet punktum fast at fylkesmannen bare kan endre et vedtak der skjønnet er ”åpenbart urimelig”. Dette er en begrensning av første punktum om prøving av ”alle sider av saken”. Ved denne vurderingen må det ses hen til lovens formål, og særlig hvor tyngende vedtaket vil virke for den enkelte deltaker. Det må her foretas en konkret vurdering av deltakerens totalsituasjon. Hensynet til det kommunale selvstyret ligger bak den begrensede prøvingsretten i introduksjonsloven § 22 annet ledd. Den enkelte kommune er også best skikket til å fatte visse beslutninger på grunnlag av sin særlige kompetanse og nærhet til deltakerens situasjon. Det er bare hvis fylkesmannen finner at utøvelsen av det frie skjønnet har ført til et «åpenbart urimelig» resultat at vedtaket kan endres.

Fylkesmannens må som klageinstans vurdere hva som etter introduksjonsloven ligger innenfor kommunens frie skjønn. Det er særlig grensen mellom skjønnspregede kriterier i lovteksten og selve forvaltningsskjønnet som kan være problematisk.

Til tross for at kommunen har skjønnsfrihet på flere områder, er ikke skjønnet helt fritt. Det finnes ikke-lovfestede prinsipper som legger bånd på kommunens skjønnsutøvelse. Fylkesmannen kan som klageinstans prøve om disse er overtrådt, det vil si om det er lagt vekt på utenforliggende hensyn, om viktige momenter i skjønnet er oversett, om det foreligger usaklig forskjellsbehandling, eller om det er utøvd vilkårlig eller grovt urimelig skjønn.

Nærmere om grensene for det frie skjønn

I det følgende gis det en nærmere veiledning med eksempler for å bedre forståelsen av enkelte av de sentrale skjønnsbegrepene i loven. Oversikten er ikke komplett.

I forbindelse med tildeling av program

I § 2 oppstilles det flere vilkår for rett og plikt til å delta i et introduksjonsprogram. Den potensielle deltakeren må kunne defineres som nyankommet utlending, være mellom 18 og 55 år, ha lovlig opphold på grunnlag som nevnt i § 2 bokstav a – e og ha behov for grunnleggende kvalifisering.

Alderskravet og kravet om lovlig opphold er vurderingsfrie. Hvem som skal regnes som ”nyankommet” er definert i § 2 annet ledd. Det er kun vilkåret om ”behov for grunnleggende kvalifisering” som klart er skjønnspreget. Likevel er det her tale om et lovkraterium. Det er en del av kommunens rettsanvendelse å tolke ordlyden for så å anvende regelen i en konkret sak. Loven gir rett til å delta i introduksjonsprogrammet for den som oppfyller vilkårene. Man er altså utenfor området for kommunens frie skjønn, og fylkesmannen kan således prøve vedtaket om å delta i introduksjonsprogram fullt ut.

Det vises for øvrig til merknadene til § 2 ovenfor hvor vilkåret om behov for grunnleggende kvalifisering er nærmere behandlet.

I § 4 annet ledd oppstilles visse minimumskrav til programmets innhold: Norskopplæring, samfunnskunnskap og tiltak som forbereder til videre opplæring eller tilknytning til yrkeslivet. Hvorvidt disse kravene er oppfylt, kan fylkesmannen prøve i sin helhet. Det hører inn under lovanvendelsen. Ved prøvingen av introduksjonsprogrammets innhold og varighet bør det legges vekt på at målene i § 4 første ledd skal oppfylles, og det overordnede målet i § 1.

I forbindelse med stans av introduksjonsprogram og opplæringen i norsk og samfunnskunnskap
Stans av introduksjonsprogrammet og opplæring i norsk og samfunnskunnskap for den enkelte (jf. §§ 7 og 19 tredje ledd), innebærer at den lovbestemte retten til disse tilbudene opphører helt eller midlertidig etter vedtak fattet av kommunen – med andre ord et vedtak av inngripende karakter.

Når det gjelder introduksjonsprogrammet, er stans derfor betinget av at det er ”*saklig begrunnet i den enkeltes forhold, herunder om deltakeren har tilbud om høvelig arbeid*”. Foruten at deltakeren får tilbud om arbeid, kan stans for eksempel være begrunnet i at deltakeren ikke innretter seg etter programmet og den individuelle planen, for eksempel ved mye illegitimt fravær. Hvorvidt slikt grunnlag foreligger, kan prøves fullt ut av fylkesmannen.

Det ligger imidlertid til kommunens frie skjønn å avgjøre om introduksjonsordningen skal stanses på grunn av den enkeltes forhold. Kommunen er ikke *nødt* til å stanse programmet. Det vises forøvrig til merknadene til §§ 7 og 19 ovenfor.

I forbindelse med trekk i stønad

Vedtak om trekk i framtidige utbetalinger av introduksjonsstønad kan påklages til fylkesmannen dersom størrelsen på trekket faller inn under lovens definisjon i § 21 annet ledd bokstav e. Kriteriet for å kunne trekke i stønaden er at deltakeren har fått utbetalt høyere stønad enn det han eller hun har krav på (jf. § 14), eller at deltakeren har vært fraværende fra programmet uten gyldig tillatelse (jf. § 10). Fylkesmannen kan avgjøre om dette er tilfelle.

Hva skjer når en deltaker klager?

Hovedvirkningen av å klage på et enkeltvedtak, er at saken skal vurderes på nytt. Kommunen vurderer saken på nytt, og har to muligheter: 1) å opprettholde sitt vedtak eller 2) å omgjøre det. Hvis kommunen opprettholder sitt vedtak, skal kommunen sende klagen videre til klageinstansen for ny vurdering der. Klageinstansen er fylkesmannen.

Mangler ett eller flere av vilkårene for å klage, kan saken avvises, jf. forvaltningsloven § 34 første ledd. Avvisning av en sak betyr at den legges til side uten at den i realitet avgjøres. Det er bare når det foreligger såkalte formelle grunner at forvaltningen kan avvise en sak. Eksempler på formelle grunner er oversittelse av søknadsfristen, formelle feil ved søknaden eller at søknaden er rettet til feil forvaltningsorgan. Dersom det for eksempel vurderes om og konstateres at søkeren faller utenfor personkretsen for introduksjonsordningen er det tatt stilling til sakens realitet. I slike tilfeller er det ikke adgang til å avvise saken, derimot skal det

fattes et vedtak om avslag. Dette innebærer at kommunen ikke på generelt grunnlag kan unnlate å fatte vedtak om avslag hvor personer søker om, men ikke oppfyller vilkårene etter introduksjonsloven. Hvorvidt det er adgang til å avvise en søknad må vurderes konkret for hver enkelt sak, og avhenger av om det foreligger en formell grunn eller ei.

Fordi avvising av en sak vil ha samme virkning for en søker som et avslag, må avgjørelser om avvising av en sak saksbehandles og utformes på samme måte som et enkeltvedtak. Dette følger av forvaltningslovens regler.

Selv om en sak kan avvises, kan den imidlertid alltid behandles som en omgjøringssak etter forvaltningsloven § 35.

Forvaltningsloven § 34 fjerde ledd bestemmer at klageinstansen, dersom den finner at noe bør forandres, enten kan treffe nytt vedtak i saken eller oppheve underinstansens (kommunens) vedtak og sende saken tilbake til ny behandling der. Fylkesmannen kan hele tiden endre et vedtak i klagerens favør. Dersom vedtaket endres til skade for klageren, følger det av forvaltningsloven § 34 tredje ledd at andre interesser enn klagerens må veie tyngst. I tillegg må endringen foretas innen tre måneder.

§ 23. Fylkesmannstilsyn

§ 23

Fylkesmannen skal føre tilsyn med kommunenes oppfyllelse av plikter etter kapitlene 2 til 4 og registrering av deltakelse i introduksjonsprogram, opplæring i norsk og samfunnskunnskap og norskopplæring for asylsøkere i personregister etter § 25 første ledd.

Reglene i kommuneloven kapittel 10 A gjelder for tilsyn etter første ledd.

Departementet kan gi forskrifter med nærmere bestemmelser om tilsynet.

§ 23.1 Hvem fører tilsyn og med hva? (første ledd)

Bestemmelsen trådte i kraft fra 1. september 2012.

Fylkesmannen pålegges å utføre statlig tilsyn med kommunens virksomhet etter introduksjonsloven, det vil si introduksjonsprogram, introduksjonsstønad, opplæring i norsk og samfunnskunnskap og Nasjonalt introduksjonsregister (NIR). Fylkesmannen skal føre tilsyn med at kommunene oppfyller sine plikter etter kapitlene 2 til 4 og registrering av deltakelse i introduksjonsordningen, opplæring i norsk og samfunnskunnskap og norskopplæring for asylsøkere i personregisterer etter § 25 første og femte ledd i introduksjonsloven og forskrifter gitt i medhold av disse bestemmelsene.

Evalueringer av introduksjonsloven viser at ikke alle kommuner oppfyller de minstekrav som loven stiller. For eksempel er det slik at en rekke kommuner ikke oppfyller lovens krav om å

tilpasse introduksjonsprogrammet til den enkelte deltakers kvalifiseringsbehov. Noen kommuner tilbyr heller ikke tiltak som forbereder for deltakelse i arbeidslivet. Enkelte kommuner tilbyr ikke fulltidsprogram slik loven krever, og noen kommuner har problemer med å tilby oppstart i introduksjonsprogram innen tre måneder.

Departementet er også kjent med at enkelte kommuner ikke oppfyller kravet om individuell tilrettelegging av opplæring i norsk og samfunnskunnskap for nyankomne innvandrere, og at ikke alle kommuner oppfyller plikten om å tilby norskopplæring utover 600 timer. Noen kommuner oppfyller heller ikke plikten til å gi opplæring i samfunnskunnskap på et språk innvandreren forstår tidlig i opplæringsløpet, slik det forutsettes i regelverket. Departementet vet også at kommunenes registrering i NIR er mangelfull.

Brudd på introduksjonsloven har rettssikkerhetsmessige konsekvenser for deltakerne. Med rettssikkerhet menes her den sikkerheten den enkelte har gjennom bestemmelser i loven som fastsetter hvordan sakene skal behandles og hva den enkelte har krav på.

Kommunale lovbrudd kan også ha samfunnsøkonomiske konsekvenser. Forsinkelser i den enkelte deltakers overgang til arbeid og utdanning gjør at det tar lengre tid før deltakeren blir økonomisk selvstendig. Slike forsinkelser kan medføre økte offentlige utgifter til nye kvalifiseringstiltak og/eller ytterligere økonomisk sosialhjelp. Staten betaler integreringstilskudd og tilskudd til opplæring i norsk og samfunnskunnskap til kommunene, slik at de skal være i stand til å ivareta sine plikter etter introduksjonsloven.

Fylkesmannstilsyn skal bidra til å redusere risikoen for lovbrudd, og til å styrke rettssikkerheten for den enkelte deltaker, samt til å redusere risikoen for negative samfunnsøkonomiske konsekvenser.

§ 23.2 De generelle reglene for statlig tilsyn gjelder (annet ledd)

Fylkesmannen skal gjennomføre tilsynene, og de skal gjøre dette i samsvar med kommuneloven kapittel 10 A (jf. lov 25. september 1992 nr. 107 om kommuner og fylkeskommuner). Kommuneloven kapittel 10A er den generelle hjemmelen for alt statlig tilsyn med kommunen eller fylkeskommunen. Av kommuneloven kapittel 10A framgår det at Fylkesmannen kan kreve opplysninger og innsyn, samt adgang til kommunale institusjoner eller andre som utfører oppgaver på vegne av kommunen. Det framgår også av kommuneloven kapittel 10A at Fylkesmannen kan gi pålegg om å rette forhold som er i strid med loven. Før pålegg benyttes skal kommunen gis en rimelig frist til å rette forholdet.

Fylkesmannen gjennomfører statlig tilsyn med kommunenes virksomhet på en rekke områder, som for eksempel utdanningsområdet. Etter kommuneloven kapittel 10A har de plikt til å samordne tilsynsvirksomheten og bruk av reaksjoner rettet mot kommunen.

Det følger av Tildelingsbrev og instruks til fylkesmennene at de skal gjennomføre to tilsyn i

hvert fylke per år. Temaet for tilsyn fastsettes av IMDi. IMDi har utarbeidet en metodehåndbok som fylkesmennene skal bruke i sitt arbeid med tilsyn, og en tilsynsinstruks. Tilsynsinstruksen beskriver lovgrunnlaget for det som er tema for tilsynet i den aktuelle tidsperioden. Disse dokumentene, og rapporter fra tilsyn de ulike embetene har gjennomført, kan være nyttige også for andre kommuner som ikke har hatt fylkesmannen på tilsyn. Mer informasjon om dette finnes på IMDis nettsider www.imdi.no/tilsyn.

Særlig om tilsyn med studieforbund, nettskoler, og private tilbydere

For private tilbydere som har fått godkjenning fra Vox til å tilby opplæring i norsk og samfunnskunnskap, er det Vox som kan kontrollere at grunnlaget for godkjenningen er oppfylt. Dette framgår av veiledning til søknad om godkjenning for private tilbydere, se ***nettsiden til Vox***.

Aktiviteten til studieforbund og nettskoler er regulert i lov 19. juni 2009 nr. 95 om voksenopplæring (voksenopplæringsloven). Studieforbund og nettskoler er forhåndsgodkjent til å drive opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Kunnskapsdepartementet kan etter Voksenopplæringsloven §§ 11 og 15 føre tilsyn med deres aktivitet. Kunnskapsdepartementet har delegert denne oppgaven til Vox.

Der en kommune har inngått et etablert samarbeid med et studieforbund, en nettskole eller en privat tilbyder som har fått godkjenning til å drive opplæring i norsk og samfunnskunnskap fra Vox, vil disse kunne bli underlagt tilsyn av Fylkesmannen dersom temaet for tilsynet gjelder opplæring i norsk og samfunnskunnskap og kommunen som har inngått et samarbeid blir underlagt tilsyn.

§ 24. Kommunal internkontroll

§ 24

Kommunen skal føre internkontroll for å sikre at virksomhet og tjenester etter kapitlene 2 til 4 og registrering av deltakelse i introduksjonsprogram, opplæring i norsk og samfunnskunnskap og norskopplæring for asylsøkere i personregister etter § 25 første ledd er i samsvar med krav fastsatt i loven. Kommunen må kunne gjøre rede for hvordan den oppfyller denne plikten.

Departementet kan gi forskrifter med nærmere bestemmelser om plikten til å føre internkontroll.

§ 24.1 Kommunen skal føre internkontroll (første ledd)

Når kommunen er pålagt en oppgave i lov, har de ansvar for å løse oppgaven i tråd med reglene som gjelder. I introduksjonsloven er kommunen i tillegg pålagt å føre internkontroll. I praksis innebærer dette «en plikt til å holde orden i eget hus».

Generelle bestemmelser om kommunens egenkontroll er gitt i kommuneloven. Kommuneloven gir i kapittel 12 generelle regler om kontrollutvalg, regnskapsrevisjon og forvaltningsrevisjon. Administrasjonssjefens ansvar for internkontroll er regulert i kommuneloven § 23. Bestemmelsen her er en supplerende regel på dette forvaltningsområdet.

Bestemmelsens første ledd pålegger kommunene en plikt til å føre internkontroll. Plikten til internkontroll har nær sammenheng med kommunens lovpålagte plikter og statens tilsyn med kommunene. Det skal føres internkontroll med de samme områdene som er underlagt statlig tilsyn, jf. § 23, det vil si at det skal føres internkontroll med kommunens arbeid etter kapitlene 2 til 4 og registrering av deltakelse i introduksjonsordningen, opplæring i norsk og samfunnskunnskap og norskopplæring for asylsøkere i personregister etter § 25 første ledd. Fylkesmannen skal *ikke* føre tilsyn med at kommunen oppfyller sin plikt til internkontroll etter § 24, eller at kommunen har et system for internkontroll. Statlig tilsyn kan likevel ta hensyn til egenkontrollen ved at kommunen fremlegger sitt system for internkontroll på et område som dokumentasjon på at de oppfyller sine lovpålagte oppgaver. Plikten styrker kommunens egenkontroll og sikrer bedre styring med viktige integreringstiltak ved å tilrettelegge for et mer effektivt system for tilsyn. Internkontroll er et middel for kommunene til å sikre bedre styring med sine oppgaver etter introduksjonsloven.

Det at kommunene har en særskilt plikt til å føre internkontroll av forvaltningen av introduksjonsloven, skal bidra til at kommunene får økt oppmerksomhet rundt styringen av tjenestene etter denne loven. Kommunal internkontroll bidrar til å forbedre kommunenes tjenester. Sviktende internkontroll i kommunene kan få konsekvenser for enkeltindividens oppfyllelse av rettigheter og plikter etter introduksjonsloven.

Det er laget en veileder om plikt til kommunal internkontroll, se *Q-1221 B*. Veilederen gir veiledning til kommunene om formålet med internkontroll, hva plikt til internkontroll innebærer og hvem som skal føre internkontroll.

§ 25. Behandling av personopplysninger

§ 25 Behandling av personopplysninger

Det kan opprettes nasjonale personregistre for behandling av opplysninger som er nødvendige for gjennomføring, oppfølging og evaluering av introduksjonsprogram, opplæring i norsk og samfunnskunnskap, norskopplæring for asylsøkere, bosetting av innvandrere og tilhørende tilskudd. Nødvendige opplysninger til disse formålene kan utleveres fra Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda, Det sentrale folkeregisteret, Integrerings- og mangfoldsdirektoratet, barne-, ungdoms- og familieetaten, Vox, kommunene, omsorgsentrene og mottak. Avgiverne kan pålegges å utlevere de opplysninger som departementet bestemmer, og opplysningene skal gis uten hinder av lovbestemt taushetsplikt. Behandlingen av opplysninger skal skje i tråd med personopplysningsloven og være kjent for den registrerte.

Kommunen kan innhente opplysninger fra andre offentlige organer som er nødvendige for behandling av enkeltsaker om introduksjonsprogram, opplæring i norsk og samfunnskunnskap, norskopplæring for asylsøkere, bosetting av innvandrere og tilhørende tilskudd. Har personen ikke samtykket i at opplysningene blir innhentet, skal spørsmålet om opplysningene kan gis uten hinder av taushetsplikt, avgjøres etter de taushetsbestemmelser som gjelder for avgiverorganet.

Like med offentlige organer regnes organisasjoner og private som utfører oppgaver for stat, fylkeskommune eller kommune.

Opplysninger som nevnt i første ledd kan utleveres til offentlige organer som har behov for dem i forbindelse med gjennomføring, oppfølging og evaluering av ordningene. Dersom det er tilstrekkelig for formålet skal slike opplysninger kun utleveres i statistisk form eller ved at individualiserende kjennetegn utelates på annen måte.

Departementet kan i forskrift gi nærmere regler om behandling av opplysningene, herunder hvilke organer som kan behandle opplysningene, hvilke opplysninger som kan utleveres og til hvilke organer.

Bestemmelsen ble endret gjennom Stortingsvedtak 26. mai 2015. Endringen trådte i kraft fra 1. juli 2015, se *Prop. 70 L (2014-2015) Endringer i introduksjonsloven (behandling av personopplysninger)*. Endringen innebærer blant annet en utvidelse av hvilke opplysninger som kan behandles. Tidligere var det adgang til å samle inn, bruke og lagre opplysninger i et nasjonalt register som var nødvendige for gjennomføring, oppfølging og evaluering av ordningene i introduksjonsloven og norskopplæring for asylsøkere. Med den nye bestemmelsen er det også hjemmel til å behandle opplysninger knyttet til bosetting av innvandrere og tilhørende tilskudd. Etter endringen fremgår det også av bestemmelsen hvem som kan overføre opplysninger til hvem. Utfyllende regler om behandling av personopplysninger i forbindelse med bosetting og utbetaling av tilskudd vil bli gitt i forskrift, jf. § 25 femte ledd. Forslag til forskriftsbestemmelser vil bli sendt på høring på vanlig måte.

Tittelen på bestemmelsen er endret til "*behandling av personopplysninger*". Ved å bruke begrepet *behandling* i tittelen, omfatter overskriften all bruk av personopplysninger som bestemmelsen omfatter. Begrepet "*behandle*" skal her forstås slik det er definert i personopplysningsloven: "*enhver bruk av personopplysninger, som f.eks. innsamling, registrering,*

sammenstilling, lagring og utlevering eller en kombinasjon av slike bruksmåter."

§ 25.1 Opprettelse av personregistre (første ledd)

Første ledd gir hjemmel til å opprette nasjonale personregistre for behandling av personopplysninger knyttet til gjennomføring, oppfølging og evaluering av introduksjonsprogram, opplæring i norsk og samfunnskunnskap, norskopplæring for asylsøkere, bosetting av innvandrere og tilhørende tilskudd. Per i dag er det kun Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) og barne,- ungdoms- og familieetaten (Bufetat) som har oppdrag i tilknytning til disse oppgavene.

Med bosetting menes hjelp til å finne seg en bolig og etablere seg i en kommune etter avtale mellom staten og kommunen.

Etter lovendringen 1. juli 2015 er ikke hjemmelen for opprettelsen av Nasjonalt introduksjonsregister (NIR) lenger introduksjonsloven § 25 tredje ledd, men i § 25 første ledd første punktum. Formålet med NIR er å dokumentere enkeltpersoners deltakelse i ordningene i introduksjonsloven og norskopplæring for asylsøkere. Opplysningene kan bare samles inn, brukes og lagres i NIR dersom det kreves for å kunne gjennomføre, følge opp eller evaluere ordningene i loven samt norskopplæring for asylsøkere.

Andre punktum lister opp hvilke etater som kan utlevere personopplysninger. Med "*mottak*" menes innkvartering i henhold til utlendingsloven § 95. Med "*utleveres*" menes her de ulike måter opplysningene kan hentes inn og leveres ut på, både automatisk, samt etter anmodning (forespørsel) og eget tiltak. Utleveringen skal som hovedregel skje ved elektronisk overføring, men også innsamling av personopplysninger hvor det forekommer en konkret forespørsel i det enkelte tilfellet er omfattet.

Tredje punktum presiserer at departementet kan pålegge avgiverne å utlevere de opplysningene som departementet bestemmer. Opplysningene skal utleveres fra de nevnte etater uten hinder av lovbestemt taushetsplikt.

Fjerde punktum presiserer at behandlingen av personopplysninger etter denne bestemmelsen skal skje i tråd med lov 14. april 2000 nr. 31 om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven). I tillegg videreføres prinsippet om at behandlingen skal være kjent for den registrerte.

§ 25.2 Innhenting av opplysninger fra andre offentlige etater (annet ledd)

Kommunen kan kreve opplysninger fra andre offentlige organer når den skal utforme tjenester etter introduksjonsloven og tilby norskopplæring for asylsøkere. Det samme gjelder ved beregning og utbetaling av introduksjonsstønad. Etter lovendringen 1. juli 2015 gjelder dette også ved bosetting av innvandrere og tilhørende tilskudd. Det presiseres nå også at det kun er personopplysninger som er nødvendige for kommunens behandling av enkeltsaker som kan

innhentes. Kommunen kan også innhente opplysninger fra organisasjoner og private som utfører oppgaver for stat, fylkeskommune eller kommune. Se omtale under § 25.3 nedenfor.

Dersom programdeltakeren har samtykket i at opplysningene innhentes, vil andre offentlige myndigheter ha plikt til å gi kommunen de ønskede opplysningene. Foreligger ikke slikt samtykke, skal spørsmålet om opplysningene skal gis, avgjøres etter de taushetsbestemmelsene som gjelder for avgiverorganet. Kommunens adgang til å innhente opplysninger fra andre offentlige myndigheter er altså ikke ubegrenset.

§ 25.3 Like med offentlige organer (tredje ledd)

Bestemmelsen presiserer at med offentlige organer regnes også organisasjoner og private som utfører oppgaver for stat, fylkeskommune eller kommune. Med dette menes private aktører og organisasjoner som har deltakere i introduksjonsprogram på tiltak etter avtale med den ansvarlige kommune. Det gjelder også private aktører og organisasjoner som tilbyr undervisning i norsk og samfunnskunnskap og norskopplæring for asylsøkere på oppdrag fra den ansvarlige kommunen. Sist gjelder det også private aktører og organisasjoner som drifter mottak for asylsøkere. Med "*mottak*" menes innkvartering i henhold til utlendingsloven § 95.

§ 25.4 Utlevering av personopplysninger (fjerde ledd)

§ 25 fjerde ledd er en videreføring av tidligere fjerde ledd, men utvides ved at bestemmelsen nå ikke bare gjelder personopplysninger i NIR. Hjemmelen åpner for å gi tilgang til personopplysninger til etater som har behov for det grunnet gjennomføring, oppfølging eller evaluering av introduksjonsprogram, opplæring i norsk og samfunnskunnskap, norskopplæring for asylsøkere, bosetting av innvandrere og tilhørende tilskudd. Bestemmelsen gir ikke etatene hjemmel til å behandle opplysningene i egne registre, herunder å utlevere opplysningene til andre. Det sentrale punktet i hjemmelen er begrensningen i andre punktum om hva som kan utleveres av opplysninger. Dersom det er tilstrekkelig for formålet, skal opplysningene kun utleveres i statistisk form eller ved at individualiserende kjennetegn utelates på annen måte.

§ 25.5 Nærmere regler kan gis i forskrift (femte ledd)

§ 25 femte ledd er en videreføring av tidligere fjerde ledd tredje punktum. Bestemmelsen gir departementet hjemmel til i forskrift å gi nærmere regler om behandlingen av personopplysningene, herunder hva som er å anse som nødvendige personopplysninger knyttet til bosetting og behandling av tilhørende tilskudd. For registrering i NIR er det gitt utfyllende bestemmelser i forskrift av 20. april 2005 nr. 342 om et nasjonalt personregister for introduksjonsordning og opplæring i norsk og samfunnskunnskap for nyankomne innvandrere

(Nasjonalt introduksjonsregister).³²

§ 26. Opplysningsplikt til barneverntjenesten

§ 26 Opplysningsplikt til barneverntjenesten

Personell som arbeider innenfor rammen av denne loven, skal i sitt arbeid være oppmerksom på forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenestens side.

Uten hinder av taushetsplikt skal personellet av eget tiltak gi opplysninger til barneverntjenesten når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller at det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt, jf. lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester § 4–10, § 4–11, § 4–12, eller når et barn har vist vedvarende alvorlige atferdsvansker, jf. samme lov § 4–24. Også etter pålegg fra de organer som er ansvarlige for gjennomføringen av lov om barneverntjenester, plikter personellet å gi slike opplysninger.

§ 26.1 Plikt til oppmerksomhet (første ledd)

Personell som arbeider innenfor rammen av introduksjonsloven, plikter å samarbeide med barneverntjenesten og være oppmerksomme på forhold som kan føre til at barnevernet bør gripe inn.

Et særlig viktig punkt er å være oppmerksom på utøvelse av ekstrem kontroll overfor ungdommer og/eller frykt for tvangsekteskap for eksempel i forbindelse med utenlandsreiser eller ferier.

IMDi har utarbeidet en egen rutinebeskrivelse for å avdekke og håndtere saker om ekstrem kontroll og tvangsekteskap, denne finnes på *IMDis nettside*.

Kompetanseteamet mot tvangsekteskap gir råd, veiledning og assistanse til førstelinjetjenesten i arbeidet med konkrete saker som omhandler tvangsekteskap eller andre former for æresrelatert vold og kontroll. Teamet dekker hele landet. Kompetanseteamet kan kontaktes på e-post *kompetanseteamet@imdi.no* eller telefon: 47 809 050.

Kompetanseteamet har utarbeidet en veileder basert på sine erfaringer i perioden 2004–2007. Denne veilederen kan være nyttig lesning for å kunne forstå fenomenet tvangsekteskap. Den gir også konkrete råd og anbefalinger om hvordan avdekke og håndtere tvangsekteskapsaker. **Trykk her for å gå til veilederen.**

§ 26.2 Opplysningsplikt (annet ledd)

³² Se også Ot.prp. nr 50 (2003–2004) Om lov om endringer i introduksjonsloven mv. kapittel 9.3.

Personellet som arbeider innenfor rammen av introduksjonsloven pålegges også en utstrakt opplysningsplikt, uten hensyn til taushetsplikt, når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet, eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt som nevnt i barnevernloven §§ 4–10 til 4–12. Likeledes hvis et barn viser vedvarende alvorlige atferdsvansker (jf. § 4–24).

§ 27. Ikrafttredelse og endringer i andre lover

§ 27 Ikrafttredelse

Loven trer i kraft 1. september 2003. Fram til 31. august 2004 gjelder loven ikke den enkelte kommune med mindre kommunen selv treffer vedtak om det. Rett og plikt for personer nevnt i § 2 gjelder fra 1. september 2004. § 3 annet ledd trer i kraft fra 1. september 2004.

Fra 1. september 2004 gjelder loven alle kommuner og omfatter de personene loven gjelder for som er bosatt etter 1. september 2003.

Fra 1. september 2004 ble lovens bestemmelser om introduksjonsordningen gjort obligatorisk for alle landets kommuner. Bestemmelsene omfatter alle personer innenfor lovens personkrets som er bosatt etter 1. september 2003. Det gjelder så vel personer med rett og plikt til å delta i introduksjonsprogram (jf. § 2) som personer den enkelte kommune kan tilby program (jf. § 3 tredje ledd).

Fra 1. september 2005 trådte lovens bestemmelser om opplæring i norsk og samfunnskunnskap i kapittel 4 samt bestemmelsen om Nasjonalt introduksjonsregister i § 23 tredje og fjerde ledd i kraft for alle landets kommuner. Bestemmelsene gjelder alle personer med oppholds- eller arbeidstillatelser som nevnt i introduksjonsloven § 17 første til tredje ledd dersom tillatelsen er innvilget etter 1. september 2005.

DEL III - Veiledende retningslinjer til forskriftene

Forskrift om fravær og permisjon ved nyankomne innvandreres deltakelse i introduksjonsordning av 18. juli 2003 nr. 973

Kapittel 1. Alminnelige bestemmelser

§ 1-1. Forskriftens formål

§ 1-1. Forskriftens formål

Reglene i denne forskrift skal bidra til å sikre visse rettigheter og avklare forpliktelser med hensyn til fravær og permisjoner for deltakere i introduksjonsordning etter introduksjonsloven. Forskriften skal videre bidra til å sikre forutsigbarhet, kontinuitet, trygghet og effektiv framdrift for den enkeltes deltakelse i introduksjonsordningen.

Denne bestemmelsen har ikke et selvstendig rettslig innhold. Den gir verken forpliktelser eller rettigheter. Betydningen ligger først og fremst i at den kan gi retningslinjer når vi skal tolke andre bestemmelser i forskriften. Dette gjelder særlig de bestemmelser som gjelder bruk av skjønn, for eksempel forskriftens § 2-5, § 3-4 og § 5-1.

Hovedformålet med forskriften er å klargjøre den enkeltes rett til fravær og permisjon, og hvilke forpliktelser som er knyttet til dette. Reglene i forskriften bygger opp under formålet: Å delta i introduksjonsordning skal være mest mulig likt å delta i arbeidslivet. Gjennom introduksjonsprogrammet skal nyankomne innvandre bli kjent med reglene i arbeidslivet. Dette skal bidra til å lette overgangen til arbeidslivet.

I tillegg skal forskriften sikre at reglene om fravær og permisjon gir deltakerne forutsigbarhet, kontinuitet, trygghet og framdrift. Dette er sentrale elementer i introduksjonsordningen.

De formål som bestemmelsen regner opp, veier ikke likt i alle tilfeller. Noen kan være viktigere enn andre.

§ 1-2 Virkeområde

§ 1-2. Virkeområde

Forskriften gjelder deltakere i introduksjonsordning, jf. introduksjonsloven § 2 og § 3, og deres deltakelse i introduksjonsordning, jf. introduksjonsloven kapittel 2 og 3.

Denne forskriften regulerer kommunenes håndtering av fravær og permisjon for alle som deltar i introduksjonsordningen. Forskriften gjelder altså både personer som har rett og plikt til å delta i et introduksjonsprogram, (jf. introduksjonsloven § 2), og personer der kommunen etter eget skjønn tilbyr deltakelse i program, (jf. introduksjonsloven § 3 tredje ledd).

Enkelt personer kan imidlertid samtykke i at forskriften ikke skal gjelde for dem. Forutsetningen er at personene kan få oppfylt sine rettigheter til fravær og permisjon etter IA-avtalen. Dette kan være aktuelt hvis personen som en del av introduksjonsprogrammet er ansatt i en IA-bedrift.

Kapittel 2. Fravær på grunn av egen sykdom

§ 2-1 Fravær ved egen sykdom

§ 2-1. Fravær ved egen sykdom

På grunnlag av egenmelding eller legeerklæring beholder den enkelte programdeltaker sin rett til introduksjonsstønad etter introduksjonsloven kapittel 3 ved egen sykdom eller skade som forhindrer vedkommende fra å delta i introduksjonsprogram.

For at deltakeren skal beholde retten til introduksjonsstønad, må fraværet skyldes deltakerens egen sykdom eller skade. I dette ligger et krav om årsakssammenheng som tilsvarer det som gjelder i arbeidslivet.

Videre må sykdommen eller skaden være av en slik art at den forhindrer vedkommende fra å delta i introduksjonsprogrammet. Siden programmet skal være individuelt tilrettelagt, vil det noen ganger være mindre krevende å delta i programmet enn å være i vanlig arbeid.

Deltakeren må dokumentere fraværet enten ved egenmelding eller ved erklæring fra lege.

Introduksjonsordningen bygger på prinsippet om full deltakelse og individuelt tilrettelagte programmer. Det er derfor ikke adgang til å delta bare delvis i introduksjonsprogrammet. Hvis en deltaker er syk eller skadet og ikke kan delta fullt ut, må kommunen tilpasse programmet slik at deltakeren kan delta på fulltid. En slik tilpasning kreves imidlertid ikke hvis fraværet skyldes sosiale, økonomiske eller andre problemer. Slike forhold skal som hovedregel ikke hindre den enkelte i å delta i programmet.

Den enkelte deltaker har selv et ansvar for snarest mulig å søke lege slik at han eller hun kan få legeerklæring og dermed rett til fortsatt introduksjonsstønad. Legeerklæring kan ikke godtas for tidsrommet *før* vedkommende ble undersøkt av lege. Det er imidlertid to unntak fra

dette:

- Når egenmeldingsperioden blir direkte etterfulgt av en periode med sykefravær etter legeerklæring. Da vil legeerklæringen også gjelde for egenmeldingsperioden, slik at dette ikke regnes som egenmeldingsfravær (§ 2-2).
- Hvis deltakeren har vært forhindret fra å søke lege, og det er godtgjort at han eller hun har hatt sykdom eller skade en tid. Eksempler: Vedkommende kan ikke kontakte legen på grunn av influensa, eller det er et par dagers ventetid for å få time. Dette bør imidlertid praktiseres forholdsvis strengt, og det kan bare godtas en forholdsvis kort tilbakevirkning. Unntaket fra dette gjelder for psykiatriske pasienter som på grunn av manglende innsikt i sykdommen ikke har søkt lege. Da kan det foretas en lengre tilbakedatering.

Legeerklæring som dokumenterer et sykefravær forutsetter at legen har vurdert deltakerens helsetilstand opp mot innholdet i programmet. Legen må altså vite hva den sykemeldtes program innebærer. Legen må også kjenne til introduksjonsordningens formål på generell basis. For å sikre at legene oppfyller sin rolle ut fra introduksjonsordningen, bør det være en dialog mellom kommunen og legene.

§ 2-2 Rett til å nytte egenmelding

§ 2-2. Rett til å nytte egenmelding

Egenmelding foreligger når vedkommende programdeltaker skriftlig eller muntlig melder fra til kommunen om sykdom eller skade som forhindrer vedkommende fra å delta i introduksjonsprogram.

For å få rett til å nytte egenmelding må vedkommende ha deltatt i introduksjonsprogram i minst åtte uker.

Egenmelding kan nyttes for opptil tre kalenderdager om gangen. Ved nytt sykefravær innen 16 kalenderdager regnes tidligere fraværsdager uten legeerklæring med.

Varer sykdom eller skade som forhindrer vedkommende fra å delta i introduksjonsprogram ut over de tre kalenderdagene egenmelding er nyttet, kan kommunen kreve legeerklæring. Dersom vedkommende programdeltaker ikke legger fram legeerklæring, faller retten til introduksjonsstønad bort for egenmeldingsperioden. Dette gjelder likevel ikke dersom vedkommende har vært forhindret fra å søke lege, og det er godtgjort at han eller hun fra et tidligere tidspunkt har hatt sykdommen eller skaden.

§ 2-2.1 Hva er en egenmelding og når skal den leveres? (første ledd)

I første ledd gis det en definisjon av begrepet egenmelding. En egenmelding betyr at programdeltakeren melder fra til kommunen (eller den som handler på vegne av kommunen) om fravær som skyldes sykdom eller skade uten å legge fram legeerklæring. Egenmelding kan gis både skriftlig og muntlig, over telefon, ved bud eller på annen måte som er praktisk for den syke. Ved muntlig egenmelding kan kommunen kreve at programdeltakeren bekrefter meldingen med en skriftlig egenerklæring i etterkant (§ 2-3).

Egenmeldingen må gis så tidlig at den kommer fram til rette vedkommende i løpet av første fraværsdag.

§ 2-2.2 Rett til å nytte egenmelding ved egen sykdom (annet ledd)

Deltakeren får rett til å bruke egenmelding først etter å ha deltatt i introduksjonsprogrammet i åtte uker (opptjeningstid). Fravær i de første åtte ukene blir trukket fra opptjeningstiden. Unntaket er hvis deltakeren legger fram legeerklæring eller kommunen har godkjent fraværet.

§ 2-2.3 Hvor mange dager gjelder en egenmelding? (tredje ledd)

Egenmelding kan bare brukes for inntil tre kalenderdager om gangen. Hvis deltakeren leverer en ny egenmelding innen 16 dager, regnes de forrige dagene med.

Også fridager, (jf. § 6-1), tas med når antall kalenderdager beregnes. Dersom programdeltakeren har sykefravær med egenmelding fredag og fortsatt er syk mandag, regnes altså både lørdag og søndag med. Kommunen kan da kreve legeerklæring fra og med mandag.

En fraværperiode med egenmelding starter første sykefraværsdag. Blir et sykefravær med egenmelding direkte etterfulgt av en periode med sykefravær etter legeerklæring, regnes dette fraværet ikke som egenmeldingsfravær.

§ 2-2.4 Sykdom eller skade ut over tre kalenderdager: Når faller retten til introduksjonsstønad bort? (fjerde ledd)

Hvis deltakeren er borte mer enn tre kalenderdager, må han eller hun legge fram legeerklæring for å få rett til introduksjonsstønad for fraværsdagene. Dersom deltakeren ikke legger fram en slik legeerklæring når kommunen ber om det, blir vedkommende trukket i introduksjonsstønad for *hele* fraværperioden – også egenmeldingstiden. Retten til introduksjonsstønad inntreer i så fall fra den dag fraværet blir bekreftet av lege.

§ 2-3 Skriftlig egenerklæring

§ 2-3. Skriftlig egenerklæring

Kommunen kan kreve at vedkommende programdeltaker skriftlig bekrefter en muntlig egenmelding etter at han eller hun har gjenopptatt programdeltakelsen. Dersom en slik erklæring ikke blir lagt fram, kan kommunen treffe vedtak om at retten til introduksjonsstønad skal falle bort.

Selv om deltakeren har gitt muntlig beskjed, kan kommunen også kreve en skriftlig egenerklæring – for eksempel på kommunens egenmeldingsskjema. Kommunen kan ikke kreve en slik egenerklæring dersom programdeltakeren legger fram legeerklæring. Da

erstatte legeerklæringen egenerklæringen. Hvis den skriftlige egenerklæringen uteblir etter at kommunen har etterlyst den, kan kommunen vedta at introduksjonsstønadene faller bort for den perioden deltakeren var fraværende.

§ 2-4 Bortfall av retten til å nytte egenmelding

§ 2-4. Bortfall av retten til å nytte egenmelding

Kommunen kan treffe vedtak om at retten til å få introduksjonsstønad på grunnlag av egenmelding faller bort

- a) dersom vedkommende programdeltaker i løpet av de siste 12 månedene har hatt minst fire fravær med egenmelding uten å legge fram legeerklæring,
- b) dersom kommunen har rimelig grunn til å anta at fraværet ikke skyldes sykdom eller skade som forhindrer vedkommende fra å delta i introduksjonsprogram.

Egenmelding for fravær som er dokumentert med legeerklæring fra den fjerde fraværsdagen, regnes ikke med.

Før kommunen treffer sitt vedtak etter bestemmelsen i første ledd, skal programdeltakeren gis anledning til å uttale seg. Et vedtak om å ta fra en programdeltaker retten til å nytte egenmelding skal vurderes på nytt innen seks måneder.

Kommunen kan vedta at retten til å få introduksjonsstønad på grunnlag av egenmelding faller bort hvis programdeltakeren har hatt minst fire fravær med egenmelding uten legeerklæring i løpet av de siste 12 månedene.

Kommunen kan imidlertid utvide antall egenmeldinger som godtas. Dette kan gjøres på forhånd i avtale eller reglement. Kommunen kan også ta beslutningen i hvert enkelt tilfelle, for eksempel først etter at programdeltakeren har hatt fire egenmeldinger.

Hvert enkelt fravær regnes som ett fravær, selv om det er kortere enn tre dager. Fravær som bare varer én dag, teller altså også som ett fravær med egenmelding.

Egenmelding på grunn av omsorg for syke barn skal ikke regnes med når kommunen teller antall fravær i løpet av de siste 12 månedene. Fravær som er dokumentert med legeerklæring fra fjerde fraværsdag, regnes heller ikke med.

Kommunen kan også vedta at retten til å få introduksjonsstønad under egenmeldingstiden faller bort dersom kommunen har rimelig grunn til å anta at fraværet ikke skyldes sykdom eller skade.

Før en programdeltaker kan miste retten til å bruke egenmelding, må kommunen varsle ham eller henne. Programdeltakeren gis anledning til å gjøre rede for grunnen til at han eller hun har hatt fravær ved egenmelding.

Kommunens avgjørelse om å frata programdeltakeren retten til å nytte egenmelding, skal vurderes på nytt innen seks måneder. Dersom introduksjonsprogrammet varer kortere enn seks måneder, skal kommunen foreta slik fornyet vurdering innen rimelig tid.

Kravet om fornyet vurdering innebærer likevel ikke at programdeltakeren automatisk får tilbake egenmeldingsretten for fire nye fravær. Kommunen kan også vurdere å gi rett til egenmelding for f.eks. to nye fravær.

§ 2-5 Langvarig fravær

§ 2-5. Langvarig fravær

Kommunen kan ved langvarig fravær fra introduksjonsprogram som skyldes sykdom eller skade treffe vedtak om at vedkommende ikke skal ha rett til introduksjonsstønad, jf. § 5-2. Dette gjelder ikke for fravær med egenmelding.

Kommunen kan vedta at en programdeltaker mister retten til introduksjonsstønad ved langvarig sykdom eller skade som forhindrer vedkommende fra å delta i introduksjonsprogram. Dette gjelder selv om fraværet dokumenteres med legeerklæring. Bakgrunnen for denne bestemmelsen er prinsippet om at det er deltakelsen i introduksjonsprogrammet som gir rett til utbetaling av introduksjonsstønad. Ved langvarig fravær (herunder fravær som skyldes sykdom) bør vedkommende få permisjon uten introduksjonsstønad (jf. § 5-2)³³.

Kommunen må foreta en konkret og helhetlig vurdering av hva som skal anses som langvarig fravær. Relevante momenter er hensynet til progresjon og kontinuitet målt opp mot den individuelle målsetningen for å delta.

Hvorvidt fraværet er langvarig, må dessuten vurderes ut fra den fastsatte lengden for den enkeltes program. Som et utgangspunkt kan det trekkes en grense ved fravær som sammenlagt tilsvarer omtrent 10 prosent av den fastsatte lengden for programmet. Dette innebærer at for en deltaker som følger et toårig program (det vil si 94 programuker når ferie er trukket fra), vil fravær på rundt to måneder (ca. 9 uker) kunne anses som langvarig. For et introduksjonsprogram som bare skal vare et halvt år, vil den tilsvarende grensen gå ved 2-3 ukers fravær.

³³ Se også Ot.prp. nr. 28 (2002-2003) Om lov om introduksjonsordning for nyankomne innvandrere kap.13.10.3.3

Kapittel 3. Rett til fri fra deltakelse i introduksjonsprogram med introduksjonsstønad ved barns eller barnepassers sykdom

§ 3-1 Barns eller barnepassers sykdom

§ 3-1. Barns eller barnepassers sykdom

På grunnlag av egenmelding eller legeerklæring har den enkelte programdeltaker som har omsorg for barn, rett til fri fra deltakelse i introduksjonsprogram med introduksjonsstønad etter introduksjonsloven kapittel 3, dersom han eller hun er forhindret fra å delta i introduksjonsprogram

- a) på grunn av nødvendig tilsyn med og pleie av et sykt barn i hjemmet eller i helseinstitusjon,
- b) fordi den som har det daglige barnetilsynet er syk, eller
- c) fordi den som har det daglige barnetilsynet er forhindret fra å ha tilsyn med barnet fordi vedkommende følger et annet barn til utredning eller til innleggelse i helseinstitusjon.

Retten til fri fra deltakelse i introduksjonsprogram med introduksjonsstønad etter første ledd gjelder til og med det kalenderåret barnet fyller 12 år. Dersom barnet er kronisk sykt eller funksjonshemmet, gjelder retten til og med det året barnet fyller 18 år.

En programdeltaker kan ta seg fri fra introduksjonsprogrammet for å ta seg av et sykt barn, uten å få trekk i introduksjonsstønaden. Det er en forutsetning at programdeltakeren har omsorg for barnet. Vedkommende må enten ha omsorgen alene, delt omsorg med den andre forelderen eller delt omsorg med ny ektefelle/samboer/partner som man har felles barn med.

Denne forskriften sier ikke noe om rettighetene til programdeltakerens ektefelle/samboer/partner som selv er i jobb. Dette er regulert av folketrygdloven kapittel 9.

Fraværet må skyldes nødvendig tilsyn med det syke barnet. Vilkåret om nødvendig tilsyn er oppfylt hvis begge foreldrene deltar i et introduksjonsprogram eller hvis den ene er yrkesaktiv og den andre er alene om omsorgen og stellet av barnet. Noen ganger vil den av foreldrene som ikke er yrkesaktiv eller deltaker i introduksjonsprogrammet være forhindret fra å ha tilsyn med det syke barnet. Dette kan skyldes egen sykdom eller omsorg for andre barn, skole etc. Da skal kommunen likevel yte introduksjonsstønad til den forelderen som må være borte fra introduksjonsprogram.

Kommunen skal også yte introduksjonsstønad dersom programdeltakeren må passe barnet fordi vedkommende som vanligvis har tilsyn med barnet er syk eller er forhindret fra å passe barnet.

Det er opp til foreldrene å avgjøre hvem som skal følge det syke barnet til utredning eller til

innleggelse i institusjon. Dette innebærer at hvis den av foreldrene som er hjemmeværende ønsker å ledsage det syke barnet, får den av foreldrene som er programdeltaker og som tar seg av friske søsken, rett til introduksjonsstønad.

Retten til fritak fra å delta i introduksjonsprogram gjelder til og med det kalenderåret barnet fyller 12 år. For kronisk syke eller funksjonshemmede barn gjelder retten til og med det året barnet fyller 18 år. Dette tilsvarer reglene i arbeidslivet.

§ 3-2 Omfanget av rettigheten

§ 3-2. Omfanget av rettigheten

Retten til fri fra deltakelse i introduksjonsprogram med introduksjonsstønad etter § 3-1 gjelder den enkelte programdeltaker i opptil 10 virkedager i løpet av de siste 12 månedene. Har vedkommende omsorgen for mer enn to barn, gjelder retten i opptil 15 virkedager i løpet av de siste 12 månedene. Når en programdeltaker er alene om omsorgen, økes antallet dager til henholdsvis 20 og 30.

Dersom en programdeltaker har et kronisk sykt eller funksjonshemmet barn og dette innebærer en markert høyere risiko for fravær fra introduksjonsprogrammet, gjelder retten som er nevnt i første ledd i opptil 20 virkedager i løpet av de siste 12 månedene. Når en programdeltaker er alene om omsorgen, økes antallet dager til 40.

Den enkelte programdeltaker er alene om omsorgen for et barn også hvis den andre av barnets foreldre i lang tid ikke kan ha tilsyn med barnet fordi han eller hun er funksjonshemmet, innlagt i helseinstitusjon e.l.

§ 3-2.1 Hovedregel (første ledd)

Første ledd sier hvor lenge en deltaker har rett til fri ved barns eller barnepassers sykdom, uten å bli trukket i introduksjonsstønad. Den øvre grensen er 10 virkedager i løpet av de siste 12 månedene. For programdeltakere med omsorg for mer enn to barn er grensen 15 virkedager (jf. § 3-1).

§ 3-2.2 Unntak ved kronisk sykt eller funksjonshemmet barn (annet ledd)

Hvis en programdeltaker har et kronisk sykt eller funksjonshemmet barn, og dette innebærer en markert høyere risiko for fravær fra introduksjonsprogrammet, kan antall fridager med rett til introduksjonsstønad utvides, jf. annet ledd. Stønaden blir utbetalt uansett om det konkrete fraværet skyldes sykdom hos dette barnet, eller andre barn under 12 år.

§ 3-2.3 Når deltaker er alene med omsorgen (tredje ledd)

En person kan noen ganger regnes som alene om omsorgen, også dersom det er to om omsorgen. Forutsetningen er at en av dem langvarig er avskåret fra tilsynet på grunn av egen funksjonshemming, innleggelse i helseinstitusjon som langtidspasient eller tilsvarende forhold.

§ 3-3 Rett til å nytte egenmelding

§ 3-3. Rett til å nytte egenmelding

Den enkelte programdeltaker kan gi egenmelding for de tre første kalenderdagene i hvert enkelt tilfelle. Fra den fjerde dagen kan kommunen kreve at barnets eller barnepasserens sykdom blir dokumentert med legeerklæring. Bestemmelsene i § 2-3 og § 2-4 første ledd bokstav b og tredje ledd gjelder tilsvarende.

Ved barns sykdom, kan en programdeltaker være borte i inntil tre kalenderdager uten å fremlegge legeerklæring for barnet – det holder med egenmelding. Fraværet medfører ikke trekk i introduksjonsstønad.

Bestemmelsen tilsvarende i stor grad bestemmelsen for fravær ved egen sykdom eller skade, se § 2-2, ikke. Retten til egenmelding ved barns sykdom gjelder fra første dag i introduksjonsprogrammet.

Fra og med fjerde kalenderdag må barnets sykdom dokumenteres med en erklæring fra lege. Bestemmelsene i § 2-3 og § 2-4 første ledd bokstav b og tredje ledd gjelder også her.

§ 3-4 Langvarig fravær

§ 3-4. Langvarig fravær

Kommunen kan ved langvarig fravær fra introduksjonsprogram som skyldes barns sykdom treffe vedtak om at vedkommende ikke skal ha rett til introduksjonsstønad, jf. § 5-2. Dette gjelder ikke for fravær med egenmelding.

Bestemmelsene er de samme som for egen sykdom. Se avsnitt 28.7.

Kapittel 4. Rett til fri fra deltakelse i introduksjonsprogram med introduksjonsstønad under svangerskap og ved fødsel

§ 4-1 Svangerskap

§ 4-1. Svangerskap

En programdeltaker som er gravid har rett til fri fra deltakelse i introduksjonsprogram med introduksjonsstønad etter introduksjonsloven kapittel 3 i forbindelse med svangerskapskontroll, når slike undersøkelser ikke med rimelighet kan finne sted utenfor programtiden.

En programdeltaker som er gravid har under svangerskapet rett til fri fra deltakelse i introduksjonsprogram med introduksjonsstønad i opptil 10 dager. Den som gjør bruk av denne retten skal varsle kommunen snarest mulig og senest innen en uke i forveien.

§ 4-1.1 Rett til fri ved svangerskapskontroll (første ledd)

En programdeltaker kan få fri for å gå på svangerskapskontroll uten trekk i introduksjonsstønaden. Dette gjelder når slike undersøkelser ikke kan finne sted utenfor programtiden.

§ 4-1.2 Annen rett til fri under svangerskap (annet ledd)

En gravid programdeltaker kan få fri i inntil ti virkedager under svangerskapet uten trekk i introduksjonsstønaden. Hvis hun ønsker å ta ut disse dagene, skal hun varsle rette vedkommende ved kommunen snarest mulig og ikke senere enn én uke i forveien.

§ 4-2 Fødsel

§ 4-2. Fødsel

Etter fødselen skal moren ha fri fra deltakelse i introduksjonsprogram i 20 virkedager. Moren har rett til introduksjonsstønad i denne perioden. Kommunen kan gjøre unntak fra regelen i første punktum når moren ved legeattest godtgjør at det er bedre for henne å delta i introduksjonsprogram.

I forbindelse med fødselen har faren rett til fri fra deltakelse i introduksjonsprogram med introduksjonsstønad i opp til 7 virkedager, dersom han bor sammen med moren og nytter tiden til omsorg for familie og hjem. Bor foreldrene ikke sammen, kan farens rett utøves av en annen som bistår moren under svangerskapet.

§ 4-2.1 Fri fra programmet ved fødsel (første ledd)

Moren skal ta fri fra deltakelse i introduksjonsprogrammet i 20 virkedager etter fødselen. Regelen er tilsvarende det som gjelder i arbeidslivet. Moren har rett til introduksjonsstønad i denne perioden.

Dersom moren ønsker å delta i introduksjonsprogrammet innen 20 dager etter fødselen, må hun søke kommunen om unntak. Kommunen kan gjøre unntak når moren ved legeattest godtgjør at det er bedre for henne å delta i introduksjonsprogrammet.

§ 4-2.2 Fars rett til fri ved fødsel (annet ledd)

Far har rett til fri fra introduksjonsprogrammet i opptil 7 virkedager i forbindelse med fødselen, jf. annet ledd. Han får ikke trekk i introduksjonsstønaden for den tiden han er borte. Forutsetningen er at han bor sammen med moren. Faren skal ta ut disse fridagene *i forbindelse med fødselen*, men ikke nødvendigvis *etter* fødselen. Bor foreldrene ikke sammen, kan farens rett utøves av en annen som bistår moren under svangerskapet.

Antall fridager er færre enn det som reguleres av arbeidsmiljølovens tilsvarende regler. For mer opplysninger om permisjon ved fødsel, se merknadene til § 5-3 i denne forskriften.

Denne forskriften sier ikke noe om rettighetene til programdeltakerens ektefelle/samboer/partner hvis denne selv er i jobb, det reguleres i folketrygdloven kapittel 14.

§ 4-3 Amming

§ 4-3. Amming

En programdeltaker som ammer sitt barn har rett til den fritid hun av den grunn trenger og minst 1 time daglig.

En programdeltaker som ammer sitt barn har rett til fri i det omfang hun trenger og minst 1 time daglig. Dette skal ikke medføre trekk i introduksjonsstønaden. Denne bestemmelsen tilsvarer regelen i arbeidsmiljøloven.

Kapittel 5. Permisjoner

§ 5-1 Velferdspermisjon med introduksjonsstønad

§ 5-1. Velferdspermisjon med introduksjonsstønad

Når det foreligger viktige velferdsgrunner, kan den enkelte kommune innvilge søknad om

velferdspermisjon i inntil 10 virkedager for hvert kalenderår med introduksjonsstønad. Det kan være aktuelt med velferdspermisjon i bl.a. følgende situasjoner:

- a) Det kan gis permisjon i inntil 3 virkedager ved tilvenning av barn i barnehage/førskole/ hos dagmamma.
- b) Det kan gis permisjon 1 dag for å følge barnet på skolen den dagen barnet begynner på skole i Norge.
- c) Det kan gis permisjon for den dagen den enkelte programdeltaker gifter seg.
- d) Det kan gis permisjon i inntil 3 dager i forbindelse med dødsfall i nær familie/vennekrets. Samboer og samboers familie likestilles i dette tilfelle med ektefelle og ektefelles familie. Det kan i tillegg gis permisjon med introduksjonsstønad på eventuelle nødvendige reisedager mellom tjenestested og det sted hvor begravelse/bisettelse/urnenedsettelse finner sted.
- e) Det kan gis permisjon i forbindelse med bl.a. jobbintervju, opptak ved skole eller avtalt time hos lege/tannlege.
- f) Det kan gis permisjon når en programdeltaker i hjemmet pleier en nær pårørende.

§ 5-1.1 Velferdspermisjon uten trekk i introduksjonsstønad (første ledd)

Når det foreligger viktige velferdsgrunner, kan den enkelte kommune innvilge søknad om velferdspermisjon i inntil 10 virkedager for hvert kalenderår uten trekk i introduksjonsstønaden. Bestemmelsen har ingen krav til tidsfrister eller søknadens utforming.

§ 5-1.2 Når er det aktuelt med velferdspermisjon? (annet ledd)

Bestemmelsen angir eksempler på tilfeller hvor det kan være aktuelt å innvilge velferdspermisjon, og hvor lange permisjonene kan være. Hensikten er å skape en enhetlig praksis i alle kommuner.

§ 5-2 Permisjon uten stønad ved egen sykdom eller barns sykdom

§ 5-2. Permisjon uten introduksjonsstønad ved egen sykdom eller barns sykdom

På grunnlag av legeerklæring har den enkelte programdeltaker som ved langvarig egen sykdom eller barns sykdom er forhindret fra å delta i tilrettelagt introduksjonsprogram, rett til permisjon fra deltakelse i introduksjonsprogram i opptil ett år.

Programdeltakere har rett til permisjon ved sykdom hos barn de har omsorg for, men ikke andre familiemedlemmer. Se for øvrig § 2-5 og § 3-4 i denne forskriften.

Når permisjon innvilges, «fryses» introduksjonsprogrammet i permisjonstiden. Programdeltakeren har rett til å fortsette i programmet når permisjonen er over.

Permisjonstiden legges til programmets fastsatte lengste tid, slik at deltakeren får utsatt fristen for å fullføre programmet (introduksjonsloven § 5 og § 7-1 i denne forskriften). Det utbetales ikke introduksjonsstønad i permisjonstiden.

Det kreves legeerklæring for å få permisjon.

Ved langvarig fravær vil det være særlig aktuelt å revurdere og justere den individuelle planen (jf. introduksjonsloven § 6).

Permisjon i opptil ett år kan kun innvilges en gang.

§ 5-3 Permisjon uten introduksjonsstønad ved fødsel og adopsjon

§ 5-3. Permisjon uten introduksjonsstønad ved fødsel og adopsjon

Etter fødsel har foreldre som deltar i introduksjonsprogram rett til omsorgspermisjon i til sammen opptil 10 måneder i barnets første leveår. Tar ikke begge foreldrene omsorgen for barnet, kan retten til den som ikke tar omsorgen utøves av en annen som tar omsorgen for barnet.

Ved adopsjon har adoptivforeldre som deltar i introduksjonsprogram rett til omsorgspermisjon i til sammen opptil 10 måneder, dersom barnet er under 15 år.

Der begge foreldrene deltar i introduksjonsprogram er 50 virkedager av omsorgspermisjonen (10 uker) forbeholdt faren (fars omsorgspermisjon) for barn født etter 1. september 2010 eller adopsjoner etter samme dato. Dersom far ikke benytter disse permisjonsdagene, faller de bort.

Det kan gjøres unntak fra bestemmelsen i tredje ledd dersom faren på grunn av sykdom eller skade er helt avhengig av hjelp til å ta seg av barnet eller er innlagt i helseinstitusjon. Forhold som nevnt i første punktum må dokumenteres med legeerklæring.

§ 5-3.1 Permisjon uten introduksjonsstønad ved fødsel (første ledd)

Hvis begge foreldrene deltar i introduksjonsprogrammet, har de til sammen rett til opp til 10 måneder omsorgspermisjon i barnets første leveår. De velger selv hvordan de skal fordele permisjonstiden. Introduksjonsstønad utbetales ikke under permisjonen.

Retten til permisjon kommer i tillegg til retten til fridager (jf. § 4-1 og § 4-2).

Foreldrene må selv fremme krav om permisjon. Hvis den ene forelderen ikke tar omsorgen for barnet, men overlater dette til en annen person som er med i programmet, kan denne fremme krav om permisjon.

Når permisjon innvilges, "fryses" introduksjonsprogrammet i permisjonstiden. Foreldrene har rett til å fortsette i programmet når permisjonen er over. Permisjonstiden legges til programmets fastsatte lengste tid, slik at foreldrene får utsatt fristen for å fullføre programmet

Dette gjelder ikke for far hvis han er i jobb, og altså ikke deltar i introduksjonsprogrammet. Fars rettigheter reguleres da av de ordinære reglene om stønadsperiode for far i folketrygdloven kapittel 14.

§ 5-3.2 Permisjon uten introduksjonsstønad ved adopsjon (annet ledd)

Adoptivforeldre som deltar i introduksjonsprogrammet har rett til omsorgspermisjon i til sammen opp til 10 måneder ved adopsjon, dersom barnet er under 15 år. Permisjon gis uten stønad. En slik tilrettelegging vil gjøre det mulig å utforme et program for foreldre som har

små barn, slik at behovet for lange fravær blir mindre.

Når det gjelder følgene av permisjon: Se merknadene til § 5-2.

§ 5-3.3 og 4 Fars omsorgspermisjon (tredje og fjerde ledd)

Tredje og fjerde ledd regulerer fars omsorgspermisjon (tilsvarende fedrekvoten i folketrygdloven). Regelen gjelder når begge foreldrene deltar i introduksjonsprogram.

Fars omsorgspermisjon er en rettighet for far, og den skal gi far en mulighet til mer samvær med barnet i det første leveåret. Permisjonen kan tas ut på et tidspunkt som foreldrene selv ønsker, men far kan ikke ta ut sin permisjon på et tidspunkt hvor også mor er hjemme med barnet. Permisjonen bør fortrinnsvis tas ut på et tidspunkt som gjør at kvalifiseringen får kontinuitet både for mor og far. Som utgangspunkt tar foreldrene avgjørelsen om når fars omsorgspermisjon skal tas ut. Dersom foreldrenes avgjørelse er uheldig for kvalifiseringens kontinuitet både for mor og far, tar kommunen endelig avgjørelse om når fars omsorgspermisjon skal tas ut. Kommunens avgjørelse skal begrunnes skriftlig, og den kan påklages jf. introduksjonsloven § 21 annet ledd bokstav d.

Dersom far ikke ønsker å ta ut disse permisjonsdagene faller de bort, dagene kan ikke overføres til mor. Der mor er enslig forsørger, eller der foreldrene er separert eller skilt kan mor få hele permisjonstiden, forutsatt at mor har omsorgen for barnet. Det kan gjøres unntak fra reglene om fars omsorgspermisjon dersom faren på grunn av sykdom eller skade er helt avhengig av hjelp til å ta seg av barnet eller er innlagt i omsorgsinstitusjon. Dette betyr at dagene kan overføres til mor eller en annen som tar omsorgen for barnet. Forholdet må dokumenteres med legeerklæring.

§ 5-4 Permisjon uten introduksjonsstønad ved overgang til arbeid

§ 5-4. Permisjon uten introduksjonsstønad ved overgang til arbeid

Ved tilbud om arbeid på heltid har programdeltakeren etter søknad rett til permisjon fra introduksjonsprogrammet.

Permisjonen kan innvilges for flere avgrensede perioder, og totalt for en periode på inntil ett år.

Programdeltakers individuelle plan justeres for tiden det innvilges permisjon, jf. introduksjonsloven § 6. Start- og sluttdato for permisjonen samt kommunens oppfølging i permisjonstiden omtales i den individuelle planen.

Fire uker før permisjonstidens utløp gjennomføres en obligatorisk samtale hvor programdeltaker svarer på om hun eller han ønsker å komme tilbake til introduksjonsprogrammet. Dersom programdeltaker ønsker å fortsette kvalifiseringen, avtales

det hva som skal være innholdet i introduksjonsprogrammet når vedkommende kommer tilbake.

Dersom programdeltaker ønsker å returnere til introduksjonsprogrammet før permisjonens utløp, har hun eller han rett til dette etter søknad.

§ 5-4.1 Rett til permisjon (første ledd)

Forskriften ble endret fra og med februar 2016, og bestemmelsen ble tilføyet som oppfølging av forslaget om å innføre rett til permisjon ved tilbud om ordinært arbeid. Begrunnelsen for forslaget er omtalt i merknader til introduksjonsloven § 7, og i lovforslaget, jf. Prop. 130 L (2014-2015).

Tall fra SSB på tilknytning til arbeidslivet året etter avsluttet introduksjonsprogram, viser at det er en klar sammenheng mellom deltakelse i tiltak med direkte tilknytning til en arbeidsgiver og graden av deltakelse i arbeidslivet året etter avsluttet program. Det er også slik at personer som slutter i introduksjonsprogrammet til fordel for lønnet arbeid eller fordi de begynte i utdanning, har den høyeste andelen i arbeid eller utdanning året etter. Adgangen til permisjon bidrar også til å redusere faren for en innlåsningsseffekt i programmet.

Permisjon fra introduksjonsprogrammet ved tilbud om ordinært arbeid er en rettighet for deltakerne. Rett til permisjon gjelder alle deltakere etter en søknad, og kan gis på et hvilket som helst tidspunkt i kvalifiseringsløpet. Permisjon innvilges etter søknad når deltaker har et konkret tilbud om arbeid, og permisjonen er uten introduksjonsstønad. Tilbudet om arbeid kan være enten i den kommunen eller bydelen deltaker er folkeregistrert, eller i en annen kommune eller bydel. Deltaker anses ikke for flyttet dersom hun eller han har permisjon og jobber i en annen kommune enn bosettingskommunen.

Kravet om søknad gjør at deltaker må vurdere om hun eller han ønsker å gjøre noe annet enn å delta i kvalifisering på fulltid, og deltaker må formulere en begrunnelse for hvorfor hun eller han ønsker permisjon til det konkrete jobbtilbudet. En søknad vil også gjøre det noe mer forutsigbart for kommunen å tilrettelegge for et individuelt tilpasset introduksjonsprogram. Det er viktig her at en søknadsprosess innebærer en hurtig vurdering fra kommunens side slik at den enkelte ikke mister mulighet for et konkret jobbtilbud fordi kommunen har en søknad om permisjon til vurdering. Kommunens beslutning kan gis muntlig for å sikre effektiv behandling, og at vedtaket så skriftliggjøres i etterkant og begrunnes i tråd med reglene om enkeltvedtak i forvaltningsloven kapittel V.

Arbeidstilbudet må være på fulltid eller tilnærmet fulltid, og kan være et vikariat, et engasjement eller en fast stilling. Det bør som hovedregel ikke være adgang til permisjon fra introduksjonsprogrammet ved tilbud om deltidsjobb. Ved et konkret tilbud om deltidsjobb, kan kommunen vurdere å legge ordinært arbeid inn som en del av introduksjonsprogrammet, slik det er mulighet for i dagens ordning.

Det stilles ikke vilkår om at arbeidet det gis permisjon til, må være i tråd med målsettingen i den enkeltes individuelle plan, utover at den skal bidra til å styrke mulighetene for rask

overgang og varig tilknytning til arbeidslivet. For noen deltakere er målsettingen ikke klar i betydningen at målet er en bestemt type jobb. For noen deltakere er det ønskelig med en jobb som er i tråd med medbrakt kompetanse, men for deltakere som ikke har noen arbeidserfaring eller tidligere skolegang kan det være ønskelig med en jobb først og fremst for å få en erfaring og en referanse fra det norske arbeidslivet. Dersom deltaker ønsker å gå ut i en stilling som ikke er i tråd med hennes eller hans målsetting i den individuelle planen eller i tråd med deltakers kompetanse, er det deltakers egen beslutning, men det er viktig at kommunen da veileder deltaker om betydningen dette kan få for inntekt og for videre progresjon i arbeidslivet.

Kommunens avgjørelser om permisjon ved overgang til arbeid regnes som enkeltvedtak etter forvaltningsloven og kan påklages til fylkesmannen.

Den enkeltes rett og plikt til å delta i opplæring i norsk og samfunnskunnskap etter introduksjonsloven § 17 endres ikke dersom deltaker har permisjon fra deltakelse i introduksjonsprogrammet ved overgang til arbeid. Dette innebærer at den enkelte kan fortsette med opplæring i norsk og samfunnskunnskap på del- eller kveldstid under permisjonstiden hvis hun eller han ønsker det. Opplæringen i norsk og samfunnskunnskap bygger på prinsippet om tilrettelagt opplæring. Kommunen skal ta utgangspunkt i den enkeltes behov og forutsetninger når de skal organisere opplæringen. Kommunen har en plikt til å tilrettelegge opplæringen også for deltakere som har en jobb på dagtid, dette følger av kravet om en individuell plan, jf. § introduksjonsloven 19 og læreplanen

§ 5-4.2 Permisjon kan innvilges for inntil ett år (annet ledd)

Permisjonen bør innvilges for en avgrenset periode. Hensynet til en effektiv kvalifisering tilsier at den enkelte ikke bør ha rett til permisjon over flere år. Det vil gjøre det vanskelig både for den enkelte og for kommunen å opprettholde kontinuitet i kvalifiseringen. Etter lang tid i ordinært arbeidsliv eller i studier kan det også stilles spørsmål ved om den enkelte fortsatt har behov for grunnleggende kvalifisering, eller om introduksjonslovens formål om overgang til arbeid eller utdanning er oppnådd. En tydelig avgrensning gjør også at den enkelte må gjøre seg opp en klar mening om hun eller han ønsker å komme tilbake til kvalifiseringen før det er gått for lang tid. Departementet foreslår at permisjon kan gis for en avgrenset periode på maks ett år. Den enkelte kan ha flere permisjoner til arbeid i løpet av introduksjonsprogrammet, men permisjonstiden kan til sammen ikke overskride ett år.

§ 5-4.3 Oppfølging underveis og justering av den individuelle planen (tredje ledd)

Deltakers individuelle plan skal ved permisjon ved overgang til arbeid justeres for den perioden vedkommende har permisjon. For å sikre tryggheten for den enkelte deltaker, har kommunen fortsatt ansvar for å følge opp vedkommende under permisjonstiden. Innholdet i og omfanget av denne oppfølgingen avtales i samråd med deltaker, og nedfelles i den enkeltes reviderte individuelle plan. For noen kan det være behov for jevnlig kontakt og oppfølging for å høre hvordan det går, og for andre kan det være tilstrekkelig med en avtale om at den enkelte kan ta

kontakt med sin programrådgiver hvis hun eller han selv mener det er behov for det.

§ 5-4. 4 Rett til å komme tilbake til introduksjonsprogrammet og samtale for å avklare om deltaker ønsker det (fjerde og femte ledd)

Ved permisjonens utløp har den enkelte automatisk rett til å komme tilbake til introduksjonsprogrammet hvis hun eller han ønsker det. En forutsetning for retur, er at vedkommende fortsatt er folkeregistrert i den kommunen eller bydelen hun eller han har hatt permisjon fra introduksjonsprogrammet. Deltaker har rett til å fortsette i programmet i den kommunen hun eller han ble bosatt. Hvis hun eller han har bodd i en annen kommune i permisjonstiden må hun eller han flytte tilbake. Bosettingskommunen og den kommunen deltaker har bodd i under permisjonstiden kan likevel avtale seg imellom at deltaker kan bli boende i kommune nummer to og fortsette i introduksjonsprogram som en person som kommunen kan velge å tilby program, jf. introduksjonsloven § 3 tredje ledd.

For at kommunen skal ha en mulighet til å planlegge for at vedkommende kommer tilbake, skal det gjennomføres en samtale fire uker før permisjonstiden utløper. Det er kommunen som har ansvar for å ta kontakt med deltaker i permisjon og foreslå et tidspunkt for en samtale. Dette bør avtales i forbindelse med endring av individuell plan når permisjon innvilges, enten bør dato for en slik samtale fastsettes da eller så bør det avtales at kommunen tar kontakt for å avtale dato for samtalen på et senere tidspunkt.

En slik samtale gjelder i hovedsak to spørsmål: om deltaker ønsker å komme tilbake til kvalifiseringen eller ikke, og hvis vedkommende ønsker det, hva som skal være innholdet i programmet når hun eller han kommer tilbake. En obligatorisk samtale vil bidra til at den enkelte tar en beslutning om hva hun eller han vil videre, og kommunen blir nødt til å vurdere hva som kan være aktuelle veier videre hvis den enkelte ønsker å fortsette kvalifiseringen. Fire uker gir kommunen rimelig tid til å finne tiltak i samråd med deltakers ønske dersom hun eller han ønsker å komme tilbake til kvalifiseringen. Deltakers individuelle plan bør som hovedregel justeres etter en slik samtale.

Dersom den enkelte ikke svarer på henvendelser fra kommunen før permisjonstidens utløp, kan kommunen vurdere å stanse programmet midlertidig for en periode inntil tre måneder, jf. introduksjonsloven § 7. Det samme gjelder hvis deltaker ikke møter til kvalifisering fire uker etter at det ble avtalt at deltaker skulle komme tilbake etter permisjonstiden. Forvaltningsloven § 16 regulerer at den enkelte skal varsles før vedtak treffes og gis anledning til å uttale seg innen en nærmere angitt frist. Begrunnelsen er, i tillegg til at den enkelte skal få en anledning til å uttale seg, at den enkelte skal gis mulighet til å opptre aktivt for å ivareta sine interesser. Varsel skal gis i god tid før vedtak treffes, og det skal som hovedregel være skriftlig.

§ 5-4. 5 Retur til programmet før permisjonstiden utløp (femte ledd)

Hvis deltakeren ønsker å komme tilbake til introduksjonsprogrammet før permisjonen er over, har hun eller han rett til det etter søknad. På samme måte som ved søknad om permisjon, er det viktig at kommunen ikke bruker lang tid på å vurdere en slik søknad, og at kvalifiseringen kan gjenopptas uten ugrunnet opphold. Beslutningen kan gis muntlig, og etterfølges av et vedtak med skriftlig begrunnelse.

Kapittel 6. Helge- og høytidsdager og ferie

§ 6-1 Helge- og høytidsdager

§ 6-1. Helge- og høytidsdager

Lørdager og søndager, 1. og 17. mai samt nyttårsdag, skjærtorsdag, langfredag, 2. påskedag, Kristi himmelfartsdag, 2. pinsedag og 1. og 2. juledag er fridager.

Den som ikke hører til Den norske kirke har rett til fri fra deltakelse i introduksjonsprogram med introduksjonsstønad i opptil to virkedager for hvert kalenderår i forbindelse med feiring eller markering av religiøse høytider. Programdeltaker som ønsker å nytte denne retten til fridager, skal gi kommunen beskjed senest 14 virkedager på forhånd.

§ 6-1.1 Rett til fri ved helge- og høytidsdager (første ledd)

Første ledd definerer hvilke dager som skal regnes som fridager. Noen deltakere har kanskje turnusarbeid som en del av sitt introduksjonsprogram. Da kan de bli satt opp på vakter på disse fridagene. Slike vakter skal ikke regnes som del av introduksjonsprogrammet, men som en aktivitet deltakeren foretar seg ved siden av programmet. Dette innebærer at lønn som deltaker opptjener på disse dagene, ikke skal komme til fradrag i introduksjonsstønaden.

§ 6-1.2 Feiring og markering av religiøse høytider (annet ledd)

Etter annet ledd har den som ikke hører til Den norske kirke rett til fri fra deltakelse i introduksjonsprogram med introduksjonsstønad i opptil to virkedager for hvert kalenderår i forbindelse med feiring eller markering av religiøse høytider. Deltakere som ønsker å nytte denne retten til fridager, skal gi kommunen beskjed senest 14 virkedager på forhånd. Bestemmelsen har sin bakgrunn i lov av 13. juni 1969 nr. 25 om trdomssamfunn og ymist anna.

§ 6-2 Ferie

§ 6-2. Ferie

For hvert kalenderår skal det fastsettes ferie i opptil 25 virkedager for programdeltakere. Det er den enkelte kommune som bestemmer når feriedagene skal avvikles. Den enkelte

programdeltaker har rett til introduksjonsstønad i ferien.

Deltakere i introduksjonsprogram skal ha ferie. Ferien kan ikke være lenger enn 25 virkedager for hvert kalenderår.

Kommunen bestemmer når ferien skal avvikles. Den enkelte kommune kan lage et reglement om dette. Dersom en deltaker er syk (jf. kapittel 2 og 3) i den tiden kommunen har avsatt til ferie, kan han eller hun ta ut ferie senere. Programdeltakerne har rett til introduksjonsstønad i ferien.

For deltakere i introduksjonsordningen gjelder ingen regler om opptjening av rett til feriepenger. Hvis kommunen ønsker å utbetale introduksjonsstønad uten skattetrekk for tiden da ferien avvikles, må dette tas med i beregningen av skattetrekket for de øvrige månedene det samme året.

Ferie kommer i tillegg til eventuell fødselspermisjon (jf. forskriften § 5–3). Deltakeren vil da få utbetalt introduksjonsstønad i ferien, men ikke i omsorgspermisjonen etter fødsel.

Kapittel 7. Saksbehandlingsregler og andre bestemmelser

§ 7-1 Introduksjonsprogrammets varighet

§ 7–1. Introduksjonsprogrammets varighet

Fravær og permisjon fra deltakelse i introduksjonsprogram i henhold til reglene i denne forskriften som til sammen er over 10 virkedager, kommer i tillegg til introduksjonsprogrammets fastsatte tid, jf. introduksjonsloven § 5. Fridager etter § 6–1 annet ledd og ferie som avvikles etter § 6–2 kommer ikke i tillegg til programmets fastsatte tid.

Ved fravær, fri og permisjon fra introduksjonsprogrammet legges fraværstiden til programmets fastsatte varighet, slik at deltakere med fravær får bedre tid til å fullføre programmet. Det er to forutsetninger: fraværet må til sammen overstige 10 virkedager og det må være i tråd med reglene i denne forskriften (jf. introduksjonsloven § 5). Dette gjelder både fravær ved egen sykdom og barns sykdom (jf. kapittel 2 og 3), og permisjon (jf. kapittel 4 og 5 i denne forskriften). Fri på helge- og høytidsdager etter forskriftens § 6–1 annet ledd og ferie som avvikles etter § 6–2 gir ikke forlengelse av programtiden. Fravær som ikke har grunnlag i reglene i denne forskrift, medfører trekk i introduksjonsstønaden (jf. introduksjonsloven § 10).

§ 7-2 Anvendelse av forvaltningsloven

§ 7-2. Anvendelse av forvaltningsloven

Kommunens avgjørelser i henhold til reglene i denne forskrift regnes som enkeltvedtak etter forvaltningsloven, jf. introduksjonsloven § 17. Dette gjelder ikke kommunens avgjørelser i henhold til § 6-2.

Enkeltvedtak truffet etter denne forskrift kan påklages til fylkesmannen, jf. introduksjonsloven § 18.

§ 7-2.1 Anvendelse av forvaltningsloven (første ledd)

Avgjørelser i henhold til reglene i denne forskriften regnes som enkeltvedtak (se omtalen i pkt. 2.21.1). Dette gjelder imidlertid ikke kommunens avgjørelser om når deltakerne skal ta sine feriedager (jf. § 6-2). Departementet gjør oppmerksom på at henvisningen til lovparagraf i første ledd er feil, riktig paragraf er § 21.

§ 7-2.2 Klageadgang (annet ledd)

Bestemmelsen slår fast at enkeltvedtak etter forskriften her kan påklages, og regulerer dessuten hvem som er rett klageinstans. I utgangspunktet kommer alle forvaltningslovens regler om klage og omgjøring (kapittel VI) til anvendelse ved enkeltvedtak fattet med hjemmel i forskriften her (jf. introduksjonsloven § 21 og omtalen i punkt 22.1). Departementet gjør oppmerksom på at henvisningen til lovparagraf i andre ledd er feil, riktig paragraf er § 22.

§ 7-3 Ikrafttredelse

§ 7-3. Ikrafttredelse

Forskriften trer i kraft 1. september 2003. Fram til 31. august 2004 gjelder forskriften bare de kommunene som har truffet vedtak om å anvende introduksjonsloven.

Fra 1. september 2004 gjelder forskriften alle kommuner og omfatter de personene introduksjonsloven gjelder for som er bosatt etter 1. september 2003, jf. introduksjonsloven § 21.

Bestemmelsen samsvarer med introduksjonsloven § 27, se merknadene til denne.

Forskrift om opplæring i norsk og samfunnskunnskap for nyankomne innvandrere av 20. april 2005 nr. 341

Innledende merknad:

Forskriften om opplæring i norsk og samfunnskunnskap for nyankomne innvandrere er gitt i medhold av introduksjonsloven §§ 20 og § 17 femte ledd femte punktum. Merknadene utdyper og presiserer forskriftens bestemmelser, og er ment som et hjelpemiddel og en rettesnor for tolkning og anvendelse av forskriften.

Stortinget vedtok 15. juni 2011 å innføre obligatoriske avsluttende prøver i norsk og i samfunnskunnskap for voksne innvandrere. Lovendringene trådte i kraft 1. september 2013, og fremgår av forskriftens kapittel 7. Det ble utarbeidet et eget rundskriv som omhandler innføringen av obligatoriske avsluttende prøver i norsk og i samfunnskunnskap, se Q-39/2013 om iverksetting av obligatoriske avsluttende prøver i norsk og i samfunnskunnskap for voksne innvandrere. Ikrafttredelsesrundskrivet Q-39/2013 er nå opphevet, og merknadene til lov- og forskriftsbestemmelser som fremgikk der er innarbeidet i dette rundskrivet.

Rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere ble utvidet fra 300 til 600 timer fra 1. januar 2012. Det er den enkeltes oppholdstillatelse etter utlendingsloven og alder som avgjør om vedkommende har rett og/eller plikt til å delta i opplæring i norsk og samfunnskunnskap etter introduksjonsloven. Utvidelsen av timetallet trådte i kraft 1. januar 2012, og gjelder dem som får vedtak om oppholdstillatelse som gjør at de kommer inn i personkretsen for rett og plikt eller rett til opplæring etter denne datoen.

Personer som fikk vedtak om oppholdstillatelse som gjorde at de kom inn i personkretsen etter introduksjonsloven § 17 første og annet ledd før 1. januar 2012, vil ikke være omfattet av timeutvidelsen. Det samme gjelder de som har plikt uten rett til opplæring etter introduksjonsloven § 17 tredje ledd. I en overgangsperiode vil kommunen, avhengig av når den enkeltes oppholdsvedtak etter utlendingsloven er fattet, fatte vedtak om tildeling både av 300 timer opplæring og 600 timer opplæring. På samme måte vil kommunen fatte vedtak om tildeling av ytterligere opplæring inntil 2 700 timer og inntil 2 400 timer. Hjemmelen for tildeling av opplæring og for tildeling av ytterligere opplæring bør framgå av kommunens vedtak.

Som følge av lovendringen ble også forskriften endret med virkning fra og med 1. januar 2012. Alle steder i forskriften som henviser til et timetall, viser nå til 600 timer og ikke 300 timer som tidligere. For de som på grunn av tidspunktet for sitt oppholdsvedtak har rett og/eller plikt til 300 timer må imidlertid kommunen anvende forskriftsbestemmelsene slik de var tidligere. For eksempel skal kommunen når det gjelder hva som anses som kortvarig fravær (jf. § 6) og langvarig fravær, (jf. §§ 7 og 8) vurdere om fraværet overstiger ti prosent av timetallet på 300 timer.

Kapittel 1. Alminnelige bestemmelser

§ 1 Formål

§ 1. Formål

Reglene i denne forskrift skal bidra til å sikre visse rettigheter og avklare forpliktelser til deltakere i opplæring i norsk og samfunnskunnskap etter introduksjonsloven. Forskriften skal videre bidra til å sikre forutsigbarhet, kontinuitet, trygghet og effektiv framdrift for den enkeltes deltakelse i opplæring i norsk og samfunnskunnskap.

Denne bestemmelsen har ikke et selvstendig rettslig innhold. Den gir verken forpliktelser eller rettigheter. Den gir imidlertid retningslinjer ved fortolkning av andre bestemmelser i forskriften. Dette gjelder særlig bestemmelser med bruk av skjønn.

De formål som bestemmelsen regner opp, veier ikke likt i alle tilfeller. Noen kan være viktigere enn andre. Hovedformålet med forskriften er å klargjøre den enkeltes rettigheter og forpliktelser når det gjelder adgang til å ta ut fravær og permisjon når man deltar i opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Et annet formål er å sikre at reglene om fravær og permisjon er utformet i tråd med hensynene til forutsigbarhet, kontinuitet, trygghet og framdrift. Dette er sentrale elementer i ordningen for opplæring i norsk og samfunnskunnskap.

§ 2 Virkeområde

§ 2. Virkeområde

Forskriftens bestemmelser om fritak fra plikt og bortfall av rett til opplæring, jf. kapittel 2 i denne forskriften, gjelder for personer som omfattes av rett og/eller plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap, jf. introduksjonsloven § 17 første til tredje ledd.

Forskriftens bestemmelser om kommunens plikt til å gi opplæring ut over 600 timer ved behov, jf. kapittel 3 i denne forskriften, om fravær og permisjon, jf. kapitlene 4 og 5 i denne forskriften, og om utsatt start av opplæringen i særlige tilfeller, jf. kapittel 6 i denne forskriften, gjelder for personer som omfattes av rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap, jf. introduksjonsloven § 17 første og annet ledd.

Forskriftens bestemmelser om fravær og permisjon samt bestemmelser om utsatt start av opplæringen i særlige tilfeller gjelder ikke for personer som deltar i opplæring i norsk og samfunnskunnskap som en del av introduksjonsprogrammet, jf. introduksjonsloven §§ 2 og 3.

Denne bestemmelsen angir forskriftens virkeområde, det vil si hvem de ulike delene av forskriften gjelder for.

Første ledd angir virkeområdet for forskriftens bestemmelser om fritak fra plikt og bortfall av rett til opplæring. Fritak fra plikt gjelder både personer som omfattes av rett og plikt til

opplæring i norsk og samfunnskunnskap, og personer som kun har plikt, men ikke rett, til slik opplæring.

Annet ledd angir virkeområdet for forskriftens bestemmelser om:

- kommunens plikt til å gi opplæring ut over 600 timer ved behov
- fravær og permisjon
- utsatt start av opplæringen i særlige tilfeller

Disse bestemmelsene gjelder kun for personer som omfattes av rett og plikt eller rett til opplæring i norsk og samfunnskunnskap, det vil si personer som omfattes av introduksjonsloven § 17 første og annet ledd.

Bestemmelsene om fravær, permisjon og utsatt start av opplæring i særlige tilfeller gjelder ikke for personer som deltar i opplæring i norsk og samfunnskunnskap som en del av introduksjonsprogrammet.

Kapittel 2. Om fritak fra plikt og bortfall av rett til opplæring i norsk og samfunnskunnskap

§ 3 Fritak fra plikt til opplæring

§ 3. Fritak fra plikt til opplæring på grunn av tilstrekkelige kunnskaper i norsk eller samisk

Personer som omfattes av introduksjonsloven § 17 første til tredje ledd, skal etter søknad fritas fra plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap dersom tilstrekkelige kunnskaper i norsk eller samisk dokumenteres, jf. introduksjonsloven § 17 fjerde ledd første punktum. Kommunen kan i vedtak om fritak fra plikt beslutte at fritaket også innebærer et bortfall av rett til opplæring. Personer som har tilstrekkelige kunnskaper i samisk, fritas fra plikt, men beholder sin rett til opplæring i 300 timer norsk og samfunnskunnskap, jf. introduksjonsloven § 17 fjerde ledd annet punktum.

Med dokumentasjon på tilstrekkelige kunnskaper i norsk eller samisk menes her:

- a) bestått norskprøve eller avsluttende prøve i norsk med ferdigheter på minimum nivå A2 på skriftlig og muntlig prøve eller
- b) gjennomført opplæring i norsk eller samisk i henhold til læreplaner for faget i grunnskolen eller videregående opplæring, og hvor det er satt karakter i faget, eller
- c) gjennomført studier i norsk eller samisk på universitets- eller høgskolenivå i Norge eller i utlandet tilsvarende 30 studiepoeng, eller
- d) at deltaker fyller inntakskrav for norsk eller samisk for universitet eller høgskole.

Med dokumentasjon på tilstrekkelige kunnskaper om det norske samfunnet menes her:

- a) bestått avsluttende prøve i samfunnskunnskap, eller
- b) gjennomført opplæring i samfunnsfag i henhold til læreplaner for faget i grunnskolen eller videregående opplæring i Norge, og hvor det er satt standpunkt-karakter i faget, eller

c) gjennomført og bestått studier i samfunnsfag som gir kunnskap om Norge, på universitets- eller høgsolenivå tilsvarende minimum 10 studiepoeng.

§ 3.1 Hvem kan fritas fra plikt til opplæring? (første ledd)

Personer som kan dokumentere tilstrekkelig kunnskaper i norsk eller samisk, kan unntas fra plikt til å delta i opplæring. Personer som har tilstrekkelige kunnskaper i samisk, skal etter søknad fritas fra plikten, men beholder retten til opplæring i norsk og samfunnskunnskap.

Den enkelte må selv søke kommunen om fritak.

§ 3.2 Krav om dokumentasjon av språkkunnskapene (annet ledd)

Språkkunnskapene må dokumenteres. Et tilfredsstillende muntlig ferdighetsnivå bør ikke alene kunne oppfylle vilkåret om tilstrekkelige kunnskaper i norsk eller samisk.

Hvis det finnes dokumentasjon på bestått norskprøve eller avsluttende prøve i norsk med ferdigheter på minimum nivå A2 på skriftlig og muntlig prøve, eller annen dokumentasjon som er listet opp i bestemmelsen, skal kommunen vedta fritak fra plikt.

Bestemmelsens ordlyd om **gjennomført opplæring med karakter i faget** betyr at en deltaker har vært til stede og deltatt i tilstrekkelig grad til at læreren kan vurdere prestasjonene og sette karakter i henhold til retningslinjer i forskrift til opplæringsloven (fastsatt av Utdannings- og forskningsdepartementet).

Studier på universitets- eller høgsolenivå i Norge eller i utlandet innebærer studier i norsk eller samisk språk som tilsvarer minimum 30 studiepoeng.

Personer som kan dokumentere at de fyller de særlige kravene for kunnskaper i norsk eller samisk for inntak til universitet eller høgsolenivå, har tilfredsstillende ferdigheter og skal fritas.

Se for øvrig universitets- og høyskoleloven (jf. lov 1. april 2005 nr. 15 om Universiteter og høyskoler § 3–6) og forskrift om opptak til høyere utdanning (jf. forskrift 31. januar 2007 nr. 173 fastsatt av Kunnskapsdepartementet).

Kommunen kan kreve at en deltaker gjennomfører en prøve dersom språknivået ikke er dokumentert. Språklige ferdigheter i norsk dokumenteres ved at personen går opp til den avsluttende prøven i norsk med ferdigheter på minimum nivå A2 skriftlig og muntlig. Språklige ferdigheter kan også dokumenteres gjennom «Test i norsk – høyere nivå» (Bergenstesten).

§ 3.3 Krav om dokumentasjon av kunnskaper om samfunnet (tredje ledd)

Bestemmelsen ble endret i februar 2016, og endringen kommer som en følge av endringen i introduksjonsloven § 17 fjerde ledd. For å få fritak fra plikt til opplæring i samfunnskunnskap, må deltaker dokumentere tilstrekkelige kunnskaper om samfunnet³⁴. Formålet med endringen er for det første å sikre at deltakerne gjennomfører opplæring i samfunnskunnskap og tilegner seg kunnskaper om det norske samfunnet, jf. formålet med opplæringen og læringsmålene for de ulike emnene slik de er beskrevet i læreplanen. Formålet er også at kommunene tilbyr samfunnskunnskap i tråd med intensjonene i introduksjonsloven og læreplanen.

Hvilke kunnskaper om samfunnet som gir grunnlag for fritak fra plikt til opplæring i samfunnet, er som utgangspunkt grunnleggende kompetanse om det norske samfunnet som ligger over ferdigheter som de fleste deltakere vil kunne oppnå innenfor rammen av 50 timer samfunnskunnskap.

Se merknad til annet ledd mht. hva som menes med **gjennomført opplæring med karakter i faget**.

Studier i samfunnsfag som gir kunnskap om Norge, på universitets- eller høghskolenivå innebærer studier som gir kunnskap om Norge og de emnene som inngår i læreplan for 50 timer samfunnskunnskap. Studiene kan være gjennomført både i Norge eller utlandet. Studiene må for å gi fritak fra plikt til opplæring tilsvare minimum 10 studiepoeng.

§ 4 Fritak fra plikt til opplæring

§ 4. Fritak fra plikt til opplæring på grunn av helsemessige eller andre tungtveiende årsaker

Personer som omfattes av plikt til opplæring, jf. introduksjonsloven § 17 første til tredje ledd, kan etter søknad fritas fra plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap dersom særlige helsemessige eller andre tungtveiende årsaker tilsier det. Personer som er fritatt fra plikten i medhold av denne bestemmelsen, beholder sin rett til opplæring i norsk og samfunnskunnskap etter introduksjonsloven § 17 femte ledd tredje punktum.

Personer som omfattes av ordningen for opplæring i norsk og samfunnskunnskap, kan fritas fra plikt til opplæring på grunn av helsemessige eller andre tungtveiende årsaker. Denne gruppen beholder imidlertid sin *rett* til opplæring. De vil også omfattes av ordningen for ytterligere opplæring (jf. § 18 annet ledd).

Opplæringen i norsk og samfunnskunnskap skal tilpasses den enkelte deltaker, også dem som av helsemessige årsaker har begrenset mulighet til å delta i opplæringen. Regelen her gjelder

³⁴ Se forarbeidene til lovendringen i Prop. 130 L (2014-2015) punkt 4.

derfor bare for dem som overhodet ikke kan delta i opplæringen, og som ikke vil kunne gjennomføre den pliktige opplæringen i løpet av tre år.

Søknad om fritak kan fremmes både før opplæring starter og underveis i opplæringen. Det kreves ikke en varig tilstand, selv om det ofte vil være tilfellet. Kommunen må vurdere dette konkret i hvert enkelt tilfelle. Momenter i vurderingen vil blant annet være sykdommens/skadens art, varighet og omfang. Personer som kan være aktuelle for fritak, er i hovedsak de som er alvorlig eller kronisk syke, eller hvor en helhetsvurdering av personens situasjon tilsier at det ville være svært urimelig å ikke fritta vedkommende. Det skal i alminnelighet svært mye til før vilkåret skal anses oppfylt, og det vil nødvendigvis ikke være tilstrekkelig at vedkommende er varig arbeidsufør.

Kommunen vurderer om vedkommende skal fritas. Søknaden om fritak må være dokumentert. Dokumentasjonskravet må i utgangspunktet anses oppfylt når det foreligger en medisinsk vurdering eller uttalelse fra en lege.

Vilkåret om andre tungtveiende årsaker er ment å fungere som en «sikkerhetsventil» for å fange opp situasjoner hvor det ville være åpenbart urimelig å ikke fritta vedkommende fra plikten til å delta i opplæringen. Kommunen må foreta en konkret helhetsvurdering for å avgjøre om fritak skal innvilges. Flere forhold sett i sammenheng vil for eksempel kunne oppfylle kravet, selv om hvert enkelt forhold isolert sett ikke kan anses som tilstrekkelig. Det skal i alminnelighet svært mye til før vilkåret anses oppfylt.

Kapittel 3. Om opplæring ut over 600 timer

§ 5 Opplæring ut over 600 timer

§ 5. Opplæring ut over 600 timer

Overfor personer med rett til opplæring, jf. introduksjonsloven § 17 første og annet ledd, og som har gjennomført 600 timer, skal kommunen så snart som mulig og innen tre måneder etter at krav eller søknad blir framsatt treffe vedtak om tildeling av ytterligere gratis opplæring. Kommunen tildeler ytterligere opplæring i norsk og samfunnskunnskap innenfor rammen av 2 400 timer dersom vedkommende har behov for slik opplæring, jf. introduksjonsloven § 18 annet ledd. I vedtak om tildeling av ytterligere opplæring skal kommunen angi det antall timer opplæring som tildeles.

Vurderingen av personens behov for opplæring ut over 600 timer skal baseres på lærerens tilråding. Det foreligger behov for ytterligere opplæring når personen ikke har nådd målene for opplæringen etter læreplanen og vedkommendes individuelle plan, jf. introduksjonsloven § 19 første ledd.

Kommunen kan kreve at vedkommende gjennomfører tester for å fastslå om det er behov for ytterligere opplæring, jf. introduksjonsloven § 18 annet ledd, annet punktum.

Når det antall timer som er tildelt etter første ledd er gjennomført, og personen på nytt søker om ytterligere opplæring, plikter kommunen å tilby slik opplæring etter kriteriene nevnt i andre og tredje ledd.

§ 5.1 Kommunens plikt til å gi opplæring ut over 600 timer (første ledd)

Enkelte deltakere vil kunne få gode ferdigheter innenfor rammen av 600 timer opplæring. Mange vil ha behov for mer opplæring. Derfor er kommunen pålagt en plikt til å tilby ytterligere opplæring innenfor en ramme på 2 400 timer til dem som har behov for det.

Denne ordningen omfatter alle som har rett til opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Dette gjelder også personer som er unntatt fra plikten til opplæring på grunn av tilstrekkelige kunnskaper i samisk, eller på grunn av helsemessige eller andre tungtveiende årsaker.

Personer med plikt, men ikke rett, til opplæring er heller ikke omfattet av ordningen for ytterligere opplæring. Dette betyr at kommunen ikke har plikt til å tilby gratis opplæring for denne gruppen.

Selv om kommunen plikter å tilby ytterligere gratis opplæring, har ikke den enkelte deltaker noen *rett* til slik opplæring. Deltakeren må søke kommunen om dette. For å få innvilget søknaden, må deltakeren ha fullført opplæring i 600 timer norsk og samfunnskunnskap, samt ha behov for ytterligere opplæring.

Det er ikke noe krav at deltakeren skal ha fullført de 600 timene innen tre år, men retten til å få disse timene gratis gjelder kun i tre år (jf. introduksjonsloven § 17 første og annet ledd). Noen

deltakere vil ikke ha fullført 600 timer opplæring på tre år, men ønsker likevel ytterligere opplæring. Da må vedkommende først oppfylle plikten til å gjennomføre 600 timer før søknad om ytterligere opplæring kan innvilges. Dette kan deltakeren gjøre ved selv å betale det som gjenstår for å kunne dokumentere opplæring i 600 timer.

Kommunens plikt til å tilby ytterligere gratis opplæring gjelder i fem år fra det tidspunktet rett til å delta i opplæring inntreer (jf. introduksjonsloven § 18 annet ledd tredje punktum og § 17 femte ledd). Fristen på fem år for å fullføre opplæringen gjelder også for dem som bruker mer enn tre år på å gjennomføre 600 timer.

§ 5.2 Vurdering av behovet for ytterligere opplæring (annet ledd)

Kommunen vurderer behovet for ytterligere opplæring i hvert enkelte tilfelle, og fatter enkeltvedtak hvor slik ytterligere opplæring innvilges eller avslås. Et vedtak skal fastsette hvor mange timer ytterligere opplæring som innvilges. Kommunen har ingen plikt til å tildele ytterligere opplæring som totalt overstiger 2 400 timer.

For å vurdere behovet, skal kommunen basere seg på en faglig tilråding fra personens lærer. Læreren skal gi en tilråding om i hvilken grad personen har nådd målene – både i sin individuelle plan og målene i læreplanen for det læringssporet personen er plassert i. Hvis målene ikke er nådd, skal læreren vurdere hva som er årsaken til dette, og komme med to tilrådinger: Hvorvidt personen har behov for ytterligere opplæring, og hvor mye ytterligere opplæring vedkommende trenger for å nå målet i sin individuelle plan.

§ 5.3 Krav om testing (tredje ledd)

Kommunen kan kreve at en deltaker gjennomfører tester for å fastslå behovet. Tester kan benyttes for eksempel i tvilstilfeller, og i tilfeller hvor det ikke er samsvar mellom personens egen oppfatning og lærerens vurdering av den språklige utviklingen. Testene som kan benyttes, er de samme som benyttes ved vurdering av fritak fra plikt og bortfall av rett til opplæring på grunn av språklige ferdigheter i norsk, det vil si avsluttende prøver i norsk.

§ 5.4. Antall timer ytterligere opplæring (fjerde ledd)

Noen deltakere ønsker enda mer opplæring etter å ha gjennomført det antall timer med ytterligere opplæring som kommunen har vedtatt. Da skal kommunen ta stilling til behovet på grunnlag av ny søknad og vurdering etter de samme kriteriene. Dersom man kommer fram til at behov fortsatt foreligger, skal kommunen tilby ytterligere opplæring.

Noen deltakere tar til seg lærdom raskere enn opprinnelig forutsatt. De oppnår tilfredsstillende språklige ferdigheter med færre timer enn det siste vedtaket fastsatte. Da kan opplæringen avbrytes. Forutsetningen er at tilfredsstillende nivå kan dokumenteres enten gjennom en faglig prøve eller en faglig vurdering.

Kapittel 4. Om fravær

§ 6 Kortvarig fravær

§ 6. Kortvarig fravær

Med kortvarig fravær menes her fravær fra opplæringen som til sammen ikke overstiger ti prosent av det totale timeantallet på 600 timer opplæring i løpet av tre år.

Deltaker som har kortvarig fravær, beholder sin rett til fortsatt opplæring og kan ta timene igjen gratis innenfor fristen på tre år, jf. introduksjonsloven § 17 femte ledd tredje punktum.

§ 6.1 Hva menes med kortvarig fravær? (første ledd)

Alt fravær som til sammen ikke overstiger ti prosent av 600 timer i løpet av tre år, anses som kortvarig. Dette gjelder uansett om det dreier seg om enkelte dager eller flere dager i sammenheng. Bestemmelsen om kortvarig fravær omfatter fravær både med og uten legeerklæring.

For deltakere i opplæring i norsk og samfunnskunnskap er det ingen regel om egenmelding, slik det er for deltakere i introduksjonsprogrammet og i arbeidslivet. Grunnen til det er at det ukentlige eller daglige omfanget av opplæringen varierer avhengig av om deltakeren har et fulltidstilbud eller et deltidstilbud ved siden av jobb. Et visst antall dager med adgang til egenmelding ville da i praksis bety forskjellsbehandling siden timetallet per dag varierer.

Regelen om kortvarig fravær gjelder likevel for «egenmeldingssituasjoner». Eksempel: Egen eller barns kortvarig sykdom som ikke er så alvorlig at det vurderes som nødvendig eller hensiktsmessig å oppsøke lege. Dersom slike situasjoner blir mange og kvoten blir fort brukt opp, bør kommunen vurdere justering i den individuelle planen, slik at det blir mulig for deltakeren å følge undervisningen. Eventuelt bør deltakeren oppfordres til å oppsøke lege for å vurdere sin helsesituasjon.

Noen deltakere kan ha behov for fravær på enkelte dager eller deler av dager for å gå til lege, tannlege eller annen form for behandling – eller de skal på et jobbintervju. Da brukes bestemmelsen om velferdspermisjoner i forskriftens § 11. Slikt fravær regnes ikke som kortvarig fravær.

§ 6.2 Fortsatt rett til å delta i opplæring ved kortvarig fravær (annet ledd)

Fravær endrer ikke plikten den enkelte har til å gjennomføre 600 timer opplæring. Kortvarig fravær under ti prosent av 600 timer opplæring har ingen økonomiske konsekvenser for deltakeren.

Hvis en deltaker har korttidsfravær, plikter kommunen å tilby opplæring, slik at deltakeren oppfyller kravet om å delta i til sammen 600 timer opplæring innenfor fristen på tre år. Uten hensyn til hva som er grunnen til dette fraværet, har deltakeren rett til å ta igjen disse timene senere, såfremt vedkommende er innenfor fristen på tre år (jf. introduksjonsloven § 17 femte ledd, siste punktum). Kommunen plikter å tilby fortsatt opplæring slik at deltaker kan oppfylle sin plikt og ta ut sin rett til å gjennomføre 600 timer opplæring i norsk og samfunnskunnskap.

§ 7 Langvarig fravær som er dokumentert

§ 7. Langvarig fravær som er dokumentert

Med langvarig fravær menes her fravær fra opplæringen som til sammen overstiger ti prosent av det totale timeantallet på 600 timer opplæring i løpet av tre år.

Deltaker som har langvarig fravær som er dokumentert med legeerklæring, beholder sin rett til fortsatt opplæring og kan ta timene igjen gratis innenfor fristen på tre år, jf. introduksjonsloven § 17 femte ledd tredje punktum.

§ 7.1 Hva menes med langvarig fravær? (første ledd)

Alt fravær som til sammen overstiger ti prosent av 600 timer opplæring i løpet av tre år, anses som langvarig uansett om det dreier seg om enkelte dager eller dager i sammenheng. Med andre ord brukes reglene om langvarig fravær først etter at kvoten for kortvarig fravær er fylt.

§ 7.2 Fortsatt rett til å delta i opplæringen ved langvarig fravær (annet ledd)

Utgangspunktet er følgende: Ved godkjent fraværsgrunn plikter kommunen å legge til rette for at deltakeren likevel kan delta i opplæringen. Godkjente fraværsgrunner er sykdom, skade eller annet forhold som hindrer vedkommende fra å delta i opplæringen, og som er dokumentert med legeerklæring. Dette gjelder både sykdom hos deltakeren selv og barn av deltakeren som han eller hun bor sammen med. Fravær for kortere tidsrom som skyldes barnepassers sykefravær, og som er dokumentert, regnes også med.

Kommunen skal alltid vurdere individuell tilpasning ved godkjente fraværsgrunner.

Tilpasningen kan for eksempel være at deltakeren i en periode får tilbud om å delta i en gruppe med et lavere timetall per uke. Retten til å ta igjen timene senere gjelder derfor kun når sykdommen eller årsaken til fraværet er av en slik karakter at vedkommende i en periode helt er forhindret fra å delta i opplæringen i henhold til sin individuelle plan. Da kan deltakeren ta timene igjen gratis ved en senere anledning. Det gjøres likevel ikke unntak fra plikten om å gjennomføre totalt 600 timer opplæring, selv om deltakeren har fravær over en periode.

Ved langvarig fravær vil det som oftest være aktuelt å revurdere og justere den individuelle planen for å tilpasse den til deltakers nye livssituasjon (jf. introduksjonsloven § 19 første ledd).

§ 8 Langvarig fravær som ikke er dokumentert

§ 8. Langvarig fravær som ikke er dokumentert

Med langvarig fravær menes her fravær fra opplæringen som til sammen overstiger ti prosent av det totale timeantallet på 600 timer opplæring i løpet av tre år.

Deltaker som har langvarig fravær som ikke er dokumentert med legeerklæring mister retten til å ta timene igjen gratis innenfor fristen på tre år, jf. introduksjonsloven § 17 femte ledd tredje punktum.

Kommunen kan kreve betaling for det antall timer opplæring deltakeren tar igjen som følge av langvarig fravær som ikke er dokumentert.

Ved omfattende fravær kan kommunen treffe vedtak om stans, som innebærer at deltaker fratras retten til opplæring i 600 timer opplæring, jf. introduksjonsloven § 19 tredje ledd. Med omfattende fravær menes her fravær som er hyppig, som er vesentlig lenger enn ti prosent av det totale timeantallet på 600 timer, og som ikke er dokumentert med legeerklæring eller på annen måte varslet til kommunen. Deltaker kan fratras rett til opplæring enten midlertidig eller permanent. Dersom rett til opplæring fratras midlertidig, skal deltaker få et nytt tilbud om opplæring innen tre måneder, og en mulighet til å fullføre timene som gjenstår for å gjennomføre 600 timer opplæring innenfor fristen på tre år.

§ 8.1 Hva menes med langvarig fravær som ikke er dokumentert? (første ledd)

Alt fravær som til sammen overstiger ti prosent, og som ikke er dokumentert med legeerklæring, omfattes av bestemmelsen uansett om det dreier seg om enkelte dager eller om dager i sammenheng. Langvarig udokumentert fravær endrer ikke plikten til å delta i 600 timer opplæring, og deltakeren har plikt til å ta timene igjen senere, men ikke gratis.

§ 8.2 Langvarig fravær uten legeerklæring (andre ledd)

Langvarig fravær uten dokumentasjon fører til at deltakeren mister retten til å ta timene igjen gratis innenfor fristen på tre år. Men deltakeren har fortsatt en plikt til opplæring.

§ 8.3 Krav om betaling (tredje ledd)

Kommunen kan pålegge en deltaker å betale for det antallet timer vedkommende faktisk tar igjen etter å ha vært fraværende uten dokumentasjon ut over ti prosent. Dette gjelder hvis det udokumenterte fraværet til sammen overstiger ti prosent av 600 timer i løpet av tre år.

Kommunen har plikt til å tilby opplæring til deltakeren, men kan kreve betaling for den.

Kommunen/kurstilbyder avgjør hvordan deltakeren skal betale, for eksempel ved påmelding til kurs eller etterskuddsvis.

§ 8.4 Vedtak om stans (fjerde ledd)

Kommunen har adgang til å vedta at opplæringen stanses midlertidig eller permanent (jf.

introduksjonsloven § 19 tredje ledd). Dette gjelder når fraværet er omfattende. Kriterier for hva som er omfattende, framgår av bestemmelsen.

Hva skal til for at det udokumenterte fraværet skal defineres som omfattende? Kommunen må vurdere følgende:

- hvor stor andel timer har deltaker vært fraværende
- hvor hyppig fraværet har forekommet
- hva som har vært oppgitt som grunn til fraværet
- om det er søkt permisjon og om fraværet hadde gitt rett til permisjon dersom det hadde vært søkt om det (kapittel 5 i denne forskriften)

Før en deltaker mister retten, midlertidig eller permanent, skal vedkommende varsles og få anledning til å uttale seg om årsaken til det omfattende fraværet.

Vedtak om midlertidig og permanent stans regnes som enkeltvedtak etter forvaltningsloven (jf. § 17 første ledd bokstav e i denne forskriften). Midlertidig stans av opplæringen endrer ikke kommunens plikt til å tilby opplæring, men kommunen kan kreve betaling.

Konsekvensen av et vedtak om stans er enten at deltakeren mister retten permanent eller i inntil tre måneder. En deltaker som mister retten, er ikke fritatt fra sin plikt til å delta i opplæring i 600 timer, og har selv ansvar for å oppfylle plikten på annen måte.

Dersom kommunen vedtar at en deltaker skal fratras retten til opplæring midlertidig, skal det gjøres en ny vurdering innen tre måneder. Ny vurdering kan føre til at deltakeren får et nytt tilbud om opplæring etter de tre månedene, og en mulighet til å fullføre timene som gjenstår av plikten på 600 timer.

Deltakeren får imidlertid *ikke* mulighet til gratis å ta igjen de timene han eller hun var fraværende før vedtaket om stans. Dette gjelder altså de timene som var udokumenterte og vesentlig over ti prosent av det totale timetallet. Deltakeren må selv sørge for å gjennomføre og eventuelt betale for disse timene.

§ 9 Fravær fra opplæring ut over 600 timer

§ 9. Fravær fra opplæring ut over 600 timer

Deltaker med fravær fra opplæring ut over 600 timer beholder sin rett til fortsatt opplæring i henhold til vedtaket dersom deltakeren har fravær som er dokumentert med legeerklæring. Deltakeren kan således ta timene igjen gratis innenfor fristen på fem år, jf. introduksjonsloven § 18 annet ledd annet punktum.

Deltaker som har fravær fra opplæring ut over 600 timer som ikke er dokumentert med legeerklæring, mister sin rett i henhold til vedtaket til å ta igjen gratis de timene han eller hun har vært fraværende.

Ved omfattende fravær kan kommunen treffe vedtak om stans, som innebærer at deltaker fratras retten til gratis opplæring i henhold til vedtaket enten midlertidig eller permanent, jf.

introduksjonsloven § 19 tredje ledd. Med omfattende fravær menes her fravær som er hyppig, som er vesentlig lenger enn ti prosent av det timeantallet som er tildelt etter kommunens vedtak, og som ikke er dokumentert med legeerklæring eller på annen måte varslet til kommunen. Dersom retten i henhold til vedtaket fratras midlertidig, skal deltakeren få et nytt tilbud om opplæring innen tre måneder, og en mulighet til å fullføre timene som gjenstår i henhold til vedtaket innenfor fristen på fem år.

§ 9.1 Opplæring ut over 600 timer: Ingen regler om kortvarig fravær (første ledd)

For de som mottar ytterligere opplæring innenfor rammen av 2 400 timer (jf. introduksjonsloven § 18 annet ledd), gjelder ingen regel om adgang til kortvarig fravær. Ved fravær som er dokumentert med legeerklæring, beholder deltakeren sin rett til opplæring i henhold til tildelingsvedtaket fra kommunen. Deltakeren kan ta timene igjen gratis senere.

§ 9.2 Udokumentert fravær fra opplæringen (annet ledd)

En deltaker med fravær som ikke er dokumentert med legeerklæring, mister sin rett til opplæring i henhold til tildelingsvedtaket for det antall timer han eller hun har vært borte. Deltakeren kan ikke ta timene igjen gratis senere. Timene deltakeren har vært fraværende uten dokumentasjon regnes altså som oppbrukt innenfor rammen på 2 400 timer.

§ 9.3 Stans i opplæringen ut over 600 timer (tredje ledd)

Ved fravær som er omfattende, kan kommunen stanse opplæringen midlertidig eller permanent (jf. introduksjonsloven § 19 tredje ledd). Denne regelen tilsvare regelen i § 8 tredje ledd.

Kapittel 5. Om permisjoner

§ 10 Permisjon

§ 10. Permisjon

Kommunen plikter å tilrettelegge opplæringen etter introduksjonsloven §§ 17 og 18 for den enkelte når det oppstår et forhold som gjør at deltaker ikke kan følge opplæringstilbudet. Kun i de tilfeller der individuell tilpasning ikke er mulig, kan permisjon innvilges til deltaker med rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap, jf. introduksjonsloven § 17 første og annet ledd.

Søknad om permisjon skal være skriftlig, og årsaken til at det søkes permisjon skal dokumenteres.

Omfanget av permisjonen skal vurderes individuelt. Deltaker kan ta timene igjen gratis senere, men innvilget permisjonstid gir ikke rett til forlengelse av fristen for gjennomføring av opplæringen, på henholdsvis tre og fem år, jf. introduksjonsloven §§ 17 femte ledd tredje punktum og 18 annet ledd tredje punktum.

Adgangen til å gi permisjon gjelder kun i tilfellene som faller inn under §§ 11 til 13 i denne forskriften.

Innvilget permisjon etter dette kapittelet regnes ikke som fravær etter §§ 6,7 og 9 i denne forskriften.

§ 10.1 Når kan det gis permisjon? (første ledd)

Permisjonsreglene gjelder både opplæring i 600 timer norsk og samfunnskunnskap, og opplæring ut over 600 timer ved behov. Utgangspunktet er følgende: Kommunen plikter å tilrettelegge opplæringen for den enkeltes livssituasjon når det oppstår et forhold som gjør at en deltaker ikke kan følge opplæringstilbudet. Kun når individuell tilpasning ikke er mulig, skal permisjon vurderes. Behovet for permisjon kan skyldes egen, ektefelle/samboers eller barns situasjon.

Hovedregelen skal være at deltakerens individuelle plan justeres for en periode framover. Dette gjøres ved at deltakeren endrer omfanget av og/eller tidspunktet for opplæring. Det kan for eksempel dreie seg om å flytte opplæringen fra dagtid til deltid på kvelden, eller til en individuell plan med et innhold deltakeren kan mestre.

Vurderingen her sammenfaller med regler for adgang til å sykemelde personer som er i jobb. Reglene innebærer at en skal vurdere om arbeidet kan tilrettelegges ut fra funksjonsevnen. Kommunen må altså vurdere om grad av funksjonsevne gjør det mulig å delta i opplæring på deltid. Dette gjelder også ved svangerskap og fødsel.

§ 10.2. Krav om søknad (annet ledd)

En deltaker kan etter søknad innvilges permisjon fra opplæringen dersom vedkommende er forhindret fra å delta i enhver form for opplæring i en kortere eller lengre periode. Bestemmelsene i kapittel 5 angir en maksimumsgrense for hvor lang permisjon som kan innvilges, men permisjonens lengde skal vurderes i det enkelte tilfellet. Tiden den enkelte overhodet ikke kan delta i noen form for opplæring, skal vurderes strengt. Innvilget permisjon gir ikke adgang til utvidelse av fristene for å gjennomføre opplæringen på henholdsvis tre og fem år (jf. introduksjonsloven § 17 femte ledd tredje punktum og § 18 annet ledd tredje punktum).

§ 10.3 Rett til gratis opplæring etter utløpt permisjon (tredje ledd)

Deltakeren kan ta timene igjen gratis etter permisjonstidens slutt. Innvilget permisjon skal ikke regnes som fravær (jf. forskriften §§ 6, 7 og 9).

§ 10.4 Adgang til å gi permisjon (fjerde ledd)

Kommunen kan bare gi permisjon i de tilfellene som er listet opp i §§ 11 til 13 i forskriften. En deltaker som mener at han eller hun har rett til permisjon, må sende søknad med av skriftlig

dokumentasjon om det forholdet som ligger til grunn. Søknaden skal som hovedregel leveres kommunen i forkant av det tidspunktet da forholdet oppsto. Kun i unntakstilfeller, for eksempel akutte hendelser som ulykker og dødsfall, kan permisjon innvilges for kortere perioder uten dokumentasjon og vurdering i forkant av forholdet.

§ 10.5 Innvilget permisjon (femte ledd)

Den permisjonstiden som innvilges skal ikke regnes verken som kortvarig fravær (§ 6), langvarig fravær som er dokumentert (§ 7) eller fravær fra opplæring ut over 600 timer (§ 9).

§ 11 Velferdspermisjoner

§ 11. Velferdspermisjoner

Når det foreligger viktige velferdsgrunner, kan den enkelte kommune innvilge søknad om velferdspermisjon i inntil ti virkedager for hvert kalenderår.

Kommunen kan innvilge velferdspermisjon i bl.a. følgende tilfeller:

- a) Ved tilvenning av barn i barnehage/førskole/hos dagmamma.
- b) For å følge barn på skolen den dagen barnet begynner på skolen.
- c) I forbindelse med dødsfall i nær familie.
- d) I forbindelse med eget giftemål eller inngåelse av partnerskap.
- e) I forbindelse med jobbintervju, opptak ved skole eller avtalt time hos lege eller tannlege.
- f) For å feire religiøse høytidsdager, to dager.

§ 11.1 Søknad om velferdspermisjoner (første ledd)

Deltakeren kan etter søknad få velferdspermisjon når det foreligger viktige velferdsgrunner. Kommunen velger selv hvilke krav de skal sette til dokumentasjon og om det skal benyttes standard søknadsskjemaer. Kommunen kan totalt innvilge velferdspermisjon i inntil ti virkedager i løpet av et kalenderår. Disse dagene skal ikke regnes som fravær (jf. forskriften §§ 6, 7 og 9).

Velferdspermisjon kan innvilges for hel eller halv virkedag. Permisjon for deler av en opplæringsdag regnes som en halv fraværsdag når fraværet utgjør inntil halvparten av timetallet for den aktuelle dagen. Ellers regnes fraværet som en hel fraværsdag.

§ 11.2 Velferdspermisjon i hvilke tilfeller? (annet ledd)

Bestemmelsens liste over velferdsgrunner er ikke komplett. Deltakeren beholder sin rett til 600 timer opplæring innenfor fristen på tre år, eller sin rett til ytterligere opplæring. Deltakeren kan ta timene igjen gratis senere.

§ 12 Permisjon ved egen eller barns sykdom

§ 12. Permisjon ved egen eller barns sykdom

På grunnlag av legeerklæring har den enkelte deltaker som ved langvarig egen eller barns sykdom er forhindret fra å delta i tilrettelagt opplæring, etter søknad rett til permisjon fra deltakelse i opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Permisjon kan innvilges i inntil ett år.

På grunnlag av legeerklæring kan kommunen innvilge permisjon fra opplæringen i inntil ett år ved egen eller barns sykdom. Også her plikter kommunen først å vurdere individuell tilpasning. Permisjon kan kun innvilges ved sykdom som er av en slik karakter at deltakeren ikke kan delta i noen form for opplæring i en periode framover. Deltakeren beholder sin rett til 600 timer opplæring innenfor fristen på tre år, og sin mulighet til ytterligere opplæring. Deltakeren kan ta timene igjen gratis senere.

§ 13 Permisjon ved fødsel og adopsjon

§ 13. Permisjon ved fødsel og adopsjon

Etter fødsel har foreldre som deltar i opplæring i norsk og samfunnskunnskap, etter søknad rett til omsorgspermisjon. Permisjon kan innvilges i inntil ti måneder av barnets første leveår.

Tar ikke begge foreldrene omsorgen for barnet, kan retten til omsorgspermisjon utøves av en annen som tar omsorgen for barnet dersom vedkommende selv er deltaker i opplæring i norsk og samfunnskunnskap etter introduksjonsloven kapittel 4.

Tilsvarende gjelder ved adopsjon dersom barnet er under 15 år.

§ 13.1 Permisjon ved fødsel og adopsjon (første ledd)

Deltakeren kan få omsorgspermisjon ved fødsel eller adopsjon dersom barnet er under 15 år. Permisjonen kan innvilges for til sammen inntil ti måneder i barnets første leveår, og kan tas ut av mor alene, eller deles mellom mor og far. Kommunen skal vurdere individuelt hvor lang permisjon det er behov for (jf. merknad til § 10 i denne forskriften).

Kravet om individuell tilpasning av opplæringen kan innebære at en deltaker tilbys redusert omfang av opplæring framfor permisjon. Muligheten for dette skal vurderes før permisjonssøknad innvilges.

Deltakerne beholder sin rett til å fortsette opplæringen på 600 timer innenfor fristen på tre år, eller sin rett til opplæring ut over 600 timer. Deltakeren kan ta timene igjen gratis senere.

Rett til fri ved fødsel for ektefelle/samboer/partner til en deltaker som selv er i jobb reguleres ikke av denne bestemmelsen, men av reglene i folketrygdloven kapitlene 9 og 14.

§ 13.2 Permisjon til annen omsorgsperson (annet ledd)

Noen ganger har ikke begge foreldrene den daglige omsorgen for barnet. Den ene av foreldrene kan også være fraværende på grunn av for eksempel opphold i hjemlandet. Da kan retten til permisjon ved fødsel eller adopsjon overtas av en annen som tar omsorgen for barnet. Dette kan være et annet familiemedlem i samme husstand, eller annen nærstående person. Forutsetningen er at denne andre personen selv deltar i opplæring i norsk og samfunnskunnskap, og at det ikke kan gjøres en individuell tilpasning i henhold til vedkommendes omsorgsansvar.

Kapittel 6. Om utsatt start av opplæringen i særlige tilfeller

§ 14 Store omsorgsforpliktelser

§ 14. Store omsorgsforpliktelser

For personer som på grunn av store omsorgsforpliktelser ikke har kunnet starte opplæringen i norsk og samfunnskunnskap i henhold til hovedregelen, jf. introduksjonsloven § 17 femte ledd første punktum, inntreer rett og plikt til opplæring fra det tidspunktet vedkommende setter fram krav om deltakelse i opplæringen, jf. introduksjonsloven § 17 femte ledd fjerde punktum.

For personer som er innvilget fritak fra plikt til opplæring etter introduksjonsloven § 17 fjerde ledd tredje punktum og § 4 i denne forskriften, på grunn av store omsorgsforpliktelser, inntreer retten til slik opplæring fra det tidspunktet vedkommende setter fram krav om dette, jf. introduksjonsloven § 17 femte ledd fjerde punktum.

Med store omsorgsforpliktelser menes her ett eller flere forhold som til sammen gjør at personens omsorgsforpliktelser er særlig omfattende. Et forhold kan være at barn eller andre familiemedlemmer personen har omsorgsforpliktelser for er sterkt funksjonshemmet eller pleietrengende eller at personen selv er funksjonshemmet eller alvorlig syk, i tillegg til at vedkommende har omsorgsforpliktelser for flere barn eller andre familiemedlemmer. At en person er eneforsørger for flere barn er ikke alene tilstrekkelig for at kravet om store omsorgsforpliktelser kan anses oppfylt.

Kommunen fatter vedtak om rett og plikt til opplæring etter bestemmelsen her etter vurdering av skriftlig søknad med dokumentasjon. Dokumentasjon på store omsorgsforpliktelser kan være bekreftelse fra fastlege, eller ansatt ved helsestasjon, sosialkontor eller lignende.

§ 14.1 Utsatt oppstart (første ledd)

Det kan skje at en deltaker ikke kan starte opplæring på grunn av store omsorgsforpliktelser. Da kan vedkommende få innvilget rett og plikt til opplæring senere. Rett og plikt til opplæring

kan da inntre fra det tidspunktet vedkommende søker om det.

Forutsetningen er at omsorgsforpliktelsene har gjort at personen ikke har kunnet delta i opplæringen før vedkommende krever opplæring. Det er et vilkår at omsorgsforpliktelsene er vedvarende eller nylig bortfalt når kravet settes fram.

Bestemmelsen brukes kun i situasjoner der omsorgsforpliktelsene har medført at personen ikke har kunnet starte med opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Hvis personen har påbegynt opplæring, og det underveis oppstår en situasjon som øker personens omsorgsforpliktelser, er kommunen pliktig til å søke å tilrettelegge opplæringen slik at den kan holde fram. Hvis ikke kan kommunen eventuelt innvilge permisjon (jf. kapittel 5 i forskriften her).

For at deltakeren skal kunne kreve utsatt oppstart, må omsorgsforpliktelsen være særlig omfattende. Dette innebærer at omsorgsforpliktelsene minimum må være av et slikt omfang og av en slik karakter at personen omfattes av fritak fra plikt til opplæring (jf. introduksjonsloven § 17 fjerde ledd tredje punktum og § 4 i forskriften her).

Selv om deltakeren ikke selv søker utsettelse, kan kommunen vurdere dette. Vurderingen må gjøres individuelt.

§ 14.2 Når inntre retten til opplæring ved utsatt oppstart? (annet ledd)

En person med store omsorgsforpliktelser kan få utsatt opplæringen. Retten til opplæring inntre fra det tidspunktet vedkommende setter fram krav om dette.

§ 14.3 Hva er ”store omsorgsforpliktelser”? (tredje ledd)

Det er ikke tilstrekkelig at familien er barnerik, eller at personen er aleneforsørger. Derimot kan det være avgjørende at:

- et barn eller annet familiemedlem som bor sammen med personen er sterkt funksjonshemmet eller pleietrengende
- personen selv er funksjonshemmet eller alvorlig syk og har omsorg for mange barn eller andre familiemedlemmer

Når kommunen skal vurdere om omsorgsansvaret er tilstrekkelig stort, må den se dette i sammenheng med hvilken bistand vedkommende har i hverdagen fra kommunen, fra frivillige eller fra andre familiemedlemmer. Det må i tillegg vurderes om vedkommende har mulighet for hjelp eller avlastning som hun eller han har takket nei til, og dermed har fått en større omsorgsoppgave enn nødvendig.

§ 14.4 Vedtak om utsatt opplæring (fjerde ledd)

Vedtaket fattes av kommunen etter søknad med dokumentasjon. Dokumentasjon på hvor

omfattende personens omsorgsoppgaver har vært, kan være uttalelse fra fastlege. Uttalelse kan også gis av offentlig ansatt som over en viss tid har hatt jevnlig kontakt med familien og som kjenner til situasjonen hjemme. Dette kan være helsestasjon, sosialtjeneste, hjemmebaserte tjenester, familievernkontor eller liknende.

§ 15 Tilbakeholdelse mot sin vilje

§ 15. Tilbakeholdelse mot sin vilje

For personer som mot sin vilje er blitt holdt tilbake fra opplæring i norsk og samfunnskunnskap av ektefelle eller annet nærstående familiemedlem, inntretr rett og plikt til opplæring fra det tidspunktet vedkommende setter fram krav om deltakelse i opplæringen, jf. introduksjonsloven § 17 femte ledd, fjerde punktum.

Kommunen fatter vedtak om rett og plikt til opplæring etter vurdering av skriftlig søknad med dokumentasjon. Dokumentasjon på tilbakeholdelse kan være bekreftelse fra fastlege, krisesenter eller ansatt ved helsestasjon, sosialkontor eller lignende.

§ 15.1 Rett til opplæring ved tilbakeholdelse mot sin vilje (første ledd)

En annen årsak til at en person ikke har kunnet delta i opplæringen, kan være at vedkommende er blitt holdt borte fra opplæringen mot sin vilje. Tilbakeholdelse omfatter tvangssituasjoner og situasjoner preget av vold og isolering, samt tilfeller med psykisk tvang. Avgjørende er at personen selv ikke har hatt noe valg eller ikke har hatt noen reell mulighet til å påvirke sin egen situasjon. Tilbakeholdelsen kan være utøvet av ektefelle eller av annet nærstående familiemedlem i samme husholdning.

Hvis en person ikke har startet opplæring, eller blitt hindret i å fortsette opplæringen, har vedkommende rett til opplæring fra det tidspunkt han eller hun setter fram krav om det.

Også her er det et vilkår at situasjonen må være vedvarende eller nettopp bortfalt når kravet settes fram.

§ 15.2 Beslutning om rett og plikt til opplæring ved framsatt krav (andre ledd)

Kommunen fatter vedtak om rett og plikt til opplæring etter søknad med dokumentasjon.

Dokumentasjon på at en person mot sin vilje er holdt borte fra opplæringen kan gis av fastlege, krisesenter eller av ansatt i offentlig instans som over en viss tid har hatt jevnlig kontakt med familien og som kjenner til situasjonen hjemme. Dette kan være for eksempel helsestasjon, sosialtjeneste, hjemmebaserte tjenester, familievernkontor eller liknende.

§ 16 Omfanget av rett og plikt ved utsatt start

§ 16. Omfanget av rett og plikt når det gis utsatt start av opplæringen

Dersom det fattes vedtak om rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap etter §§ 14 og 15 i denne forskriften, vil personen ha rett og plikt til slik opplæring i 600 timer i løpet av tre år fra det tidspunkt krav om slik opplæring settes fram.

Rett og plikt etter bestemmelsene i §§ 14 og 15 inntreder dersom krav settes fram så lenge det særlige forholdet fortsatt er tilstede eller nylig har bortfalt. Rett og plikt til opplæring etter kapitlet her bortfaller senest ti år etter hovedregelen, jf. introduksjonsloven § 17 femte ledd første punktum.

Kommunens plikt til å tilby opplæring i inntil 3 000 timer gjelder i fem år fra det tidspunktet personen setter fram krav om opplæring i norsk og samfunnskunnskap, jf. introduksjonsloven § 18 annet ledd.

§ 16.1 Omfanget av rett og plikt (første ledd)

Dersom kommunen finner det godtgjort at personen har vært i en særlig situasjon (jf. §§ 14 eller 15 i denne forskriften), vil personen bli innvilget rett til opplæring i 600 timer norsk og samfunnskunnskap i tre år fra det tidspunkt krav om slik opplæring settes fram. Plikt til opplæring inntreder fra samme tidspunkt og varer fram til fylte 55 år (jf. introduksjonsloven § 17 første ledd). Det er et vilkår at det særlige forholdet er vedvarende eller akkurat har bortfalt (jf. merknadene til §§ 14 og 15). Når kommunen konkret skal vurdere dette, må den blant annet ta hensyn til hvor lenge forholdet har vedvart, og hvor alvorlig situasjonen har vært.

§ 16.2 Varigheten av retten og plikt ved utsatt start (annet ledd)

Når en person krever rett og plikt til opplæring med utsatt start på grunn av særlige forhold, må dette skje innen ti år etter at vedkommende har fått innvilget førstegangstillatelse eller er kommet til landet. Grunnen til denne fristen er at staten forutsetter at opplæringen skal gjennomføres i løpet av den første tiden en person er bosatt i landet. Personer som innvilges utsatt start av opplæring mellom fylte 55 og 67 år har rett, men ikke plikt, til å delta i opplæring (jf. introduksjonsloven § 17 annet ledd).

§ 16.3 Ytterligere opplæring (tredje ledd)

Kommunens plikt til å tilby inntil 3000 timer opplæringen gjelder i fem år fra det tidspunktet personen setter fram krav om rett til opplæring (jf. introduksjonsloven § 18 annet ledd).

Kapittel 7. Om avsluttende prøver i norsk og samfunnskunnskap

Kapittel 7 om avsluttende prøver i norsk og samfunnskunnskap i denne forskriften trådte i kraft 1. september 2013.

§ 17 Definisjoner

§ 17. Definisjoner

Med avsluttende prøve i norsk menes i denne forskriften en prøve som prøver deltakerens ferdigheter i lytte, lese, skrive, snakke og samtale slik de er beskrevet i forskrift 19. april 2012 nr. 358 om læreplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere. Prøve i norsk består av en skriftlig og en muntlig del som prøver de fem ferdighetene som beskrives i læreplanen. Skriftlig prøve består av ferdighetene lese, lytte og skriftlig produksjon. Muntlig prøve består av ferdighetene snakke og samtale.

Med avsluttende prøve i samfunnskunnskap menes i denne forskriften en prøve som prøver deltakerens grunnleggende kunnskaper om det norske samfunnet i forhold til målene for samfunnskunnskap slik de er beskrevet i læreplanen.

§ 18 Generelle regler

§ 18. Generelle regler

Deltakere som er omfattet av rett og plikt til å delta i opplæring i norsk og samfunnskunnskap etter introduksjonsloven § 17 første ledd, har plikt til å gå opp til avsluttende prøver i norsk og i samfunnskunnskap, jf. introduksjonsloven § 19 annet ledd.

Deltakere som har rett, men ikke plikt til å delta i opplæring i norsk og samfunnskunnskap etter introduksjonsloven § 17 andre ledd, kan gå opp til avsluttende prøve.

Deltakere som har plikt til opplæring etter introduksjonsloven § 17 tredje ledd, kan gå opp til avsluttende prøve som privatister.

Personer som på grunn av sin oppholdstillatelse og/eller tidspunktet for innvilgelse av oppholdstillatelse ikke er omfattet av introduksjonsloven § 17, har ikke plikt til å gå opp til prøve, men kan selv velge å melde seg opp som privatister.

Plikt til å gå opp til avsluttende prøve gjelder uavhengig av deltakelse i opplæring i norsk og samfunnskunnskap i regi av kommunen, eller hos en privat tilbyder.

Plikten til å gå opp til obligatoriske avsluttende prøver er knyttet til den enkeltes rett og/eller plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap etter introduksjonsloven § 17 første ledd. Hvorvidt deltakeren må betale for prøven, eller om den er gratis er også knyttet til den enkeltes rett og/eller plikt etter introduksjonsloven § 17, og er regulert i forskriftens § 22.

§ 19 Utvikling av prøver

§ 19. Utvikling av prøver

Vox, nasjonalt fagorgan for kompetansepolitikk har ansvar for å utvikle og vedlikeholde prøver i norsk og prøve i samfunnskunnskap. Vox kan sette hele eller deler av oppdraget ut til en privat tilbyder eller til et særskilt kompetansemiljø.

Endringer i prøvene skal varsles i god tid, senest tre måneder før tidspunktet for avvikling av neste prøve. Vox har ansvar for varslingen.

Alt prøvemateriell skal foreligge på begge målformer. Prøve i samfunnskunnskap skal i tillegg foreligge på et språk kandidaten forstår i den grad det er praktisk mulig.

Eksempel- og forberedelsesmaterieell skal gjøres tilgjengelig i god tid før avvikling av prøver, senest tre måneder før tidspunktet for avvikling av neste prøve.

§ 20 Fritak fra plikt til å avlegge avsluttende prøve

§ 20. Fritak fra plikt til å avlegge avsluttende prøve

Den som er fritatt fra plikten til å delta i opplæring i norsk og samfunnskunnskap på grunn av tilstrekkelige kunnskaper i norsk eller samisk, eller av helsemessige eller andre tungtveiende grunner, jf. § 3 og § 4 i denne forskriften, er også fritatt fra plikten til å avlegge avsluttende prøver i norsk og samfunnskunnskap.

Personer som har deltatt i eller gjennomført opplæring i norsk og samfunnskunnskap, kan etter søknad fritas fra plikt til å avlegge avsluttende prøver i norsk og/eller samfunnskunnskap dersom særlige helsemessige eller andre tungtveiende årsaker tilsier det.

Kommunen fatter vedtak om fritak fra plikt til å avlegge avsluttende prøve. Avgjørelsen er et enkeltvedtak som kan påklages til Fylkesmannen.

Dersom en deltaker innvilges fritak fra plikt til å delta i opplæring etter forskriftens §§ 3 eller 4 innebærer dette også et fritak fra plikten til å avlegge avsluttende prøver i norsk og samfunnskunnskap, jf. § 20 første ledd. Det er i slike tilfeller ikke nødvendig å fatte et eget vedtak om fritak fra plikt til å avlegge avsluttende prøver, da dette følger automatisk av vedtaket om fritak fra opplæring.

For en nærmere beskrivelse av hva som kreves for å innvilges fritak fra opplæring se merknader til forskriftsbestemmelsene §§ 3 og 4 i dette rundskriv.

Det er også mulig å søke om fritak fra plikt til å avlegge avsluttende prøver for personer som ikke er innvilget fritak fra opplæring eller ikke ønsker å søke om fritak fra opplæring.

Forutsetningen er at det foreligger særlige helsemessige eller andre tungtveiende årsaker som tilsier et fritak. Kommunen må vurdere dette konkret i hvert enkelt tilfelle, og det skal i alminnelighet svært mye til før vilkåret kan anses oppfylt.

Den enkelte må selv søke kommunen om fritak fra plikt til å delta i opplæring og/eller fritak fra

plikt til å avlegge avsluttende prøve. Kommunen kan ikke på eget initiativ fatte vedtak om fritak fra plikt der kommunen ensidig vurderer at vilkårene er oppfylt.

Kommunens vedtak om fritak er enkeltvedtak som kan påklages til Fylkesmannen, jf. forskriften § 29 første ledd bokstav a.

§ 21 Informasjon om prøver og avvikling av disse

§ 21. Informasjon om prøver og avvikling av disse

Vox skal sørge for relevant informasjon om prøve i norsk og prøve i samfunnskunnskap, herunder om avviklingen av disse. Informasjonen skal publiseres på nett i god tid før avvikling av prøver, senest to måneder før avvikling av neste prøve.

I informasjonen om prøvene og avviklingen skal følgende opplysninger inngå:

- a) tidspunkt for avvikling av prøver i norsk
- b) avvikling av prøve i samfunnskunnskap
- c) hvordan en søker fritak fra plikt til å gå opp til avsluttende prøver
- d) hvordan en melder seg opp til prøver
- e) påmeldingsfrist
- f) prøveavgift
- g) avmelding
- h) innholdet i prøvene
- i) hva prøvene skal måle
- j) tidsramme for hver av delprøvene i norsk og prøve i samfunnskunnskap
- k) eventuell tilrettelegging
- l) vurdering
- m) klagerett
- n) hvordan en kan få tilgang til eksempelmateriale.

Vox har ansvaret for å utarbeide informasjon om prøvene og avviklingen av disse, og skal legge ut informasjonen på sin nettside, www.vox.no.

Kommunen har i henhold til forvaltningsloven § 11 en generell veiledningsplikt innenfor sitt forvaltningsområde og i tillegg en plikt til å påse at enkeltsaker er så godt opplyst som mulig før vedtak treffes etter forvaltningsloven § 17. Dette innebærer i praksis at kommunene må veilede deltakere i opplæring i norsk og samfunnskunnskap om deres rettigheter og plikter etter introduksjonsloven og tilhørende forskrifter. I dette inngår informasjon om den enkeltes rettigheter og plikter med hensyn til avsluttende prøver.

Den generelle veiledningsplikten innebærer også at kommunen må kunne gi generell informasjon om opplæring i norsk og samfunnskunnskap, og om avsluttende prøver i norsk og samfunnskunnskap til sine innbyggere. Som i all kommunikasjon med nyankomne innvandrere er det viktig at kommunen vurderer om informasjon og veiledning er gitt i en form og et slikt omfang at den enkelte faktisk forstår innholdet i og omfanget av sine rettigheter og plikter. Kommunen må sørge for at informasjonen også blir tilgjengelig for personer som ikke har

tilgang til internett, eller som mangler digitale ferdigheter.

§ 22 Oppmelding og kontinuasjon

§ 22. Oppmelding og kontinuasjon

Oppmelding til avsluttende prøve i norsk avgjøres i samråd med lærer. For deltakere i introduksjonsprogrammet avgjøres oppmeldingen i samråd med lærer og programrådgiver. Ved uenighet er det deltaker som beslutter når og eventuelt til hvilken prøve eller delprøve hun eller han vil melde seg opp til. Oppmelding gjøres til Vox eller den Vox har gitt oppdraget med å avvikle prøvene.

Prøver i norsk og samfunnskunnskap skal avlegges uten ugrunnet opphold etter avsluttet opplæring og som hovedregel senest innen seks måneder.

Første gang prøven avlegges kan deltaker melde seg opp til både skriftlig og muntlig prøve. Deltaker kan også melde seg opp til skriftlig og muntlig prøve hver for seg, men hele den skriftlige prøven må avlegges samtidig. Kandidater med rett og plikt til å delta i opplæring i norsk og samfunnskunnskap etter introduksjonsloven § 17 første ledd, kan gå opp til avsluttende prøve gratis én gang. Det samme gjelder deltakere med rett etter introduksjonsloven § 17 annet ledd.

Kandidater som ikke har rett og plikt til å delta i opplæring i norsk og samfunnskunnskap etter introduksjonsloven § 17 første ledd kan gå opp til avsluttende prøve, men må betale en prøveavgift.

Kandidater som har deltatt i opplæring hos en kommune, meldes opp til prøve av den kommunen hvor de sist har deltatt i opplæring. Dette gjelder også der hvor kandidaten har fått opplæring i en annen kommune enn bosettingskommunen. Kandidater som har deltatt i opplæring hos en godkjent privat tilbyder har selv ansvar for å melde seg opp til avsluttende prøve.

Oppmelding til avsluttende prøver er bindende. Kandidater plikter å melde fra på forhånd dersom de ikke kan møte til avsluttende prøve (avmelding). Ved dokumentert gyldig fravær, kan kandidaten meldes opp til prøve på nytt uten å betale prøveavgift. Med gyldig fravær menes sykdom eller skade hos vedkommende selv, barn som vedkommende har ansvar for eller ektefelle/samboer, som hindrer vedkommende fra å gå opp til en prøve, og som er dokumentert med sykemelding. Ved ugyldig fravær kan kandidaten melde seg opp på nytt, men må betale prøveavgift.

De som ønsker å gå opp til ny prøve i norsk, delprøve i norsk eller prøve i samfunnskunnskap kan melde seg opp til ny prøve (kontinuasjon), men må betale en prøveavgift.

§ 22.1 Oppmelding (første ledd)

Bestemmelsen i § 22 første ledd forutsetter at deltaker og lærer/programrådgiver vurderer sammen når deltaker skal ta den avsluttende prøven. I vurderingen må det tas utgangspunkt i målene som er satt i deltakerens individuelle plan og i læringsmålene som er beskrevet i læreplanen. På grunnlag av dette må det gjøres en vurdering av i hvilken grad deltakerne har nådd målene og om opplæringen kan avsluttes.

Deltakere i opplæringen i norsk og samfunnskunnskap som har plikt til opplæring, men ikke rett, jf. introduksjonsloven § 17 tredje ledd, må selv melde seg opp til avsluttende prøve. Det samme gjelder de som ikke er omfattet av introduksjonsloven § 17, som ønsker å gå opp til prøven flere ganger eller har deltatt i opplæring hos en godkjent privat tilbyder. Hvis

deltakeren er omfattet av rett og plikt til opplæring, men har valgt ikke å delta i opplæring i regi av kommunen, må vedkommende selv ta kontakt med den kommunen der hun eller han er bosatt, og be om å bli meldt opp til avsluttende prøve.

Informasjon om oppmelding til prøve gis på Vox-nettside, *www.vox.no*.

§ 22.2 Tidsfrist (annet ledd)

Forskriften fastsetter en tidsfrist for å avlegge prøve i norsk og prøve i samfunnskunnskap. Dette innebærer at kommunen som har gitt opplæring, må legge til rette for at kandidatene kan avlegge avsluttende prøver i norsk og samfunnskunnskap innen denne fristen. Det kan kun gjøres unntak fra fristen på seks måneder etter avsluttet opplæring der det pga. sykdom eller ferieavvikling ikke er mulig å avlegge prøve innen denne fristen.

Introduksjonsloven § 18 annet ledd endres ikke med innføringen av obligatoriske avsluttende prøver. Kommunens plikt til å sørge for opplæring gjelder i fem år fra det tidspunktet rett eller plikt til deltakelse i opplæring i norsk og samfunnskunnskap inntreffer, jf. § 17 femte ledd. Dette innebærer at deltaker som ønsker å fortsette i opplæring så lenge som mulig, må melde seg opp til avsluttende prøve før fristen på fem år utløper.

§ 22.3 Samlet prøve første gang. Rett til gratis prøve (tredje ledd)

Deltaker kan velge å melde seg opp til skriftlig og muntlig prøve på ulike prøvetidspunkter, eller på samme tidspunkt. Første gang deltaker melder seg opp til avsluttende skriftlig prøve i norsk, må vedkommende imidlertid avlegge hele den skriftlige prøven.

Deltakere som har rett og plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap etter § 17 første ledd, og deltakere med rett til opplæring etter § 17 annet ledd har rett til å gå opp til gratis prøve én gang.

Det er gjort unntak fra reglene om betaling for prøven for følgende gruppe:

Deltakere med rett og plikt til opplæring som var i opplæring pr. 1. september 2013 og som ikke hadde tatt prøve tidligere, vil få rett til gratis prøve i norsk og i samfunnskunnskap dersom de ønsker det.

§ 22.4 Prøve for privatister (fjerde ledd)

Kandidater som ikke er omfattet av introduksjonsloven § 17 kan gå opp til en avsluttende prøve, mot å betale en prøveavgift. Dette innebærer i praksis at kommunen plikter å tilby prøven til alle som ønsker det mot en prøveavgift, uavhengig av nåværende eller tidligere status etter introduksjonsloven.

Prøveavgiften for kandidater som selv må betale fastsettes av den enkelte kommune. Prøveavgiften skal gå til dekning av kommunens utgifter til avvikling av prøven (selvkost). Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) har utgitt retningslinjer for beregning av selvkost for kommunale betalingstjenester. Formålet med retningslinjene for beregning av selvkost for kommunale tjenester er å gi veiledning til utmålingen av gebyrer for den enkelte betalingstjenesten. Retningslinjene utfyller dermed reglene om brukerbetaling i særlovgivningen. Selvkost er den totale kostnadsøkningen en kommune eller et selskap påføres ved å produsere en bestemt vare eller tjeneste. Det skal kun være kostnader som direkte eller indirekte er knyttet til den samlede produksjon av den aktuelle tjenesten som skal inngå i beregningsgrunnlaget for selvkost. Kostnader kommunen ville hatt uavhengig av produksjonen av den relevante tjenesten, skal dermed ikke inngå. Kostnadene knyttet til en kommunal betalingstjeneste kan bestå av både faste og variable kostnader. Retningslinjene finner du *her*. Avgiften for privatister kreves inn av og tilfaller den kommunen der den enkelte melder seg opp til prøve. Nærmere informasjon om dette vil bli lagt ut på Vox' nettside, *www.vox.no*.

§ 22.5 Prøvested (femte ledd)

Femte ledd regulerer prøvested. Hovedregelen er at deltakeren meldes opp til prøve i den kommunen deltakeren sist deltok i opplæring. De som har deltatt i opplæring hos private tilbydere har selv ansvar for å melde seg opp til avsluttende prøve, hvilket innebærer at de selv velger hvilken kommune de melder seg opp i. Det samme gjelder for privatister.

§ 22.6 Oppmeldingen er bindende (sjette ledd)

Oppmelding til avsluttende prøve er bindende. Dersom kandidaten ikke kan møte til avsluttende prøve, plikter hun eller han å melde fra på forhånd. Dersom kandidaten har dokumentert gyldig fravær, kan vedkommende meldes opp til avsluttende prøve på nytt uten å betale prøveavgift. Forskriften sier klart hva som defineres som gyldig fravær, og hvordan dette skal dokumenteres. Annet fravær enn det som er angitt i forskriften, kan ikke sies å være gyldig fravær.

De som har ugyldig fravær, må betale en prøveavgift når de går opp til ny prøve.

§ 22.7 Oppmelding til ny prøve (syvende ledd)

De som ønsker å ta prøve eller delprøve på nytt, kan melde seg opp til en ny prøve (kontinuasjon). I slike tilfeller må kandidaten betale prøveavgift. Det er ingen begrensninger for hvor mange ganger den enkelte kan ta opp igjen hele prøven eller delprøvene, men kommunens plikt til å sørge for opplæring gjelder i fem år fra det tidspunktet rett eller plikt til deltakelse i opplæring i norsk og samfunnskunnskap inntreffer, jf. § 17 femte ledd.

§ 23 Gjennomføring av prøver

§ 23. Gjennomføring av prøver

Vox skal sørge for avvikling av prøver i norsk. Vox kan sette hele eller deler av oppdraget ut til en privat tilbyder eller til et særskilt kompetansemiljø.

Prøver i norsk skal avvikles minimum to ganger i året. Prøver i norsk avvikles som hovedregel i kommunen.

Vox skal tilrettelegge for avvikling av prøver i samfunnskunnskap. Vox kan sette hele eller deler av oppdraget ut til en privat tilbyder eller til et særskilt kompetansemiljø.

Prøver i samfunnskunnskap avlegges som hovedregel digitalt i kommunen. Tidspunktet avgjøres lokalt. I særskilte tilfeller kan prøve i samfunnskunnskap avlegges muntlig. Kandidaten bør da få avlegge muntlig prøve med en eksaminator og en ekstern sensor som snakker et språk kandidaten behersker godt. Hvis dette ikke er praktisk mulig skal kommunen sørge for kvalifisert tolk.

Informasjon om den praktiske gjennomføringen av prøvene (prøvereglement) vil være tilgjengelig på Vox' nettside, www.vox.no.

Prøve i norsk

Prøver i norsk skal som hovedregel avvikles i hver kommune, på opplæringsstedet eller et annet sted kommunen finner hensiktsmessig. Kommunene kan selv vurdere om det er hensiktsmessig å samarbeide med andre kommuner om å arrangere prøver i norsk. Dette kan særlig være aktuelt der kommunene allerede inngår i et interkommunalt samarbeid om opplæring i norsk og samfunnskunnskap, eller der kommunene har få kandidater som skal gå opp til avsluttende prøver.

Tidspunkt for prøvene fastsettes av Vox, og Vox vurderer selv om det er behov for eller ønskelig med, avvikling mer enn to ganger per år. Tidspunkter for prøveavvikling og oppmeldingsfrister gis det informasjon om på Vox' nettside www.vox.no, jf. forskriftens § 21. Tidspunktene for avvikling av prøver i norsk kan fastsettes av Vox på den måten de finner hensiktsmessig, som dager eller som uker eller perioder.

Prøve i samfunnskunnskap

Prøven i samfunnskunnskap avlegges digitalt, og ansvaret for å avvikle denne prøven legges til den enkelte kommune. Tidspunkt for prøven i samfunnskunnskap avgjøres lokalt, av hensyn til at prøven skal gjennomføres så raskt som mulig etter at opplæringen i 50 timer samfunnskunnskap er gjennomført.

Opgavene i prøven vil være basert på målene for opplæringen som er beskrevet i læreplanen og den digitale læringsressursen som finnes på nettsiden www.samfunnskunnskap.no. Læringsressursen er oversatt til flere språk, og prøven vil også kunne avlegges på flere språk, ettersom opplæringen i samfunnskunnskap skal skje tidlig i opplæringsløpet og på et språk vedkommende forstår.

I særskilte tilfeller kan prøve i samfunnskunnskap avlegges muntlig. Den enkelte kommune avgjør hvem som skal få mulighet til å avlegge prøven muntlig. Adgangen til å avlegge prøve i samfunnskunnskap muntlig, gjelder deltakere som vurderes til ikke å kunne dokumentere sine kunnskaper på en fullgod måte gjennom en skriftlig prøve. For eksempel vil dette kunne gjelde deltakere som mangler grunnleggende leseferdigheter. Dette kan også være aktuelt for deltakere som ikke behersker ett av de språkene som prøvene i samfunnskunnskap er oversatt til.

Hvis prøven avlegges muntlig, bør kommunen etterstrebe å finne eksaminator og ekstern sensor som snakker et språk kandidaten behersker godt. Hvis det ikke er praktisk mulig, må kommunen benytte tolk i tillegg til eksaminator og ekstern sensor. Med ”*ekstern sensor*” menes her en lærer som ikke har undervist vedkommende. Tolkens rolle er å formidle budskapet mellom kandidaten og eksaminator. I en slik sammenheng må det stilles krav om at tolken er kvalifisert, som et minimum bør tolken være registrert i Nasjonalt tolkeregister. Utgift til tolk må dekkes av kommunen der deltaker er bosatt.

Kommunens beslutning om adgang til å avlegge prøve muntlig er et enkeltvedtak som kan påklages til Fylkesmannen, se også forskriftens § 25 om tilrettelegging.

§ 24 Hjelpemidler

§ 24. Hjelpemidler

Ved avsluttende prøver i norsk og samfunnskunnskap er det ikke tillatt med noen hjelpemidler.

Eventuelle hjelpemidler som er nødvendige i forbindelse med særskilt tilrettelegging, reguleres ikke av denne bestemmelsen, se § 25 nedenfor.

§ 25 Tilrettelegging

§ 25. Tilrettelegging

Kandidater med behov for tilrettelegging og/eller utvidet tid for gjennomføring av prøve, kan søke kommunen om å få forholdene lagt til rette. Søknad om særskilt tilrettelegging skal være vedlagt dokumentasjon eller uttalelse fra lege, psykolog, pp-tjeneste eller logoped.

Kommunen avgjør søknad om særskilt tilrettelegging av prøve. Avgjørelsen er et enkeltvedtak som kan påklages til Fylkesmannen.

Kommunen skal foreta rimelig individuell tilrettelegging.

Tilrettelegging etter dennes bestemmelsen kan også være bruk av hjelpemidler i tradisjonell forstand eller fysisk tilrettelegging som følger av lov 20. juni 2008 nr. 42 om forbud mot diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne (diskriminerings- og tilgjengelighetsloven) §§ 9 og 12 og veileder til denne loven på *departementets nettside*. Kommunens plikt til individuell tilrettelegging etter diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 12 annet ledd supplerer kravet til generell tilrettelegging etter § 9. Tilretteleggingen skal utføres for hvert enkelt individ, og det må foretas en konkret vurdering av hva som er rimelig, og hva som imøtekommer individets konkrete behov.

Med "*kommunen*" menes her den kommunen hvor vedkommende har fått opplæring.

Tilrettelegging i form av utvidet tid kan for eksempel være aktuelt for deltakere som har dokumenterte lese- og skrivevansker, nedsatt syn, pollenallergi, og andre typer helsemessige plager eller nedsatt funksjonsevne. En annen form for tilrettelegging kan være at deltaker plasseres i et eget rom eller avskjermet fra de andre som avlegger prøve.

Vox har utviklet en egen prøve i tegnspråk for døve kandidater. Informasjon om prøven ligger på Vox' nettside, *www.vox.no*.

Kommunens avgjørelse om særskilt tilrettelegging av prøve er et enkeltvedtak som kan påklages til Fylkesmannen.

§ 26 Vurdering

§ 26. Vurdering

Vox skal sørge for minimum tre faglig kvalifiserte sensorer til skriftlig prøve. To eksterne sensorer benyttes til vurdering av hver delprøve, en tredje sensor benyttes ved uenighet mellom de to sensorene. Ved muntlig prøve benyttes en ekstern sensor og en eksaminator. Prøve i samfunnskunnskap er digital og vurderes digitalt, og det vil kun bli brukt sensor dersom prøven avlegges muntlig, jf. § 23 fjerde ledd.

Det gis en vurdering av hver av delprøvene i norsk skriftlig (ferdighetene lese, lytte og skrive) og en samlet vurdering i muntlig (ferdighetene snakke og samtale). Som vurderingsskala på delprøvene i norsk benyttes de fire språknivåene som beskrives i læreplanen; A1, A2, B1 og B2 slik de er beskrevet i Det felles europeiske rammeverket for språk. Vurderingen «under A1» kan også benyttes dersom vedkommende er under nivå A1 i noen av ferdighetene som beskrives i læreplanen.

Til prøve i samfunnskunnskap benyttes vurderingen «bestått» eller «ikke bestått».

Etter gjennomførte prøver skal alle motta et prøvebevis hvor vurderingen i hver av de tre ferdighetene lese, lytte og skrive og en samlet vurdering av ferdighetene snakke og samtale skal framgå, samt om prøve i samfunnskunnskap er bestått eller ikke bestått. Av prøvebeviset skal det framgå en omtale av hvilke språklige handlinger vedkommende behersker i hver av ferdighetene. Prøvebeviset utvikles av Vox og utstedes av det enkelte lærested/den enkelte kommune.

§ 26.1 Sensur (første ledd)

Forskriftens § 26 viderefører ordningen fra Norskprøve 2 og 3 med tre sensorer ved vurdering av delprøven i skriftlig produksjon. To sensorer vurderer prøven, og den tredje benyttes ved uenighet mellom sensorene. Ved muntlig prøve opprettholdes dagens ordning med én ekstern sensor og én eksaminator. Med "ekstern sensor" menes her en lærer som ikke har undervist vedkommende. Delprøvene i lytteforståelse og leseforståelse blir vurdert digitalt, og det er derfor ikke behov for sensor.

Tidspunkt for tilbakemelding av prøveresultatene er omtalt i prøvereglement som ligger på Vox' nettside www.vox.no. Det samme gjelder retningslinjer for gjennomføring av muntlig prøve i samfunnskunnskap

§ 26.2 Vurdering av norskferdigheter (andre ledd)

Det felles europeiske rammeverket inneholder beskrivelser av ferdighetene lytte, snakke, samtale, lese og skrive på tre overordnende nivåer: elementært (A), selvstendig (B) og avansert nivå (C). Innenfor dette systemet gir læreplanen konkrete beskrivelser av hvilke språklige handlinger den enkelte kan utføre på fire nivåer: A1, A2, B1 og B2. Kjennetegn ved språket på de ulike nivåene er inngående beskrevet i læreplanen. Vurderingen "under A1" benyttes dersom kandidaten er på et nivå under A1 i én eller flere av ferdighetene som er beskrevet i læreplanen.

§ 26.4 Prøvebevis (fjerde ledd)

Kandidater som avlegger muntlig og skriftlig norskprøve hver for seg, skal få et prøvebevis selv om bare den ene prøven er gjennomført. Det skal da framgå tydelig av prøvebeviset at vedkommende ikke har vært oppe til den andre prøven.

Hvis en kandidat går opp til en ny prøve eller delprøve etter at det er utstedt prøvebevis, skal

det utstedes et nytt prøvebevis med det beste resultatet.

Prøvebeviset er standardisert og utviklet av Vox. Prøvebeviset utstedes av den enkelte kommune/det enkelte prøvested.

Kommunen har ikke anledning til å utstede en offisiell bekreftelse på eller vurdering av oppnådd kompetanse for deltakere som ikke har avlagt prøve.

§ 27 Klage

§ 27. Klage

Kandidaten har adgang til å klage på resultatet på delprøve i ferdigheten skriving. Det kan også klages på formelle feil ved gjennomføring av avsluttende prøve eller delprøve. For muntlig prøve eller prøve i samfunnskunnskap kan det kun klages på formelle feil ved gjennomføringen som kan ha noe å si for resultatet.

En klage må framsettes skriftlig, og den må være begrunnet. Klagefrist på formelle feil ved gjennomføringen er tre uker etter avviklingen av prøven. Klagefrist på resultatet på delprøve i ferdigheten skriving er tre uker etter at kandidaten ble kjent med resultatet.

Behandling av klage på resultat på delprøve i ferdigheten skriving kan føre til at vurderingen blir stående eller at den blir endret til gunst eller ugunst for klageren. Avgjørelsen skal begrunnes skriftlig. Avgjørelsen er endelig og kan ikke påklages.

Dersom klager får medhold i klage på formelle feil ved gjennomføringen av avsluttende prøve eller delprøve, skal vurderingen annulleres, og klageren har rett til å gå opp til nye prøve eller delprøve gratis.

Vox har ansvar for å organisere klagebehandlingen ved på forhånd utvalgte sensorer. To sensorer benyttes til vurdering av en klage, en tredje sensor benyttes ved uenighet mellom de to sensorene.

Denne bestemmelsen er i hovedsak i tråd med det som var etablert praksis når det gjelder Norskprøve 2 og 3.

Med formelle feil menes her feil ved gjennomføringen fra kommunens side.

Kandidatene skal få informasjon fra kommunen om retten til å klage, herunder om klagefrist og om formkravene, jf. forskriften § 21 andre ledd bokstav m.

For å sikre reell klagerett i praksis, og at terskelen for å klage ikke skal være høy, er det adgang til å framsette en klage muntlig. Klagen skal deretter skriftliggjøres. Det kan gjøres av personen selv, eller av noen som handler som fullmektig for den som vil fremsette klagen. Ved bruk av fullmektig er forutsetningen at dette skjer i samråd med vedkommende. Dette vil

særlig gjelde kandidater med svake norskferdigheter.

§ 28 Bortvising og annullering

§ 28. Bortvising og annullering

Kandidater som forstyrrer gjennomføring av prøve eller delprøve kan bortvises fra prøvelokalet etter først å ha fått en advarsel. Kandidater som har med seg ulovlige hjelpemidler til prøvelokalet kan bortvises umiddelbart. Kandidaten skal gis adgang til å uttale seg muntlig før det fattes vedtak om bortvisning. Beslutningen om bortvisning skal etterfølges av en skriftlig begrunnelse. Bortvisning avgjøres av leder for lærestedet og er et enkeltvedtak som kan påklages til Fylkesmannen.

Dersom kandidaten får medhold i klage på bortvisningsvedtaket, har han eller hun rett til å gå opp til ny gratis prøve.

Kandidater som blir bortvist fra prøvelokalet på grunnlag av fusk eller forsøk på fusk, kan gå opp til ny prøve som privatist tidligst etter ett år, og må betale en prøveavgift.

Prøve eller delprøve kan annulleres av Vox dersom:

- a) det er gjort formelle feil ved avviklingen
- b) prøven av en annen årsak ikke er avviklet i samsvar med denne forskriften.

Kommunen skal gis adgang til å uttale seg før det fattes vedtak om annullering. Beslutning om annullering tas av Vox, og beslutningen er et enkeltvedtak dersom den gjelder rettigheter eller plikter til en eller flere bestemte personer. Enkeltvedtak kan påklages til Fylkesmannen.

Kandidater som har fått prøven annullert på grunnlag av formelle feil eller brudd på denne forskriften, har rett til å gå opp til ny gratis prøve.

Beslutning om bortvisning er et enkeltvedtak som kan påklages til Fylkesmannen.

Kapittel 8. Om saksbehandlingsregler og andre bestemmelser

§ 29 Forholdet til forvaltningsloven

§ 29. Forholdet til forvaltningsloven

I henhold til reglene i denne forskrift regnes følgende avgjørelser som enkeltvedtak etter forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav b, jf. introduksjonsloven § 21.

- a) Avgjørelse om fritak fra plikt og bortfall av rett til opplæring, jf. introduksjonsloven § 17 fjerde ledd og § 3 og § 4 i denne forskriften.
- b) Tildeling av ytterligere opplæring, jf. introduksjonsloven § 18 annet ledd og § 5 i denne forskriften.
- c) Avgjørelse om betaling for timer, jf. § 8 i denne forskriften.
- d) Avgjørelse om permisjon, jf. § 10 – § 13 i denne forskriften.
- e) Avgjørelse om midlertidig eller permanent stans av opplæringen, jf. introduksjonsloven § 19 tredje ledd og § 8 og § 9 i denne forskriften.

f) Avgjørelse om at rett og plikt til deltakelse inntreffer på et senere tidspunkt enn lovens hovedregel i særlig tilfeller, jf. introduksjonsloven § 17 femte ledd fjerde punktum og § 14 og § 15 i denne forskriften.
Enkeltvedtak fattet etter denne forskriften kan påklages til fylkesmannen, jf. introduksjonsloven § 22.

§ 29.1 Enkeltvedtak (første ledd)

Kommunes beslutninger i henhold til reglene i denne forskriften regnes som enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Eksempler på hvilke avgjørelser som skal regnes som enkeltvedtak er listet opp i bestemmelsen. Også avgjørelser om fritak fra prøve, jf. forskriften § 20 og tilrettelegging ved prøve etter forskriften § 25 regnes som enkeltvedtak. Det samme gjelder avgjørelser om bortvisning fra prøve på grunn av fusk etter forskriften § 28.

§ 29.2 Klageadgang (annet ledd)

Enkeltvedtak kan påklages til fylkesmannen (jf. introduksjonsloven § 22).

§ 30 Ikrafttredelse

§ 30. Ikrafttredelse

Forskriften trer i kraft 1. september 2005 og gjelder personer med tillatelser som nevnt i introduksjonsloven § 17 første til tredje ledd som er innvilget etter 1. september 2005.

Forskriften trer i kraft 1. september 2005 og gjelder personer med tillatelser som nevnt i introduksjonsloven § 17 første til tredje ledd som er innvilget etter 1. september 2005.

**Forskrift om et nasjonalt personregister for
introduksjonsordning og opplæring i norsk og
samfunnskunnskap for nyankomne innvandrere
(Nasjonalt introduksjonsregister) av 20. april 2005 nr.
342**

Kapittel 1. Alminnelige bestemmelser

§ 1 Formålet med NIR

§ 1. Formål

Formålet med et nasjonalt personregister for introduksjonsordning og opplæring i norsk og samfunnskunnskap for nyankomne innvandrere (Nasjonalt introduksjonsregister) er å dokumentere enkeltpersoners deltakelse i introduksjonsprogram, opplæring i norsk og samfunnskunnskap og norskopplæring for asylsøkere. Personregisteret er nødvendig for at kommunen skal kunne gjennomføre introduksjonsprogram, opplæring i norsk og samfunnskunnskap og norskopplæring for asylsøkere, for utlendingsmyndighetenes behandling av søknader om permanent oppholdstillatelse og norsk statsborgerskap og til evaluering av ordningene.

Tre formål

Formålet med Nasjonalt introduksjonsregister (NIR) framgår av introduksjonsloven § 25 tredje og fjerde ledd. Hovedformålet med NIR er å dokumentere hvem som deltar i

- introduksjonsordningen
- opplæring i norsk og samfunnskunnskap, og
- norskopplæring for asylsøkere.

Registreringen brukes for følgende formål:

- 1 for gjennomføring av ordningene i introduksjonsloven, dvs. introduksjonsprogrammet og opplæring i norsk og samfunnskunnskap samt norskopplæring for asylsøkere
- 2 for utlendingsmyndighetenes behandling av søknader om permanent oppholdstillatelse og søknader om norsk statsborgerskap, og
- 3 for evaluering av ordningene i introduksjonsloven, og norskopplæring for asylsøkere

NIR er et hjelpemiddel når kommunen treffer enkeltvedtak om tildeling av program, stønad eller opplæring samt eventuelle fritak eller stans av program for den enkelte. For norskopplæring for asylsøkere er NIR viktig for kommunenes organisering av opplæringen. NIR er et viktig hjelpemiddel, men registeret gir ikke i seg selv rettigheter og plikter etter introduksjonsloven, se *Innledende tekst om rettskildene* i dette rundskrivet.

Et annet formål er knyttet til behovet til utlendingsmyndighetene: politiet, Utlendingsdirektoratet (UDI) og Utlendingsnemnda (UNE). De trenger opplysninger for å behandle søknader om permanent oppholdstillatelse og statsborgerskap. Dette gjelder opplysninger om at deltakeren:

- har gjennomført 300/600 timer pliktig opplæring i norsk og samfunnskunnskap
- har dokumentert tilstrekkelige kunnskaper i norsk eller samisk, eller
- er fritatt fra plikten

Et tredje formål er knyttet til behovet for evaluering av så vel ordningene i loven som norskopplæring for asylsøkere. Registeret skal også dokumentere i hvilken grad og på hvilken måte enkeltpersoner deltar i ordningene. Opplysninger som skal brukes til evalueringsformål, kan kun leveres ut i statistisk form eller ved at individualiserende kjennetegn utelates. Videre er det en forutsetning for utlevering at opplysningene faktisk dekker behovet til den som spør (jf. introduksjonsloven § 25 fjerde ledd).

§ 2 Virkeområde

§ 2. Virkeområde

Forskriften gir regler om behandling av personopplysninger om personer som omfattes av introduksjonsordningen, opplæring i norsk og samfunnskunnskap, norskopplæring for asylsøkere, og som inngår i Nasjonalt introduksjonsregister (NIR).

Hva gir forskriften regler om?

Forskriften regulerer all behandling av personopplysninger knyttet til de som omfattes av introduksjonsloven og norskopplæring for asylsøkere, og som inngår i NIR (jf. kapittel 2 i denne forskriften). Begrepet "behandling" omfatter både direktoratets behandling av opplysningene i registeret sentralt, og kommunens behandling av personopplysninger når den bruker eller sender opplysninger til NIR. Forskriften regulerer ikke kommunens øvrige behandling av personopplysninger, for eksempel eventuelle kommunale registre.

§ 3 Opprettelsen av NIR

§ 3. Opprettelsen av Nasjonalt introduksjonsregister

Nasjonalt introduksjonsregister opprettes med hjemmel i introduksjonsloven § 25 tredje ledd. Forvaltningen av registeret legges til Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi). I denne forskriften omtales heretter IMDi som «direktoratet».

Direktoratets og kommunens ansvar i forhold til registeret og behandling av personopplysninger som inngår i dette, framgår av kapittel 3 i denne forskriften.

Hjemmelen for opprettelsen av NIR er introduksjonsloven § 25 tredje ledd. Formålet med opprettelsen er angitt i introduksjonsloven og utdypet i § 1 i denne forskriften. Departementet har delegert forvaltningsansvaret for registeret til Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) (jf. kapittel 3 i denne forskriften).

Ansvarsfordelingen mellom IMDi og kommunen er nærmere beskrevet under *Ansvarsdelingen mellom direktoratet og kommune (§§ 8-11)* i denne forskriften.

§ 4 Definisjoner

§ 4. Definisjoner

I tråd med lov 14. april 2000 nr. 31 om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven) § 2 forstås i denne forskriften med:

- a) Personopplysninger: opplysninger og vurderinger som kan knyttes til en enkeltperson.
- b) Behandling av personopplysninger: enhver bruk av personopplysninger, som f.eks. innsamling, registrering, sammenstilling, lagring og utlevering eller en kombinasjon av slike bruksmåter.
- c) Personregister: registre, fortegnelser mv. der personopplysninger er lagret systematisk slik at opplysninger om den enkelte kan finnes igjen.
- d) Behandlingsansvarlig: den som bestemmer formålet med behandlingen av personopplysninger og hvilke hjelpemidler som skal brukes.
- e) Databehandler: den som behandler personopplysninger på vegne av den behandlingsansvarlige.

Disse definisjonene i samsvar med definisjoner gitt i personopplysningsloven³⁵.

Kapittel 2. Opplysninger som inngår i Nasjonalt introduksjonsregister

§ 5 Generelle opplysninger

§ 5. Generelle opplysninger

Direktoratet skal legge inn og oppdatere personopplysninger i NIR om personer som omfattes av introduksjonsordningen, opplæring i norsk og samfunnskunnskap og norskopplæring for asylsøkere. Opplysningene skal knyttes til personnummer eller registreringsnummer i Datasystemet for utlendings- og flyktningsaker (DUF-nummer). Opplysninger hentes fra Utlendingsdatabasen (UDB) eller fra Det sentrale Folkeregisteret (folkeregisteret). Følgende opplysninger skal registreres om personer som omfattes av introduksjonsprogram og/ eller opplæring i norsk og samfunnskunnskap:

- a) Navn.
- b) Kjønn.
- c) Fødselsdato.
- d) Personnummer.
- e) Adresse.
- f) Bosettingsdato.
- g) Bosettingskommune/bydel.
- h) Tilflyttingsdato til nåværende bostedskommune registrert i folkeregisteret.
- i) Statsborgerskap.

³⁵ Se § 2 i Lov 14. april 2000 nr. 31 om behandling av personopplysninger (Personopplysningsloven).

j) Vedtaksdato for innvilget oppholdstillatelse, samt oppholdsgrunnlag og varighet på tillatelsen, herunder tidligere tillatelser og om det er søkt om fornyet tillatelse.

k) Registrert første ankomsttidspunkt ut over visumbesøk.

Ved endringer i opplysningene som nevnt i første ledd, skal de nye opplysningene overføres fra UDB og folkeregisteret til NIR.

Følgende opplysninger skal registreres for personer som omfattes av norskopplæring for asylsøkere:

a) Dato for når personen ble omfattet av målgruppen for norskopplæring.

b) DUF-nummer.

c) Statsborgerskap.

d) Fødselsdato.

e) Kjønn.

f) Etternavn.

g) Fornavn.

h) Navn på mottak.

i) Mottaksadresse.

§ 5.1 Hvilke opplysninger skal direktoratet registrere i NIR? (første ledd)

NIR skal bare inneholde de opplysninger som anses som nødvendige for gjennomføringen, oppfølgingen og evalueringen av ordningen i introduksjonsloven og norskopplæring for asylsøkere. Opplysningene som er listet opp i forskriften ovenfor anses for å være innenfor formålet slik det følger av introduksjonsloven § 25 tredje og fjerde ledd og § 1 i denne forskriften. Listen er komplett.

Departementet har delegert forvaltningsansvaret for NIR til IMDi (denne forskrift §§ 3, 5 og 8). Videre pålegges kommunen ansvar for innsamling, registrering og bruk av opplysninger som skal inngå i NIR (jf. denne forskrift §§ 6, 7 og 9).

UDI er ansvarlig for Utlendingsbasen (UDB), og skal sørge for at de aktuelle opplysningene kopieres fra UDB og legges inn i NIR. Dette gjelder altså opplysninger om personer som omfattes av introduksjonsloven og norskopplæring for asylsøkere. Kopieringen gjøres ved hjelp av UDB-nummeret eller personnummeret som fungerer som søkekriterium i UDB.

Skattedirektoratet forvalter Det sentrale Folkeregister (folkeregisteret). Opplysninger om den enkeltes bostedsadresse er av avgjørende betydning for kommunene i vurderingen av hvilke personer de skal sørge for tilbud om hhv. introduksjonsprogram og opplæring i norsk og samfunnskunnskap, og i planleggingen av tilbudet. For at registeret skal ha mest mulig korrekte opplysninger skal opplysninger om hvor personer er bosatt overføres direkte fra folkeregisteret til NIR.

Opplysningene som overføres til NIR, kan ikke føres tilbake til UDB eller folkeregisteret. Opplysninger som *registreres* i NIR (for eksempel av kommunene), kan heller ikke overføres til UDB eller folkeregisteret, med unntak av opplysningene som står nevnt i forskriften § 10 annet

ledd. Se også merknadene til § 10 nedenfor. Begrunnelsen for dette er ønsket om å holde registrene atskilt av hensyn til personvernet for de som er registrert.

Dersom personopplysningene endres i UDB, skal UDI overføre de nye opplysningene til NIR. Dette kan for eksempel være endret oppholdsgrunnlag, registrert flytting, endret fødselsdato på grunn av nye opplysninger, endret statsborgerskap eller annet. Det samme gjelder for folkeregistret hvis opplysninger om den enkeltes bostedsadresse endres.

Utlendingsdirektoratet er underlagt taushetsplikt (jf. forvaltningsloven § 13 første ledd). Plikten innebærer at direktoratet skal hindre andre i få adgang eller kjennskap til opplysninger om noen sine personlige forhold i saker etter utlendingsloven.

§ 5.2 Overføring av data fra UDB og folkeregisteret til NIR (annet ledd)

IMDi kan gi kommunen informasjon fra UDB og folkeregisteret som kommunen trenger for å behandle saker etter introduksjonsloven og norskopplæring for asylsøkere (jf. introduksjonsloven § 25 tredje og fjerde ledd). Direktoratet skal således uten hinder av taushetsplikten gjøre disse opplysningene tilgjengelig, men kun overfor kommunen, og kun innenfor formålet med NIR.

§ 6 Opplysninger om deltakelse i introduksjonsprogram

§ 6. Opplysninger om deltakelse i introduksjonsprogram

Kommunen skal innen to måneder registrere følgende personopplysninger om deltakere i kommunens introduksjonsprogram knyttet til personnummer eller DUF-nummer:

- a) Dato for kommunens tilbud om introduksjonsprogram eller for framsatt krav om introduksjonsprogram.
- b) Vedtaksdato for tildeling av introduksjonsprogram og omfang og varighet av de ulike tiltakene, eller vedtaksdato for avslag og begrunnelse for avslag.
- c) Tidspunkt for start på introduksjonsprogram.
- d) Tidspunkt for avslutning av introduksjonsprogram og sluttårsak.
- e) Vedtaksdato for innvilgelse av permisjon og varighet på permisjonen, jf. forskrift 18. juli 2003 nr. 973 om fravær og permisjon ved nyankomne innvandreres deltakelse i introduksjonsordningen herunder årsak til fravær etter endt permisjon ved fødsel og adopsjon.
- f) Omfang av fravær, jf. forskrift om fravær og permisjon ved nyankomne innvandreres deltakelse i introduksjonsordningen.
- g) Vedtaksdato for stansing av introduksjonsprogram.
- h) Klager jf. introduksjonsloven § 21, og forskrift 18. juli 2003 nr. 973 om fravær og permisjon ved nyankomne innvandreres deltakelse i introduksjonsordningen § 7-2, og utfallet av klagebehandlingen.

Kommunen avgir personopplysninger etter første ledd til NIR, jf. introduksjonsloven § 25 tredje ledd.

Bestemmelsen fastsetter hvilke opplysninger kommunen skal registrere om deltakere i introduksjonsordningen. Kommunen har plikt til å innhente og registrere alle disse opplysningene i NIR. Denne forskriften regulerer derimot ikke *hvordan* kommunen skal overføre opplysningene. Kommunen er selv ansvarlig for behandlingen av personopplysninger som avgis til NIR, men bestemmelsen regulerer ikke kommunens øvrige behandling av personopplysninger i forbindelse med gjennomføring av ordningene i introduksjonsloven (jf. merknader til §§ 2 og 9). Listen er uttømmende.

§ 6.1 Frist for registrering av opplysninger (første ledd)

Kommunen skal registrere opplysninger som beskrevet i forskriftsbestemmelsen. Før endringene i NIR-forskriften av 10 april 2014 har det ikke vært noen frist for når kommunen skal registrere disse opplysningene. Det har variert veldig når kommunene registrerer de ulike opplysningene i registeret. IMDi forvalter registeret, og for å sikre effektiv oppfyllelse av plikten til å registrere i NIR, har IMDi etablert en praksis der kommunen særskilt må be om tilgang til å registrere i etterkant der det er gått mer enn to måneder etter vedtaket eller hendelsen som skal registreres i NIR. I praksis har det dermed vært en frist for registrering i NIR som ikke har fremkommet av forskriften. Det er nå innført en frist i forskriften på 2 måneder for kommunene å registrere personopplysningene om kommunens deltakere i NIR, jf. første ledd første punktum.

Registrering av årsak til fravær etter endt omsorgspermisjon ved fødsel og adopsjon
Deltakere i introduksjonsprogram har ved fødsel og adopsjon rett til omsorgspermisjon i til sammen opptil 10 måneder i barnets første leveår. Dette følger av forskrift 18. juli 2003 nr. 973 om fravær og permisjon ved nyankomne innvandreres deltakelse i introduksjonsordning § 5-3. Det er ikke adgang til å gi permisjon ved fødsel og adopsjon ut over 10 måneder i barnets første leveår. Det er heller ikke adgang til å registrere permisjon som er i strid med forskriften, for eksempel permisjoner som ikke er hjemlet i forskriftsbestemmelsen om fravær og permisjon, eller varighet på permisjoner ut over den tiden som er fastsatt i forskriftsbestemmelsen.

Gjennom en rekke henvendelser fra kommuner er IMDi gjort kjent med at deltakere ikke får fortsette i introduksjonsordningen fordi de ikke har fått barnehageplass til barnet, og fordi det ikke har vært noen mulighet til å gjøre registreringer i NIR om aktivitet eller hvorfor vedkommende ikke kommer tilbake etter endt permisjon. Dagens NIR har oppfattet den enkelte som passiv, og kvalifiseringen fremkommer som avsluttet med rettighetsstatus "*utgått rett og plikt*". I den nye versjonen av NIR vil det ikke lenger være slik at systemet oppfatter den enkelte som passiv og at kvalifiseringen fremkommer som avsluttet med rettighetsstatus "*utgått rett og plikt*".

Det er viktig med kunnskap om hvorfor deltakere ikke kommer tilbake etter endt permisjon, både for den enkelte kommune og for myndighetene. Dette er bl.a. viktig for å kunne vurdere egnede tiltak for å få deltakerne til å starte opp igjen i introduksjonsprogrammet etter endt permisjon. Det skal nå derfor registreres en forklaring i NIR. Departementet gjør oppmerksom på at dette er en registrering som ikke er i tråd med forskriftsbestemmelsen om permisjon ved fødsel og adopsjon.

Det vil framkomme tydelig av NIR at kommunen gjør en registrering av forklaring på et fravær som ikke er i tråd med regelverket om permisjon ved fødsel og adopsjon. Registreringer av denne typen vil også kunne inngå i og framkomme av rapporter som gjøres tilgjengelige for kommunen selv, IMDi og BLD. Ved fylkesmannens tilsyn vil dette også bli tilgjengelig for dem, og fylkesmannen vil kunne gi pålegg til kommunen som følge av denne type registreringer. Endringen er regulert i § 6 første ledd bokstav e.

Registrering av klager

Det følger av introduksjonsloven § 22 at enkeltvedtak truffet etter denne lov kan påklages til fylkesmannen. Det følger også av forskrift om fravær og permisjon ved nyankomne innvandreres deltakelse i introduksjonsordning § 7-2 at enkeltvedtak truffet etter forskriften kan påklages til fylkesmannen. Den enkelte deltakers klager og utfallet av disse skal nå registreres i NIR jf. § 6 bokstav h. Retten til å klage på enkeltvedtak er viktig ut fra et rettsikkerhetsaspekt for den enkelte deltaker. Klageretten bidrar til at den enkelte får det hun eller han har krav på etter lov og forskrift. Retten til å klage på enkeltvedtak bidrar også til økt bevissthet i kommunene rundt oppfyllelse av regelverket og de generelle forvaltningsrettslige reglene og prinsippene. Med sistnevnte menes økt bevissthet i kommunene rundt hvilke beslutninger etter lov og forskrift som er enkeltvedtak etter forvaltningsloven, og hvilke krav

som da stilles til saksforberedelsen, og til selve vedtaket. Dette gjelder for eksempel forvaltningens utrednings- og informasjonsplikt, partens adgang til å uttale seg, at enkeltvedtak som hovedregel skal være skriftlige, kravet til begrunnelse, kravet til underretting om vedtaket så snart som mulig og informasjon om at enkeltvedtak kan påklages, herunder til hvem og hvordan. Registreringer av klager og utfallet av disse i NIR vil bidra til styrket bevissthet i kommunene rundt betydningen av klageretten og de forvaltningsrettslige reglene.

§ 7 Opplysninger om deltakelse i opplæring i norsk og samfunnskunnskap

§ 7. Opplysninger om deltakelse i opplæring i norsk og samfunnskunnskap

Kommunen skal innen to måneder registrere følgende personopplysninger om personer i kommunen som omfattes av introduksjonslovens bestemmelser om opplæring i norsk og samfunnskunnskap knyttet til personnummer eller DUF-nummer:

- a) Dato for framsatt krav om opplæring i norsk og samfunnskunnskap.
- b) Vedtaksdato for tildeling av rett og plikt til deltakelse i opplæring i norsk og samfunnskunnskap, opplæringens omfang, eller vedtaksdato for avslag og begrunnelser for avslag.
- c) Morsmål og andre opplæringsspråk, samt hvilket opplæringsspor deltakeren følger.
- d) Tidspunkt for når avsluttende prøver i norsk og i samfunnskunnskap er avlagt, og resultat

av delprøver i norsk og prøve i samfunnskunnskap.

e) Tidspunkt for start på opplæringen, opplæringens omfang og målsettingen i den individuelle planen.

f) Tidspunkt for avslutning av opplæringen.

g) Antall timer deltatt i opplæringen, herunder antall timer i norsk, antall timer samfunnskunnskap og antall timer norsk ut over 600 timer.

h) Vedtaksdato for innvilgelse av permisjon og varigheten av permisjonen, jf. forskrift 20.

april

2005 nr. 341 om opplæring i norsk og samfunnskunnskap for nyankomne innvandrere, herunder årsak til fravær etter endt permisjon ved fødsel og adopsjon.

i) Vedtaksdato for fritak fra plikt til å delta i opplæring i norsk og samfunnskunnskap eller fritak fra plikt til å avlegge avsluttende prøve i norsk og samfunnskunnskap, og hjemmelen

for

fritaket.

j) Omfang av fravær, jf. forskrift 20. april 2005 nr. 341 om opplæring i norsk og samfunnskunnskap for nyankomne innvandrere.

k) Klager jf. introduksjonsloven § 21, og forskrift 20. april 2005 nr. 341 om opplæring i norsk

og samfunnskunnskap for nyankomne innvandrere § 27 og § 29, og utfallet av klagebehandlingen.

l) Vedtaksdato for stansing av opplæring i norsk og samfunnskunnskap.

Kommunen skal innen to måneder registrere følgende personopplysninger om personer i kommunen som omfattes av norskopplæring for asylsøkere:

a) Antall timer gjennomført norskopplæring per uke.

b) Hvilket spor asylsøkeren plasseres på etter læreplanen i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere.

c) Tidspunkt for når avsluttende prøve i norsk og samfunnskunnskap er avlagt, og resultat

av

delprøver i norsk og prøve i samfunnskunnskap.

Kommunen avgir personopplysninger etter første og annet ledd til NIR, jf. introduksjonsloven § 25 tredje ledd.

§ 7.1 Hvilke opplysninger skal kommunen registrere og når? (første ledd)

Bestemmelsen fastsetter hvilke opplysninger kommunen skal registrere i forbindelse med kommunens gjennomføring av opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Kommunen har plikt til å innhente og registrere alle disse opplysningene i NIR. Plikten omfatter personer som er bosatt i kommunen og personer som bor midlertidig på kommunens asylmottak i påvente av utflytting til tildelt bosettingskommune (introduksjonsloven § 18 første ledd første punktum). Listen er uttømmende.

Kommunen skal kun registrere personopplysninger om personer som er omfattet av introduksjonslovens regler om opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Dette betyr at de som registreres må ha fått vedtak om oppholdstillatelse som danner grunnlag for varig opphold. Se 7.1.2 for registrering av opplysninger for personer som er omfattet av norskopplæring for asylsøkere.

Kommunen kan likevel velge å tilby opplæring i norsk og samfunnskunnskap *før* utlendingsmyndighetene har fattet vedtak om oppholds- eller arbeidstillatelse etter utlendingsloven. Da må kommunen være oppmerksom på at de tilbyr en tjeneste de ikke har plikt til etter introduksjonsloven. Det vil ikke være mulig å registrere opplysninger om personen i NIR, hvis de ikke da er omfattet av norskopplæring for asylsøkere. Eventuelle gjennomførte timer vil ikke telle med i vurderingen av om personen oppfyller rett og/eller plikt til å delta i 600 timer opplæring i norsk og samfunnskunnskap.

Hvis en person *har* fått oppholdstillatelse, kan kommunen bestemme seg for å starte opplæringen i perioden fra personen fremsetter søknad og til enkeltvedtaket er fattet. Da teller disse timene med i rett og/eller plikt til å delta i 600 timer opplæring. Kommunen må i slike tilfeller registrere timene som er gjennomført i NIR³⁶.

Kommunen skal også registrere antall timer norskopplæring som er gjennomført utover 600 timer (jf. introduksjonsloven § 18 annet ledd). I følge bestemmelsen er det imidlertid en forutsetning for opplæring utover 600 timer at den enkelte deltaker søker om ytterligere opplæring. Kommunen kan velge å fortsette opplæringen i tiden fra søknad er fremmet og til enkeltvedtak om tildeling er fattet. Da regnes denne tiden som gjennomført opplæring i henhold til det etterfølgende tildelingsvedtaket og kommunen må registrere timene som gjennomført i NIR³⁷.

Når det er en privat tilbyder som står for opplæring av plikt-gruppen (jf. introduksjonsloven § 17

³⁶ *Se svar på spørsmål om timeføring i NIR før vedtak om rett og plikt til norsk er fattet, fritaksgrunner og adgang til delegering til private av 2. juni 2006.*

³⁷ Se svar på spørsmål vedrørende timeføring i NIR før vedtak om behovsprøvd norskopplæring er fattet, jf. brev av 13. februar 2007.

tredje ledd), har kommunen likevel plikt til å registrere den gjennomførte opplæringen i NIR (kommunen kan eventuelt kreve at tilbyderen betaler for registreringen). Forutsetningen er at kommunen og tilbyderen har inngått en avtale. Kommunen har ikke ansvar for å registrere i NIR opplæring gitt av private tilbydere som kommunen ikke har et samarbeid med³⁸.

Frist for registrering av opplysninger

Kommunen skal registrere opplysninger som beskrevet i forskriftsbestemmelsen, men det har frem til endringene i NIR-forskriften 10. april 2014 ikke vært noen frist for når kommunen skal registrere disse opplysningene. Det har variert veldig når kommunene registrerer de ulike opplysningene i registeret. IMDi forvalter registeret, og for å sikre effektiv oppfyllelse av plikten til å registrere i NIR, har IMDi etablert en praksis der kommunen særskilt må be om tilgang til å registrere i etterkant der det er gått mer enn to måneder etter vedtaket eller hendelsen som skal registreres i NIR. I praksis har det dermed vært en frist for registrering i NIR som ikke har fremkommet av forskriften. Det er nå innført en frist i forskriften på 2 måneder for kommunene å registrere personopplysningene om kommunens deltakere i NIR, jf. første ledd første punktum. Kommunen bør uansett registrere opplysningene fortløpende. Fristen på to måneder er bare en siste frist for registrering, og fristen er satt for å sikre at opplysningene i NIR til enhver tid er så riktig og oppdatert som mulig. Manglende registrering i NIR vil kunne gi grunnlag for tilsyn fra Fylkesmannen.

Registrering av opplysninger om avsluttende prøver, herunder fritak fra plikt til å avlegge prøver

Opplysninger om gjennomføring av avsluttende prøver eller fritak fra plikt til å avlegge prøver, er nødvendige for gjennomføringen av opplæring i norsk og samfunnskunnskap.

Opplysningene faller dermed inn under formålet med Nasjonalt introduksjonsregister (NIR) slik det er hjemlet i introduksjonsloven § 25 tredje ledd, og opplysningene skal registreres i NIR.

I henhold til forskrift 20. april 2005 nr. 342 om et nasjonalt personregister for introduksjonsordning og opplæring i norsk og samfunnskunnskap (Nasjonalt introduksjonsregister) § 7 har kommunen ansvaret for at opplysninger vedrørende prøver skal registreres i NIR. Som følge av innføring av obligatoriske avsluttende prøver i norsk og samfunnskunnskap, er kommunens registreringsplikt endret noe.

Kommunen skal registrere følgende opplysninger om prøvene, både første gang kandidaten går opp til prøve og ved en eventuell kontinuasjon:

- tidspunktet for når avsluttende prøve i norsk og avsluttende prøve i samfunnskunnskap ble avlagt,
- resultat av delprøver i norsk og prøve i samfunnskunnskap,

³⁸ Se svar på spørsmål om kommunens ansvar for å registrere opplæring i NIR gjennomført av en aktør som kommunen ikke har etablert et samarbeid med i brev av 15. juni 2006.

- vedtaksdato for eventuelt fritak fra plikt til å avlegge avsluttende prøve i norsk og samfunnskunnskap, og hjemmelen for fritaket.

Registrering av årsak til fravær etter endt omsorgspermisjon ved fødsel og adopsjon

Deltakere i opplæring i norsk og samfunnskunnskap har ved fødsel og adopsjon rett til omsorgspermisjon i til sammen opptil 10 måneder i barnets første leveår. Dette følger av forskrift 20. april 2005 nr. 341 om opplæring i norsk og samfunnskunnskap for nyankomne innvandrere § 13. Det er ikke adgang til å gi permisjon ved fødsel og adopsjon ut over 10 måneder i barnets første leveår. Det er heller ikke adgang til å registrere permisjon som er i strid med forskriften, for eksempel permisjoner som ikke er hjemlet i forskriftsbestemmelsen, eller varighet på permisjoner ut over den tiden som er fastsatt i forskriftsbestemmelsen.

Gjennom en rekke henvendelser fra kommuner er IMDi gjort kjent med at deltakere ikke får fortsette i opplæring i norsk og samfunnskunnskap fordi de ikke har fått barnehageplass til barnet, og fordi det ikke har vært noen mulighet til å gjøre registreringer i NIR om aktivitet eller hvorfor vedkommende ikke kommer tilbake etter endt permisjon. Dagens NIR har oppfattet den enkelte som passiv, og opplæringen fremkommer som avsluttet med rettighetsstatus "*utgått rett og plikt*". I den nye versjonen av NIR vil det ikke lenger være slik at systemet oppfatter den enkelte som passiv og at opplæringen fremkommer som avsluttet med rettighetsstatus "*utgått rett og plikt*".

Det er viktig med kunnskap om hvorfor deltakere ikke kommer tilbake etter endt permisjon, både for den enkelte kommune og for myndighetene. Dette er bl.a. viktig for å kunne vurdere egnede tiltak for å få deltakerne til å starte opp igjen i opplæringen i norsk og samfunnskunnskap etter endt permisjon. Det skal nå derfor registreres en forklaring i NIR. Departementet gjør oppmerksom på at dette er en registrering som ikke er i tråd med forskriftsbestemmelsen om permisjon ved fødsel og adopsjon.

Det vil framkomme tydelig av NIR at kommunen gjør en registrering av forklaring på et fravær som ikke er i tråd med regelverket om permisjon ved fødsel og adopsjon. Registreringer av denne typen vil også kunne inngå i og framkomme av rapporter som gjøres tilgjengelige for kommunen selv, IMDi og BLD. Ved fylkesmannens tilsyn vil dette også bli tilgjengelig for dem, og fylkesmannen vil kunne gi pålegg til kommunen som følge av denne type registreringer. Endringen er regulert i § 7 første ledd bokstav h.

Registrering av klager

Det følger av introduksjonsloven § 22 at enkeltvedtak truffet etter denne lov kan påklages til fylkesmannen. Det følger også av forskrift om opplæring i norsk og samfunnskunnskap for nyankomne innvandrere §§ 27 og 29, at enkeltvedtak truffet etter forskriften kan påklages til fylkesmannen. Den enkelte deltakers klager og utfallet av disse skal nå registreres i NIR jf. § 7 bokstav k. Retten til å klage på enkeltvedtak er viktig ut fra et rettsikkerhetsaspekt for den enkelte deltaker. Klageretten bidrar til at den enkelte får det hun eller han har krav på etter lov og forskrift. Retten til å klage på enkeltvedtak bidrar også til økt bevissthet i kommunene rundt

oppfyllelse av regelverket og de generelle forvaltningsrettslige reglene og prinsippene. Med sistnevnte menes økt bevissthet i kommunene rundt hvilke beslutninger etter lov og forskrift som er enkeltvedtak etter forvaltningsloven, og hvilke krav som da stilles til saksforberedelsen, og til selve vedtaket. Dette gjelder for eksempel forvaltningens utrednings- og informasjonsplikt, partens adgang til å uttale seg, at enkeltvedtak som hovedregel skal være skriftlige, kravet til begrunnelse, kravet til underretting om vedtaket så snart som mulig og informasjon om at enkeltvedtak kan påklages, herunder til hvem og hvordan. Registreringer av klager og utfallet av disse i NIR vil bidra til styrket bevissthet i kommunene rundt betydningen av klageretten og de forvaltningsrettslige reglene.

§ 7.2 Opplysninger om deltakelse i norskopplæring for asylsøkere (annet ledd)

Kommunen skal også registrere norskopplæring som foregår på asylmottak i kommunen innen 2 måneder. Disse opplysningene er viktige for den kommunen som senere skal stå for den videre opplæringen. Denne kommunen må få informasjon om den språkopplæringen den enkelte asylsøker har deltatt i. Informasjon om omfang og nivå på opplæringen er viktig for når kommunen skal fatte vedtak etter introduksjonsloven.

§ 7.3 Avgivelse av personopplysninger til NIR (tredje ledd)

Forskriften regulerer ikke hvordan kommunen skal overføre personopplysninger til NIR. Men kommunen har et selvstendig ansvar for behandlingen av personopplysninger.

Kapittel 3. Ansvarsdelingen mellom IMDi og kommunen

§ 8 Direktoratets ansvar

§ 8. Direktoratets ansvar

Direktoratet skal legge inn personopplysninger knyttet til personer som omfattes av introduksjonsloven og norskopplæring for asylsøkere slik det følger av introduksjonsloven § 23 tredje og fjerde ledd og § 5 i denne forskriften. Direktoratet er ansvarlig for at opplysninger om resultatet på prøver for personer i målgruppen for norskopplæring etter introduksjonsloven automatisk overføres fra ansvarlig for prøvene til NIR. Direktoratet skal registrere hvilke personer det er utbetalt tilskudd for. Direktoratet er også ansvarlig for at egen behandling av personopplysninger ikke er i strid med formålene som framgår av § 1 av denne forskriften.

Direktoratet er behandlingsansvarlig for alle behandlinger av personopplysninger tilknyttet denne forskriften.

Direktoratet skal gjennom systematiske tiltak sørge for tilfredsstillende informasjonssikkerhet for registeret, jf. personopplysningsloven § 13, herunder oppfylle kravene til konfidensialitet, integritet og tilgjengelighet. Kravet til konfidensialitet skal sikre at personopplysningene ikke blir gjort tilgjengelig for uvedkommende. Kravet til integritet skal sikre at personopplysninger ikke endres utilsiktet eller av uvedkommende. Kravet til tilgjengelighet skal sikre at personopplysninger er tilgjengelige for rettmessige brukere, når de trenger dem for å kunne utføre sine oppgaver.

I tillegg skal direktoratet etablere og holde ved like nødvendige, planlagte og systematiske tiltak for å sikre at kravene personopplysningsloven stiller til behandling av opplysninger blir etterlevd, jf. personopplysningsloven § 14.

Direktoratet er ansvarlig for å inngå en databehandleravtale med hver kommune, jf. personopplysningsloven § 15. Avtalen skal inneholde en angivelse av kommunens plikt til å gjennomføre nødvendige sikkerhetstiltak etter personopplysningsloven. Direktoratet skal også inngå databehandleravtaler med avgivere av personopplysninger til NIR, og mottakere av personopplysninger fra NIR, jf. personopplysningsloven § 15.

§ 8.1 Hva har IMDi ansvar for? (første ledd)

IMDi har ansvaret for å registrere personopplysninger jf. § 5 i NIR. IMDi skal videre sørge for at opplysninger om beståtte prøver for personer i målgruppen automatisk overføres fra den ansvarlige for prøvene til NIR. Dette skal bidra til en enkel og sikker forvaltning av resultattilskuddet. IMDi har også ansvaret for å registrere hvilke personer det er utbetalt tilskudd for til kommunene til opplæring i norsk og samfunnskunnskap og norskopplæring for asylsøkere. Med registrering menes her føre oversikt over hvilke personer det er utbetalt tilskudd for.

§ 8.3 Informasjonssikkerhet (tredje ledd)

IMDi har et overordnet ansvar for registerets informasjonssikkerhet (jf. personopplysningsloven § 13). IMDi er ansvarlig for å iverksette systematiske tiltak for å sikre

at informasjonssikkerheten overholdes.

Rutiner for behandling av opplysninger og bruk av NIR, herunder autorisasjon av brukere i systemet, skal ivareta hensynet til konfidensialitet, integritet og tilgjengelighet slik dette er beskrevet i personopplysningsloven.

Bare de som har et saklig behov kan få tilgang til NIR og adgang til å bruke opplysningene. De som skal få tilgang til opplysninger, må altså ha behov for disse for å kunne utføre sitt arbeid. Tilgangen er begrenset til personer som er autorisert. I praksis vil dette si at vedkommende er tildelt brukeridentitet og passord i registeret. Autorisasjon kan gis enten av IMDi eller av en person med delegert autorisasjonsmyndighet i den enkelte kommune.

For at tilfredsstillende sikkerhet skal oppnås, må IMDi kunne dokumentere de ulike sikkerhetstiltakene som er etablert, og hvem som har ansvaret for dem. Direktoratet må videre ha rutiner for å kontrollere at sikkerhetstiltakene følges opp i praksis. Disse rutinene må også dokumenteres. Dokumentasjonen må være tilgjengelig for medarbeiderne. Den må også inneholde rutiner for revisjon av sikkerhetstiltakene og rutiner for en jevnlig ny vurdering av hvem som skal være autorisert som bruker av registeret.

§ 8.4 Krav til behandlingen av personopplysningene (fjerde ledd)

IMDi har et overordnet ansvar for å sikre at behandling av opplysninger i registeret er i samsvar med personopplysningsloven § 14. De tiltak IMDi etablerer og vedlikeholder i denne forbindelse, vil omfatte både direktoratet og kommunen.

Behandlingen av personopplysninger som inngår i NIR, innebærer følgende:

- 1 IMDi kopierer opplysninger fra UDB inn i NIR (§ 5).
- 2 IMDi skal ikke bare forvalte opplysningene som direktoratet selv har lagt inn, men også de opplysningene som er lagt inn av kommunene.
- 3 IMDi skal utlevere opplysninger til andre offentlige organer som har behov for dem i forbindelse med gjennomføring, oppfølging og evaluering av ordningene i introduksjonsloven og norskopplæring for asylsøkere (jf. introduksjonsloven § 25 fjerde ledd).
- 4 IMDi skal anonymisere eller slette personopplysninger i NIR ved utløpet av tiårsfristen (jf. § 10 første ledd).
- 5 IMDi kan benytte opplysningene til å evaluere introduksjonsordningen, opplæring i norsk og samfunnskunnskap og norskopplæring for asylsøkere. IMDi kan gi ut rapporter om deltakelsen i ordningene.

IMDi har også ansvar for at det foreligger skriftlig informasjon om informasjonssikkerheten (jf. personopplysningsloven §§ 13 og 14).

Når det gjelder personopplysninger om deltakere i opplæring i norsk og samfunnskunnskap, skal IMDi i tillegg overføre opplysninger fra NIR til UDB (jf. § 10 tredje ledd). Dette gjelder

opplysninger om at personen har gjennomført 600/300 timer med opplæring, er fritatt fra plikten eller innehar tilstrekkelig kunnskaper i norsk eller samisk.

§ 8.5 Databehandleravtaler (femte ledd)

IMDi skal inngå en databehandleravtale med hver kommune (personopplysningsloven § 15). Avtalen skal angi kommunens plikt til selv å iverksette nødvendige sikkerhetstiltak etter personopplysningsloven. IMDi skal også inngå databehandleravtaler med andre avgivere av personopplysninger til NIR enn kommunen, dvs. UDI og Skattedirektoratet. IMDi skal også inngå databehandleravtaler med mottakere av opplysninger fra NIR.

§ 9 Kommunens ansvar

§ 9. Kommunens ansvar

Kommunen er ansvarlig for innsamling og registrering av personopplysninger om personer i kommunen som omfattes av introduksjonsloven og norskopplæring for asylsøkere, slik det følger av introduksjonsloven og denne forskriften §§ 6 og 7. Kommunen er også ansvarlig for at kommunens behandling av personopplysninger ikke er i strid med formålene i denne forskriften, jf. introduksjonsloven § 25 tredje og fjerde ledd og denne forskriften § 1.

Kommunen er databehandler for alle behandlinger av personopplysninger tilknyttet denne forskriften. Kommunens databehandleransvar omfatter også ansvar for å avgi til NIR personopplysninger som registreres eller på annen måte behandles av private virksomheter og andre som driver introduksjonsprogram og opplæring i norsk og samfunnskunnskap og norskopplæring for asylsøkere på oppdrag fra kommunen.

Kommunen har et selvstendig ansvar for gjennom systematiske tiltak å sørge for tilfredsstillende informasjonssikkerhet for dens behandling av personopplysninger, jf. personopplysningsloven § 13, herunder oppfylle kravene til konfidensialitet, integritet og tilgjengelighet. Kravet til konfidensialitet skal sikre at personopplysningene ikke blir gjort tilgjengelig for uvedkommende. Kravet til integritet skal sikre at personopplysninger ikke endres utilsiktet eller av uvedkommende. Kravet til tilgjengelighet skal sikre at personopplysninger er tilgjengelige for rettmessige brukere, når de trenger dem for å kunne utføre sine oppgaver. Kravene som kommunen skal oppfylle, skal framgå av databehandleravtalen med direktoratet, jf. § 8 femte ledd i denne forskriften.

§ 9.1 Kommunens ansvar (første ledd)

Kommunen har ansvaret for behandlingen av personopplysninger om de personer som deltar i introduksjonsprogram og i opplæring i norsk og samfunnskunnskap (jf. introduksjonsloven §§ 2 og 3 og §§ 17 og 18 første ledd). Men forskriften regulerer *ikke* kommunens øvrige behandling av personopplysninger i forbindelse med gjennomføringen av ordningene. Dette gjelder for eksempel eventuelle kommunale registre.

Kommunen har hovedansvaret for at relevante personopplysningene registreres i NIR. Dersom kommunen legger et oppdrag ut til en nabokommune, eller inngår i et interkommunalt

samarbeid, kan tilbyderkommunen pålegges å sende opplysningen til NIR. Dette kan ordnes gjennom en avtale mellom kommunene (jf. § 9 annet ledd). Dersom kommunen legger oppdrag ut til private aktører, er det fortsatt kommunen som har databehandleransvaret.

Formålet med NIR, slik det følger av § 1, setter klare begrensninger på hvordan kommunen kan behandle opplysningene som skal registreres i registeret.

§ 9.2 Databehandleransvar (annet ledd)

Kommunen har databehandleransvar for personopplysninger som innsamles og registreres i NIR. Databehandleransvaret er definert i personopplysningsloven § 2, og omfatter også kommunens bruk av opplysninger i registeret. Kommunen har plikt til å følge rutiner som ivaretar sikkerheten for behandlingen av opplysningene, og for at registrering, bruk og utlevering ikke er i strid med formålet i introduksjonsloven § 25 tredje og fjerde ledd.

§ 9.3 Informasjonssikkerhet (tredje ledd)

Kommunen skal etablere og fortløpende vedlikeholde rutiner og sikkerhetstiltak for sin registrering, bruk og avgivelse av opplysninger. Disse rutinene skal tilfredsstillende kravene i personopplysningsloven. Dette innebærer at kommunen har ansvar for å sikre at kun de som har et saklig behov, er autorisert som brukere av NIR, og at det også i praksis kun er disse som er brukere av registeret.

Kommunen har altså ansvar for å følge opp de sikkerhetstiltak og rutiner for bruk av NIR som IMDi har utarbeidet. Kommunen har også ansvar for å sikre at opplysninger ikke lagres, kommer på avveie eller brukes på annen måte enn forutsatt etter at de er avgitt til NIR.

For at tilfredsstillende sikkerhet kan oppnås, må kommunen dokumentere sikkerhetstiltakene som er etablert. Dokumentasjonen må være tilgjengelig for medarbeiderne. Den må også inneholde rutiner for revisjon av sikkerhetstiltakene, og rutiner for en jevnlig ny vurdering av hvem som skal være autorisert som bruker av NIR. Kravene som kommunen skal oppfylle, framgår av databehandleravtalen som skal inngås med direktoratet (jf. § 8 femte ledd og merknad til dette).

§ 10 Fylkesmannens tilgang til NIR

§ 10. Fylkesmannens tilgang til NIR

Fylkesmannen gis gjennom NIR lesetilgang til opplysninger om personer som deltar i introduksjonsordningen, opplæring i norsk og samfunnskunnskap og norskopplæring for asylsøkere.

Denne bestemmelsen er ny, og ble innført ved endringer i NIR-forskriften 10. april 2014. Fylkesmannens tilgang til NIR var tidligere regulert i § 5 fjerde ledd i forskriften. Fylkesmannen var tidligere ansvarlig for forvaltningen av tilskudd til kommunene til opplæring i norsk og samfunnskunnskap og norskopplæring for asylsøkere. Fra 2012 ble dette ansvaret overført til IMDi. Fylkesmannen var også pålagt å registrere hvilke personer det ble utbetalt tilskudd for. Dette ansvaret har nå blitt overført til IMDi, jf. § 8 første ledd.

Fylkesmannens oppgaver med hensyn til introduksjonsloven ble fra 1. september 2012 endret med innføring av statlig tilsyn med kommunenes oppfyllelse av plikter etter lovens kapitler 2 til 4 og § 25 tredje og fjerde ledd, jf. introduksjonsloven § 23. Det statlige tilsynet skal være en kontroll av om kommunenes virksomhet og vedtak er i samsvar med lovpålagte plikter.

Fylkesmannen har derfor fått en utvidelse fra den tilgangen de hadde tidligere. Dette har blitt gjort fordi fylkesmannen har behov for tilgang til flere opplysninger i NIR enn det de har hatt tilgang til tidligere for å kunne gjennomføre sine oppgaver etter introduksjonsloven. For å kunne gjennomføre tilsyn, både med kommunenes plikt til registreringer i NIR iht. forskriften, og som del av dokumentasjon av kommunens øvrige plikter etter loven, samt for å ivareta deres forvaltningsansvar som klageorgan, har fylkesmannen behov for full lesetilgang til opplysningene i NIR, herunder full lesetilgang til alle kommunens rapporter.

§11 Lagring av opplysninger

§ 11. Lagring av opplysninger

Direktoratet kan lagre personopplysninger om en person i NIR i til sammen ti år, beregnet fra tidspunkt for påbegynt introduksjonsprogram eller opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Direktoratet kan lagre personopplysninger om personer som omfattes av norskopplæring for asylsøkere i til sammen fem år beregnet fra tidspunkt for påbegynt opplæring.

Direktoratet skal overføre opplysninger om antall timer gjennomført norskopplæring for asylsøkere per uke til felles register for alle landets asylmottak.

Direktoratet skal for behandling av søknader om permanent oppholdstillatelse og norsk statsborgerskap overføre følgende opplysninger til UDB:

- a) om gjennomføring av pliktig opplæring i norsk og samfunnskunnskap,
- b) fritak fra plikt til å delta i opplæring i norsk og samfunnskunnskap eller fritak fra plikt til å avlegge avsluttende prøve i norsk og samfunnskunnskap, eller
- c) om dokumentasjon av tilstrekkelige kunnskaper i norsk eller samisk.

Direktoratet skal overføre opplysningene så snart de foreligger i registeret.

Direktoratet skal før sletting av opplysninger etter hhv. ti og fem år, jf. første og annet ledd, overføre til UDB de opplysninger om en person som framgår av tredje ledd.

§ 11.1 Lagring av opplysninger (første ledd)

Når det gjelder personopplysninger om deltakere i enten **introduksjonsordningen eller i opplæring i norsk eller samfunnskunnskap**, kan NIR lagre disse i opptil ti år. Regelen innebærer at direktoratet må slette eller anonymisere personopplysninger om enkeltpersoner når opplysningene er eldre enn ti år. Dette regnes fra det tidspunktet vedkommende påbegynte introduksjonsprogram eller opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Tidsbegrensningen på ti år er begrunnet med at kommunens plikt til norskopplæring varer i fem år og at integreringstilskuddet utbetales i fem år, samt at opplysningene bør være tilgjengelige for evalueringsformål i fem år ut over dette.

Når det gjelder personopplysninger knyttet til enkeltpersoners deltakelse i **norskopplæring for asylsøkere**, kan disse lagres i til sammen 5 år. Informasjonen vil imidlertid være skjult i NIR så fort en asylsøker er utenfor målgruppen, og vil ikke vises igjen før personen eventuelt er inne i målgruppen igjen. Bakgrunnen for denne regelen er at det forekommer at personer søker asyl flere ganger. I slike tilfeller er det hensiktsmessig å ha informasjon om den opplæring en asylsøker eventuelt har gjennomført tidligere.

§ 11.2 Overføring av opplysninger om gjennomført norskopplæring for asylsøkere (annet ledd)

Direktoratet skal overføre opplysninger om antall timer gjennomført norskopplæring per uke til felles register for alle landets asylmottak. I registeret finnes opplysninger som asylmottakene trenger i sitt arbeid med asylsøkerne. Bakgrunnen for overføringen er at driftsoperatørene skal

få best mulige forutsetninger for å utforme hensiktsmessige aktivitetstilbud for den enkelte, og at norskopplæringen kan følges opp på en god måte.

§ 11.3 Overføring av opplysninger til UDB (tredje ledd)

Personopplysninger om personer som enten gjennomfører 600/300 timer med opplæring, fritas fra plikten til opplæring eller som dokumenterer tilstrekkelig kunnskaper i norsk eller samisk, skal overføres fra NIR til UDB så snart opplysningene foreligger i NIR. Dette for å sikre at UDB til enhver tid har oppdatert, nødvendig informasjon om de som søker om permanent oppholdstillatelse eller norsk statsborgerskap (jf. utlendingsloven § 62 og statsborgerloven § 7 jf. § 8).

Når det gjelder personer som ikke har fullført pliktig opplæring etter introduksjonsloven § 17, skal det antall timer de faktisk har gjennomført overføres til UDB før opplysningene slettes. Begrunnelsen for dette er å sikre opplysninger om gjennomført opplæring for disse personene, dersom de senere skulle ønske å oppfylle det som gjenstår av plikten, for deretter å søke permanent oppholdstillatelse eller statsborgerskap.

§ 11.4. Begrensninger av sletting (fjerde ledd)

Kravet om sletting etter ti år gjelder ikke for personopplysninger som nevnt i tredje ledd. Slike opplysninger skal overføres til UDB før de slettes i NIR.

Kapittel 4. Andre bestemmelser

§ 12 Personopplysningsloven

§ 12. Anvendelse av personopplysningsloven

Lov 14. april 2000 nr. 31 om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven) og forskrift 15. desember 2000 nr. 1265 om behandling av personopplysninger gjelder for behandling av opplysninger i NIR. Reglene i denne forskrift skal således anvendes i tråd med personopplysningsloven.

Bestemmelsene i personopplysningsloven og personopplysningsforskriften av 15. desember 2000 nr. 1265 fastsetter regler for behandling av personopplysninger. Disse reglene gjelder også for NIR.

§ 13 Ikrafttredelse

§ 13. Ikrafttredelse

Forskriften trer i kraft 1. september 2005 og gjelder alle landets kommuner som yter tjenester etter introduksjonsloven.

Forskriften trer i kraft 1. september 2005 og gjelder alle landets kommuner som yter tjenester etter introduksjonsloven.

DEL IV – Andre tilgrensende spørsmål

Innledning

I dette kapittelet beskrives spørsmål av relevans for kommunene eller for deltakere i introduksjonsordningen, men som ikke er regulert i introduksjonsloven. I det følgende gis det enkelte anbefalinger bl.a. om hvordan kommunene kan organisere arbeidet med introduksjonsprogram. Grunnet en variert og mangfoldig kommunal virkelighet, er det ikke mulig å anbefale én standardmodell for organiseringen. Intensjonen her er å gi kommunene et bedre beslutningsgrunnlag for å kunne velge en hensiktsmessig organisering.

Kontaktperson

Et fast kontaktpunkt og tett individuell oppfølging kan ha mye å si for hvorvidt den enkelte gjennomfører programmet. Hvordan kommunen velger å organisere arbeidet med introduksjonsprogram i kommunen, vil få betydning for hvilke oppgaver som tillegges en kontaktperson. En avveining kommunene må gjøre, er hvorvidt kontaktpersonen først og fremst skal arbeide med kvalifisering, eller om han/hun også skal ha andre arbeidsområder som for eksempel bosetting, etablering, miljøarbeid mv. En kontaktpersons oppgaver når det gjelder introduksjonsprogrammet kan inndeles i tre hovedkategorier:

- oppfølging av den enkelte deltaker
- koordinerende instans for den enkelte
- koordinerende instans i tverrfaglig samarbeid

Med utgangspunkt i erfaringer fra kommuner, kan det anbefales at kontaktpersonen har ansvaret for oppfølging av programdeltakerens individuelle plan fra den dagen vedkommende begynner i introduksjonsprogrammet, til han eller hun har kommet ut i arbeid eller utdanning, eller avsluttet programmet. Oppgavene er avhengig av behovene til den enkelte programdeltaker og målene i den individuelle planen. Samtidig finnes det noen oppgaver som vil være relevante for de fleste programdeltakere.

Lokal organisering i tråd med lovens formål

De overordnede intensjonene bak introduksjonsordningen bør vektlegges ved organiseringen av arbeidet lokalt. Disse er blant annet:

- helhetlig kvalifisering
- individuell tilpasning
- aktiv innsats og medvirkning fra deltakeren
- unngå dødtid/oppnå kontinuitet i programtilbudet
- økonomisk selvstendigjøring
- rask overgang til og deltakelse i ordinært arbeids-, utdannings- og samfunnsliv

Intensjonen om helhetlig kvalifisering uten dødtid mellom tiltakene, brukermedvirkning, individuell tilpasning og rask overgang til ordinær utdanning og yrkesliv krever koordinering og samarbeid mellom flere ulike tjenesteytere i kommunen. Flyktningkontor, voksenopplæring og NAV er blant de viktigste aktørene.

Lovens formål og intensjonen om rask overgang til arbeid tilsier et utstrakt samarbeid mellom kommunen og NAV. I rundskriv Q-27/2015 fra Barne-, likestillings- og

inkluderingsdepartementet (BLD) og Arbeids- og sosialdepartementet (ASD) er det gitt nærmere retningslinjer for samarbeid mellom kommunen og Arbeids- og velferdsetaten om introduksjonsordning for nyankomne innvandrere (se vedlegg).

Lokale faktorer som utgangspunkt for hensiktsmessig organisering

Viktige faktorer og rammebetingelser som hver enkelt kommune må ta utgangspunkt i ved organisering av arbeidet er blant annet:

- antall nyankomne bosatte med behov for grunnleggende kvalifisering og rett til program,
- målgruppens sammensetning og individuelle forutsetninger,
- kompetanse på flyktning- og integreringsfeltet,
- tilgang på personell og økonomiske ressurser, herunder administrasjon av integreringstilskuddet,
- demografiske og geografiske faktorer,
- den enkelte kommunes organisering av sine tjenester,
- utdanningsmuligheter lokalt,
- arbeidsmarked/næringsliv lokalt og
- tilgjengelighet av kommunale tjenester og øvrige tilbud.

Organisatoriske anbefalinger

Blant annet følgende momenter har vist seg å være sentrale for organiseringen av arbeidet med introduksjonsprogrammet³⁹:

- administrativ og fysisk nærhet, for eksempel ved samlokalisering, fremmer samarbeidet.
- stor selvstendighet i utførelsen av oppgavene, og kort vei til besluttsende myndighet, fremmer effektivitet og gjennomføringsevne.
- teamarbeid på tvers av sektorer og faggrenser fremmer faglig utvikling, men er ressurskrevende.
- kompetanseutvikling og faglig fellesskap er viktig for faglig utvikling og trygghet.
- arenaer for utveksling og bearbeiding av erfaringer er viktig for å ivareta de ansatte.
- tydelig oppgave- og ansvarsfordeling som er forankret i ledelsen, sikrer koordinering av oppgavene og at det ikke oppstår «gråsoner» eller oppgaver som står urørte

Arbeidet med introduksjonsordningen som en del av det lokale NAV-kontoret

Et hovedhensyn i integreringen av nyankomne er å styrke koblingen til arbeidsmarkedet. En samordning av arbeidet med introduksjonsordningen med det lokale NAV-kontoret, kan gjøre det lettere for kommunene å følge opp denne politikken. Hvorvidt introduksjonsordningen legges inn i NAV, vil variere fra kommune til kommune. En analyse gjennomført av Rambøll i 2011 viser at 43 prosent av kommunene som inngikk i undersøkelsen hadde lagt forvaltningen

³⁹ Lund, Monica (2003): *Kvalifisering for alle – utfordringer ved obligatorisk introduksjonsordning for nyankomne flyktninger*. Fafo-rapport 414.

av introduksjonsordningen inn i NAV. I Rambølls undersøkelse oppga flere av kommunene at de ønsket en samorganisering for sikre en bedre koordinering av kompetanse- og tiltaksressursene overfor målgruppen. Selv om introduksjonsordningen ikke legges inn i kontoret gjennom den lokale avtalen, vil de lokale avtalene regulere forholdet til kommunens øvrige tjenester, jf. arbeids- og velferdsforvaltningsloven § 13 annet ledd og § 14 første ledd. Alle kommuner skal være dekket av minst ett felles kontor (NAV-kontor) pr 1. januar 2010.

Uavhengig av hvilken løsning som velges lokalt vil det fortsatt være kommunen som har ansvar for å sørge for introduksjonsprogram etter introduksjonsloven. Det er viktig at gruppen nyankomne innvandrere prioriteres, og at arbeidet med oppfølging av deltakere i introduksjonsordningen samordnes mellom den instansen i kommunen som forvalter introduksjonsordningen og NAV. Hensikten er å sikre en klar ansvarsdeling, unngå dobbeltarbeid og bidra til et effektivt og målrettet introduksjonsprogram for den enkelte deltaker. Dette kan gjøres enten gjennom en særskilt samarbeidsavtale som regulert i *rundskriv Q-27/2015* om samarbeid mellom kommunen og Arbeids- og velferdsetaten om introduksjonsordning for nyankomne innvandrere, eller ved at tilsvarende innarbeides i samarbeidsavtalen om NAV-kontoret. Arbeids- og sosialdepartementet og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har nylig revidert dette rundskrivet. Det er bl.a. gjort endringer for å bidra til at Arbeids- og velferdsetaten ved behov kommer tidligere inn i arbeidet med introduksjonsprogrammet for den enkelte.

Samarbeid mellom kommunen og frivillige organisasjoner

Foreningslivet og fritidsarenaen kan egne seg til læring av sosiale og kulturelle koder så vel som språkpraktisering. Forenings- og fritidsaktiviteter kan bidra til oppbygging av sosiale nettverk og kunnskap om lokalsamfunnet. Flere undersøkelser bekrefter betydningen av sosiale nettverk for rekruttering til det norske arbeidsmarkedet. Det kan derfor være hensiktsmessig at den enkelte kommune vurderer tiltak i introduksjonsprogrammet som fremmer bygging av sosiale nettverk i samarbeid med frivillige organisasjoner.

Forutsetningen er at deltakelsen er dokumentert og at tilbudet inngår i deltakerens individuelle plan, basert på vedkommendes opplæringsbehov og hvilke tiltak han/hun kan nyttiggjøre seg. Samarbeidet med de frivillige organisasjonene kan legges opp på forskjellige måter. En måte er å kartlegge den nyankomne innvandrers interesser og opprette kontakt med relevante frivillige organisasjoner. En annen måte er å rekruttere, koble og bruke frivillige som aktive deltakere i kommunens integreringsarbeid, enten som faddere, vennefamilier eller frivillige guider.

Særlig om barnetilsyn

Mange nyankomne innvandrere med rett og plikt til å delta i introduksjonsprogram eller opplæring i norsk og samfunnskunnskap har små barn. En praktisk forutsetning for deltakelse vil ofte være at det kan tilbys et forsvarlig barnetilsyn, ikke minst gjelder dette når begge foreldrene faller inn under personkretsen i §§ 2 og 17.

Tilbud om individuell rett til barnetilsyn er ikke regulert i introduksjonsloven. Det er kommunene selv som er best egnet til å vurdere behovet og legge til rette for barnehagetilbud for nyankomne innvandrere som deltar i introduksjonsprogram. Personer med rett og plikt til introduksjonsordning bør være en prioritert gruppe både for å få barnehageplass til sine barn og for å ha mulighet til redusert foreldrebetaling. Disse representerer en stor gruppe innvandrere som staten og kommunene har et særskilt integreringsansvar for. Dersom intensjonen med loven skal nås, forutsetter dette at kommunene sikrer barnehageplass til barna i disse familiene.

Det er viktig at barn med særskilte behov og barn i økonomisk vanskeligstilte familier sikres tilgang til barnehager gjennom tiltak som blant annet fortrinnsrett, søskenmoderasjon og graderte betalingssatser. Deltakere i introduksjonsprogram og opplæring i norsk og samfunnskunnskap kan, avhengig av familiens økonomiske situasjon, være en slik prioritert gruppe.

I tilfeller hvor det ikke er mulig å tilby barnehageplass, bør kommunen vurdere alternative ordninger for barnetilsyn for deltakere i introduksjonsprogram eller opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Dette kan være i situasjoner der kommunen eller bydelen faktisk har mangel på barnehageplasser, eller der det er lang tid til neste opptak slik at foreldrenes oppstart i kvalifisering kan bli utsatt. Mange kommuner og bydeler har erfaring med å tilby barnetilsyn eller barnehageplass til barn i førskolealder når mødre deltar på kvalifiseringstiltak. Bruk av åpen barnehage hvor foreldrene selv eller andre voksne er med barnet, kan også i særlige tilfeller inngå som en del av et introduksjonsprogram, i den grad det fremmer lovens formål, jf. § 4.

For barn i skolealder vil de kommunale og private skolefritidsordningene (SFO) i kommunen være et sentralt tilbud. Hovedopptaket skjer vanligvis i vårsemesteret, men ofte foretas det også løpende opptak gjennom året hvis det blir ledige plasser. Det er opp til den enkelte kommune å prioritere hvilke grupper som skal tas opp. Det samme gjelder fastsettelse av satser for eventuell foreldrebetaling og søskenmoderasjon. Organisering, bemanning og innhold i SFO er det opp til den enkelte kommune å avgjøre.

Bruk av tolk

For at kommunen skal kunne kommunisere med deltakere i introduksjonsprogrammet eller opplæring i norsk og samfunnskunnskap, for eksempel under kartleggingsfasen og utforming av individuell plan, vil det for mange være behov for bruk av tolk. Kommunen må også vurdere om de er i stand til å oppfylle sin opplysningsplikt etter forvaltningsloven i tilfeller der deltaker har liten eller svak språklig kompetanse på norsk.

Nasjonalt tolkeregister er et register som gir oversikt over praktiserende tolkers kvalifikasjoner, og skal sikre markedet tilgang til kvalifiserte tolker. Registeret driftes av IMDi. Målet er at alle som trenger tolk i offentlig sektor skal ta utgangspunkt i Nasjonalt tolkeregister ved ethvert søk etter tolk. Nasjonalt tolkeregister er allment tilgjengelig på *tolkeportalen*. For

ytterligere informasjon om kommunikasjon via tolk, se *IMDis nettsider*.

Vurdering og godkjenning av tidligere utdanning og kompetanse

Bedre utnyttelse av innvandreres kompetanse er viktig for å dekke etterspørselen etter kvalifisert arbeidskraft i Norge på kort og lang sikt. Effektive godkjenningsordninger er viktig for å sikre et velfungerende arbeidsmarked uten flaskehals og lønns- og kostnadspress. Ut fra et integreringsperspektiv, er det viktig å påse at disse ordningene ikke skaper utilsiktede hindringer for en rask og god integrering av innvandrerne på arbeidsmarkedet.

Alle land har sine egne utdanningssystemer. Utdanninger som er på universitets- og høyskolenivå i Norge, kan være lagt til videregående nivå i andre land. Dette gjelder for eksempel sykepleie- og førskolelærerutdanningen. Denne ulikheten finnes også mellom land i Europa. Dette kan føre til misforståelser. Medbrakt utdanning og yrkespraksis må derfor vurderes og sammenliknes med en tilsvarende norsk utdanning for å bli godkjent som hel eller en del av en norsk utdanning. Dette gjelder både på videregående skoles nivå og på høyskole- og universitetsnivå. For mer informasjon om generell studiekompetanse vises det til *Samordna opptak sine nettsider*.

Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT) er et uavhengig, statlig organ som skal kontrollere og bidra til å utvikle kvaliteten på høyere utdanning og fagskoleutdanning i Norge. NOKUT gir også generell godkjenning av høyere utdanning tatt i utlandet. Nyttig informasjon finnes på *deres nettside*.

NOKUT informerer om de norske autorisasjons- og godkjenningsordningene, og skal være en veiviser for personer som ønsker godkjenning av utenlandsk utdanning og/eller yrkeserfaring. For mer informasjon, se *NOKUTs nettside*. IMDi og NOKUT har i samarbeid utviklet opplæringsprogram for programrådgivere med flere om godkjenning av utenlandsk utdanning. Det er også laget et eget *e-læringsprogram*.

Rambøll gjennomførte i 2009 en kartlegging av godkjenningsordningene for lovregulerte yrker. Denne kartleggingen viste at det eksisterer flere utilsiktede hindringer for innvandrernes innpass på arbeidsmarkedet, særlig for søkere med yrkeskvalifikasjoner og utdanning fra land utenfor EØS-området. Blant annet viste kartleggingen at det er et stort antall aktører involvert i godkjenningsprosessen, og at det er utfordrende for søkerne å navigere mellom ulike instanser/aktører. I tillegg fremkom det at det er mangel på kurs for faglig påbygning i universitets- og høyskolesektoren, og at det også er mangel på tilgang til praksissteder.

Godkjenning av medbrakt kompetanse er et tema både i NOU 2010:7 (Østbergutvalget) og NOU 2011:14 (Inkluderingsutvalget). Østbergutvalget tar særlig for seg utfordringer knyttet til realkompetansevurdering. Inkluderingsutvalget foreslår ti tiltak for å sikre bedre bruk av innvandreres medbrakte kompetanse. De anbefaler blant annet å systematisere og effektivisere prosessen med å registrere, kartlegge, vurdere, godkjenne, tilpasse og eventuelt supplere med

kompetanse, slik at innvandrere raskest mulig kan få arbeid, og i størst mulig grad i tråd med sine kvalifikasjoner.

Et viktig prinsipp i alt arbeid med innvandrere er å bygge på den kompetansen innvandreren har med seg. Begrepet realkompetanse omfatter all formell og uformell kompetanse et menneske har, uavhengig av hvor og hvordan den er tilegnet. Retten til realkompetansevurdering har tidligere vært knyttet til retten til videregående opplæring og blitt benyttet som grunnlag ved inntak til opplæring og eventuelt for avkortning av opplæringsløp. Med virkning fra 14. mars 2003 er opplæringsloven endret slik at den også åpner for bruk av realkompetansevurdering når formålet ikke er videre utdanning. Personer som ønsker å dokumentere yrkeskompetansen sin med sikte på arbeid har dermed fått mulighet til å få sin realkompetanse vurdert. Yrkesprøving er en metode for vurdering av realkompetanse som har vist seg godt egnet til å vurdere en persons evne til å utøve et bestemt yrke.

Fylkeskommunen har ansvaret for å gjøre en realkompetansevurdering og utstede kompetansebevis. Ordningen gir innvandrere og nasjonale minoriteter med rett til videregående opplæring mulighet til å få vurdert sin kompetanse. Personer som ikke har rett til videregående opplæring, kan også få vurdert sin realkompetanse og få kompetansebevis dersom de blir vist til dette av kommunen, arbeidsmarkedsetaten eller trygdeetaten. Fylkeskommunen har fått ansvaret for å gjennomføre realkompetansevurdering både for dem som har rett til videregående opplæring og for dem som blir vist til fylkeskommunen for realkompetansevurdering. Fylkeskommunen skal dekke utgiftene for alle som har rett til videregående opplæring, mens kommunen, arbeidsmarkedsetaten og trygdeetaten dekker kostnadene for andre grupper.

Særlig om skatteplikt

I henhold til lov av 26. mars 1999 nr. 14 om skatt av formue og inntekt (skatteloven) er introduksjonsstønad skattepliktig (skatteloven § 5–42 bokstav e, jf. § 12–2).

Videre skal det etter folketrygdloven § 23–3 betales trygdeavgift av all personinntekt etter skatteloven § 12–2 som også omfatter introduksjonsstønad. Avgiften skal svares med lav sats når det gjelder introduksjonsstønad, jf. folketrygdloven § 23–3 annet ledd nr. 1 bokstav d. Stortinget fastsetter årlig satsene for trygdeavgiften.

Reglene om minstefradrag, jf. skatteloven § 6–30, jf. § 6–31 første ledd bokstav b, gjelder også for deltakere i introduksjonsordningen.

Det er innført innberetningsplikt for den som utbetaler stønaden, dvs. kommunen, jf. ligningsloven § 6–2 nr. 1 bokstav b. Det mest hensiktsmessige er at innberetningen skjer på lik linje som for lønnsutbetalinger. Dette sikrer en korrekt oppfyllelse av skatteplikten, samt at deltakeren i introduksjonsprogrammet vil kunne motta forhåndsutfylt selvangivelse. Når det gjelder skattetrekk, er introduksjonsstønad omfattet av reglene om forskuddstrekk (og ikke

av reglene om forskuddsskatt), jf. skattebetalingsloven § 5–6. Samme regler gjelder også for lønn og pensjon. Forskuddstrekk gjøres for å sikre at skatten faktisk blir betalt, og i tilfeller hvor deltakeren mottar stønad kombinert med annen skattepliktig inntekt, vil forskuddstrekk være best egnet til å sikre korrekt betaling av skatten. Hvis forskuddstrekket er for høyt, vil deltaker ha penger til gode i skatteoppgjøret det påfølgende året, men det er også mulig å søke om nytt skattekort hvis den økonomiske situasjonen skulle endre seg i løpet av inntektsåret.

Spørsmålet om kommunen er pliktig til å svare arbeidsgiveravgift for introduksjonsstønad, er regulert særskilt i folketrygdloven § 23–2 femte ledd. Introduksjonsstønad er ikke en arbeidsgiveravgiftspliktig ytelse.

Informasjon om skattereglene for introduksjonsstønad er lagt ut på *skatteetatens nettsider*.

Særlig om opptjening av pensjonspoeng og rettigheter etter folketrygden

For å opparbeide seg pensjonspoeng, rett til sykepenger eller dagpenger under arbeidsløshet, er forutsetningen etter folketrygdloven at man har hatt arbeidsinntekt eller ytelser som kompenserer for bortfall av arbeidsinntekt. Introduksjonsstønad er verken arbeidsinntekt eller en ytelse som kompenserer for bortfall av arbeidsinntekt. Introduksjonsstønad vil derfor ikke gi deltakere i introduksjonsprogram grunnlag for å opptjene verken pensjonspoeng, rett til sykepenger eller dagpenger under arbeidsløshet etter folketrygdloven.

Yrkesskedeforsikring og yrkesskadedekning etter folketrygdloven

Reglene om yrkesskadedekning framgår av folketrygdloven § 13–11. Deltakere i introduksjonsprogram er omfattet av reglene om yrkesskadedekning. Formålet med folketrygdens yrkesskadedekning er å gi særfordeler utover folketrygdens ordinære stønadssystem til den som blir rammet av en yrkesskade eller likestilt yrkessykdom, jf. kapittel 13 i folketrygdloven.

Reglene om yrkesskedeforsikring reguleres i lov 16. juni 1989 nr. 65 om yrkesskedeforsikring (yrkesskedeforsikringsloven). Arbeidsgivere plikter å tegne forsikring (yrkesskedeforsikring) til dekning av yrkesskade og yrkessykdom som nevnt i kapittel 3. Yrkesskedeforsikringen skal gi rett til full erstatning uten hensyn til om noen har skyld i skaden. Forsikringsplikten avhenger av om deltakere på tiltak som inngår som en del av introduksjonsprogrammet, er å anse som arbeidstakere etter yrkesskedeforsikringsloven, jf. § 3 første ledd og § 10, jf. § 2. Dette beror på en tolkning av begrepet arbeidstaker i yrkesskedeforsikringslovens forstand. Hvis de er å anse som arbeidstakere, foreligger det forsikringsplikt for arbeidsgiver. Om deltaker i introduksjonsprogram skal anses som arbeidstaker, beror i stor grad på innholdet av tiltaket, hva som er formålet med tiltaket, omfanget av tiltaket og om deltakelse kan sies å være arbeid utført i arbeidsgivers tjeneste.

Når det gjelder opplæring i norsk og samfunnskunnskap, følges det klare utgangspunktet i yrkesskedeforsikringsloven, at elever og studenter ikke er arbeidstakere i lovens forstand. Følgelig er de ikke omfattet av yrkesskedeforsikringsloven, og det foreligger ingen forsikringsplikt. Når det gjelder arbeids- og språkpraksis må innholdet i tiltaket vurderes. Det er det reelle underliggende forholdet som er avgjørende for om deltaker skal anses som arbeidstaker etter yrkesskedeforsikringsloven. Når de gjør tilnærmet det samme arbeidet som de vanlige ansatte ved virksomheten, er de å anse som arbeidstakere. Kommunen bør i hvert enkelt tilfelle i samråd med arbeidsgiver på praksisstedet vurdere innholdet i tiltaket og avklare om deltaker skal vurderes som en arbeidstaker. Hvis dette er tilfellet, har arbeidsgiver forsikringsplikt. Dette spørsmålet bør avklares i god tid før deltaker starter opp i praksis, og gjerne ved inngåelse av avtale om praksisplass. Ved arbeidspraksis eller andre former for tiltak i regi i NAV som inngår som en del av introduksjonsprogrammet, blir det også en individuell vurdering av om deltaker utfører de samme oppgaver og utsettes for den samme risiko som de øvrige ansatte i bedriften. Hvis dette er tilfellet er deltaker å anse som arbeidstaker i yrkesskedeforsikringslovens forstand, og det er arbeidsgiver som har ansvar for å tegne yrkesskedeforsikring. Etter introduksjonsloven § 11 er det mulig å legge ulike former for ordinært arbeid inn som et tiltak i introduksjonsprogrammet. I disse tilfellene vil deltakeren være å anse som en arbeidstaker, og arbeidsgiveren vil ha ansvaret for yrkesskedeforsikringen⁴⁰.

Ved en eventuell yrkesskade kan det alltid kreves dekning etter folketrygdloven. Personer som ikke er å anse som arbeidstakere, og dermed ikke er omfattet av forsikringsplikten i yrkesskedeforsikringsloven kan kun kreve dekning fra folketrygden. Personer som er å anse som arbeidstakere, og dermed er underlagt arbeidsgivers plikt til å tegne yrkesskedeforsikring, kan i tillegg kreve dekning fra forsikringsselskapet hvor arbeidsgiver har tegnet yrkesskedeforsikring. Folketrygden dekker visse utgifter og inntektstap som knytter seg til yrkessykdommer og yrkesskader. Det gjøres fradrag for slike stønader ved utmåling av erstatning etter lov om yrkesskedeforsikring. Erstatning for framtidig inntektstap og menerstatning etter yrkesskedeforsikringsloven fastsettes etter standardiserte regler, og for disse ytelsene gjøres det ikke fradrag for trygdeetatens utbetalinger til samme formål.

Særlig om forholdet til arbeidsmiljøloven

Deltakere som gjennomfører introduksjonsprogram, vil i varierende grad komme i direkte kontakt med arbeidslivet ved at de i et avgrenset tidsrom er i arbeid eller under arbeidstrening ved en virksomhet som omfattes av arbeidsmiljøloven. Deltakelse i introduksjonsprogram er ikke i noe arbeidsforhold, og arbeidsmiljølovens regler om oppsigelsesvern, kommer ikke til anvendelse. De har likevel det samme vernet mot arbeidsulykker og helseskader som arbeidstakere. Arbeidsmiljøloven § 1–6 sier at personer som i opplæringsøyemed eller i forbindelse med arbeidsrettede tiltak utplasseres i virksomheter uten å være arbeidstakere, likevel anses som arbeidstakere i forhold til lovens regler om helse, miljø og sikkerhet når de

⁴⁰ Se svar på spørsmål om yrkesskedeforsikring for deltakere i introduksjonsprogrammet i brev av 17. august 2004.

utfører arbeid i virksomhet som går inn under loven.

Særlig om bostøtte

Bostøtte skal bidra til å redusere boutgiftene for husstander med lav inntekt. Husbanken og kommunen samarbeider om bostøtteordningen, og det er kommunen som har all kontakt med søkere. Alle over 18 år kan søke bostøtte med unntak av vernepliktige og studenter uten barn. Boligen det søkes støtte for må være en selvstendig bolig beregnet på helårsbruk. Kommunalt disponerte utleieboliger er imidlertid fritatt fra disse kravene. Med selvstendig bolig menes en bolig med egen inngang som har eget bad og toalett og gir rom for hvile og matlaging.

En har ikke rett til bostøtte hvis inntekten i husstanden overstiger øvre grense for inntekter. Dette gjelder uansett hvor høye boutgiftene dine er. Øvre inntektsgrense bestemmes blant annet av hvor i landet en bor. Det er brutto inntekt som legges til grunn.

Mer informasjon om bostøtte, beregning og hvordan en går fram for å søke finnes på ***Husbankens nettsider***.

Rapportering til KOSTRA

Kommunene rapporterer årlig både deltakelse i introduksjonsprogram og utgifter og inntekter knyttet til tjenesteområdet til KOSTRA.

Rapportering av deltakelse i introduksjonsprogram

Individdata om deltakelse i introduksjonsprogram rapporteres per kalenderår av kommunene til Kostra via skjema 11B Introduksjonsstønad. Alle personer som har deltatt i program i løpet av året skal være med i rapporteringen og her inngår start og stopp for deltakelse, stønadsbeløp, periode, hvilke tiltak personen har deltatt i løpet av året og om deltakeren fortsatt er i program ved utgangen av året samt sluttårsak for de som har avsluttet eller avbrutt programmet dette året.

Skjema 11B skal på sikt erstattes av filuttrekk fra Nasjonalt introduksjonsregister (NIR). Inntil kommunenes registrering og datakvaliteten i NIR er tilfredsstillende som statistikkgrunnlag, vil det imidlertid fortsatt måtte foretas en dobbeltregistrering som innebærer at personer som har fått oppholdstillatelse og som omfattes av introduksjonsordningen etter 1. september 2005 både registreres i NIR og rapporteres på skjema til KOSTRA.

Mer informasjon om rapportering til KOSTRA – ***se her***.

Statistikk for deltakelse i introduksjonsordningen ble publisert første gang for året 2005. For årene 2003 og 2004 var det ikke mulig å skille ut mottakere av introduksjonsstønad fra mottakere av sosialhjelp.

Regnskapsrapportering

Spesifikasjon av kommunenes inntekter og utgifter knyttet til introduksjonsprogram inngår

som en del av regnskapsrapportering til KOSTRA og skal føres på funksjon 275 «Introduksjonsordningen». Funksjonen var ny fra og med regnskapsåret 2005.

DEL V – Vedlegg

Lenker til lov, forskrifter og rundskriv

Lov 4. juli 2003 nr. 80 om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven)

Forskrift 18. juli 2003 om fravær og permisjon ved nyankomne innvandreres deltakelse i introduksjonsordning

Forskrift 20. april 2005 nr. 341 om opplæring i norsk og samfunnskunnskap for nyankomne innvandrere

Forskrift 20. april 2005 nr. 342 om et nasjonalt personregister for introduksjonsordning og opplæring i norsk og samfunnskunnskap for nyankomne innvandrere (Nasjonalt introduksjonsregister)

Forskrift 19. april 2012 nr. 0358 om læreplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere

Forskrift 19. april 2012 nr. 0358 om læreplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere

Rundskriv om samarbeid mellom kommunen og Arbeids- og velferdsetaten om introduksjonsordning for nyankomne innvandrere (Q-27/2015)

Liste over rettskilder

Lover

-
- Lov 4. juli 2003 nr. 80 om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven).
- Lov 10. februar 1967 om behandlingssåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven)
- Lov 24. juni 1988 nr. 64 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven)
- Lov 10. juni 2005 nr. 51 om norsk statsborgerskap (statsborgerloven)

Forskrifter

- Forskrift 18. juli 2003 nr 973 om fravær og permisjon ved nyankomne innvandreres deltakelse i introduksjonsordning.
- Forskrift 20. april 2005 nr. 341 om opplæring i norsk og samfunnskunnskap for nyankomne innvandrere.
- Forskrift 20.april 2005 nr. 342 om et nasjonalt personregister for introduksjonsordning og opplæring i norsk og samfunnskunnskap for nyankomne innvandrere (Nasjonalt introduksjonsregister).
- Forskrift 19. april 2012 nr. 358 om læreplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere.

Forarbeider

- Ot.prp. nr. 28 (2002–2003) Om lov om introduksjonsordning for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven)
(Forslag til lov om introduksjonsordning for nyankomne innvandrere).
- Ot.prp. nr. 30 (2003–2004) Om lov om endringer i introduksjonsloven og utlendingsloven (Endring i introduksjonsloven § 2 og § 3 på bakgrunn av begrensning av personkretsen som har rett og plikt til introduksjonsprogram ved at kommunen kun er forpliktet til å tilby introduksjonsprogram til personer som er bosatt etter avtale mellom utlendingsmyndighetene og kommunen).
- Ot.prp. nr. 50 (2003–2004) Om lov om endringer i introduksjonsloven mv.
(Nytt kapittel 4 i introduksjonsloven som følge av lovfesting av egen ordning med rett og/eller plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere).
- Ot.prp. nr. 2 (2004–2005) Om lov om endringer i introduksjonsloven
(Endring i introduksjonsloven § 2 første ledd bokstav d og § 3 tredje ledd på bakgrunn av innsnevring av personkretsen som har rett og plikt til å delta i introduksjonsprogram).
- Ot.prp. nr. 23 (2005–2006) Om lov om endringer i introduksjonsloven
(Endring i introduksjonsloven § 2 første ledd bokstav d og § 3 tredje ledd på bakgrunn av utvidelse av personkretsen som har rett og plikt til å delta i introduksjonsprogram.)
- Ot.prp. nr. 60 (2006–2007) Om lov om endringer i introduksjonsloven
(Endring i introduksjonsloven § 23 tredje ledd på bakgrunn av gjeninnføring av norskopplæring for asylsøkere. Endring av ordlyden i introduksjonsloven § 12 annet ledd).

- Prop. 79 L (2010–2011) Om endringer i introduksjonsloven og statsborgerloven
- Prop. 70 L (2014-2015) Endringer i introduksjonsloven (behandling av personopplysninger)
- Prop. 130 L (2014-2015) Endringer i introduksjonsloven (tiltak for økt gjennomføring av plikt til opplæring og kvalifisering)

Liste over relevant litteratur

2014

- Ideas2evidence: Evaluering av introduksjonsprogrammene i storbyene
- NIBR-rapport 2014:107: Bosetting og integrering av flyktninger i Telemark, Aust-Agder og Vest-Agder
- NIBR-rapport 2014:19: Komparativ analyse av introduksjonsprogram i Norge, Sverige og Danmark
- Fafo-rapport 2014:34: Rett til utdanning? Grunnskoleopplæring og videregående opplæring som tiltak i introduksjonsordningen for nyankomne innvandrere
- SSB-rapport 15/2014: Tidligere deltakere i introduksjonsprogrammet 2007-2011
- IMDi-rapport: Fakta om integrering i Agder og Telemark
- IMDi-rapport: Fakta om integrering i Midt-Norge
- Vox-rapport 2014: Kunnskap om alfabetisering – litteratur om alfabetisering og andrespråkstilegnelse

2013

- Meld. St. 6 (2012-2013) *En helhetlig integreringspolitikk. Mangfold og fellesskap*
- SSB-rapport 55/2013: Introduksjonsordningen i kommunene
- IMDi-rapport: Resultater og fakta om integreringsarbeidet i Oslo, Akershus, Østfold og Vestfold 2012 - 2013
- Høgskolen i Hedmark 2013: Fra det kjente til det ukjente. En studie av tilpasset opplæring for voksne minoriteter med liten skolebakgrunn
- Vox-rapport 2013: Evaluering av Prisme – et nettstudium i norsk som andrespråk
- Vox-rapport 2013: En evaluering av PRISME-studiet i studieåret 2012/2013.
- Det nordiske alfarådet, Nordisk nettverk för vuxnas lärande (NVL) (2013): Kompetensbeskrivning av lärare i grundläggande litteracitet för vuxna med andra modersmål än de nordiska.

2012

- Fafo-rapport 2012:17: *Utredning om forskning på voksnes læring. En litteraturgjennomgang.*
 - Master UIT 2012: Voksne analfabeter i norskopplæring: språklæring og rammebetingelser
 - SSB-rapport 1/2012: Monitor for introduksjonsordningen 2011

2011

- Fafo-rapport 2011:35: Likeverdige tjenester? Storbyenes tjenestetilbud til en etnisk mangfoldig befolkning

- Fafo-rapport 2011:18: Hovedtrekk ved integreringspolitikken i Norge, Sverige, Danmark, Storbritannia, Frankrike og Canada
- Fafo-rapport 2011:02: Kvinner i kvalifisering. Introduksjonsprogram for nyankomne flyktninger med liten utdanning og store omsorgsoppgaver.
- Rambøll Management Consulting: Analyse av resultatoppnåelse i introduksjonsordningen.
- NOU 2011:7: Velferd og migrasjon (Brochmannutvalget)
- NOU 2011:14: Bedre integrering (Integreringsutvalget)
- SSB-rapport 10/2011: Monitor for introduksjonsordningen 2010
- IMDi: Godt no(rs)k – om språk og integrering
- Agenda Kaupang: Norsktilskuddet – en økonomisk tidsstudie

2010

- NOU 2010:7: Mangfold og mestring (Østbergutvalget)

2009

- Rambøll Management Consulting: Analyse av gjennomstrømningen og resultater i norskopplæringen for innvandrere.
- Rambøll Management Consulting: Kartlegging av autorisasjonsordningene for lovregulerte yrker.

2008

- Sett mål – oppnå resultater. Et hefte utgitt av IMDi med enkle råd om hvordan man kan begynne å arbeide med målstyring i sin kommune. Heftet inneholder konkrete eksempler på virksomhetsplaner, målsettinger og resultater knyttet mot introduksjonsordningsfeltet.

2007

- Rambøll Management (desember 2007): Evaluering av tilskudd til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere og implementeringen av rett og/eller plikt til opplæring.
- Fafo-rapport 2007:34 – Med rett til å delta og plikt til å lære. En evaluering av introduksjonsordningen for nyankomne flyktninger og innvandrere. (Hanne Kavli, Anniken Hagelund og Magne Bråthen)

2006

- IMDi Rapport 6/2006: 2 år med introduksjonsordning
- IMDi Kompendium: intro>>norsk>>nir
- Kompendium om to ordninger og ett register. (2006)
- Fafo-notat 2006:2 – Gode grep i introduksjonsprogram for å gjøre overgangen til ordinært arbeid lettere (Monica Lund) En gjennomgang av prosjekterfaringer 2003–2005.
- Rambøll Management 2005: «Introduksjonsprogrammet er for mainstreamflyktninger» – en undersøkelse av introduksjonsprogrammet overfor målgrupper med særskilte behov.

2005

- Fafo-rapport 491 2005 – «De vil nok det samme» Samarbeid mellom flyktningtjenesten og Aetat lokal om introduksjonsordning for nyankomne innvandrere (Anne Britt Djuve og Hanne Cecilie Kavli)

2004

- Fafo-notat 2004:24 – Hvordan gikk det etterpå? En oppfølging av tidligere deltakere i forsøk med introduksjonsprogram gjennom telefonintervjuer og registerdata (Hanne Cecilie Kavli)
- Ragnar Ness, Pertinaxgruppen 2004 – 20 flyktninger i praksis i norsk arbeidsliv En studie av bruk av praksisplasser som en del av introduksjonsprogram for flyktninger

2003 og eldre

- Fafo-rapport 414 2003 – Kvalifisering for alle Utfordringer ved obligatorisk introduksjonsordning for nyankomne flyktninger (Monica Lund)
- Fafo-notat 2002:11 – Evaluering av Bærum kommunes introduksjonsprogram for flyktninger (Anne Britt Djuve og Katrine Fangen)
- Fafo-rapport 364 2001 – Fra sosialhjelp til lønnet kvalifisering Resultater fra forsøk med heldags introduksjonsprogram for flyktninger (Anne Britt Djuve, Hanne Cecilie Kavli, Monica Lund og Tina Østberg)
- Fafo-rapport 234 1997 – Virker tvang? Erfaringer med bruk av økonomiske sanksjoner i integreringsprogrammer for flyktninger (Anne Britt Djuve og Hanne Cecilie Pettersen)
ISBN 82-7422-200-8